

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ЗОРИЛТ, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД ТӨРД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт заасны дагуу АТҮХ төсөлд тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд төрийн байгууллагад үүсэх зардлыг зорилго тус бүрээр урьдчилан тооцох замаар төрд хэдий хэр ачаалал, зардал үүсгэх магадлалтайг баримжаалан тооцоолно.

АТҮХ төсөлд тусгасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх байгууллагад үүсэх ачаалал, зардлын хэмжээг урьдчилан тооцох нь тухайн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх төсөв, санхүүжилтийн хэмжээ, хүний нөөцийн хэрэгцээ, шаардлагыг тогтоох, мөн хуулийн зохицуулалтын хэрэгжих боломжийг тодорхойлоход нөлөөлөх хүчин зүйлийн нэг юм.

Авлигатай тэмцэх арга хэмжээ хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих үүрэг бүхий төрийн байгууллага, хуулийн этгээдэд буюу улсын төсөвт болон аж ахуйн нэгжид үүсэх зардлыг урьдчилсан байдлаар тооцоолох ажлыг АТҮХ төсөлд тусгасан 10 зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэх 46 зорилт, 222 арга хэмжээнээс үүрэг хүлээсэн төрийн байгууллага, хуулийн этгээдийн түвшинд үүсэх зардлыг тоймлон тооцоход шаардлагатай тоон мэдээлэл, зохицуулах харилцаа нь тодорхой арга хэмжээг сонгож Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан аргачлалын дагуу гүйцэтгэлээ.

“Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын 4.3.3-т “ажил, үйлчилгээнд хэрэгжүүлэх, хэмжих боломжтой ажлыг хамааруулна” гэж заасан. АТҮХ төсөл дэх дийлэнх арга хэмжээ хэт өргөн хүрээний, ерөнхий агуулгыг хамарсан, тоон үзүүлэлтээр тодорхойлох боломжгүй байх тул зардлыг тооцохгүй.

НЭГ. АТҮХ ТӨСЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБООТОЙ ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫГ ТООЦОХГҮЙ БАЙХ ҮНДЭСЛЭЛ, ЗАРДЛЫН ДУНДАЖ ХЭМЖЭЭГ ТОГТООХ

1.1.Хууль тогтоомж, журам, стандарт боловсруулах, боловсронгуй болгох арга хэмжээ

АТҮХ төсөл тусгасан арга хэмжээний 140 (63%) нь хууль тогтоомж боловсруулах, боловсронгуй болгох агуулгатай арга хэмжээ байна. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажил нь Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлалын 4.4.6-д заасны дагуу төрийн захиргааны төв байгууллагын үндсэн чиг үүрэгт хамаарах тул энэ төрлийн үйл ажиллагаа төрд нэмэлт ачаалал үүсгэхгүй гэж үзнэ.

Гэхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.4 дэх хэсэг² төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулсан хууль тогтоомжийн төслөө хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан, эсхүл тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсэн, хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийсэн тайлангийн хамт хүргүүлэхээр заасан. Хэдийгээр төрийн захиргааны төв байгууллагын мэргэжилтэн энэ ажлыг хийх үүрэгтэй боловч зохицуулах гэж буй асуудал, харилцааны талаар нарийн мэдлэг, мэргэшилгүй байх тохиолдол гарах тул сүүлийн үед тодорхой чиглэлээр мэргэшсэн иргэн, хуулийн этгээдээр хуулийн төсөл боловсруулах, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан бүрдүүлбэрийг хангах судалгааны ажлуудыг гүйцэтгүүлэх явдал түгээмэл байна.

Эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох арга хэмжээний хүрээнд хууль тогтоомжийг шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, түүний хамрах цар хүрээнээс хамааран дээр дурдсан судалгааны ажлыг гүйцэтгэхэд шаардагдах зардал харилцан адилгүй байдаг. Олон нийтэд нээлттэй мэдээллээс харахад нэг хуулийн төсөл боловсруулах, түүнд холбогдох судалгааны ажлуудыг гүйцэтгэх зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж буй дундаж тариф гуч гаруй сая төгрөг³ байна. Энэ дүнд үндэслэн 2030 он хүртэл хэрэгжих АТҮХ төслийн хууль тогтоомж боловсруулах, боловсронгуй болгох 140 арга хэмжээний зардлыг дунджаар нэгж үнийг 30 сая төгрөгөөр тооцож үзвэл 4,200,000,000 төгрөг болох төлөвтэй байгааг анхаарах нь зүйтэй.

Төрөөс АТҮХ-ийн хэрэгжилтийг хангах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх зорилгоор хөтөлбөрт тусгагдсан хууль тогтоомж боловсруулах, боловсронгуй болгох ажлын хүрээнд Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгааны ажлуудыг гүйцэтгэх, хуулийн төслийг олон нийтээр хэлэлцүүлэх зэрэг үйл ажиллагаанд шаардагдах зардлыг тусгах тал дээр зайлшгүй анхаарах шаардлагатай юм. Учир нь аливаа хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай зардал, хүний нөөц, бүтцийг тодорхой тогтоож, хариуцах этгээдийг тодорхойлохгүй үлдээх нь тухайн арга хэмжээ хэрэгжихгүй байх суурь шалтгаан болдог бөгөөд санхүүжилтгүйн улмаас хэрэгжээгүй, үр дүн нь зорьсон түвшинд хүрээгүй төсөл, хөтөлбөрүүд олон бий. Иймээс ч Хууль тогтоомжийн тухай хуулиар хууль

² Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.4 дэх хэсэг “Төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулсан хууль тогтоомжийн төслөө хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан, эсхүл тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсэн, хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийсэн тайлангийн хамт хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хянуулахаар хүргүүлнэ. Хууль тогтоомжийн төсөл төсвийн зардал нэмэгдүүлэх, орлого бууруулах үр дагаврыг бий болгохоор бол санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хянуулахаар хүргүүлнэ.” Гэж заасан.

³ Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд байршуулсан тендерийн урилгын үнийн дүнд үндэслэв. Тухайлбал, Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах зөвлөх үйлчилгээ. Эх сурвалж: <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450172007> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.08

тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардлыг төр, хувийн хэвшил, иргэн тус бүрээр баримжаалан гаргах үүргийг хууль санаачлагчид хүлээлгэсэн нь тухайн зохицуулалтын зорилго нь түүнийг хэрэгжүүлэхийн тулд гарах зардалтай үр өгөөжийн хувьд зохистой түвшинд байгаа эсэхийг тодруулах зорилготой билээ.

Журам, стандарт, төлөвлөгөө боловсруулах үйл ажиллагаа нь мөн л дээр дурдсанчлан төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүрэгт хамаарах асуудал тул зардал тооцохгүй. АТҮХ төслийн 1.1.1, 2.6.2, 3.4.3., 3.4.4, 4.3.1, 5.1.1, 8.1.1, 9.4.2 дэх заалтад нийт 3 журам, 3 стандарт, 1 стратеги боловсруулах, шинэчлэх арга хэмжээ тусгагдсан нь нийт арга хэмжээний 3,1 хувийг эзэлж байна. Үүнийг төрийн байгууллага шинээр зардал үүсгэхгүйгээр хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзнэ.

Мөн АТҮХ төсөлд тусгагдсан албан хаагчдыг мэргэшүүлэх сургалт зохион байгуулах, сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулах арга хэмжээтэй холбоотой зохицуулалтууд нь Төрийн албаны тухай, Шүүхийн тухай, Прокурорын тухай хууль тогтоомжид заасны дагуу Засгийн газар болон харьяалах төрийн захиргааны байгууллага, түүний сургалт, судалгааны нэгжийн үндсэн чиг үүрэгт хамаарах тул зардал тооцох шаардлагагүй юм.

1.2.Хэмжих боломжгүй арга хэмжээнүүд

АТҮХ төсөл авлига, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашигласнаас үүдэлтэй нийгэмд учруулж буй хор хохирлыг арилгах, авлигаас шалтгаалсан алдагдсан боломжуудыг нэхэх, тэгш боломжийг хүн бүрд олгохын тулд хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх, мэдээллийн болон үйл ажиллагааны хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зэргээр улс орон, иргэдийн нийгэм, эдийн засгийн байдал, эрх зүйн боловсрол болон олон улсад эзлэх байр суурийг бэхжүүлэхэд шууд нөлөөлөх зорилго, зорилтыг дэвшүүлж байгаагаараа онцлог юм.

Авлигатай тэмцэх зорилго, арга хэмжээний хүрээнд цогц байдлаар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн үйл ажиллагаа, хариуцах болон хамтрах байгууллага, хамрагдах этгээдийн тоо, зохицуулах харилцаа зэрэг асуудлууд тодорхойгүй, тодорхойлох боломжгүй байх тохиолдолд тухайн арга хэмжээний зардлыг тооцоолохгүй. Тухайлбал, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, хэрэглээнд нэвтрүүлэх, хэрэглэж хэвшүүлэх, хэрэгжилтийг хангуулах, оролцоог хангах, татан оролцуулах, тогтолцоо бий болгох, сүлжээ үүсгэх, сургалт, нөлөөллийн ажил зохион байгуулах зэргийг дурдаж болно. Харин тодорхой мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд ил тод байршуулах, сонсгол зохион байгуулах асуудлыг хууль тогтоомж, дүрэм журамд заасны дагуу дотоод нөөц бололцоогоо ашиглан олон нийтэд түгээх боломжтой тул тусгайлан зардал үүсгэхгүй гэж үзсэн. АТҮХ төсөлд ийм төрлийн зардал тооцох боломжгүй болон зардал тооцохгүй 40 орчим арга хэмжээ байна.

1.3.Цахим систем шинээр бий болгох болон хөгжүүлэх үйл ажиллагааны зардлын дундаж өртгийг тооцох хэмжээг тогтоох нь

Төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиглах цахим систем, программ хангамж хөгжүүлэх, шаардлагатай тоног төхөөрөмж, хэрэгслийг нийлүүлэх захиалгат ажлын зардлын хэмжээг Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд⁴ байршуулсан ижил төрлийн үйлчилгээний үнийн саналын дундаж хэмжээ болох 278,333,333 төгрөгөөр тооцов.

Хүснэгт 1 Программ хангамж хөгжүүлэх, түүнд шаардлагдах тоног төхөөрөмж нийлүүлэх үйл ажиллагааны дундаж өртөг

№	Тендерийн нэр	Төсөвт өртөг
---	---------------	--------------

⁴ Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем. <https://www.tender.gov.mn/>

1	Шинжилгээний лабораторийн багаж, тоног төхөөрөмж, программ хангамж ⁵	310,000,000
2	Шийдвэр гүйцэтгэлийн цахим бүртгэл хяналтын программ шинэчлэл ⁶	200,000,000
3	Лог менежментийн систем ⁷	325,000,000
	Дундаж өртөг	278,333,333

Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааны хүрээнд хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх зорилгоор шинээр бий болгох цахим системийн өртгийн дундаж хэмжээг Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд байршуулсан төрийн болон хувь хүний мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангахуйц ижил төрлийн үйлчилгээний үнийн саналын дундаж хэмжээ болох 1,272,366,666 төгрөгөөр, цахим систем хөгжүүлэх, программ хангамжид нэмэлт оруулах зардлыг 75,000,000 төгрөгөөр тус тус тооцов.

Хүснэгт 2 Программ хангамж шинээр бий болгох, түүнд шаардагдах тоног төхөөрөмж нийлүүлэх үйл ажиллагааны дундаж өртөг

№	Тендерийн нэр	Төсөвт өртөг
1	"Үндэсний дата төв" УТҮГ-т Сүлжээний аюулгүй байдлын хамгаалалтын программ хангамж, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх ⁸	1,817,100,000 ₮
2	"Үндэсний дата төв" УТҮГ-т Төрийн клауд системийн, программ хангамжийн лиценз нийлүүлэх ⁹	1,000,000,000 ₮
3	Архив, албан хэрэг хөглөлтийн "edoc" программ хангамж, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх ¹⁰	1,000,000,000 ₮
4	Зөрчлийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн системд холбогдох дэд бүтцийн техник, тоног төхөөрөмжийг худалдан авах болон программ хангамжийг боловсруулах ¹¹	1,300,000,000 ₮
	Дундаж өртөг	1,272,366,666

Хүснэгт 3 Систем хөгжүүлэх, программ хангамжид нэмэлт модуль оруулах дундаж зардлын хэмжээ

№	Тендерийн нэр	Төсөвт өртөг
1	Сургалтын цахим систем хийлгэх ¹²	75,000,000 ₮
2	Статистик мэдээллийн системийг шинээр хөгжүүлэх ¹³	75,000,000 ₮
3	Тусгай зөвшөөрөл, лиценз, энгийн зөвшөөрөл олгох цахим бүртгэлийн системийн хөгжүүлэлтийн зардал ¹⁴	50,000,000 ₮
4	Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний мэдээллийн цахим сан нэвтрүүлэх ¹⁵	100,000,000 ₮
	Дундаж өртөг	75,000,000

1.4. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах үйл ажиллагааны зардлын дундаж өртгийг тогтоох нь

АТҮХ төсөлд тусгасан арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах үйл ажиллагааны зардлын хэмжээг мөн адил төрийн

⁵ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1680789073987>

⁶ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450797426>

⁷ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1680787662097>

⁸ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450894620>

⁹ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1678074016485>

¹⁰ АТГ-аас авсан мэдээлэл

¹¹ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679449857738>

¹² <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450737437>

¹³ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450443821>

¹⁴ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679306595669>

¹⁵ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450371595>

байгууллагын захиалгаар Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд байршуулсан зөвлөх үйлчилгээний үнийн саналыг харьцуулж, дундаж хэмжээг 36,411,128 төгрөгийн үнийн дүнг жишиг тариф болгон ашигласан.

Хүснэгт 4 арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах үйл ажиллагааны дундаж өртөг

№	Тендерийн нэр	Төсөвт өртөг
1	Давтан ашиглах 2 үет септик тунгаагуурын технологи, ашиглалтын гарын авлага ¹⁶	45,000,000
2	“Хуучин барилгын газар хөдлөлтийг тэсвэрлэх чадварыг үнэлэх заавар” /БД 31-102-00/ шинэчлэн боловсруулах ¹⁷	30,500,000
3	НББББаримт бичиг боловсруулах ¹⁸	55,000,000
4	Үйлдвэрийн барилга, байгууламжийн төлөвлөлтийн эрүүл ахуйн нормыг шинэчлэн боловсруулах ¹⁹	42,055,638
5	Хүүхдийн паркийн менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах ²⁰	40,000,000
	Дундаж өртөг	36,411,128

1.5. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний зардлын дундаж өртгийг тогтоох нь

АТҮХ төсөлд тусгасан хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийх үйл ажиллагааны зардлын хэмжээг мөн адил төрийн байгууллагын захиалгаар Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд байршуулсан зөвлөх үйлчилгээний үнийн саналыг харьцуулж, дундаж хэмжээг иж бүрэн хяналт шинжилгээний хувьд 129,133,333 төгрөгийн, тодорхой асуудлаар гүйцэтгэх хяналт шинжилгээний хувьд 38,200,000 төгрөгийн үнийн дүнг жишиг тариф болгон ашигласан.

Хүснэгт 5 Иж бүрэн дүн шинжилгээ, үнэлгээний зардлын дундаж хэмжээ

№	Тендерийн нэр	Төсөвт өртөг
1	Барилгын тухай хуулийн хяналт шинжилгээ үнэлгээ ²¹	100,000,000 ₮
3	Химийн хорт болон аюултай бодисын байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ болон эрсдэлийн үнэлгээ хийлгэх	100,000,000 ₮
4	Үйлдвэрийн газрын аюул, эрсдэл ихтэй объектуудад гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээ хийлгэх ²²	250,000,000 ₮
	Дундаж өртөг	150,000,000

Хүснэгт 6 тодорхой асуудлаар дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийх дундаж зардал

№	Тендерийн нэр	Төсөвт өртөг
1	Хөдөлмөрийн нөхцөлийн үнэлгээ хийлгэх	39,000,000 ₮
2	Гамшгаас хамгаалах эрсдэлийн үнэлгээ ²³	37,400,000 ₮
	Дундаж өртөг	38,200,000

¹⁶ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1677557103267>

¹⁷ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450227076>

¹⁸ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1678074125738>

¹⁹ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1677557166339>

²⁰ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1666408473865>

²¹ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450075200>

²² <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679306546497>

²³ <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1677470730322>

Нэг албан хаагчид ногдох хүний нөөцийн зардлын дундаж хэмжээг тогтоох нь

АХҮТ төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбогдуулан гарах хүний хүний нөөцийн зардлын дундаж хэмжээг тодорхойлохдоо УИХ-ын 2019 оны 07 дугаар тогтоолоор баталсан 56 орон тооны дээд хязгаартай, УИХ-ын 2019 оны 18 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар, Улсын Дээд шүүх, Үндсэн хуулийн цэц, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс, Төрийн албаны зөвлөл, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Сонгуулийн ерөнхий хороо, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Үндэсний статистикийн хороо, Шүүхийн сахилгын хороо, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалын ангилал, зэрэглэлээр²⁴ цалинждаг Төрийн албаны зөвлөл (цаашид ТАЗ гэх)-ийн 2022 оны төсөвт батлагдсан цалингийн хэмжээ²⁵ болох 1,180,564 төгрөг²⁶ байхаар жишиж тооцоолов.

Гэхдээ ЗГ-ын 2019 оны 24 дүгээр тогтоолын 9 дүгээр хавсралтаар баталсан²⁷ Эрүүл мэндийн салбараас бусад төрийн үйлчилгээний байгууллага болон төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг хангахад туслах албан тушаалын цалингийн сүлжээний цалингийн дундаж хэмжээ 802,275 төгрөг байх ба Төрийн албаны зөвлөлөөс бусад төрийн байгууллагад энэ цалингийн хэмжээ үйлчлэх боломжтойг анхаарах нь зүйтэй.

Хүснэгт 7 Төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн цалингийн дундаж хэмжээ

Албан тушаалын зэрэглэл	1	2	3	4	5	6	7
ТҮ	565,277	593,190	615,152	638,212	686,638	766,540	827,799
	8	9	10	11	12	Дундаж цалин	
	861,490	967,621	998,671	1,007,226	1,075,488	800,275	

Тодорхой үүргийг гүйцэтгэх нэг албан хаагчид гарах зардалд түүний үндсэн цалингаас гадна 1/ бүх төрлийн даатгал, 2/ хоол, унааны нэмэгдэл, 3/ ажилласан жилийн нэмэгдэл, 4/ зэрэг дэвийн нэмэгдэл, 5/ буцалтгүй тусламж, 6/ шагнал, урамшуулал зэрэг нэмэлт зардлыг нэмж тооцох шаардлагатай байдаг. Эдгээрийн хэмжээг тодорхой тогтоох боломжгүй тохиолдолд аргачлалд заасны дагуу нэг албан хаагчийн цалингийн дундаж хэмжээний 15%-иар нийтлэг зардлыг, 10%-иар дагалдах зардлыг, 30%-иар нэмэгдэл, урамшууллын зардлыг тооцох боломжтой байдаг. Гэхдээ энэ тохиолдолд дээрхтэй нэгэн адил ТАЗ-ийн батлагдсан төсөвт тусгасан зардлын хэмжээг жишиг болгож авсан бөгөөд нэг албан хаагчид ногдох хүний нөөцийн зардлын дундаж хэмжээг 2,595,998 төгрөг байхаар жишиг болгосон.

Хүснэгт 8 Нэг албан хаагчид ногдох хүний нөөцийн зардал

Албан тушаалын зэрэглэл	Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/

²⁴УИХ-ын 2019 оны 18 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=209243&showType=1>

²⁵Төрийн албаны зөвлөлийн 2022 оны батлагдсан төсөв. Эх сурвалж: <https://old.shilendans.gov.mn/org/21?form=5444137&year=2022&month=12&group=0&task=35> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12

²⁶ УИХ-ын 2019 оны 07 дугаар тогтоолоор ТАЗ-ийн ажлын албаны бүтэц орн тоог шинэчлэн баталж орон тооны дээд хязгаарыг 56 байхаар тогтоосон, ТАЗ-ын 2022 оны батлагдсан төсөвт цалингийн зардалд 793,339,400 төгрөг баталсан байна. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14000> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12

²⁷ Засгийн газрын 2019 оны 472 дугаар тогтоолын 9 дүгээр хавсралт: Эрүүл мэндийн салбараас бусад төрийн үйлчилгээний байгууллага болон төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг хангахад туслах албан тушаалын цалингийн сүлжээ. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/14892> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12

ТАЗ-ийн албан хаагч	Үндсэн цалингийн дундаж хэмжээ	1,180,564
	Нийтлэг зардал	177,084
	Дагалдах зардал ²⁸	118,056
	Нэмэгдэл, хоол, унаа, даатгалын зардал ²⁹	1,120,284
	Нийт	2,595,988

Нэг албан хаагчид ногдох материаллаг зардлын дундаж хэмжээг тогтоох нь

Хүний нөөцийн зардлын нэг хэсэг нь тухайн ажил үүргийг гүйцэтгэж буй албан хаагчийн ажиллах орчин, хангамтай холбоотой үүсэх материаллаг зардал юм. Тухайлбал албан хаагчийн ажлын байр, өрөө тасалгаа, техник хэрэгсэл, шаардлагатай бусад зардлыг энд тооцдог. ТАЗ-ийн шилэн дансанд байршуулсан 2023 оны батлагдсан төсвөөс³⁰ тооцож үзэхэд нэг албан хаагчид нэг сард ногдох материаллаг зардлын хэмжээ дунджаар 438,417 төгрөг байна. Материаллаг зарлын хэмжээ бага байхад 2022 онд УИХ-аас баталсан Төрийн хэмнэлтийн тухай³¹ хууль нөлөөлж байна.

Хүснэгт 9 Нэг албан хаагчид гарах материаллаг зардлын дундаж хэмжээ³²

Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/сар
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	9862
Нормативт зардал	50054
Хангамж, бараа материалын зардал	94065
Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	29230
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээ	175241
Томилолт, зочны зардал	210
Урсгал шилжүүлэг	79755
Нийт	438,417

²⁸ Дагалдах зардлын хэмжээг 10%-иар тооцно.

²⁹ Төрийн байгууллагаас албан хаагчийн үндсэн цалингаас гадна нэмж төлөх зардал

³⁰ Төрийн албаны зөвлөлийн 2023 оны батлагдсан төсөв. Эх сурвалж: <https://shilendans.gov.mn/organization/47031?rfor=81983&rf=1894&rm=1> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12.

³¹ Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль. 2022 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16468624002961>

³² Төсвийн хэмнэлтийн хуулийн даргуу хэмнэгдсэн төсөв. 2022 оны төсөвт нэг албан хаагчид ногдох материаллаг зардал 1 сая гаруй төгрөг байсан. ТАЗ-ийн шилэн дансны мэдээллийг ашиглав. Эх сурвалж: <https://old.shilendans.gov.mn/org/21?form=5444137&year=2022&month=12&group=0&task=35> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12.

ХОЁР. АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРТ ТУСГАГДСАН АРГА ХЭМЖЭЭГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТОЙМ ТООЦООЛОЛ

АТҮХ төсөлд тусгагдсан 222 арга хэмжээнээс зардал тооцоход шаардлагатай судалгаа, мэдээлэл бүхий, харьяалах асуудал, хамрах хүрээ нь тодорхойлогдохуйц арга хэмжээг үндсэн 4 хэсэгт ангилах боломжтой байна. Үүнд: 1/ Цахим систем, программ хангамж хөгжүүлэх, 2/ арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах, 3/бүтэц, орон тоо шинээр бий болгох, 4/ үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийхтэй холбоотой арга хэмжээнүүд багтаж байна.

Зардлын хэмжээг тоймлон тооцооходоо холбогдох хууль тогтоомжид заасан тариф, цалингийн хэмжээ, олон нийтэд ил байршуулсан худалдан авах ажиллагааны үнийн саналын мэдээлэл болон төрийн байгууллагын шилэн дансанд байршуулсан тоо мэдээллийг ашигласан бөгөөд эдгээрийн дундаж үнэ тариф, цалин хөлсний хэмжээгээр зардлын тооцоололд ашигласан болно. Үүнд

2.1. Олон нийтийн итгэлийг хүлээсэн авлигаас ангид нийтийн албыг бэхжүүлэх зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийн Зорилго 2-ын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр тусгасан 6 зорилт, 26 үйл ажиллагаанаас 10 (38,4%) үйл ажиллагаа эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчлэх, шинээр бий болгох буюу хууль батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 3 (11,5%) үйл ажиллагаа сургалтын агуулга, шалгуур, аргачлал боловсруулах, шинэчлэх, 6 (23%) үйл ажиллагаа цахим систем хөгжүүлэх, цахим хэлбэрт шилжүүлэх, 4 (15,3%) үйл ажиллагаа үнэлгээ хийх, төлөвлөгөө боловсруулах, 2 (7,6%) үйл ажиллагаа олон нийтэд мэдээлэл хүргэх арга хэмжээг тусгажээ.

2.1.1. Цахим систем нэвтрүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ төслийн Зорилго 2-т томьёолсон “Олон нийтийн итгэлийг хүлээсэн авлигаас ангид нийтийн албыг бэхжүүлэх” зорилгын хүрээнд бүртгэл, мэдээлэл, хяналтын цахим систем хөгжүүлэхтэй холбоотой 4 арга хэмжээг тусгажээ. Тодруулбал,

Дүрс 1 Зорилт 2-ын хүрээнд цахим систем хөгжүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардал агуулсан заалтууд

Төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага болон томилгооны ил тод, мэргэшсэн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх зорилтын хүрээнд (2.1.)

2.1.2. Төрийн албаны сул орон тооны мэдээллийг олон нийтэд ил тод мэдээлэх, сонгон шалгаруулах цахим системийг хөгжүүлнэ.

2.1.7. Төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой төрд учруулсан хохирлын бүртгэл хяналтын нэгдсэн системийг бий болгож, төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлж, хяналт тавина.

Нийтийн албан тушаалтан зарлагаа мэдүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлж, татварын болон төрийн бусад мэдээлэлтэй уялдуулан хяналт тавих цахим системийг хөгжүүлэх зорилтын хүрээнд (2.3.)

2.3.2. Мэдүүлгийн бүрдүүлэлт, хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд төрийн байгууллагын мэдээллийг бүрэн ашиглаж, эрсдэлд суурилсан цахим систем хөгжүүлнэ.

Төрд байгаа мэдээллийг цахимжуулах замаар иргэдийн мэдэх эрхийг баталгаатай эдлүүлэх зорилтын хүрээнд (2.5.)

2.5.4. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийг хянах цогц цахим систем нэвтрүүлж, 2 жил тутамд хяналт шинжилгээ хийнэ.

Зорилт 2-ын хүрээнд цахим систем хөгжүүлэх, нэвтрүүлэхтэй холбоотой үүргийг тодорхойлоход дараах 4 үүргийг холбогдох төрийн байгууллагуудад хүлээлгэж байна. Үүнд:

1. Төрийн албаны сул орон тооны мэдээллийг байршуулах, төрийн албан хаагчийг сонгон шалгаруулах цахим систем хөгжүүлэх,
2. Төрийн албан хаагчийн төрд учруулсан хохирлын бүртгэл, хяналтын цахим систем хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх,
3. Нийтийн албан тушаалтны орлого, зарлагын мэдүүлгийг төрд байгаа мэдээллүүдтэй уялдуулан шалгаж эрсдэлд суурилсан үнэлгээ хийх цахим системийг хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх,
4. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийг хянах цогц цахим систем хөгжүүлж, нэвтрүүлэх.

Зорилго 2-ын хүрээнд төлөвлөсөн цахим систем хөгжүүлэх ажил үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийн зардал

АХҮТ төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх цахим систем хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх арга хэмжээтэй холбогдуулан гарах хүний нөөцийн зардалд тухайн системийн аюулгүй байдал, байнгын, тасралтгүй үйл ажиллагааг хариуцан ажиллах хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлохдоо тухайн программ хангамжийг хариуцан ажиллах мэргэжилтний тоог 1 байхаар, цалингийн хэмжээг ТАЗ-ийн 2022 оны төсөвт батлагдсан цалингийн хэмжээ³³-гээр 1,180,564 төгрөг³⁴ байхаар жишиж тооцоолов.

Хүснэгт 10 Цахим сангийн үйл ажиллагаатай холбоотой үүсэх хүний нөөцийн нийт зардал

Цахим мэдээллийн сан	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардлын хэмжээ/ 1 сар	Цалингийн зардлын хэмжээ/ 12 сар
Төрийн албаны сул орон тооны мэдээллийг байршуулах, төрийн албан хаагчийг сонгон шалгаруулах цахим систем	1	2,595,988	31,151,860
Төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой төрд учруулсан хохирлын бүртгэл хяналтын нэгдсэн систем	1	2,595,988	31,151,860
Нийтийн албан тушаалтан зарлагаа мэдүүлэх, татварын болон төрийн бусад мэдээлэлтэй уялдуулан хяналт тавих цахим систем	1	2,595,988	31,151,860
Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийг хянах цогц цахим систем	1	2,595,988	31,151,860
Нийт		124,607,443	

Хүснэгт 11 Хүний нөөцийн нийт зардал

³³Төрийн албаны зөвлөлийн 2022 оны батлагдсан төсөв. Эх сурвалж: <https://old.shilendans.gov.mn/org/21?form=5444137&year=2022&month=12&group=0&task=35> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12

³⁴УИХ-ын 2019 оны 07 дугаар тогтоолоор ТАЗ-ийн ажлын албаны бүтэц орн тоог шинэчлэн баталж орон тооны дээд хязгаарыг 56 байхаар тогтоосон, ТАЗ-ын 2022 оны батлагдсан төсөвт цалингийн зардалд 793,339,400 төгрөг баталсан байна. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14000> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Программ хангамж хариуцах албан хаагч	4	3,654,653	438,417	16,372,281	196,467,374

Дээрхээс харахад АТҮХ төслийн Зорилго 2-т тусгасан цахим системийг хариуцан ажиллах албан хаагчдын хүний нөөцийн зардал болох 200,829,792 төгрөгийн ачаалал төрд үүснэ.

Зорилго 2-ын хүрээнд төлөвлөсөн цахим систем хөгжүүлэх ажил үйлчилгээг гүйцэтгэхэд үүсэх бусад зардал

АТҮХ төслийн 2.1.2-т заасан Төрийн албаны сул орон тооны мэдээллийг байршуулах, төрийн албан хаагчийг сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх чиг үүргийг Төрийн албаны зөвлөл хариуцах бөгөөд “Төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлагын мэдээллийн тогтолцоо” цахим систем,³⁵ Тусгай шалгалтын болон төрийн үйлчилгээний төсвийн шууд захирагчийн сонгон шалгаруулалтын зар байршуулах “Open-Exam” шалгалтын цахим систем³⁶-ээр дамжуулан хэрэгжүүлж байна. Эдгээр мэдээллийн санд төрийн албаны сул орон тоо буюу ажлын байрны зар байршуулах, тухайн ажлын байранд бүртгүүлсэн иргэдээс шалгалт авах ажлыг цахимаар зохион байгуулах суурь бүтэц /цахим систем, мэдээлэл оруулах нэгж/ бий болсон, төрийн байгууллагууд хүний нөөцийн мэдээллээ цахим хэлбэрт шилжүүлсэн гэж үзэж болох тул эдгээр программ хангамжийг боловсронгуй болгох, шинэ модуль хөгжүүлэх замаар АТҮХ төслийн Зорилго 2-ын 2.1.2-т заасан “Төрийн албаны сул орон тооны мэдээллийг олон нийтэд ил тод болгох, сонгон шалгаруулах цахим систем хөгжүүлэх” арга хэмжээг хэрэгжүүлэх боломжтой. Иймээс эдгээр системд Төрийн албаны зөвлөл, түүний салбар зөвлөлүүд болон төрийн байгууллагууд сул орон тооны мэдээлэл оруулах үйл ажиллагаа нь төрийн байгууллагад шинээр хүний нөөцийн зардал үүсэхгүй, харин программ хангамжийг боловсронгуй болгох, үйл ажиллагааг хэвийн ажиллуулахтай холбоотой зардал үүснэ гэж тооцсон.

АТҮХ төслийн 2.1.7-д заасан Төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой төрд учруулсан хохирлын бүртгэл хяналтын нэгдсэн системийг бий болгох арга хэмжээний хүрээнд Захиргааны ерөнхий хуулийн 10 дугаар бүлэг³⁷, Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль бус шийдвэр гаргасны улмаас төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх шүүхийн шийдвэрийн бүртгэл хөтлөх, биелэлтэд хяналт тавих ажлыг Төрийн албаны зөвлөл, төрийн захиргааны төв байгууллагууд хариуцаж ажилладаг, энэ төрлийн хэргийн тоо цөөн³⁸ байх тул мэдээллийг цахим системд оруулахад холбогдох байгууллагуудад хүний нөөцийн зардал шинээр нэмэгдэхгүй. Харин төрийн албан хаагчийн төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх шүүхийн шийдвэрийн бүртгэл, биелэлтийг хянах нэгдсэн бүртгэлийн систем байхгүй тул хэрэгжилт хангалтгүй байгааг АТҮХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаврын тайланд “Төрийн албаны зөвлөлөөс 2021 онд төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх шаардлага хүргүүлснээр 2,055,699 төгрөгийн хохирол барагдуулсан бол 221,696,774 төгрөгийн хохирол нөхөн төлүүлэх шаардлагыг 20 хүнд

³⁵ Төрийн албаны “Хүний нөөцийн удирдлагын мэдээллийн тогтолцоо” цахим систем. Эх сурвалж: <https://hrm.csc.gov.mn/> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.25

³⁶ “Open-Exam” шалгалтын цахим систем. Эх сурвалж: <https://hh.csc.gov.mn/>

³⁷ Захиргааны ерөнхий хууль. 2015 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/11259>

³⁸ ТАЗ-өөс төрийн албан тушаалтны төрд учруулсан хохирлыг барагдуулах тухайд 2019 онд 2, 2020 онд 1, 2021 онд 19 нэхэмжлэх гаргасан байна. ТАЗ-ийн 2021 оны үйл ажиллагааны тайлан. Эх сурвалж: <https://csc.gov.mn/content/63e0d00987fcd1bb4003fc9c> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.16

хүргүүлснээс 1 хүн 6 сая төгрөгийн хохирол нөхөн төлж, үлдсэн 19 хүний 215,096,774 төгрөгийн хохирол нөхөн төлүүлэх асуудал Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээр хянагдаж байна” гэжээ. Иймээс төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой төрд учруулсан хохирлын бүртгэл хяналтын нэгдсэн системийг бий болгох хэрэгцээ, шаардлага байх ба энэ системийг шинээр бий болгохтой холбоотой зардал үүснэ гэж үзсэн.

Зорилт 2.3-ын 2.3.2-т нийтийн албан тушаалтан зарлагаа мэдүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлж, татварын болон төрийн бусад мэдээлэлтэй уялдуулан хяналт тавих цахим системийг хөгжүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн. Нийтийн албан тушаалтан, нэр дэвшигч нь Авлигын эсрэг хууль болон холбогдох журам, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 4 дүгээр бүлэгт заасны дагуу хувийн ашиг сонирхлыг мэдүүлэх (цаашид ХАСХОМ гэх), нийтийн албан тушаалт шинээр томилогдох, албан тушаал өөрчлөгдөх бол Хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлэг³⁹ (цаашид ХАСУМ гэх) гаргах үүрэг хүлээлгэсэн бөгөөд энэ үүргээ “Хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийн систем”⁴⁰-ээр (цаашид ХАСХОМ гэх) дамжуулан үнэн зөв мэдүүлэх замаар хэрэгжүүлэх бөгөөд эдгээр мэдүүлгийг АТГ-ын Хяналт шалгалт, дүн шинжилгээний хэлтэс шалгана. ХАСХОМ программ хангамж нь интернэтгүй орчинд ажиллах боломжтой бөгөөд мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийн, судалгаа шинжилгээний, ХАСХОМ-ын олон нийтэд мэдээлэх портал цахим хуудас, системийн удирдлагын программ, систем тохируулах Watch программаас бүрддэг бөгөөд 47 мянган хүний мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийг хүлээн авах, боловсруулах хүчин чадалтай бол 2023 оны эхний улирлын байдлаар 124 байгууллагын 49,678 албан тушаалтан⁴¹ уг системд мэдүүлгээ гаргаж баталгаажуулсан байна. Төрийн албыг цомхон, чадварлаг, тогтвортой хүний нөөцөөс бүрдүүлэх төрийн бодлого баримталж байгаатай холбогдуулан программ хангамжийн багтаамжийг нэмэгдүүлэх шаардлага үүсэхгүй. Харин энэ программ хангамжийг боловсронгуй болгох замаар АХҮТ төслийн 2.3.2 дахь арга хэмжээ буюу нийтийн албан тушаалтан зарлагаа мэдүүлэх, мэдүүлэгт татварын болон төрийн бусад мэдээлэлтэй уялдуулан хяналт тавих боломжтой тул АТҮХ төсөлд шинээр тусгагдсан арга хэмжээний хүрээнд программ хангамжийн хөгжүүлэлтийн зардал үүснэ гэж тооцсон.

АХҮТ төслийн төрд байгаа мэдээллийг цахим хэлбэрт шилжүүлэх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг баталгаатай эдлүүлэх зорилтын хүрээнд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийг хянах цогц цахим систем нэвтрүүлэх арга хэмжээг шинээр хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Энэ харилцааг УИХ-аас 1995 онд баталж, 6 удаа нэмэлт өөрчлөлт оруулсан Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай⁴² хуулиар зохицуулж байгаа бөгөөд төрийн байгууллага, албан тушаалтантай холбоотой өргөдөл гомдлыг бүртгэх, шийдвэрлэлтийн талаарх мэдээллийг төрийн байгууллага бүр өөрийн цахим хуудсанд байршуулдаг. Гэтэл улсын хэмжээнд хуулийн хэрэгжилтийг хянах нэгдсэн систем байхгүйгээс хуулийн хугацаанд буюу өргөдөлд 30 (+30) хоногт, саналын шинжтэй өргөдөлд 90 хоногийн дотор хариу өгч байгаа эсэх, мөн өргөдөл гаргагчийн асуудлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэсэн эсэх нь тодорхойгүй, дүн шинжилгээ хийх боломжгүй байна. Тухайлбал, төрийн байгууллага, албан тушаалтан, үйл ажиллагаатай

³⁹ Хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлгийн танилцуулга. 2020 он. Эх сурвалж: <http://www.gadpwd.gov.mn/index.php/video/342> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12

⁴⁰ Хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийн систем. Эх сурвалж: <https://meduuleg.iaac.mn/AOS/Login>

⁴¹ www.iaac.mn Авлигатай тэмцэх газраас эрхлэн гаргадаг хэвлэмэл хуудас. 2023 оны №02

⁴² <https://legalinfo.mn/mn/detail/294>

холбоотой өргөдөл, гомдол, саналыг ЗГХЭГ-ын Иргэд, олон нийттэй харилцах төв 12 төрлөөр⁴³, АТГ 4 төрлөөр⁴⁴ хүлээн авахаас гадна e-mongolia зэрэг төрийн үйлчилгээний цахим системээр дамжуулан гомдол, санал гаргах буюу гомдол, санал гаргах нөхцөл харьцангуй сайн бүрджээ. Ялангуяа иргэдийн хууль эрх зүйн, мэдлэг ухамсар тодорхой хэмжээнд дээшилж төрийн байгууллага, албан тушаалтны хууль бус үйлдэл, авлига, албан тушаалын байдлаар урвуулан ашиглаж буй байдалд хяналт тавих, энэ талаар мэдээлэл, гомдол гаргах тохиолдлын тоо жилээс жилд өсөж зөвхөн ЗГХЭГ-ын Иргэд, олон нийттэй харилцах төвд 2023 оны 2-р улирлын байдлаар 433,101 санал, хүсэлт ирж байгаа энэ үед хэрэгжилтийг тайлагнах замаар төрд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлэх нэг хэрэгсэл, үзүүлэлт болгон ашиглах боломжтой байна. Түүнчлэн УИХ-аас 2021 онд баталсан Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд хуулиар хориглосноос бусад нийтийн мэдээллийг ил тод байршуулах үүрэг хүлээлгэж, нээлттэй өгөгдлийн санд байршуулах боломжийг нээсэн тул хуулийн хэрэгжилтийг хангах, үр, дүн биелэлтийг үнэлэх, хяналт тавих суурь бүтцийг бий болгох шаардлагатай. Энэ асуудлаар өнгөрсөн хугацаанд цөөнгүй ажил хийгдэж байгааг дурдах нь зүйтэй. Тухайлбал, Иргэдийн оролцоо, санал санаачилгыг нэгтгэх, төрийн бодлого, шийдвэр гаргалтад тусгах боломжийг бүрдүүлсэн бизнес анализын систем нэвтрүүлэх ажлын хүрээнд Дэлхийн банкны Ухаалаг засаг төслийн санхүүжилтээр Иргэдийн санал хүсэлтийн мэдээлэлд бизнес анализ хийх зөвлөх үйлчилгээг авч ажиллаж байгаа бол Үндэсний дата төвөөс ажиллуулж буй төрийн нэгдсэн санал асуулга хүлээн авах, шийдвэр гаргах систем санал гомдлыг иргэдийн цахим оролцооны системээрээ дамжуулан өгөх, хянах боломжтой Eparticipation.gov.mn цахим систем нь “11-11” төвийн системтэй холбогдож ажилладаг байна. Энэхүү системийн сайжруулалтын хүрээнд Бизнес аналитикийн “Tableau” системийг ашиглахаар лицензийг онд худалдан авсан бөгөөд хөгжүүлэлтийг “Ай Ти Зон” ХХК-тай гэрээлэн гүйцэтгүүлж байгаа⁴⁵ зэрэг ажлыг дурдаж болох байна.

Дээр дурдсан 4 программ хангамжийг хөгжүүлэхэд гарах нэг удаагийн зардлын хэмжээг Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд байршуулсан ижил төстэй үйл ажиллагааны өртгийн дундаж хэмжээгээр тооцоолоход 2,898,066,665 төгрөг байх төлөвтэй байна.

Хүснэгт 12 Цахим систем хөгжүүлэх, шинээр бий болгохтой холбоотой үүсэх нэг удаагийн зардал

Цахим мэдээллийн сан	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ⁴⁶
Төрийн албаны сул орон тооны мэдээллийг байршуулах, төрийн албан хаагчийг сонгон шалгаруулах цахим систем	1	75,000,000
Төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой төрд учруулсан хохирлын бүртгэл хяналтын нэгдсэн систем	1	278,333,333
Нийтийн албан тушаалтан зарлагаа мэдүүлэх, татварын болон төрийн бусад мэдээлэлтэй уялдуулан хяналт тавих цахим систем	1	1,272,366,666
Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийг хянах цогц цахим систем	1	1,272,366,666
Нийт	4	2,898,066,665

⁴³ ЗГХЭГ-ын Иргэд, олон нийттэй харилцах төвийн санал, хүсэлт хүлээн авах боломж. Эх сурвалж: <https://www.11-11.mn/> Сүүлд үзсэн: 2023.04.12

⁴⁴ АТГ, гомдол гаргах боломж. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/gomdol-medeelel-uguh> Сүүлд үзсэн: 2023.04.12

⁴⁵ АТҮХ, АТҮХХАХТ-ний хэрэгжилт 2021. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/uploads/users/1278/files/ATG%20report%202022%20part%202.pdf> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

⁴⁶ Тайлангийн хүснэгт 1 харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

2.1.2. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ төслийн Зорилго 2-т томъёолсон “Олон нийтийн итгэлийг хүлээсэн авлигаас ангид нийтийн албыг бэхжүүлэх зорилго”-ын хүрээнд төрийн алба, төрийн албан хаагчдын чадавхыг дээшлүүлэх, авлига, албан тушаалын хэрэгт өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор эрсдэлийг тодорхойлох, ур чадварыг бодитой үнэлэх, сургалт, шинэ мэдлэг мэдээллээр хангах арга хэмжээний хүрээнд дараах 3 арга хэмжээг тусгажээ.

Авлигын эсрэг хуульд заасан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг хариуцах байгууллагыг АТҮХ төсөлд тодорхойлоогүй тул аль байгууллагад зардал үүсэхийг тооцох боломжгүй. Гэхдээ өмнөх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн байдал болон хууль тогтоомжийг зохицуулалтаас харахад АТГ авлигатай тэмцэх талаар сургалт, сурталчилгаа явуулах⁴⁷ чиг үүргийнхээ хүрээнд бусад байгууллагатай, тухайлбал, ТАЗ-тэй хамтран хэрэгжүүлэх боломжтой байна.

2021 оны байдлаар төрийн албаны чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр гадаад орнуудын Засгийн газар, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, техникийн туслалцаа, хөнгөлөлттэй зээл, улсын төсөв, орон нутгийн хөгжлийн сангийн санхүүжилтээр төрийн 50 байгууллагад 157 төсөл хэрэгжиж байснаас 0,63 хувь нь Монгол Улс дахь авлигатай тэмцэх чадавхыг сайжруулах чиглэлээр хэрэгжжээ.⁴⁸ Төрийн байгууллагуудад хэрэгжиж буй төсөл, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулах, мэргэшүүлэх чиглэлээр цөөнгүй ажил хийгдсэн байна.

Аливаа нэг агуулгын хүрээнд арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах нь хуулийн дагуу асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллагын чиг үүрэгт харьяалагдах боловч тухайн байгууллагын албан хаагчдад эдгээр хэрэглэгдэхүүнийг боловсруулахад мэргэшсэн эрдэмтэн, судлаачидтай хамтран ажиллах, иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагуудаас санал авах, хэлэлцүүлэх, шаардлагатай материал цуглуулах, орчуулах, хэвлэн нийтлэх зэрэг олон төрлийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх хэрэгцээ үүсдэг. Иймээс АХҮТ төслийн хүрээнд боловсруулах арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага боловсруулахад тодорхой хэмжээний төсөв хуваарилах шаардлагатай гэж үзэн Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим хуудсанд байршуулсан үнийн саналын дундаж хэмжээгээр зардлыг тооцоолсон.

⁴⁷Авлигатай тэмцэх тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.8 дахь заалт

⁴⁸ Төрийн албаны зөвлөлийн 2021 оны үйл ажиллагааны тайлан. 2022 он. Эх сурвалж: <https://csc.gov.mn/content/63e0d00987fcd1bb4003fc9c>

Дүрс 2 Зорилт 2-ын хүрээнд хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал агуулсан заалтууд

Төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага болон томилгооны ил тод, мэргэшсэн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх зорилтын хүрээнд (2.1.)

Салбарын эрсдэлийг оновчтой тодорхойлж, түүнд чиглэгдсэн арга хэмжээг үе шаттай цогц байдлаар хэрэгжүүлэх зорилтын хүрээнд (2.6.)

2.1.3. Төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон бусад сургалтын давтамж, агуулгыг шинэчилж, Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг, хүний эрхийн гол үзүүлэлт, үнэлгээнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн эрсдэлийг таних чадавхыг бэхжүүлж, олон улсын комплаенсийн шаардлагыг хангана.

2.5.1. Төрийн албан хаагчийн сонгон шалгаруулалтад цогц чадамжийн шалгуурыг нэвтрүүлэх замаар төрийн албанд ёс зүйг төлөвшүүлнэ.

2.6.1. Салбар дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг боловсруулж, үнэлгээ хийнэ.

АХҮТ төслийн зорилго 2-ын Төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага болон томилгооны ил тод, мэргэшсэн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх зорилтын 2.1.3-т заасан төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон бусад сургалтын давтамж, агуулгыг шинэчлэх арга хэмжээг Төрийн албаны тухай хуульд заасны дагуу ЗГ ТАЗ-тэй хамтран⁴⁹ төрийн албан хаагчдын сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулах, ЗГ-ын харьяа сургалтын байгууллага⁵⁰ (Удирдлагын академи) сургалт зохион байгуулах ажлыг хуулиар хүлээсэн чиг үүргийнхээ дагуу тус тус хэрэгжүүлнэ. Тухайлбал, ЗГ-ын 2019 оны “Сургалтын агуулга, хөтөлбөр батлах тухай” 299 дүгээр тогтоолоор⁵¹ баталсан "Төрийн албан хаагчийн богино болон дунд хугацааны сургалтын агуулга"-ын төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх дунд хугацааны сургалтад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ур чадварын чиглэл⁵² багтсан бөгөөд Төрийн албан хаагчийн дунд хугацааны сургалтын хөтөлбөрт⁵³ энэ чиглэлээр 40 цагийн хичээл ордог бол АТГ 2019 онд Авлигын эсрэг сургалтын хуваарь гаргаж төрийн албан хаагчдыг сургасан⁵⁴ байна. Авлигын эсрэг хуулиар авлигын асуудлаар сургалтын хөтөлбөр, гарын авлага боловсруулах ажилд сургалт, эрдэм шинжилгээний болон төрийн бус байгууллагуудыг оролцуулах⁵⁵ боломжийг олгосон. Иймээс ялангуяа олон улсын комплаенсийн шаардлагыг хангах чиглэлд мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоо, хамтын ажиллагаа чухал үүрэгтэй байна.

⁴⁹ Төрийн албаны тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 64.2.2 дахь заалт

⁵⁰ Төрийн албаны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэг

⁵¹ “Сургалтын агуулга, хөтөлбөр батлах тухай” ЗГ-ын 299 дүгээр тогтоол. 2019 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14574> сүүлд үзсэн 2023.04.12

⁵² Төрийн албан хаагчийн богино болон дунд хугацааны сургалтын агуулга. 2019 он Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=209990&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.12

⁵³ Төрийн албан хаагчийн богино болон дунд хугацааны сургалтын хөтөлбөр. 2019 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=209991&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.12

⁵⁴ 2019 оноос хойш зохион байгуулсан сургалтын хуваарийг АТГ-ын цахим хуудсанд байршуулаагүй. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/post/89839> Сүүлд үзсэн 2023.04.14

⁵⁵ Авлигатай тэмцэх тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.3 дахь заалт

Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх хүний нөөцийн зардал

Хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлохдоо Засгийн газрын 2019 оны 299 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Төрийн албан албан хаагчийн богино болон дунд хугацааны сургалтын хөтөлбөр”-т тусгагдсан төрийн албан хаагчийг чиглүүлэх, мэргэшүүлэх, давтан мэргэшүүлэх 89 чиглэлээр сургалт зохион байгуулж байгаагаас агуулгын хүрээнд шинэчлэх шаардлагатай 14 чиглэл байна гэж, мөн АТҮХ хэрэгжих 8 жилийн хугацаанд 1 удаа чиглэл тус бүрээр нэг байгууллагатай буюу 14 байгууллагатай гэрээ байгуулж шинэчилнэ гэж төсөөлөн дараах байдлаар тооцов.

Хүснэгт 13 Гэрээгээр ажил гүйцэтгүүлэх байгууллага сонгох, үр дүнг үнэлэх хугацаа, тохиолдлын тоо

АТҮХ-н заалт	Үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа/ минут	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон бусад сургалтын давтамж, агуулгыг шинэчлэх арга хэмжээ	Гэрээ байгуулах, дүгэх	Үүрэгтэй танилцах	5	14	0,12	1,68
		Мэргэжлийн зөвлөгөө авах /холбогдох газраас/	30	14	0,12	1,68
		Мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх	180	14	0,12	1,68
		Гэрээний төсөл боловсруулах	180	14	0,12	1,68
		Гэрээ байгуулах	15	14	0,12	1,68
		Албан бичиг/үнэлгээний хуудас боловсруулах	15	14	0,12	1,68
		Холбогдох газарт мэдээллээ илгээх	2	14	0,12	1,68
		Баримт бичиг хуулбарлах, үдэх, хадгалах	3	14	0,12	1,68
		Гэрээ байгуулсан байгууллагыг мэдээллээр хангах	180	14	0,12	1,68
		Гэрээний дагуу явцын тайлан авч танилцах	90	14	0,12	1,68
		Гэрээ дүгнэх, акт үйлдэх	60	14	0,12	1,68
		Эрх бүхий байгууллагаас шаардсан нэмэлт мэдээлэл гаргаж өгөх	15	14	0,12	1,68
		Нийт	775	14	0,12	1,68

Дээрхээс харахад төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон бусад сургалтын давтамж, агуулгыг шинэчлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд нэг жилд дунджаар 775 минут буюу 96,8 ажлын цаг шаардагдах ба энэ нь нэг жилд 0,008 хүний нөөцийн хэрэгцээ үүсгэнэ. Хүний нөөцийн хэрэгцээ 1 бүхлээс доош байх тохиолдолд хүний нөөцийн ачаалал үүсэхгүй гэж үзнэ.

Харин төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон бусад сургалтын давтамж, агуулгыг шинэчлэх ажлыг гүйцэтгэх гэрээний төлбөрийн хэмжээг Төрийн худалдан авах ажиллагааны нэгдсэн санд байршуулсан ижил төстэй ажлын дундаж ханшаар буюу 36,411,128 төгрөгөөр тооцож үзэхэд 509,755,792 төгрөгийн зардал тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагад үүсэхээр байна.

Хүснэгт 14 Сургалтын агуулгыг шинэчлэх гэрээний үнийн дундаж дүн

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ⁵⁶	Нийт үнэ
Сургалтын хөтөлбөр шинэчлэх	14	36,411,128	509,755,792

АХҮТ төслийн зорилго 2-ын 2.5.1-д заасан “Төрийн албан хаагчийн сонгон шалгаруулалтад цогц чадамжийн шалгуурыг нэвтрүүлэх” арга хэмжээ нь ерөнхий байдлаар томъёологдсон тул нийтэд нь зардад тооцох боломжгүй. Гэхдээ Канад улсын Засгийн газрын дэмжлэгтэйгээр Монгол Улсын Төрийн албаны зөвлөл, НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн хамтран хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төслийн хүрээнд Монгол Улсын төрийн захиргааны албан хаагчийн чадамжийн хүрээг олон улсын сайн туршлага, үндэсний онцлог, урт болон дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг, хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулсан бөгөөд одоогоор төрийн жинхэнэ албан хаагчийн удирдан зохион байгуулах, асуудал шийдвэрлэх, дүн шинжилгээ хийх, манлайлах, багаар ажиллах, харилцах гэсэн зургаан үндсэн ур чадварыг төрийн захиргааны албан тушаалын ангилал тус бүрээр нийт 500 гаруй шалгуур үзүүлэлтийг бэлтгэж, 6 яам, 5 агентлаг, 3 аймгийн Засаг даргын Тамгын газарт туршин нэвтрүүлж эхэлсэн⁵⁷ бөгөөд чадамжид суурилсан менежментийг нэвтрүүлэх нь ажиллах хүчийг системтэйгээр төлөвлөж төрийн албаны бүтээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгод хүрэх хамгийн тохиромжтой хувилбар гэж үзжээ. Чадамжид суурилсан менежментийг Монгол Улсын Төрийн захиргааны албан хаагчийн албан тушаалын тодорхойлолт, сонгон шалгаруулалт, гүйцэтгэлийн удирдлага, сургалт хөгжлийн үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэх⁵⁸ зорилготой бөгөөд энэ нь Төрийн албаны тухай хуулийг хэрэгжүүлэх ажил, шинэчлэлийг эрчимжүүлэх, технологийн шинэчлэл, мэдээллийн эрин үе, ВУКА (VUCA) буюу улам бүр хувьсамтгай, тогтворгүй, нарийн төвөгтэй, эргэлзээтэй болж байгаа дэлхий ертөнцөд төрийн албаны удирдах ажилтан ямар ур чадвартай байх зэрэг олон асуудлыг шийдвэрлэх гарц нээгдэнэ гэж⁵⁹ гэж холбогдох удирдах албан тушаалтнууд үзсэн байна.

Зураг 1 Чадамжид суурилсан хүний нөөцийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх процессын зураглал

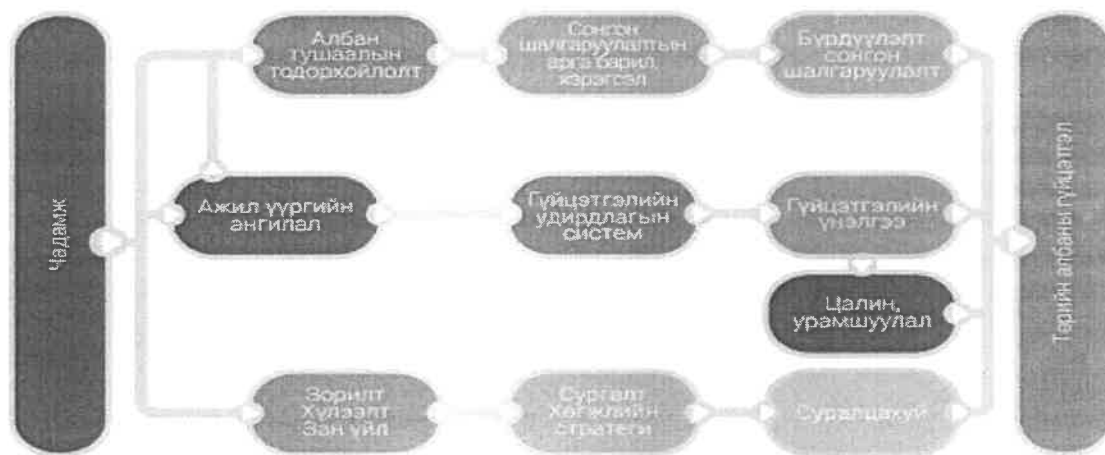
⁵⁶ Тайлангийн 1 дэх хэсэгт харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

⁵⁷ Чадамжид суурилсан хүний нөөцийн удирдлага: Төрийн захиргааны байгууллагын хүний нөөцийн мэргэжилтнүүдэд зориулсан гарын авлага. “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төсөл. 2023 он

⁵⁸ Мөн тэнд

⁵⁹ Төрийн албаны зөвлөлийн дарга Б.Баатарзоригийн хэлсэн үг, илтгэлээс... Өөрчлөлтийн удирдлага: Change management. 2022 он. Эх сурвалж: <https://csc.gov.mn/uploads/change%20management.pdf> Сүүлд үзсэн 2023.04.14

Иймээс АХҮТ төсөл дэх “Төрийн албан хаагчийн сонгон шалгаруулалтад цогц чадамжийн шалгуурыг нэвтрүүлэх” арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд дээр дурдсан үйл ажиллагааг нэвтрүүлэхэд зайлшгүй хийгдэх үйл ажиллагааны зардлыг тооцож үзлээ. Цогц чадамжийн шалгуурыг нэвтрүүлэхэд юуны өмнө төрийн албан хаагчдыг мэдээллээр хангахаас гадна 360 хэмээр үнэлэх шаардлага үүснэ. Мөн цогц чадамжийн хүрээг нэвтрүүлэхтэй холбоотой ажлын байрны тодорхойлолт, хөдөлмөрийн гэрээг шинэчлэх, ур чадвар, гүйцэтгэлийг үнэлэх зэрэг ажлууд хийгдэх бөгөөд эдгээр нь хүний нөөцийн алба/мэргэжилтний гүйцэтгэх үүрэг гэж үзэн шинээр ачаалал тооцохгүй бол мэдээллээр хангах болон 360 хэмээр үнэлэх үйл ажиллагааг төрийн байгууллагын одоо хэрэгжүүлж буй төрийн албан хаагчийн гүйцэтгэлийн үнэлгээг үнэлэх тогтолцоонд суурилан хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзсэн. Харин хүний нөөцийн аудит хийх гэсэн шинэ үүргийг ТАЗ болон төрийн байгууллагуудын хүний нөөцийн албанд хүлээлгэх магадлалтай байгаа нь зардал үүсгэнэ гэж үзсэн.

2021 оны байдлаар Монгол Улсад 4206 төрийн байгууллагад 208,864 төрийн албан хаагч (нийт хүн амын 6,30 хувь) ажиллаж байна.⁶⁰ Үүнээс харахад АТҮХ хэрэгжих 8 жилийн хугацаанд цогц чадамжийн шалгуур нэвтрүүлэх талаар 209 мянга орчим хүнийг 4206 төрийн байгууллагад жил бүр үнэлэх, хүний нөөцийн аудит хийх шаардлага үүснэ.

Хүснэгт 15 Төрийн байгууллагад хүний нөөцийн аудит хийх хугацаа, тохиолдлын тоо

АТҮХ-н заалт	Үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа/ минут	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
цогц чадамжийн шалгуурыг нэвтрүүлэх	Хүний нөөцийн аудит хийх	Үүрэгтэй танилцах	5	4206	1	4206
		Мэргэжлийн зөвлөгөө авах /холбогдох газраас/	30	4206	1	4206
		Мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх	480	4206	1	4206
		Мэдээлэл шинжлэх, нягтлах	480	4206		4206
		Цуглуулсан мэдээллээ боловсруулах, дүгнэх	1440	4206	1	4206
		Албан бичиг/үнэлгээний хуудас боловсруулах	15	4206	1	4206
		Холбогдох газарт мэдээллээ илгээх	2	4206	1	4206
		Баримт бичиг хуулбарлах, үдэх, хадгалах	3	4206	1	4206

⁶⁰ ТАЗ-ийн 2021 оны тайлан. Эх сурвалж: <https://csc.gov.mn/content/63e0d00987fcd1bb4003fc9c> Сүүлд үзсэн 2023.04.14

	Эрх бүхий байгууллагаас шаардсан нэмэлт мэдээлэл гаргаж өгөх	15	4206	1	4206
	Нийт	2470			4206

“Төрийн албаны хүний нөөцийн аудитын үндсэн үүрэг нь хүний нөөцийн үр ашигтай удирдлага, аудитын тусламжтайгаар үр ашиг, ажлын гүйцэтгэлийн чанарыг хамгийн өндөр түвшинд байлгахад оршино. Энэ нь байгууллагыг амжилтад хүрэхэд нь дэмжих, нөгөө талаар ажилтнууд байгууллагын зорилго, зорилтод илүү мэдлэгтэй болж, хөгжихөд чиглэнэ. Хүний нөөцийн аудитын хамрах хүрээ нь байгууллагын стратеги, үйл ажиллагааны чиглэл, хүний нөөцийн энгийн чиг үүргийг хянахаас эхлэн практик, бодлого, журам, хэмжилтийг нарийвчлан судлах хүртэл янз бүр байж болно”⁶¹ гэж тайлбарласан байна. Энэхүү үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд хүний нөөцийн аудитын чиглэлээр мэргэшсэн байгууллагад төрийн байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээлэл цуглуулах, гаргуулан авахад 1, мэдээллийг нягтлахад 1, боловсруулах, дүгнэхэд 3 ажлын өдөр шаардлагатай гэж тооцоолов. Үүнээс харахад төрийн байгууллагын хүний нөөцийн аудит хийх үйл ажиллагаанд 10,388,820 минут буюу 173,147 цаг шаардлагатай ба энэ нь 21,6 хүний нөөцийн ачаалал үүсгэхээр байна. Үүнийг энэ судалгаанд цалингийн зардлын дундаж хэмжээ болгон авсан Төрийн албаны зөвлөлийн нэг ажилтанд ногдох цалингийн дундаж хэмжээгээр тооцож үзвэл 1,060,923,744 төгрөгийн хүний нөөцийн зардал үүснэ.

Хүснэгт 16 Төрийн байгууллагад хүний нөөцийн аудит хийх хүний нөөцийн зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Хүний нөөцийн аудит хийх	21,6	2,595,988	438,417	65,543,148	786,517,776

АТҮХ төслийн “Салбарын эрсдэлийг оновчтой тодорхойлж, түүнд чиглэгдсэн арга хэмжээг үе шаттай цогц байдлаар хэрэгжүүлэх” 2.6. дахь зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх “Салбар дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийг үнэлэх” арга хэмжээг 2023-2030 онд хэдэн удаа хэрэгжүүлэх нь тодорхойгүй тул энэ хугацаанд 1 удаа хийнэ гэж үзсэн. Монгол Улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний салбарын бүтэц буюу эдийн засгийн үйл ажиллагааг 21 салбар, 88 дэд салбар, 238 бүлэг, 420 анги, 96 дэд ангид⁶² хувааж үздэг бөгөөд энэ арга хэмжээний хүрээнд 21 ангиллын 754 үйл ажиллагаанд эрсдэлийн үнэлгээ хийхээр төлөвлөжээ гэж үзэж болох байна.

Хүснэгт 17 Эдийн засгийн салбаруудын онцлогт нийцсэн үнэлгээний аргачлал боловсруулах гэрээ байгуулахтай холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ-н заалт	Үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа/ минут	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
Олон нийгэд нээлтэй, ил тод болгохоор заасан мэдээллийг танилцах үнэлгээ хийх	Үнэлгээ хийх	Үүрэгтэй танилцах	5	14	0,12	1.75
		Мэргэжлийн зөвлөгөө авах /холбогдох газраас/	30	14	0,12	1.75
		Мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх	20	14	0,12	1.75
		Мэдээлэл шинжлэх, нягтлах	10	14	0,12	1.75
		Цуглуулсан мэдээллээ боловсруулах, дүгнэх	30	14	0,12	1.75
		Албан бичиг/үнэлгээний хуудас боловсруулах	15	14	0,12	1.75

⁶¹ Төрийн байгууллагын хүний нөөцийн аудит. проф.др. Н.Бурмаа. эх сурвалж: <https://audit.mn/?p=16533>

⁶² Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллыг шинэчлэн батлах тухай. Сангийн сайд, Үндэсний статистикийн хорооны дарга нарын хамтарсан 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн 319 / А/160 тоот тушаал. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=209675&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

	Холбогдох газарт мэдээллээ илгээх	2	14	0,12	1.75
	Баримт бичиг хуулбарлах, үдэх, хадгалах	3	14	0,12	1.75
	Эрх бүхий байгууллагаас шаардсан нэмэлт мэдээлэл гаргаж өгөх	15	14	0,12	1.75
	Нийт	130			1,75

Дээрх тооцооллоос харахад үнэлгээний аргачлал боловсруулах байгууллага/хувь хүнийг сонгон шалгаруулах, гэрээ байгуулах, гэрээ дүгнэхтэй холбоотой хийгдэх стандарт үйл ажиллагаанд зарцуулах хугацаа, тохиолдлын тоонд үндэслэн уг үүргийг хэрэгжүүлэхэд 227,5 минут буюу 3,7 цагийн хүний нөөцийн хэрэгцээ үүсгэх бөгөөд энэ нь 0,002 хүний нөөцийн хэрэгцээг шинээр бий болгож байна. Хүний нөөцийн хэрэгцээ 1 бүхлээс доош байх тохиолдолд хүний нөөцийн хэрэгцээ үүсэхгүй гэж үздэг.

Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх бусад зардал

АТҮХ төслийн 2.6.1-д заасан Монгол Улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний салбарын бүтэц буюу эдийн засгийн үйл ажиллагаанд эрсдэлийн үнэлгээ хийх арга хэмжээний хүрээнд үүсэх бусад зардлыг тооцохдоо эдийн засгийн салбарууд төдийгүй салбар доторх бүлэг бүр өөрийн гэсэн онцлогтой байдлыг харгалзан эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг салбарын онцлогт нийцүүлэх боловсруулах шаардлага үүснэ. Тухайлбал, боловсруулах үйлдвэрлэлийн ангилалд (С) хүнсний бүтээгдэхүүн, хувцас, тамхи, дуу бичлэг, эмийн бүтээгдэхүүн, цахилгаан тоног төхөөрөмж зэрэг эрс тэс ялгаатай бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэлийн процесс зэрэг хамаарч байна. Иймээс салбар дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг хамгийн цөөндөө эдийн засгийн үйл ажиллагааны ангилал тус бүрээр буюу 21 төрлийн аргачлалыг 8 жилийн хугацаанд 1 удаа боловсруулах шаардлагатай гэж үзэж байна. Хэдийгээр салбарын хэмжээнд мөрдөх хууль тогтоомж, дүрэм, журам аргачлалыг тухайн салбарыг асуудлыг эрхэлж буй төрийн захиргааны төв болон төрийн захиргааны байгууллага үндсэн чиг үүргийнхээ хүрээнд боловсруулах үүрэгтэй тул хүний нөөцийн зардал гарахгүй гэж үздэг ч хэрэв эдгээр үйл ажиллагааг салбарын эрдэмтэн, судлаач, мэргэжлийн байгууллага зэргээр гэрээлэн гүйцэтгүүлэх шаардлага үүссэн тохиолдолд гарч болзошгүй зардлыг урьдчилан тооцож үзсэн.

Хүснэгт 18 Эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал боловсруулах гэрээний үнийн дундаж дүн

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ⁶³	Нийт үнэ
Эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал боловсруулах	21	36,411,128	764,633,688

2.1.3. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх бусад зардал

АТҮХ төслийн Зорилго 2-т томьёолсон “Олон нийтийн итгэлийг хүлээсэн авлигаас ангид нийтийн албыг бэхжүүлэх зорилго”-ын хүрээнд мэдээллийн ил тод байдлыг хангах, иргэдээс төрийн үйл ажиллагаатай холбоотой гаргасан өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлтийн байдалд үнэлэлт өгөх, нийгэм, эдийн засгийн салбар дахь авлигын эрсдэлийг үнэлэх болон шинээр боловсруулагдаж буй хууль тогтоомж хэн нэгэнд давуу байдал олгох замаар авлигын

⁶³ Тайлангийн хүснэгт 1 харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

эрсдэл бий болгох магадлалыг үнэлэхэд чиглэсэн дараах 4 арга хэмжээ төрд ачаалал үүсгэхээр байна.

Дүрс 3 Зорилт 2-ын хүрээнд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийхтэй холбоотой үүсэх зардал агуулсан заалтууд

Төрд байгаа мэдээллийг цахимжуулах замаар иргэдийн мэдэх эрхийг баталгаатай эдлүүлэх зорилтын хүрээнд

2.5.2. Олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгохоор заасан мэдээллийг тухай бүр цахим системд нээлттэй байршуулж, хуулийн хэрэгжилтэд 2 жил тутамд үнэлгээ хийж олон нийтэд ил тод мэдээлнэ.

2.5.4. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийг хянах цогц цахим систем нэвтрүүлж, 2 жил тутамд хяналт шинжилгээ хийнэ.

Салбарын эрсдэлийг оновчтой тодорхойлж, түүнд чиглэгдсэн арга хэмжээг үе шаттай цогц байдлаар хэрэгжүүлэх зорилтын хүрээнд

2.6.1. Салбар дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг боловсруулж, үнэлгээ хийнэ.

2.6.2. Хуулийн төсөлд авлигын нөлөөллийн үнэлгээ хийнэ.

Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх хүний нөөцийн зардал

АТҮХ төслийн “Олон нийтийн итгэлийг хүлээсэн авлигаас ангид нийтийн албыг бэхжүүлэх” зорилгын төрд байгаа мэдээллийг цахимжуулах замаар иргэдийн мэдэх эрхийг баталгаатай хангах 5 дахь зорилтын хүрээнд олон нийтэд нээлттэй, ил тод байршуулах мэдээллийг цахим системд нээлттэй байршуулсан эсэх, мөн иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийн нэгдсэн цахим систем дэх өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийн байдалд 2 жил тутамд хяналт шинжилгээ хийхээр тусгажээ. Эдгээр арга хэмжээний онцлог нь аль аль нь дэвшилтэт технологид суурилсан цахим системд суурилсан байх тул хүний оролцоо бага шаардах боломжтой байна. Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийн нэгдсэн цахим системийг АТҮХ төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх бөгөөд АТҮХ төсөлд “цогц цахим системд байршуулж, 2 жил тутамд хяналт шинжилгээ хийнэ” гэж зааснаас харахад энэхүү программ хангамжийг хөгжүүлсний дараа буюу дунджаар 2-3 жилийн дараа хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлж эхлэх магадлалтай байна. Иймээс АТҮХ төслийн 2.5.2-т заасан үнэлгээг 2030 он хүртэл 3 удаа хийнэ, шинээр бий болох программ хангамж нь дүн шинжилгээ, үнэлгээ, статистик мэдээ зэрэг хяналт шинжилгээ хийх, эрсдэл тооцох анхдагч нөхцөлүүдийг агуулсан байна гэж баримжаалсан тул хяналт хүний нөөцийн зардал шинээр үүсгэхгүй байхаар хэрэгжих, хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзсэн.

Харин 2.5.4-т заасан хяналт шинжилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлохдоо УИХ-аас 2021 онд баталсан Мэдээллийн ил тод байдлын тухай⁶⁴ хуульд зааснаар төрийн байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хувийн эрх зүйн хуулийн этгээд, хууль, эсхүл гэрээний үндсэн дээр төрийн байгууллагын тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгэж байгаа этгээд, олон нийтийн радио,

⁶⁴ Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16390263044601> Сүүлд үзсэн 2023.04.14

телевиз, улс төрийн нам⁶⁵ бүр мөн хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан 68 төрлийн нээлттэй мэдээллийг Цахим хөгжил, харилцаа холбоо (цаашид ЦХХХ гэх)-ны сайдын 2022 оны 10 дугаар сарын 25-ны өдөр баталсан “Үндсэн систем, дэмжих системийн техникийн нөхцөл, шаардлага, заавар, аргачлал батлах тухай”⁶⁶ А/64 тоот тушаалын шаардлага хангасан системд ЗГ-ын 2022 оны 201 дүгээр тогтоолоор баталсан “Нээлттэй мэдээллийг цахим хэлбэрээр байршуулж нийтлэх, шинэчлэх, хяналт тавих нийтлэг журам”⁶⁷-д нийцүүлэн нээлттэй мэдээллийг олон нийтэд ил тод байршуулах хуулийн хэрэгжилтэд ЦХХХ-ны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нийт 4 удаа хяналт шинжилгээ хийнэ гэж тооцоолов. Монгол Улсад 2023 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар 4,891 төсвийн байгууллага, 442 ТӨҮГ, ОНӨҮГ байгаа⁶⁸ бол 36 бүртгэлтэй нам⁶⁹, олон нийтийн радио, телевиз⁷⁰ 1 байна. Үүнээс харахад 5370 байгууллага нээлттэй мэдээллийг тухай бүр цахим системд нээлттэй байршуулсан эсэхэд үнэлгээ хийнэ гэж үзэн хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойллоо.

Хүснэгт 19 Төрийн байгууллагын нээлттэй мэдээлэл хуулийн шаардлага хангаж буй эсэхийг үнэлэхэд шаардагдах хугацаа, тохиолдлын тоо

АТҮХ-н заалт	Үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа/ минут	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
Олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгохоор заасан мэдээллийг тухай бүр цахим системд нээлттэй байршуулах	Үнэлгээ хийх	Үүрэгтэй танилцах	5	5370	0,5	2,685
		Мэргэжлийн зөвлөгөө авах /холбогдох газраас/	30	5370	0,5	2,685
		Мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх	20	5370	0,5	2,685
		Мэдээлэл шинжлэх, нягтлах	10	5370	0,5	2,685
		Цуглуулсан мэдээллээ боловсруулах, дүгнэх	30	5370	0,5	2,685
		Албан бичиг/үнэлгээний хуудас боловсруулах	15	5370	0,5	2,685
		Холбогдох газарт мэдээллээ илгээх	2	5370	0,5	2,685
		Баримт бичиг хуулбарлах, үдэх, хадгалах	3	5370	0,5	2,685
		Эрх бүхий байгууллагаас шаардсан нэмэлт мэдээлэл гаргаж өгөх	15	5370	0,5	2,685
		Нийт	130			2685

Дээрх тооцооллын дагуу стандарт үйл ажиллагаанд зарцуулах хугацаа, тохиолдлын тооноос харахад энэ үүргийг хэрэгжүүлэхэд 349,050 минут буюу 5,817.5 цагийн хүний нөөцийн хэрэгцээ үүсгэх бөгөөд энэ нь 3.6 хүний нөөцийн хэрэгцээг шинээр бий болгоно.

⁶⁵ Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл. Мэдээлэл хариуцагч

⁶⁶ “Үндсэн систем, дэмжих системийн техникийн нөхцөл, шаардлага, заавар, аргачлал батлах тухай ЦХХХСайдын 2022 оны 10 сарын 25-ны өдрийн А64 тушаал. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531715939261> Сүүлд үзсэн 2023.04.14

⁶⁷ <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530540724391&showType=1>

⁶⁸ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛЖ БАЙГАА АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ТОО, улирал, хариуцлагын хэлбэр,ажиллагчдын тооны бүлгээр Эх сурвалж: https://www.1212.mn/mn/statistic/statcate/573067/table-view/DT_NSO_2600_009V1 сүүлд үзсэн 2023.04.14

⁶⁹ Улс төрийн намын бүртгэл. Эх сурвалж: <https://www.supremecourt.mn/home?page=party&id=69&pr=63&tp=list> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

⁷⁰ Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хууль 2005 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/424> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

Хүснэгт 20 Төрийн байгууллагын нээлттэй мэдээлэл хуулийн шаардлага хангаж буй эсэхийг үнэлэхэд шаардагдах хүний нөөцийн зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Нээлттэй мэдээлэлд үнэлгээ хийх	3,6	2,595,988	438,417	10,923,858	131,086,296

Үүнээс харахад АТҮХ төслийн 2.5.2-т заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд төрд 3,6 албан хаагч буюу 131,086,296 төгрөгийн хүний нөөцийн зардал шинээр бий болно.

АТҮХ төслийн “Салбарын эрсдэлийг оновчтой тодорхойлж, түүнд чиглэгдсэн арга хэмжээг үе шаттай цогц байдлаар хэрэгжүүлэх” 2.6. дахь зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх “Салбар дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийг үнэлэх” арга хэмжээг 2023-2030 онд хэдэн удаа хэрэгжүүлэх нь тодорхойгүй тул энэ хугацаанд 1 удаа, Монгол Улсын эдийн засгийн үйл ажиллагааны 21 салбарын 754 үйл ажиллагаанд хийнэ гэж үзсэн.

Хүснэгт 21 Эдийн засгийн эрсдэлийн үнэлгээ хийх стандарт үйл ажиллагаа, тоон үзүүлэлт

АТҮХ-н заалт	Үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа/ минут	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
Салбарын эрсдэлийг оновчтой тодорхойлж, түүнд чиглэгдсэн арга хэмжээг үе шаттай цогц байдлаар хэрэгжүүлэх	Эрсдэлийг үнэлэх	Үүрэгтэй танилцах	5	754	0,12	90,48
		Мэргэжлийн зөвлөгөө авах /холбогдох газраас/	30	754	0,12	90,48
		Мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх ⁷¹	4800	754	0,12	90,48
		Мэдээлэл шинжлэх, нягтлах	2400	754	0,12	90,48
		Цуглуулсан мэдээллээ боловсруулах, дүгнэх	1440	754	0,12	90,48
		Албан бичиг/үнэлгээний хуудас боловсруулах	15	754	0,12	90,48
		Холбогдох газарт мэдээллээ илгээх	2	754	0,12	90,48
		Баримт бичиг хуулбарлах, үдэх, хадгалах	3	754	0,12	90,48
		Эрх бүхий байгууллагаас шаардсан нэмэлт мэдээлэл гаргаж өгөх	15	754	0,12	90,48
		Нийт		8710		

Дээрх тооцооллын дагуу стандарт үйл ажиллагаанд зарцуулах хугацаа, тохиолдлын тооноос харахад энэ үүргийг хэрэгжүүлэхэд 788,080.8 минут буюу 13,134 цагийн хүний нөөцийн хэрэгцээ үүсгэх бөгөөд энэ нь 8,2 хүний нөөцийн хэрэгцээг шинээр бий болгох ба энэ нь төрд 298,585,452 төгрөгийн ачаалал үүсгэх магадлалтай байна.

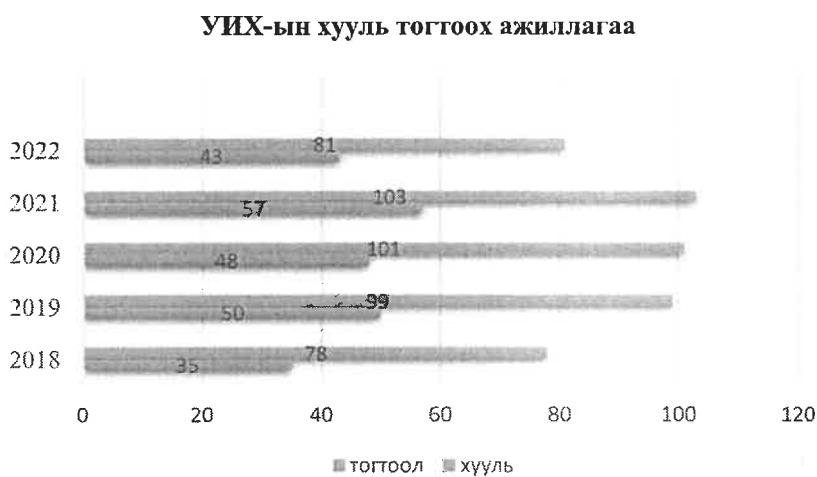
Хүснэгт 22 Эдийн засгийн эрсдэлийг үнэлэхэд шаардагдах хүний нөөцийн зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Эдийн засгийн эрсдэлийн үнэлгээ хийх	8,2	2,595,988	438,417	24,882,121	298,585,452

⁷¹ Ажлын 10 өдрөөр тооцов

АТҮХ төслийн 2.6.2 дахь арга хэмжээний хүрээнд хуулийн төсөлд авлигын нөлөөллийн үнэлгээ хийхээр тусгасан байна. Энэ арга хэмжээг АТГ албан хаагчид гүйцэтгэнэ гэж үзээд хүний нөөцийн хэрэгцээ, зардлыг тооцлоо.

УИХ-ын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл⁷²д нийт 153 хууль тогтоомжийг шинээр болон шинэчлэн батлах тухай тусгасан бөгөөд үүнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүнээс санаачлах хууль тогтоомжийн төсөл ордоггүй. Эрх зүйн мэдээллийн

нэгдсэн системд⁷³ байршуулсан, өнгөрсөн 5 жилд баталсан хууль тогтоомжийн тооноос харахад УИХ-аас нэг жилд дунджаар 46,6 хууль баталдаг бол 92,4 тогтоол баталдаг байна. 5 жилийн дундаж үзүүлэлтээс УИХ-аас хэрэгжүүлж буй хууль тогтоох үйл ажиллагааны 33,6 хувийг хууль батлах үйл ажиллагаа эзэлдэг болох нь харагдаж байна.

Дээрх мэдээлэлд үндэслэн АТҮХ төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх хууль тогтоомжийн төслийн авлигын эрсдэлийг үнэлэх хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлох бөгөөд хуулийн цар хүрээнд шалтгаалан үнэлгээний хүрээ, түүнд шаардагдах хугацаа өөр өөр байх хэдий ч дундаж хугацаагаар тооцож үзнэ.

Хүснэгт 23 Хуулийн төсөлд авлигын эрсдэлийг үнэлэх стандарт үйл ажиллагаа, тохиолдлын тоо

АТҮХ-н заалт	Үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа/ минут	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
Салбарын эрсдэлийг оновчтой тодорхойлж, түүнд чиглэгдсэн арга хэмжээг үе шаттай цогц байдлаар	Эрсдэлийг үнэлэх	Үүрэгтэй танилцах	5	46	1	46
		Мэргэжлийн зөвлөгөө авах /холбогдох газраас/	30	46	1	46
		Мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх ⁷⁴	4800	46	1	46
		Мэдээлэл шинжлэх, нягтлах	2400	46	1	46
		Цуглуулсан мэдээллээ боловсруулах, дүгнэх	1440	46	1	46
		Албан бичиг/үнэлгээний хуудас боловсруулах	15	46	1	46
		Холбогдох газарт мэдээллээ илгээх	2	46	1	46
		Баримт бичиг хуулбарлах, үдэх, хадгалах	3	46	1	46
		Эрх бүхий байгууллагаас шаардсан нэмэлт мэдээлэл гаргаж өгөх	15	46	1	46
		Нийт	8710			

⁷² Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл Эх сурвалж: <https://www.parliament.mn/laws/3622/> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

⁷³ Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

⁷⁴ Ажлын 10 өдрөөр тооцов

Дээрх тооцооллоос харахад хуулийн төсөлд авлигын үнэлгээ хийхтэй холбоотой хийгдэх стандарт үйл ажиллагаанд зарцуулах хугацаа, тохиолдлын тоонд үндэслэн уг үүргийг хэрэгжүүлэхэд 400,660 минут буюу 6,677 цагийн хүний нөөцийн хэрэгцээ үүсгэх бөгөөд энэ нь 4.17 хүний нөөцийн хэрэгцээг шинээр бий болгож төрд 151,841,626 төгрөгийн ачаалал үүсгэхээр байна.

Хүснэгт 24 Хуулийн төсөлд авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийх хүний нөөцийн зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийх	4.17	2,595,988	438,417	12,653,468	151,841,626

Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх бусад зардал

АТҮХ төслийн 2.6.1 дэх арга хэмжээний хүрээнд хэрэгжүүлэх “Салбар дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийн үнэлгээ хийх” арга хэмжээг 2023-2030 онд хэдэн удаа хэрэгжүүлэх нь тодорхойгүй тул энэ хугацаанд 1 удаа хийнэ гэж үзсэн. Монгол Улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний салбарын бүтэц буюу эдийн засгийн үйл ажиллагааг 21 салбар, 88 дэд салбар, 238 бүлэг, 420 анги, 96 дэд ангид⁷⁵ хувааж үздэг бөгөөд энэ арга хэмжээний хүрээнд 21 ангиллын 754 үйл ажиллагаанд эрсдэлийн үнэлгээ хийхээр төлөвлөжээ. Иймээс эрсдэлийн үнэлгээ хийх хүн аргачлалыг эдийн засгийн салбар тус бүрээр боловсруулахаар тооцож тохиолдлын тоог 14 гэж авав. Харин салбар доторх үйл ажиллагааны онцлогт нийцүүлэн боловсруулах шаардлага үүссэн тохиолдолд аргачлалын тоо үүнээс олон байх боломжтойг анхаарах хэрэгтэй.

Хүснэгт 25 Үнэлгээний аргачлал боловсруулах гэрээний дундаж дүн

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ⁷⁶	Нийт зардал
Үнэлгээний аргачлал боловсруулах	14	36,411,128	509,755,792

Дээрхээс харахад салбар дахь үйл ажиллагааны эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг салбар тус бүрээр боловсруулах ажлыг гэрээгээр гүйцэтгүүлэх тохиолдолд төрд үүсэх ачааллын хэмжээ 509,755,792 төгрөг байх боломжтой байна.

2.2.Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн байгууллага, хэвлэл мэдээллийн бодит оролцоо, үр дүнтэй хяналтыг бэхжүүлэх зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийн “Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн байгууллага, хэвлэл мэдээллийн бодит оролцоо, үр дүнтэй хяналтыг бэхжүүлнэ” гэх зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр тусгасан 4 зорилт, 12 арга хэмжээнээс 10 (83,3%) үйл ажиллагаа эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчлэх, шинээр бий болгох буюу хууль тогтоомж батлах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 2 (16,6%) үйл ажиллагаа журам, стандарт батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 1 (8,3%) үйл ажиллагаа шалгуур үзүүлэлт боловсруулах, 1 (8,3%) үйл ажиллагаа олон нийтэд мэдээлэл хүргэх арга

⁷⁵Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллыг шинэчлэн батлах тухай. Сангийн сайд, Үндэсний статистикийн хорооны дарга нарын хамтарсан 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн 319 / А/160 тоот тушаал. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=209675&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

⁷⁶ Тайлангийн хүснэгт 1 харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

хэмжээг хэрэгжүүлэх замаар авлигын эрсдэлийг бууруулахаар төлөвлөжээ. Эдгээрээс төрд болон аж ахуйн нэгжид ачаалал үүсгэх дараах зохицуулалтуудын зардлыг тоймлон тооцно.

Хөтөлбөрийн төслийн Зорилт 3-ын 3.1.1, 3.1.4, 3.2.1, 3.2.3, 3.2.4, 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3, 3.3.4, 3.4.1 3.4.2, 3.4.3 дахь заалтад тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомж, журам шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх бөгөөд шинээр болон шинэчлэн боловсруулсан хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад заасны дагуу тус бүр зардлын тооцоолол хийгдэх тул Авлигатай тэмцэх үндэсний Хөтөлбөрийн төслийн төсөлд хийх зардлын тооцоололд эдгээр үйл ажиллагаатай холбоотой төр, хуулийн этгээд, иргэнд үүсэх ачааллыг урьдчилан тооцохгүй.

Түүнчлэн 3.2.1 дэх, 3.2.2. дахь заалтад дурдсан үйл ажиллагаа нь 2015 онд батлагдсан хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.5 дахь заалтад заасан “эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх иргэн, хуулийн этгээдийн төлөөлөл, олон нийтээр хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцүүлж, санал авах;” 8.1.6 дахь заалтад заасан “хууль тогтоомжийн төсөлд холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн болон судалгааны байгууллагын саналыг авах;” 9 дүгээр зүйлийн 9.5 дахь заалтад заасан “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах явцад холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн болон судалгааны байгууллага, шинжээч, эрдэмтэн, иргэн, хуулийн этгээдээс санал авч, төсөл боловсруулахад харгалзан үзнэ.” гэх зохицуулалтууд, мөн хуулийн 38 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийг олон нийтээр хэлэлцүүлэх үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хангуулахад чиглэсэн байх бөгөөд Олон нийтийн зөвлөлийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, бүтэц, хүний нөөцийг хариуцаж буй үйл ажиллагааны цар хүрээнд нийцүүлэн шинэчлэснээр хяналт тавих, шаардлага хүргүүлэх зэрэг үйл ажиллагаанд тусгайлан зардал тооцолгүйгээр хэрэгжүүлэх боломжтой байна.

Харин төслийн 3.4.4 дэх заалтад дурдсан Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг бэхжүүлэх тухай заалтын агуулга ерөнхий байгаагаас шалтгаалан зардал тооцох боломжгүй байна.

Иймээс АТҮХ төслийн Зорилт 3-ын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн 12 арга хэмжээнээс шинэ үүрэг, харилцаа үүсгэж зардал үүсгэх бүтэц, орон тоо шинээр бий болгох, шалгуур үзүүлэлт боловсруулахтай холбоотой 2 арга хэмжээний зардлын тооцооллыг тоймлон тооцно.

2.2.1. Бүтэц, орон тоо бий болгохтой холбоотой үүсэх зардал

Авлигын эсрэг хуулийн 27 дугаар зүйлд заасны дагуу АТГ -ын дэргэд орон тооны бус 15 гишүүнтэй⁷⁷ Авлигатай тэмцэхэд олон нийтийг идэвхтэй оролцуулах, тэдний санал бодлыг хүргэх, авлигын нөхцөл байдал, авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаар зөвлөмж өгөх зорилго бүхий Олон нийтийн зөвлөл (цаашид ОНЗ гэх) ажиллаж⁷⁸ АТГ-ын хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт болон гүйцэтгэх ажил явуулахаас бусад үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр⁷⁹ заасан бөгөөд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2021 оны 08 сарын 26-ны өдрийн 21 тоот зарлигаар⁸⁰ "Авлигатай тэмцэх

⁷⁷ Авлигын эсрэг хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.2 дахь хэсэг. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/8928>

⁷⁸ Мөн хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1 дэх хэсэг

⁷⁹ Мөн хуулийн 32¹.1.3. дахь заалт

⁸⁰ Мөн хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.5 дахь хэсэг

газрын дэргэдэх олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам⁸¹-ыг шинэчлэн баталсан. Журамд зааснаар ОНЗ нь үндсэн 7 чиг үүргээс гадна бусад хууль тогтоомжоор хүлээлгэсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлж ажиллахаар зохицуулсан нь 2017 оны ОНЗ-ийн журамд заасан 24 чиг үүргээс⁸² цөөрсөн мэт харагдах боловч чиг үүргийг дурдах хэлбэрээс агуулгаар нь ангилах хэлбэрт шилжсэн гэж үзэж болохоор байна.

Дүрс 4 Зорилт 3-ын хүрээнд бүтэц, орон тоо бий болгохтой холбоотой үүсэх зардал агуулсан заалтууд

Олон улсын зөвлөмж, жишиг, сайн туршлагыг үндэслэн Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, бүтцийг оновчтой тодорхойлж, олон нийтийг төлөөлөх боломж, нөхцөлийг хангасан журмыг боловсронгуй болгоно. (3.1.)

- 3.1.1. Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн төсөв, орон тоог шинэчлэн тогтооно.
- 3.1.3. Олон нийтийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай төсөв, ажилтантай болгоно.

АТГ-ын дэргэдэх ОНЗ-ийн ажиллах журмыг шинэчлэх, чадавхыг бэхжүүлэх, ажиллах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх, гишүүдийн урамшууллын асуудлыг шийдвэрлүүлэх асуудлыг өмнөх АТҮХ болон АТҮХХАХТ-ний 4.1.7.5.-д тусгаж журмыг шинэчлэн батлуулах⁸³ зэргээр хэрэгжилтийг хангаж байсан тул зөвхөн шинээр бий болох харилцаатай холбоотой үүсэх зардлыг тооцно.

АТҮХ төслийн 3.1.1, 3.1.3 дахь арга хэмжээний зорилго нь ОНЗ болон ОНЗ-ийн гишүүд үндсэн чиг үүргийн хүрээнд үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардалд тусгайлан санхүүжилт баталдаггүйтэй холбоотой үүсэж буй бэрхшээлийг арилгах, ОНЗ-ийг хараат бусаар ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэжээ. Тухайлбал, ОНЗ-ийн үйл ажиллагаа, гишүүдийн урамшуулал, томилолтын зардал зэргийг хаанаас (тухайлбал АТГ, Ерөнхийлөгчийн тамгын газар) гаргах асуудал 2007 онд байгуулагдсан⁸⁴ цагаас эхлэн өнөөг хүртэл шийдэгдээгүй нь ОНЗ хуулиар хүлээсэн үүргээ хэрэгжүүлэхийн тулд аливаа гадаад, дотоодын байгууллагын санхүүжилт, үйл ажиллагаанаас хамааралтай байх, орон тооны бус гишүүдийн идэвх сулрах, шаардлагатай судалгаа, үнэлгээ, нөлөөллийн ажлын цар хүрээ, давтамж төсвөөс шалтгаалсан хязгаарлалтад орох зэрэг ОНЗ-ийн хараат бус, тогтвортой, улсын хэмжээнд хүртээмжтэй үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл алдагдах эрсдэлийг бий болгож байна. Тухайлбал, “ОНЗ-ийн гишүүдэд цалин байхгүй, гээхдээ манай байгууллагаас 398-797 мянган төгрөгийн хооронд урамшуулал, тодорхой хэмжээнд бичиг хэрэг, томилолтын зардал олгодог, байраар хангадаг, хурал, хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад нь дэмжлэг үзүүлж ажилладаг”⁸⁵ тухай АТГ-ын албан хаагчийн тайлбар, ОНЗ-ийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл АТГ-ын цахим хуудсанд мэдээ байдлаар нийтлэгддэг⁸⁶ байдал болон ОНЗ-ийн үйл

⁸¹ Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам. 2021. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16231176660301&showType=1>

⁸² Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2017 оны 30 тоот зарлигийн хавсралт. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16389840088631&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.16.

⁸³ АТҮХ, АТҮХХАХТ-ний хэрэгжилт (2017-2021) тайлан. 235 нүүр. АТГ . Эх сурвалж: <https://iaac.mn/uploads/users/1278/files/ATG%20report%202022%20part%202.pdf>

⁸⁴ Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2007 оны 195 тоот зарлигаар анхны Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам батлагдаж 2009, 2017, 2021 онуудад тус тус шинэчлэн баталсан байна. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/law?page=law&cate=30&useg=%D0%B0&active=1&sort=title&page=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.16.

⁸⁵ АТГ-ын ерөнхий нягтлан бодогчтой хийсэн ярилцлагаас. 2013.04.12

⁸⁶ АТГ-ын дэргэдэх ОНЗ-ийн цахим хуудас. Эх сурвалж: https://iaac.mn/posts?category_id=13811 Сүүлд үзсэн 2023.04.16.

ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан, тэдгээрийн хэрэгжилт, үр дүнгийн талаар мэдээлэл олдоцгүй байгаа нь ОНЗ бие даасан төсөвгүй, захиргааны шинжтэй үйл ажиллагааг хариуцан ажиллах хүнгүй, үйл ажиллагааны зохион байгуулалт төлөвлөгөөний дагуу гэхээс аль нэг гишүүний санаачилга, ямарваа нэг хөтөлбөр, арга хэмжээний хүрээнд хавсарсан байдлаар хэрэгжихэд хүргэж байна. ОНЗ төсөвгүй АТГ-ын төсвийн тогооноос хүртэж байгаа нь Авлигын эсрэг хуулийн 32¹.1.3 дахь заалтаар ОНЗ-д хүлээлгэсэн үүргийн хэрэгжилтийн үр дүнд ч сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байна. Иймээс ОНЗ-ийн төсөв, бүтэц орон тоог шаардлагатай хэмжээнд батлаж хараат бус байдлыг бэхжүүлэх нь АТҮХ төслийн 3.1.1, 31.3 дахь арга хэмжээний зорилго гэж үзэж болох юм.

Зардлыг тооцохдоо АТҮХ төслийн 3.1.1 дэх арга хэмжээний хүрээнд 3.1.3 дахь арга хэмжээг шийдвэрлэх боломжтой гэж үзсэн. Түүнчлэн ОНЗ-ийн үйл ажиллагааны тайлан байхгүй, АТГ үйл ажиллагааны тайланд ОНЗ-ийн сурталчлах, татан оролцуулсан талаарх мэдээнээс илүү мэдээлэл байхгүй, АТҮХ-ийн хэрэгжилтийн тайланд хурал зөвлөгөөнд оролцсон, зохион байгуулсан зэрэг цөөн тооны ерөнхий мэдээ байх тул ОНЗ-ийн үйл ажиллагаанд шаардлагатай төсвийн хэмжээг тогтоох боломжгүй байна. АТҮХ төслийн томъёоллоос харахад ОНЗ-ийн захиргааны ажлыг хариуцах нэгж биш нэг ажилтантай байх зорилготой бөгөөд түүний цалин хангамж, ажлын байртай холбоотой зардлыг хариуцах байгууллага нь ОНЗ-ийн төсвийг хаанаас хуваарилах асуудалтай нэгэн адил тодорхойгүй байна. Иймээс АТҮХ төслийн ОНЗ-ийн төсөв, орон тоог шинэчлэн батлах арга хэмжээний хүрээнд ажилтантай болгох үйл ажиллагааны төрд үүсэх ачааллыг тооцохдоо төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн цалин хангамжийн дундаж хэмжээгээр, материаллаг зардлыг АТГ-ын нэг ажилтанд ногдох зардлаар баримжаалан тооцлоо.

Хүснэгт 26 ОНЗ-ийн ажилтны цалингийн зардал

Албан тушаалын зэрэглэл	Зардлын нэр	Цалингийн дундаж хэмжээ	Хувь	Хэмжээ /төгрөг/
ТҮ	Үндсэн цалингийн дундаж хэмжээ	800,275		800,275
	Нийтлэг зардал	800,275	15%	120,041
	Дагалдах зардал	800,275	10%	80,027
	Нэмэгдэл, урамшууллын зардал	800,275	30%	240,082
	Нийт			1,240,425

Хүснэгт 27 АТГ-ын нэг албан хаагчид ногдох материаллаг зардал

Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/сар
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	105,862
Нормативт зардал	3,771
Хангамж, бараа материалын зардал	132,392
Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	79,908
Томилолт, зочны зардал	241,691
Урсгал шилжүүлэг	153,490
Нийт	717,114

Хүснэгт 28 ОНЗ-ийн нэг ажилтны хүний нөөцийн нийт зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
ОНЗ-ийн ажилтан	1	1,240,425	717,114	1,957,539	23,490,468

Дээрхээс харахад АТҮХ төслийн 3.1.3 дахь арга хэмжээнд тусгасан ОНЗ-ийг ажилтантай болгох арга хэмжээ нь ажилтны цалингийн зардлыг төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн дундаж цалин, материаллаг зардлыг АТГ-ын нэг албан хаагчид ногдох зардлын

хэмжээгээр тооцох тохиолдолд нэг жилд дунджаар 23,490,468 төгрөгийн ачааллыг төрд үүсгэх төлөвтэй байна.

Авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэгч АТГ-ын үйл ажиллагаанд зөвлөмж өгөх чиг үүрэг бүхий ОНЗ нь АТГ-ын дэргэд байрлаж, түүнээс санхүүжиж байгаа нь хараат бус байдалд нөлөөлөх эрсдэлтэй байгааг анхаарч төсөв, үйл ажиллагааны хувьд АТГ-т аль болох хамааралгүй болгох, ОНЗ-өөс хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааг цэгцтэй, нэгдсэн байдлаар олон нийтэд хүргэх замаар АТҮХ төсөлд тусгасан иргэд, ИНБ-уудын оролцоог, хяналтыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн олон арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нөхцөл дээшилнэ гэж үзэж байна.

2.2.2. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ төслийн Олон улсын зөвлөмж, жишиг, сайн туршлагыг үндэслэн Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, бүтцийг оновчтой тодорхойлж, олон нийтийг төлөөлөх боломж, нөхцөлийг хангасан журмыг боловсронгуй болгох зорилтын 3.1.2 дахь арга хэмжээнд ОНЗ-ийн гишүүнд тавигдах шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлох, гишүүнд нэр дэвшүүлэх, сонгон шалгаруулалтын нээлттэй, ил тод болгох үйл ажиллагааг тусгажээ.

Дүрс 5 Зорилт 3-ын хүрээнд шалгуур боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал агуулсан заалт

Олон улсын зөвлөмж, жишиг, сайн туршлагыг үндэслэн Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, бүтцийг оновчтой тодорхойлж, олон нийтийг төлөөлөх боломж, нөхцөлийг хангасан журмыг боловсронгуй болгоно. (3.1.)

- 3.1.2. Олон нийтийн зөвлөлийн гишүүнд тавигдах шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлж, нэр дэвшүүлэх, сонгон шалгаруулах үйл явцыг нээлттэй, ил тод болгоно.

Хэрэв шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлох ажлыг ОНЗ-ийн орон тооны бус гишүүд сайн дурын үндсэн дээр боловсруулахгүй тохиолдолд энэ ажлыг бусдаар гэрээлэн гүйцэтгүүлэх тул зардал үүсгэх боломжтой гэж үзсэн. Шалгуур боловсруулах этгээдтэй гэрээ байгуулах үйл ажиллагаа 8 жилд 1 хийгдэх тул хүний нөөцийн хэрэгцээ⁸⁷ үүсэхгүй, зардал гарахгүй. Харин гэрээний үнийн дүн нь төрд ачаалал үүсгэх бөгөөд дунджаар 36,411,128 төгрөгийн ачаалал төрд үүсгэх магадлалтай

Хүснэгт 29 ОНЗ-ийн гишүүнд тавигдах шалгуур боловсруулах

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ⁸⁸	Нийт үнэ
Шалгуур үзүүлэлт боловсруулах	1	36,411,128	36,411,128

Дээрхээс харахад АТҮХ төслийн 3.1.2 дахь арга хэмжээнд заасан ОНЗ-ийн гишүүнд тавигдах шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлох, боловсруулах үйл ажиллагааг бусдаар гэрээлэн гүйцэтгүүлэх тохиолдолд 36,411,128 төгрөгийн зардал үүсэх боломжтой байна.

⁸⁷ Тайлангийн Хүснэгт 10-аас тооцоолыг дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

⁸⁸ Тайлангийн хүснэгт 1 харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

2.3.Хувийн хэвшилд авлигыг үл тэвчих соёлыг төлөвшүүлэх зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

АТҮХ төслийн “Хувийн хэвшилд авлигыг үл тэвчих соёлыг төлөвшүүлнэ” гэх зорилгын хүрээнд 4 зорилт, 12 арга хэмжээ төлөвлөсөн байна. Эдгээр арга хэмжээнээс 3 (30%) арга хэмжээ эрх зүйн зохицуулалт бий болгох буюу хууль тогтоомж шинээр батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 2 (20%) арга хэмжээ аргачлал, стандарт боловсруулах, 2 (20%) арга хэмжээ судалгаа, шинжилгээ хийх, 1 (10%) арга хэмжээ хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, 1 (10%) арга хэмжээ тодорхой мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй болгох үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр тусгажээ.

АТҮХ төслийн Зорилт 4-ийн 4.2.1, 4.2.3, 4.2.4, 4.3.2, 4.3.3 дахь заалтад тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомж, журам шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх бөгөөд шинээр болон шинэчлэн боловсруулсан хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад заасны дагуу тус бүр зардлын тооцоолол хийгдэх тул Авлигатай тэмцэх үндэсний Хөтөлбөрийн төслийн төсөлд хийх зардлын тооцоололд эдгээр үйл ажиллагаатай холбоотой төр, хуулийн этгээд, иргэнд үүсэх ачааллыг урьдчилан тооцох боломжгүй. Мөн 4.1.2-т заасан хөтөлбөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд хийгдэх үйл ажиллагаа тодорхойгүй тул зардал тооцох боломжгүй.

Иймээс Хөтөлбөрийн төслийн Зорилт 4-ийн хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн 11 арга хэмжээнээс шинэ үүрэг, харилцаа үүсгэж зардал үүсгэх дараах арга хэмжээний зардлын тооцооллыг тоймлон тооцно.

2.3.1. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ төслийн 4 дэх “Хувийн хэвшилд авлигыг үл тэвчих соёлыг төлөвшүүлэх” зорилгын хүрээнд Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийх аргачлал боловсруулах үйл ажиллагааны зардлыг тооцох боломжтой бол аж ахуйн нэгжүүдийг арга зүйн удирдамжаар хангах ажлын хүрээнд зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх, үнэлгээ хийж хэвших нөлөөллийн ажлыг хэрэгжүүлэх, хэн үнэлгээ хийх зэрэг мэдээлэл, арга хэлбэр тодорхойгүй тул зардал тооцох боломжгүй.

Дүрс 6 Зорилт 4-ийн хүрээнд аргачлал боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал агуулсан заалт

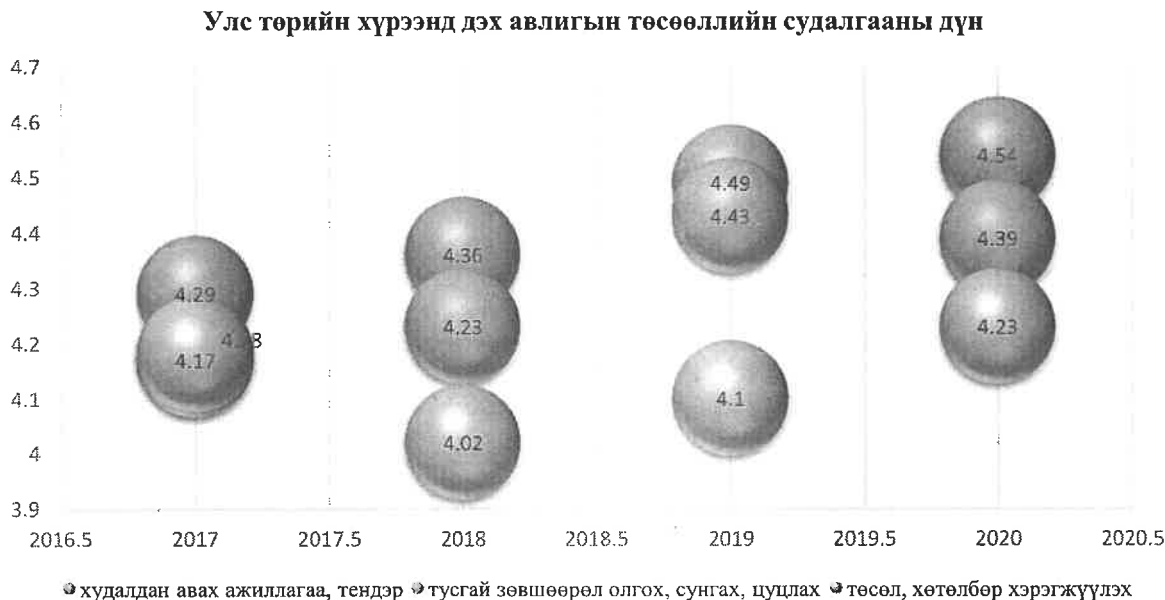
Бизнесийн ёс зүй, комплаенсийн сайн туршлагыг нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. (4.1.)

- Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийх аргачлалыг боловсруулж, нэвтрүүлэхэд нь арга зүйн удирдамжаар хангана. (4.1.1.)

Төрийн үйл ажиллагаан дахь шударга байдлын үнэлгээг тооцохдоо АТГ-ын даргын 2015 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдрийн А/23 дугаар тушаалаар батлагдсан “Шударга байдлын үнэлгээний аргачлал”-ыг ашигладаг бөгөөд төрийн үйлчилгээг авсан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, төрийн үйлчилгээг хүргэж буй албан хаагч, бодлогод оролцогчдын өгсөн үнэлгээний дунджаар тооцож тухайн байгууллагын шударга байдлыг үнэлдэг. Энэ үнэлгээгээр төрийн байгууллагуудаас Ашигт малтмал, газрын тосны газар, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газар, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар, яамдаас Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Зам,

тээврийн хөгжлийн яам, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Эрүүл мэндийн яамдад⁸⁹ буюу хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, иргэдтэй байнгын харилцаатай байдаг төрийн байгууллагуудын шударга байдал байнга бага байгаа нь хувийн хэвшилд ч мөн адил авлигын эрсдэл өндөр байгааг илэрхийлнэ. Үүнээс гадна хувийн хэвшилд авлигын эрсдэл өндөр байгааг төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хийсэн “Улс төрийн хүрэн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгааны тайлан”⁹⁰-гуудаас худалдан авах ажиллагаа, тендер, төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой авлигын тархалтын цар хүрээ их, жил бүр өсөн нэмэгдэх хандлагатай байгаа үр дүнгээс харж болно. (График 1)

График 1 Улс төрийн хүрэн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгааны 2019-2020 оны тайланд дурдсан авлигын тархалтын цар хүрээ

Мөн 2021 оны Шударга байдлын үнэлгээнд оролцогчдоос Монгол Улсын авлигын шалтгааныг тодруулахад цалин орлого бага, хувь хүний ёс зүйгүй, хэм хэмжээгүй байдал, ядуурал, эдийн засгийн тогтворгүй байдал, хүнд суртал, албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулан ашигладаг байдал зэрэг хариултууд өндөр хувийг эзэлжээ.⁹¹ Эдгээр авлигын шалтгаан зөвхөн төрийн байгууллагад бус хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдэд ч оршин тогтнож байдаг. Иймээс ч АТГ МҮХАҮТ-ын дэргэдэх “Бизнесийн Ёс Зүйн Төв”-тэй хамтран зохион байгуулж буй авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс үүдэн бизнесийн үйл ажиллагаа, нэр хүндэд учрах аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, авлигын хор хөнөөлөөс ангид байх чиглэлээр хувийн хэвшлийн байгууллагууд сургалтад хамрагдах хүсэл, сонирхол нэмэгдэж байна.

Дээрх судалгаа, үнэлгээний үр дүнд суурилан төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд нэвтрүүлсэн Шударга байдлын үнэлгээг хувийн хэвшилд нэвтрүүлэх замаар асуудлыг 2 талаас үнэлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх хэрэгцээ шаардлагыг Авлигын эсрэг үндэсний чуулганаас “Хувийн хэвшил ба шударга өрсөлдөөнийг дэмжих чиглэлээр гаргасан зөвлөмж”-ийн 4.3-т “Аж ахуйн нэгж, мэргэжлийн холбоодод шударга байдлын эрсдэлийн үнэлгээ хийхэд дэмжлэг үзүүлэх, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл

⁸⁹ Шударга байдлын үнэлгээ -2022. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/uploads/users/1279/files/Shudarga%20baidliin%20unelgee-2022%20on.pdf> Сүүлд үзсэн 2023.04.16

⁹⁰ Судалгааны тайлангийн эмхэтгэл III, IV боть. 2016-2019, 2020-2021. АТГ. УБ 2019, 2023 он.

⁹¹ Судалгааны тайлангийн эмхэтгэл 2020-2021 он. АТГ. УБ. 2023 он

ажиллагааг хэрэгжүүлэх чиглэлээр заавар, зөвлөгөө өгөх”⁹² гэж тодорхойлсон гэж үзэж байна. Үүний хүрээнд үнэлгээний аргачлал боловсруулах, улмаар Комплаенс болон бизнесийн ёс зүйн бодлого, хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн хувийн хэвшлийг хөхиүлэн дэмжих, урамшуулах чиглэлээр эрх зүйн орчин бүрдүүлэх ажлыг шат дараатай хийх боломжтой байна.

Иймээс хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж дэх авлигын эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг гэрээгээр гүйцэтгүүлэхээр төсөөлөн зардлын тооцоололд ашиглаж буй дундаж өртгөөр тооцоолоход энэ үйл ажиллагаатай холбоотой төрд хүнийн нөөцийн зардал үүсэхгүй харин гэрээний төлбөр болох 36,411,128 төгрөгийн зардал үүсэх боломжтой.

Хүснэгт 30 Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж дэх авлигын эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал боловсруулах зардал

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ⁹³	Нийт үнэ
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж дэх авлигын эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал боловсруулах зөвлөх үйлчилгээ	1	36,411,128	36,411,128

2.3.2. Судалгаа, шинжилгээний ажил хийхтэй холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ төслийн 4.2-т “Шударга өрсөлдөөнийг дэмжих, бизнесийн үйл ажиллагаанд нөлөөлж буй авлигын хүчин зүйлсийг арилгах” зорилт дэвшүүлсэн бөгөөд энэ зорилтын хүрээнд “Эдийн засаг, татварын өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх” арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгажээ.

Дүрс 7 Зорилт 4-ийн хүрээнд дүн шинжилгээ хийхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 4.2. Шударга өрсөлдөөнийг дэмжих, бизнесийн үйл ажиллагаанд нөлөөлж буй авлигын хүчин зүйлсийг арилгана. (4.2.)

•Эдийн засаг, татварын өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийж, өршөөлд хамрагдсан хүн, хуулийн этгээдийн мэдээллийг олон нийтэд ил тод мэдээлэх, авлигын гэмт хэрэгт холбогдсон этгээдийг өршөөлд хамруулахгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ (4.2.3.)

АТҮХ төлийн 4.2.3-т заасан “Эдийн засаг, татварын өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх” арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажлыг асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, холбогдох бусад байгууллагуудтай хамтран ажлын хэсэг байгуулан хэрэгжүүлэх боломжтой хэдий ч “иж бүрэн дүн шинжилгээ” буюу хууль тогтоомжийн, эдийн засгийн, нийгмийн үр нөлөө, үр дагаврыг судлан тогтоох, дүгнэх ажлыг үр дүнтэй, боломжит богино хугацаанд хэрэгжүүлж, дараагийн шатны арга хэмжээг 2030 оноос өмнө хэрэгжүүлж үр дүнг үнэлэхийн тулд үндсэн ажлын зэрэгцээ ажилладаг Ажлын хэсгийн гишүүдээр бус бие даасан, үндсэн цагаар ажиллах гишүүдтэй багаар уг үйл ажиллагааг гүйцэтгүүлэх нь зохистой бөгөөд үр дүнтэй юм.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Германы Олон хамтын ажиллагааны нийгэмлэг (GIZ)-тэй хамтран 2008 оноос эхлэн хэрэгжүүлсэн “Эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн эрх зүйн орчныг баталгаажуулах төсөл”-ийн хүрээнд хууль тогтоомж, хуулийн төсөл, байгууллагын үйл ажиллагаа зэрэгт хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийх, хууль тогтоомжийн зөрчил, давхардал, хийдлийн судалгаа хийх аргачлал боловсруулах, хүний нөөцийг

⁹² Авлигын эсрэг үндэсний чуулганаас гаргасан зөвлөмж. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/uploads/users/1278/files/ATG%20report%202022%20part%201.pdf> Сүүлд үзсэн 2023.04.17

⁹³ Тайлангийн хүснэгт 1 харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

чадавхжуулах зорилгоор олон арга хэмжээ хэрэгжүүлсэн байдаг. Үүний үр дүнд 2009 онд “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”, 2010 онд “Хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, тэдгээрийн уялдаа холбоог сайжруулах аргачлал”, 2011 онд “Хуулийн төслийн үр нөлөөг урьдчилан тандан судлах аргачлал”, “Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох аргачлал”, “Хуулийн төслийн зардлыг тооцоолох аргачлал”, 2011 онд “Байгууллагын үйл ажиллагаанд системчилсэн үнэлгээ хийх аргачлал” зэрэг хэд хэдэн аргачлалыг боловсруулж ХЗДХЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн даргын тушаалаар баталсан. Эдгээрээс 6 аргачлалыг 2016 онд ЗГ-ын тогтоолоор баталснаар өнөөдөр хууль, хуулийн төсөл бүрийн хэрэгжилт, үр нөлөөг үнэлэх нөхцөл бүрдсэн. Иймээс төслийн 4.2.3-т заасан арга хэмжээг мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачдаар гүйцэтгүүлнэ гэж үзээд үүсэх зардлыг тооцлоо.

Уг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх этгээдийг сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд төрийн байгууллагад хүний нөөцийн зардал үүсэхгүй. Харин эдийн засаг, татварын өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх ажлын төлбөр нь төрд зардал үүсгэнэ. АТҮХ төслийн 4.2.3-т заасан арга хэмжээ нь хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй эдийн засаг, татварын харилцааг зохицуулсан хууль тогтоомжоос өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой харилцааг онцгойлон авсан тул иж бүрэн дүн шинжилгээний хамрах хүрээг, судлах асуудлыг хумьж тодорхой болгожээ. Иймээс үнийн дүнг тодорхой нэг асуудлаар үнэлгээ хийх үнийн дүнгээр тооцсон.

Хүснэгт 31 Эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ	Нийт үнэ
Эдийн засаг, татварын өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх зөвлөх үйлчилгээ	1	38,200,000 ⁹⁴	38,200,000

Дээрхээс харахад АТҮХ төслийн 4.2.3-т заасан эдийн засаг, татварын өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх ажлыг гэрээгээр гүйцэтгүүлэх тохиолдолд төрд 38,200,000 төгрөгийн ачаалал үүснэ.

2.4. Авлигатай тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын хараат бус, бие даасан байдлыг хангаж, аливаа нөлөөллийн эрсдэлийг бууруулах зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

АТҮХ төслийн Авлигатай тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын хараат бус, бие даасан байдлыг хангаж, аливаа нөлөөллийн эрсдэлийг бууруулах зорилгын хүрээнд 6 зорилт, 27 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн байна. Үүнээс 18 (66,6%) арга хэмжээ эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчлэх, шинээр бий болгох буюу хууль тогтоомж, стратеги шинээр боловсруулах, батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 9 (33,3%) арга хэмжээ авлигатай тэмцэх чиглэлээр мэргэшсэн бүтэц, орон тоо шинээр бий болгох, тэдгээрийг мэргэшүүлэх, 6 (22,2%) арга хэмжээ үнэлгээ, хяналт, дүн шинжилгээ хийх, 2 (7,4%) аргачлал, заавар, сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, 3 (11,1%) мэдээллийн сан бий болгох, мэдээллийг олон нийтэд ил тод хүргэх чиглэлээр үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

АТҮХ төслийн Зорилт 5-ын 5.1.1, 5.1.2, 5.1.3, 5.1.5, 5.1.6, 5.1.7, 5.1.8, 5.2.2, 5.2.3, 5.3.1, 5.3.2, 5.3.4, 5.4.1, 5.4.2, 5.5.1, 5.6.1, 5.6.2, 5.6.3 дахь заалтуудад тусгасан арга хэмжээг буюу

⁹⁴ Тайлангийн Хүснэгт 6-гаас дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

хууль тогтоомж, журам шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх бөгөөд шинээр болон шинэчлэн боловсруулсан хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад заасны дагуу тус бүрийг хэрэгжүүлэх зардлын тооцоолол хийгдэх тул зардал тооцохгүй бол 5.6 дахь зорилтын 6- заасан АТҮХ-ийн явцын үнэлгээ болон гүйцэтгэлийн аудитыг Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль, Төрийн аудитын тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжид заасны дагуу холбогдох эрх бүхий байгууллагууд хийх тул тусгайлан зардал үүсгэхгүй. Түүнчлэн сургалтыг үе шаттай зохион байгуулах, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх гэсэн хэт ерөнхий агуулгатай арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх зардлыг тооцох боломжгүй юм

Иймээс АТҮХ төслийн хүрээнд шинээр үүрэг хүлээлгэж буй төслийн 5.3.4, 5.5.3, 5.3.5 дахь арга хэмжээний хүрээнд үүсэх зардлыг тоймлон тооцно.

2.4.1. Цахим систем нэвтрүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 8 Зорилт 5-ын хүрээнд мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 5.3. Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлнэ.

•Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, прокурор, шүүхийн шийдвэр, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлж, олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх тогтолцоог бий болгоно. (5.3.4)

Шүүх, хууль сахиулах байгууллагуудын нэгдсэн мэдээллийн санг бүрдүүлж, гэмт хэргийн тоо мэдээнээс холбогдох статистик мэдээллийг боловсруулах ажлыг 2018 оны 05 дугаар сарын 15-ны өдрөөс эхлүүлсэн бөгөөд нэгдсэн мэдээллийн сан дээр үндэслэсэн олон нийтэд зориулсан “e-justice. mn” портал, цахим хуудсыг 2018 оны 6 сарын 15- ны өдөр албан ёсоор нээж, туршилтын журмаар ажиллуулж байгаа ба ХЗДХСайдын 2018 оны А/134 дүгээр тушаалын дагуу Шүүх, прокурор, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагуудын мэдээллийн нэгдсэн сангийн үйл ажиллагааг Прокурорын байгууллага хариуцан ажиллаж байна. Мөн мөрдөн шалгах ажиллагаа болон прокурор, шүүхийн байгууллагуудын дунд “гэмт хэргийн цахим сан” ажиллаж байна.⁹⁵

Иргэн бүр e-mongolia системээр дамжуулан гэмт хэргийн шинжтэй гомдол, мэдээлэл гаргах боломжтой бөгөөд мөрдөх байгууллага, прокурор, шүүхийн шатанд шалгагдан, шүүгдэж байгаа иргэд өөрт хамааралтай бодит мэдээллийг цаг тухайд нь авахаас гадна хууль, эрх зүйн туслалцаа, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны процессын талаар e-justice. mn иргэний портал системээс авах боломжтой юм. Энэхүү цахим системд гомдол мэдээлэл гаргах, хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны талаарх мэдээллийг авах боломжтой байгаа бол шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой цэс ашиглалтад ороогүй байна.

⁹⁵ Авлигатай тэмцэх хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, авлигын ерөнхий нөхцөл байдал, авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн тайлан 2020 он. АТГ

Иймээс АТҮХ төслийн “Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлэх” 5.3. дахь зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх арга хэмжээг “Цахим бүртгэл хяналтын систем” буюу шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн цахим системийг хөгжүүлэх⁹⁶, цаашиад e-justice цахим системд холболт хийх замаар хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзсэн.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой мэдээллийг цахим системд оруулах ажиллагааг ШШГЕГ-ын харьяа байгууллагуудын холбогдох албан хаагчид чиг үүргийнхээ дагуу оруулах тул хүний нөөцийн тухайд нэмэлт зардал үүсэхгүй гэж үзсэн тул зөвхөн программ хангамжийг хөгжүүлэх, түүнийг хариуцан ажиллах албан хаагчтай холбоотой үүсэх зардлыг тооцно.

Хүснэгт 32 Хүний нөөцийн нийт зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Программ хангамж хариуцах албан хаагч	1	2,595,988	438,417	3,034,405	36,412,860

Хүснэгт 33 Цахим систем хөгжүүлэхтэй холбоотой үүсэх нэг удаагийн зардал

Цахим мэдээллийн сан	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ
e-justice мэдээллийн нэгдсэн санд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой хэсэг нэмж хөгжүүлэх	1	200,000,000

⁹⁶ Тайлангийн хүснэгт 1 харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

Нийт	200,000,000 ⁹⁷
------	---------------------------

2.4.2. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 9 Зорилт 5-ын хүрээнд аргачлал боловсруулахтай холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 5.5. Авлигын эрсдэлийг тодорхойлж хариу арга хэмжээ авах тогтолцоог бүрдүүлнэ.

• Эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан өндөр эрсдэлтэй гэж тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах аргачилсан зааврыг боловсруулан, үйл ажиллагаанд дагаж мөрднө. (5.5.3)

Зорилт 5.3. Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлнэ.

• Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг шүүгчийн давтан сургалтад нэвтрүүлж, мэргэшсэн шүүгч нар бэлдсэн байна. (5.3.5)

АТҮХ төслийн “Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлэх” 5.3. дахь зорилтын хүрээнд Авлига албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг шүүгчийн давтан сургалтад нэвтрүүлэх арга хэмжээг төлөвлөжээ. Энэ арга хэмжээний хүрээнд шүүгчийн сургалтад хэрэглэх сургалтын агуулга, хөтөлбөр боловсруулах арга хэмжээг АТГ Улсын Дээд шүүх (цаашид УДШ гэх)-ийн дэргэдэх Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн (цаашид ШССМХ гэх)⁹⁸-тэй хамтран Шүүхийн хэрэгцээ, судалгаанд тулгуурлан шүүгчдэд сургалт зохион байгуулах чиг үүргийнх нь хүрээнд боловсруулах боломжтой байна.

УИХ-ын 2000 оны 39 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын шүүх эрх мэдлийн стратеги төлөвлөгөө”⁹⁹-ний Нийгмийн эрэлт хэрэгцээ, эрх зүйн орчинд тогтмол судалгаа явуулах, түүний дагуу арга хэмжээ авах зорилтын 3.1.2-т -холбогдох хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох зорилгоор шүүн таслах ажиллагааны талаарх мэдээллийг цуглуулах үүргийг Шүүхийн тамгын хэлтэст хуулиар олгох, уг ажилд шаардлагатай техник технологи, гарын авлага, мэдээллээр тэднийг хангах асуудлыг хуульд тусгаж өгөх, сургалт зохион байгуулах;”, Шүүх эрх мэдлийн байгууллагын ажилтны мэдлэг, боловсролыг цаг үеийн шаардлагад нийцүүлэх зорилтын 6.5.8-д “дагнасан шүүхийн буюу танхимын шүүгчийг өөрийнх нь дагнасан салбар, чиглэлийн сургалтад оролцуулж, мэргэшүүлэх нөхцөл бүрдүүлэх” арга хэмжээ авахаар тусгасан бол УДШ-ийн Ерөнхий шүүгчийн 2021 оны 31 дүгээр захирамжаар баталсан ШССМХ-ийн ажиллах журмын 4.3-т Шүүхийн сургалтын төв нь Сургалтын хөтөлбөр боловсруулах хороотой хамтран ажиллаж, тус хорооноос гаргасан сургалтын нэгдсэн бодлогын хүрээнд үйл ажиллагаа явуулна” гэж тус тус заажээ. “Шүүгчийн сургалтын 2022-2024 оны нэгдсэн бодлого”¹⁰⁰-ын 2.1-т сургалтын хэрэгцээ, шаардлагын судалгааны талаар заасан байх ба шүүгчийн сургалтыг хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн төлөвлөх ба сургалтын саналыг Шүүхийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.2.3 дахь заалтад заасны дагуу Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөс ирүүлэх, ШССМХ-ээс хийсэн судалгааны тайлан, шүүн таслах ажиллагааны статистик зэрэгт үндэслэн сургалтын

⁹⁷ Шийдвэр гүйцэтгэлийн цахим бүртгэл хяналтын программ шинэчлэл. Эх сурвалж: <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450797426>

⁹⁸ Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн Эх сурвалж: <https://www.jtrii.mn/mn/newslst/3/0>

⁹⁹ <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=203164&showType=1>

¹⁰⁰ Шүүгчийн сургалтын 2022-2024 оны нэгдсэн бодлого. УДШ ШССМХ. 2022 он. Эх сурвалж: https://www.jtrii.mn/media/uploads/2023/02/13/0_1649918337_zSCUMHm.pdf

хэрэгцээг тодорхойлох, хөтөлбөр боловсруулахаар заажээ. Үүнээс харахад ШССМХ-ийн Сургалтын хөтөлбөрийн хорооноос шүүгчийн авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг боловсруулж, Шүүхийн сургалтын төв сургалтыг зохион байгуулахад тусгайлан хүний нөөцийн зардал үүсэхгүй гэж үзлээ.

АТҮХ төслийн “Авлигын эрсдэлийг тодорхойлж хариу арга хэмжээ авах тогтолцоог бүрдүүлэх” 5.5 дахь зорилтын хүрээнд “Эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан өндөр эрсдэлтэй гэж тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах аргачилсан зааврыг боловсруулан, үйл ажиллагаанд дагаж мөрдөх” арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ.

Монгол Улс Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенц¹⁰¹-д 2005 онд нэгдэж орсон бөгөөд эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх ажиллагааг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 42 дугаар бүлэгт тодорхойлж өгсөн. Өмнөх АТҮХ-т “Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцыг эрх зүйн харилцан туслалцааны үндэслэл болгон хэрэглэх, эрх зүйн харилцан туслалцааны гэрээг бусад улс оронтой байгуулах ажлыг эрчимжүүлэх, дотоодын байгууллагуудын үйл ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулах” чиглэлийг үндсэн зорилгын нэг болгон тогтоосон бөгөөд энэ хүрээнд АТГ Улсын ерөнхий прокурорын газартай хамтран “Гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг буцаан авах ажиллагаа”¹⁰² гарын авлагыг 2020 онд боловсруулж нийтийн хүртээл болгожээ. Энэ гарын авлага нь үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэрэг, ялангуяа эдийн засаг, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх, хууль бусаар олсон орлого, эд зүйл, хөрөнгийг буцаан авах ажиллагааны асуудлаар прокурорын үүрэг, оролцоо, харилцан туслалцаа үзүүлэхэд анхаарах асуудал, гэмт хэргийн улмаас олсон орлого, эд хөрөнгийг шалгаж тогтоох, битүүмжлэх, буцаан авах ажиллагааны зөвлөмжүүдийг багтаасан. Мөн 2012 онд ФАТФ-ын “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны зөвлөмж”¹⁰³ийг орчуулсан бөгөөд үүнд суурь гэмт хэргийг илрүүлэх ажиллагаатай холбоотой санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны бүтэц, хууль сахиулах байгууллага болон Санхүүгийн Мэдээллийн Алба хоорондын хамтын ажиллагаа зэрэг асуудлыг тусгасан байна. ФАТФ-ын зөвлөмж нь хууль бус санхүүгийн үйл ажиллагааг илрүүлэх, санхүүгийн зах зээлийн нэгдмэл байдлыг хамгаалах, гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх, үндэсний аюулгүй байдалд учруулж буй аюул, заналхийллээс урьдчилан сэргийлэх зорилготой баримт бичиг юм. Монголбанкны дэргэдэх Санхүүгийн мэдээллийн алба¹⁰⁴ Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай¹⁰⁵ хуулийн 18 дугаар зүйлд заасан чиг үүргийнхээ хүрээнд Эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан өндөр эрсдэлтэй гэж тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах аргачилсан зааврыг боловсруулах ажлыг зохион байгуулах боломжтой гэж үзэж байна. Харин нэгэнт боловсруулсан аргачилсан зааврыг нэвтрүүлэхтэй (хэвлэн нийтлэх, түгээх, сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажил гэх мэт) холбоотой зардлыг энд тооцох боломжгүй юм.

---

¹⁰¹ Авилгалын эсрэг НҮБ-ын конвенцийг соёрхон батлах тухай хууль 2005 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/10269/2/206492> Сүүлд үзсэн 2023.04.24

¹⁰² Гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг буцаан авах ажиллагаа гарын авлага. 2020 он. АТГ, УЕПГ. Эх сурвалж: <https://cdn.greensoft.mn/uploads/site/1152/files/d8faf0f3-92d8-470f-bb01-c1b0b25490be/gemt%20hereg%20uildej%20olson%20hurungu%20%20book.pdf> Сүүлд үзсэн 2023.04.24

¹⁰³ ФАТФ-ын Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны зөвлөмж. 2023 он. Эх сурвалж: https://www.mongolbank.mn/file/files/documents/cma/20170605_fatreport.pdf Сүүлд үзсэн 2023.04.24

¹⁰⁴ Санхүүгийн мэдээллийн алба Эх сурвалж: <https://www.mongolbank.mn/mn/p/1500> Сүүлд үзсэн 2023.04.24

¹⁰⁵ Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль. 2013 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/9242>

2.4.3. Бүтэц, орон тоо бий болгохтой холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ төслийн Авлигатай тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын хараат бус, бие даасан байдлыг хангаж, аливаа нөлөөллийн эрсдэлийг бууруулах зорилгын хүрээнд 6 зорилт, 27 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөснөөс 7 арга хэмжээ АТГ, шүүх, прокурорын байгууллагад бүтэц, орон тоо нэмэхтэй холбогдож байна.

Дүрс 10 Зорилт 5-ын хүрээнд бүтэц, орон тоо бий болгохтой холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 5.1. Авлигатай тэмцэх газрын төсөв санхүү, хүний нөөцийн чадавхийг сайжруулах цогц арга хэмжээг авч олон улсын жишигт хүрнэ.

Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчдын орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачаалал, олон улсын жишигт нийцүүлэн нэмэгдүүлнэ. (5.1.2)

Төрөөс үзүүлж байгаа үйлчилгээ, бүтээн байгуулалт, худалдан авах ажиллагааны авлигын эрсдэлийг тодорхойлох; авлигын гэмт хэрэг, зөрчлийн болон холбогдох мэдээлэл, их өгөгдөлийг цуглуулах, дүн шинжилгээ боловсруулалт хийх чиг үүрэг бүхий төвийг байгуулна. (5.1.4)

Авлигатай тэмцэх газрын салбарыг орон нутагт байгуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ. (5.1.5)

Хулгайлагдсан хөрөнгийг илрүүлэх, цахим тоног төхөөрөмжид шинжилгээ хийх, санхүүгийн мөрдөн шалгах үйл ажиллагаа явуулах, гэрч, хохирогч, мэдээлэгчийг хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий нэгжийг байгуулна. (5.1.8)

Зорилт 5.3. Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Авлигын гэмт хэргээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачаалал, олон улсын жишигт нийцүүлэн нэмэгдүүлнэ. (5.3.2)

Зорилт 5.4. Прокурорын байгууллагын томилгоо, үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах замаар хараат бус байдлыг нэмэгдүүлнэ.

Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр мэргэшсэн прокурорын бүтэц, орон тоог олон улсын жишигт нийцүүлнэ. (5.4.2)

Прокурор төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх шаардлагатай хүний нөөц, чадавх бий болгоно. (5.4.4)

Шүүхийн байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн зардал

АТҮХ төслийн 5.3 дахь хэсэгт Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн

тогтолцоог бүрдүүлэх зорилт дэвшүүлсэн бөгөөд энэ хүрээнд авлигын гэмт хэргээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачаалал, олон улсын жишигт нийцүүлэн нэмэгдүүлэх арга хэмжээг 2023-2030 онд хэрэгжүүлэхээр тусгасан.

2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөл (цаашид ШЕЗ гэх)-өөс Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгаа¹⁰⁶ гүйцэтгэсэн байна. Шүүгчийн ажлын ачааллыг тооцох талаарх зохицуулалтыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгаж байсан боловч өнөөг хүртэл шүүгчийн ажлын ачааллыг тодорхойлсон норм, стандартыг батлагдаагүй тул шүүгчийн ажлын ачааллыг тооцохдоо тухайн жилд нийт шийдвэрлэсэн хэргийн тоогоор ажлын ачааллыг тооцож хэвшсэн байна. Судалгааны дүнгээс харахад эрүүгийн хэргийн шүүхийн нэг шүүгчид 2017 оны байдлаар 73,4 хэрэг ногдож байгаа бөгөөд нэг хэрэгт зарцуулах дундаж хугацаа 1335 минут¹⁰⁷ байгаа нь эдгээр хэргийг шийдвэрлэхэд 204 ажлын өдөр зарцуулах тооцоо гарчээ. Түүнчлэн эрүүгийн хэргийн шүүгч өөрт ногдох хэргийг шийдвэрлэхээс гадна бүрэлдэхүүнтэй хуралд орох, шүүгчийн зөвлөгөөнд орох, сургалтад хамрагдах, ёс зүйн хороонд тайлбар гаргах зэрэг эрхэлсэн ажилтай нь холбогдох үйл ажиллагаанд дунджаар нэг өдөрт 9,3 цаг¹⁰⁸, нийт 229,5 өдөр¹⁰⁹ судалгаа гарсан. Тэгвэл энэ байдал дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн түвшинд бүр хүндрэлтэй буюу нэг шүүгчид 310,7 хэрэг ногдож¹¹⁰ түүнийг шийдвэрлэхэд дунджаар 219 өдөр зарцуулдаг бол шүүгчийн эрхэлсэн ажилтай нь холбоотой бусад үйл ажиллагаанд зарцуулах хугацаа 323 өдөр¹¹¹ байна. Хөдөлмөрийн тухай хууль болон холбогдох хууль тогтоомжид зааснаар албан хаагч нэг жилд ээлжийн амралт, нийтээр амрах тэмдэглэлт өдрүүдийг хасаад жилд 200 өдөр ажиллана гэж тооцдог. Тэгвэл дээрх судалгааны дүн шүүгч илүү цагаар, ажлын бус өдөр ч ажиллах шаардлагатай болохыг харуулж байна. Үүнийг шүүгчийн орон тооны дутагдал ажлын ачааллыг нэмэгдүүлэх шалтгаан болдог¹¹² гэж судалгаанд оролцогчдын 56 хувь нь үзсэн бөгөөд ачааллыг бууруулах талаар ШЕЗ болон тамгын газраас ямар нэг ажил зохион байгуулаагүй¹¹³ гэж 64 хувь нь хариулсан байдал тодотгож өгчээ. Үүнээс харахад шүүгчийн ажлын ачаалал өндөр байх бөгөөд одоо ажиллаж байгаа шүүгчийг авлигын хэргээр мэргэшүүлэхээс илүүтэй авлигын чиглэлээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоог шинээр бий болгох шаардлагатай гэж үзсэн.

АТГ-аас гаргасан статистик мэдээнээс харахад 2021-2022 онд шүүхэд шилжүүлсэн хэргийн тоо дунджаар 224 байгаа бол шүүхээр шийдвэрлэсэн авлигын хэргийн тоо 108,2 байна. Харин 2012-2021 онд шүүхээр шийдвэрлэсэн хэргийн дундаж тоо 57,7 байх ба авлигын хэргийн тоо жилээс жилд өсөн нэмэгдэж, үйлдэгдэх хэлбэр нь нарийсаж байгаатай холбоотой хүний нөөцийг бүрдүүлэх, чадавхжуулах шаардлага байна.

¹⁰⁶ “Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгааны тайлан” сэдэвт хэлэлцүүлэг боллоо. Эх сурвалж: https://www.judcouncil.mn/site/news_full/7886 Сүүлд үзсэн 2023.04.18

¹⁰⁷ Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгаа. Хүснэгт №10. ШЕЗ 2018 он.

¹⁰⁸ Мөн тэнд Хүснэгт №12

¹⁰⁹ Мөн тэнд Хүснэгт №11

¹¹⁰ Мөн тэнд Хүснэгт №17

¹¹¹ Мөн тэнд Хүснэгт №26

¹¹² Мөн тэнд Зураг №7

¹¹³ Мөн тэнд Зураг №9

График 2 АТГ-аас шүүхэд шилжүүлсэн хэргийн тоо (2012-2022)¹¹⁴

АТГ-аас шүүхэд шилжүүлсэн хэргийн тоо

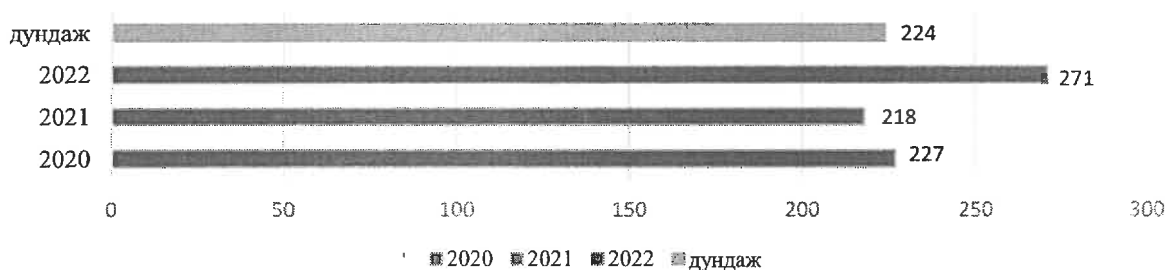
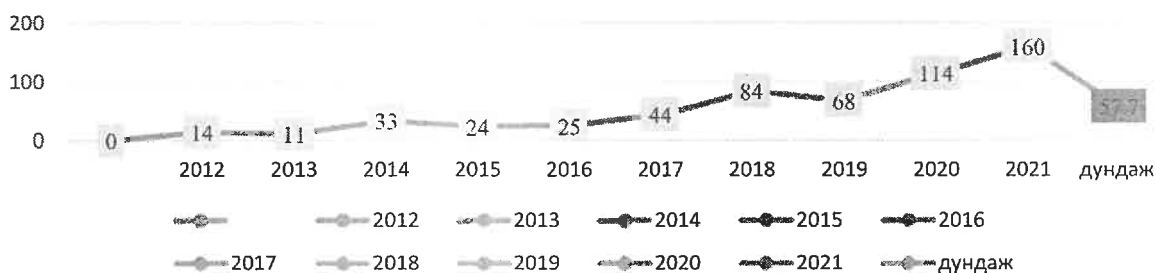

График 3 Шүүхээр шийдвэрлэсэн авлигын хэргийн тоо 2012-2021 он¹¹⁵

Дээрх мэдээлэлд үндэслэн авлигын хэргээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тооны хэрэгцээ шаардлагыг тогтоохыг зорьсон. Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгаагаар эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч жилд дунджаар 75 хэрэг шийдвэрлэдэг байх норматив тогтоох боломжтой гэж дүгнэсэн. Үүнд үндэслэн авлигын хэргээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоог тогтоовол 2,9 буюу 3 шүүгч шаардлагатай.

Харин Хууль эрх зүйн хөгжлийн хүрээлэн ТББ-аас 2019 онд гүйцэтгэсэн “Улаанбаатар хотод гэр бүл, өсвөр насны хүний хэргийн дагнасан шүүх байгуулах тухай хуулийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгааны тайлан”¹¹⁶ -д тодорхой асуудлаар бие даасан шүүх байгуулах, хэрэг маргаан шийдвэрлэх шүүгчийн орон тоог тогтоохдоо хэргийн тоо, нийслэл болон орон нутгийн онцлогийг харгалзан үзэх шаардлагатай ба ингэхдээ иргэдэд аль болох чирэгдэл багатай байх үүднээс нийслэлийн дүүргүүд болон аймгийн шүүхүүдэд мэргэшсэн шүүгч ажиллуулах шаардлагатай байдаг гэх дүгнэлтэд үндэслэн нийслэлийн төвийн 6 дүүрэг, 21 аймгийн шүүхэд нийт 27 авлигын хэргээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоо бий болгох нь дотоодын нөхцөл байдал болон олон улсын жишигт нийцнэ гэх төсөөллөөр АТҮХ төслийн 5.3.2-т заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардлын тооцоолол хийлээ.

Шүүгчийн үндсэн цалингийн дундаж хэмжээг тогтоохдоо УИХ-ын 2015 оны 105 дугаар тогтоолоор баталсан “Бүх шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалын цалингийн

¹¹⁴ Эрүүгийн хэргийн статистик. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/statistics?datefrom=2020-01-01&dateto=2020-12-31> Сүүлд үзсэн 2023.04.19

¹¹⁵ “Авлигын өнөөгийн нөхцөл байдал” судалгаа. 2023 он. АТГ

¹¹⁶ Улаанбаатар хотод гэр бүл, өсвөр насны хүний хэргийн дагнасан шүүх байгуулах тухай хуулийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгааны тайлан. 2019 он. ШЕЗ, Хууль эрх зүйн хөгжлийн хүрээлэн ТББ

хэмжээ”¹¹⁷-нд үндэслэж 2,983,333 төгрөг байхаар тооцож үүн дээр нийтлэг, дагалдах зардал болон нэмэгдэл, урамшууллын зардлыг нэмж тооцсон.

Хүснэгт 34 Нэг шүүгчид ногдох хүний нөөцийн дундаж зардал

Албан тушаалын зэрэглэл	Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/
шүүгч	Үндсэн цалингийн дундаж хэмжээ	2,983,333
	Нийтлэг зардал	447,500
	Дагалдах зардал ¹¹⁸	298,333
	Нэмэгдэл, хоол, унаа, даатгалын зардал ¹¹⁹	895,000
	Нийт	4,624,166

Харин материаллаг зардлыг тооцоход ШЕЗ-ийн төсөвт шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын цалин хөлс, бусад зардал бүгд багтсан, ажил мэргэжлийн байдлаар ангилдаггүй нь зөвхөн шүүгчид ногдох зардлыг бус ШЕЗ-ийн нэг орон тоонд ногдох зардлыг тооцож ашиглахад хүргэсэн.

ШЕЗ-ийн 2021 оны үйл ажиллагааны тайланд дурдсан мэдээлэлд үндэслэн улсын хэмжээнд 1112 албан хаагчийн¹²⁰ цалин хөлс, ажлын байртай холбоотой зардлыг төсөвтөө тусгасан гэж үзэн нэг хүнд ногдох материаллаг зардлыг тооцлоо.

Хүснэгт 35 ШЕЗ-ийн төсвөөс цалинждаг нэг албан хаагчид ногдох материаллаг зардлын дундаж хэмжээ

Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/сар
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	233,754
Нормативт зардал	1,760
Хангамж, бараа материалын зардал	48,571
Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	60,749
Томилолт, зочны зардал	6,672
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээ ¹²¹	64,266
Бараа үйлчилгээний бусад зардал ¹²²	56,448
Урсгал шилжүүлэг	435,173
Нийт	907,397

Хүснэгт 36 Авлигын хэргээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоо бий болгоход шаардагдах хүний нөөцийн нийт зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Шүүгч	27	4,624,166	907,397	149,352,201	1,792,226,412

АТҮХ төслийн 5.3 дахь хэсэгт Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлэх зорилт дэвшүүлсэн бөгөөд энэ хүрээнд авлигын гэмт хэргээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачаалал, олон улсын

¹¹⁷ Бүх шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээ. УИХ-ын 2015 оны 105 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=208151&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.19

¹¹⁸ Дагалдах зардлын хэмжээг 10%-иар тооцно.

¹¹⁹ Төрийн байгууллагаас албан хаагчийн үндсэн цалингаас гадна нэмж төлөх зардал

¹²⁰ Үүнээс 512 шүүгч, 45 эвлэрүүлэн зуучлагч, 31 эвлэрүүлэн зуучлагчийн туслах, 508 шүүхийн захиргааны ажилтан, 92 ШЕЗ-ийн ажлын албаны ажилтан байна гэж үзсэн.

¹²¹ Даатгал, тээврийн хэрэгсэл, мэдээллийн технологи, аудитын үйлчилгээ зэрэг багтана.

¹²² Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага зэрэг

жишигт нийцүүлэн 27 байхаар төсөөлд хүний нөөцийн зардлыг тогтооход нэг жилд дунджаар 1,792,226,412 төгрөгийн цалингийн зардал төрд үүсэхээр төлөвтэй байна. Үүнээс гадна шүүхийн байр болон бусад хангамж, хамгаалалттай холбоотой зардлыг нэмж тооцох шаардлага үүснэ. Гэхдээ УИХ-ын 2016 оны 42 дугаар тогтоолоор¹²³ шүүгчийн орон тоог 699 байхаар тогтоосон боловч 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 486 шүүгч ажиллаж байсан¹²⁴ буюу 203 шүүгч дутуу байна. Иймээс шүүгчийн дутуу орон тоог нөхөхдөө шинээр шалгаруулж буй шүүгчдээс дээрх авлигын хэргээр мэргэшсэн 27 шүүгчийг бэлтгэх боломжтой юм.

Прокурорын байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн зардал

АТҮХ төслийн Прокурорын байгууллагын томилгоо, үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах замаар хараат бус байдлыг нэмэгдүүлэх 5.4 дэх зорилгын хүрээнд Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр мэргэшсэн прокурорын бүтэц, орон тоог олон улсын жишигт нийцүүлэх (5.4.2), мөн Прокурор төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх шаардлагатай хүний нөөц, чадавх бий болгох (5.4.4.) арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгасан.

Прокурорын байгууллагын тайлан мэдээнээс харахад 2022 онд гэмт хэргийн талаарх 103.451 гомдол, мэдээлэлд хяналт тавьж, гэмт хэргийн шинжтэй байж болзошгүй 31.012 гомдол, мэдээлэлд хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээн, гэмт хэрэг үйлдсэн хүн нь тодорхой 13.184 гомдол, мэдээлэлд эрүүгийн хэрэг үүсгэн, яллагдагчаар татаж шалгуулсан байна.¹²⁵ Үүний 30,3 хувь нь хяналт тавьж шийдвэрлэсэн хэрэг бүртгэлийн хэрэг, 24,9 хувь нь хяналт тавьж шийдвэрлэсэн мөрдөн байцаалтын хэрэг байна.

Зураг 3 Прокурорын хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаанд тавьсан хяналтын ажлын 2022 оны мэдээ¹²⁶

123 ШҮҮГЧИЙН ОРОН ТООГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ. УИХ-ын 2016 оны 42 дугаар тогтоол Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/11941/2/207304> Сүүлд үзсэн 2023.05.18

124 “Шүүгчийн орон тоог шинэчлэн батлах тухай” УИХ-ын тогтоолын төслийг хэлэлцэв. 2022.12.15. Эх сурвалж: https://www.judcouncil.mn/site/news_full/12694 Сүүлд үзсэн 2023.04.20

125 Хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаанд тавих хяналтын ажлын чиглэлээр 2022 онд хийсэн ажлын тоон мэдээ. 2023.01.20. Эх сурвалж: <https://prokuror.mn/post/110931> Сүүлд үзсэн 2023.04.19

126 <https://prokuror.mn/statistics>

Прокурорын зүгээс хэрэг бүртгэлт явуулсан нийт хэргийн 1,6 хувь буюу 942 хэрэг эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэрэг байна. Харин улсын хэмжээн 2022 онд бүртгэгдсэн авлига, албан тушаалын 1,383 хэрэгт прокурор хяналт тавьж ажилласан бөгөөд төрийн алба болон төсвийн хөрөнгөтэй харьцах эрх бүхий албан тушаалтнуудаас эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулсан гэмт хэрэг нийт авлигын гэмт хэргийн 78 хувийг эзэлсэн байна. Түүнчлэн прокуророос Мөнгө угаах 336 хэргийн хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагаанд хяналт тавьж ажилласнаас 13.3 хувь нь авлигын улмаас олсон хөрөнгө, мөнгийг угаасан үндэслэлээр давхар шалгагдсан хэрэг байжээ. Үүнээс харахад 2022 онд прокуророос хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагаанд хяналт тавьж ажилласан нийт хэргийн 2,4 хувь нь авлигын гэмт хэрэг байсан.

Азийн хөгжлийн банкны “Монгол Улс дахь авлигатай тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлэх нь төсөл”¹²⁷-ийн хүрээнд гүйцэтгэсэн “Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийн дүн шинжилгээний тайлан”-д 2017-2019 оны статистик мэдээлэл болон бусад үндэслэн зөвлөмж боловсруулсан байх ба прокурорын байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлохдоо энэ судалгаанд дурдсан тоо, баримтад үндэслэнэ.

Хүснэгт 37 Мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан авлига, албан тушаалын хэрэгт прокурорын хяналт тавьсан тоо

№	Прокурорын шийдвэр	2017	2018	2019	2020	дундаж
1	Хэрэг бүртгэл, мөрдөн байцаалт явуулсан	217	450	653	1082	600.5
2	Хэрэг бүртгэлийн хэрэг хаасан	41	245	437	402	281.25
3	Хэрэгсэхгүй болгосон	43	16	28	25	28
4	Яллах дүгнэлт үйлдэж шүүхэд шилжүүлсэн	44	41	83	173	85.25

Авлигын хэрэг мөрдөн шалгах ажиллагаа хэргийг үйлдэгч этгээдийн мэдлэг боловсрол, ашиглаж буй техник, технологи, үйлдэгдэх орчин нөхцөл, оролцогчдын тоо зэрэг хүчин зүйлсээс шалтгаалан хуульд заасан хугацаанд хэрэгжих боломжгүй байна. Энэ нь прокурорын ажлын ачааллыг нэмэгдүүлэх шалтгаан болдог байна.

График 4 Авлигын хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны дундаж хугацаа¹²⁸

Авлигын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны дундаж хугацаа

¹²⁷ Авлигатай тэмцэх газар, Улсын ерөнхий прокурорын газар болон Шүүхийн ерөнхий зөвлөлтэй хамтран авлигын хэргийг мэдээлэх, мөрдөн байцаах, яллах, шүүн таслах ажиллагаанд учир шалтгааны үнэлгээ хийх, АТГ-ын мөрдөгч, УЕПГ-ын прокурор, шүүгч нарын чадавхыг дээшлүүлэх болон авлигатай холбоотой мэдээлэх тогтолцоо, гарын авлага, хууль, журамд өөрчлөлт оруулах зөвлөмжийг боловсруулж ажиллах зорилготой. Эх сурвалж: <http://court.or.gov.mn/show/190900030>

¹²⁸ Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийн дүн шинжилгээний тайлан. Дүрс 9. 2021. АТГ

Дээр дурдсан судалгааны дүнгээс харахад хуульд заасан үндсэн хугацаанаас бодит ачаалал даруй 5,4 дахин их байна. Хэдийгээр прокурорын байгууллагаас хэрэг бүртгэлт, мөрдөн шалгах ажиллагаанд тавьж буй хяналтын 1,6-2,4 хувь нь авлига, албан тушаалын хэрэг байх боловч түүнийг шалган шийдвэрлэх ажиллагаанд зарцуулах хугацаа урт байгаа нь энэ чиглэлээр дагнан ажиллах мэргэшсэн прокурорын орон тоо бий болгох шаарлагатайг илэрхийлж байна. Харин хэдэн прокурорын орон тоо бий болгох хэрэгцээ байгааг тогтоосон судалгаа, мэдээлэл байхгүй тул авлигын чиглэлээр мэргэшин ажиллах шүүгчийн орон тооны хэрэгцээг¹²⁹ тодорхойлсон тоогоор хүний нөөцийн хэрэгцээг 27 байна гэж баримжаалав.

Прокурорын цалингийн зардлыг тогтоохдоо УИХ-ын 2016 оны 65 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын прокурорын байгууллагын прокурорын албан тушаалын цалингийн хэмжээ”¹³⁰-ний Улсын Ерөнхий прокурорын газрын хяналтын прокуророос Сум дундын прокурорын газрын хяналтын прокурор хүртэлх албан тушаалын цалингийн дундаж хэмжээг баримталж нэг албан хаагчийн цалингийн дундаж хэмжээний 15%-иар нийтлэг зардлыг, 10%-иар дагалдах зардлыг, 30%-иар нэмэгдэл, урамшууллын зардлыг нэмж тооцсон болно.

Хүснэгт 38 Нэг прокурорт ногдох хүний нөөцийн дундаж зардал

Албан тушаалын зэрэглэл	Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/
шүүгч	Үндсэн цалингийн дундаж хэмжээ	1,561,667
	Нийтлэг зардал	234,250
	Дагалдах зардал ¹³¹	156,166
	Нэмэгдэл, хоол, унаа, даатгалын зардал ¹³²	468,500
	Нийт	2,420,583

Материаллаг зардлын хэмжээг мөн шүүхийн байгууллагын нэг албан хаагчид ногдох зардлаар жишиж тооцсон болно.

Хүснэгт 39 Прокурорын байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн нийт зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
прокурор	27	2,420,583	907,397	89,855,460	1,078,265,520

АТҮХ төслийн Прокурорын байгууллагын томилгоо, үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах замаар хараат бус байдлыг нэмэгдүүлэх 5.4 дэх зорилтын хүрээнд Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр мэргэшсэн прокурорын бүтэц, орон тоог олон улсын жишигт нийцүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шинээр нэмэгдэх магадлалтай 27 прокурорын цалингийн зардал нэг жилд 1,078,265,520 төгрөгийн ачаалал төрд үүсгэнэ. Харин цалингийн зардлаас бусад ажлын байр, техник хэрэгсэл зэрэг бусад зардлыг нэмж тооцох шаардлагатай дурдаж нь зүйтэй байна.

Харин АТҮХ төслийн 5.4.4 дэх “Прокурор төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх шаардлагатай хүний нөөц, чадавх бий

¹²⁹ Шүүхийн байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн зардал хэсгээс дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

¹³⁰ Монгол Улсын прокурорын байгууллагын прокурорын албан тушаалын цалингийн хэмжээ. УИХ-ын 2016 оны 65 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=207453&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

¹³¹ Дагалдах зардлын хэмжээг 10%-иар тооцно.

¹³² Төрийн байгууллагаас албан хаагчийн үндсэн цалингаас гадна нэмж төлөх зардал

болгох” арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шинээр хүний нөөцийн хэрэгцээ буюу төрд ачаалал үүсэхгүйгээр дотоод зохион байгуулалтаар энэ чиглэлээр прокуроруудыг мэргэшүүлэх, чадавхжуулах боломжтой гэж үзэж байна.

Авлигатай тэмцэх газарт үүсэх хүний нөөцийн зардал

АТҮХ төслийн Авлигатай тэмцэх газрын төсөв санхүү, хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах цогц арга хэмжээг авч олон улсын жишигт хүргэх зорилтын хүрээнд Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчдын орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачаалал, олон улсын жишигт нийцүүлэн нэмэгдүүлэх (5.1.2), Төрөөс үзүүлж байгаа үйлчилгээ, бүтээн байгуулалт, худалдан авах ажиллагааны авлигын эрсдэлийг тодорхойлох; авлигын гэмт хэрэг, зөрчлийн болон холбогдох мэдээлэл, их өгөгдлийг цуглуулах, дүн шинжилгээ боловсруулалт хийх чиг үүрэг бүхий төвийг байгуулах (5.1.4), Авлигатай тэмцэх газрын салбарыг орон нутагт байгуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлэх (5.1.5), Хулгайлагдсан хөрөнгийг илрүүлэх, цахим тоног төхөөрөмжид шинжилгээ хийх, санхүүгийн мөрдөн шалгах үйл ажиллагаа явуулах, гэрч, хохирогч, мэдээлэгчийг хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий нэгжийг байгуулах (5.1.8) арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгажээ.

Дээрхээс харахад АТГ-ын бүтцэд нэг төв болон нэг нэгж шинээр нэмэгдэхээс гадна орон нутгийн салбаруудыг 2030 он хүртэл шат дараатай нээхээр төлөвлөсөн байна. Иймээс АТГ-т хүний нөөцийн зардал үүсгэх арга хэмжээний зардлыг нэгтгэн тооцно.

УИХ-ын 2019 оны 67 дугаар “Авлигатай тэмцэх газрын зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай”¹³³ тогтоолоор АТГ-ын орон тооны дээд хязгаарыг 232 байхаар, бүтцийг 6 хэлтэс, 8 албанаас гадна Судалгаа шинжилгээний албатай байхаар¹³⁴ тогтоосон. Мөн УИХ-ын 2021 оны 85 дугаар тогтоолоор¹³⁵ “АТГ-ын албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоосон бол 2007 оны 7 дугаар “Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчид зэрэг дэв, нэмэгдэл олгох журам батлах тухай”¹³⁶ тогтоолоор зэрэг дэвийн нэмэгдлийг үндсэн цалингийн 20-35 хувь хүртэл, төрийн алба хаасан хугацааны нэмэгдлийг үндсэн цалингийн 5-25 хувиар, онцгой нөхцөлийн нэмэгдлийг үндсэн цалингийн 25-40 хувиар, эрдмийн зэрэг, цолны нэмэгдлийг ЗГ-ын 2018 оны 382 дугаар тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар баталсан “Төрийн албан хаагчид докторын зэрэг, профессор цолны нэмэгдэл олгох журам”¹³⁷-д заасны дагуу үндсэн цалингийн 5-20 хувиар тооцож олгох зохицуулалттай байна. Иймд АТГ-ын албан хаагчийн үндсэн цалингийн хэмжээг Хэлтсийн даргаас Туслах ажилтан хүртэлх албан тушаалын цалингийн хэмжээний дундаж хэмжээ болох 2,494,114 төгрөгөөр тооцсон бол нэмэгдэл, урамшууллын хэмжээг “Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхэд гарах зардлыг тооцох аргачлал”-д заасны дагуу 10-30 хувиар тооцсон. Учир нь тус байгууллагын шилэн

¹³³ Авлигатай тэмцэх газрын зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай УИХ-ын 2019 оны 67 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14518> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

¹³⁴ УИХ-ын 2019 оны 67 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=209916&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

¹³⁵ АТГ-ын албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай 2021 оны 85 дугаар тогтоол Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16389673373061> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

¹³⁶ Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчид зэрэг дэв, нэмэгдэл олгох журам батлах тухай УИХ-ын 2007 оны 7 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=203241&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

¹³⁷ Төрийн албан хаагчид докторын зэрэг, профессор цолны нэмэгдэл олгох журам. ЗГ-ын 2018 оны 382 дугаар тогтоолын 3 дугаар хавсралт. <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=209072&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

дансанд байршуулсан 2023 оны батлагдсан төсөвт¹³⁸ цалин, урамшууллыг нэгтгэн нэг дүн тавьсан тул нэмэгдэл урамшууллын хэмжээг тусад нь тооцох боломжгүй буюу нэг албан хаагчид ногдох цалин, ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл болон бүх төрлийн урамшуулал, нэмэгдлийн хамт 5,418,746 төгрөг байх дүн гарч байна.

Хүснэгт 40 АТГ-ын нэг албан хаагчид ногдох хүний нөөцийн дундаж зардал

Албан тушаалын зэрэглэл	Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/
АТГ албан хаагч	Үндсэн цалингийн дундаж хэмжээ	2,494,114
	Нийтлэг зардал	374,117
	Дагалдах зардал ¹³⁹	249,411
	Нэмэгдэл, хоол, унаа, даатгалын зардал ¹⁴⁰	895,000
	Нийт	4,012,642

Хүснэгт 41 АТГ-ын нэг албан хаагчид ногдох материаллаг зардал

Зардлын нэр	Хэмжээ /төгрөг/сар
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	105,862
Нормативт зардал	3,771
Хангамж, бараа материалын зардал	132,392
Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	79,908
Томилолт, зочны зардал	241,691
Урсгал шилжүүлэг	153,490
Нийт	717,114

АТГ-т тодорхой чиглэлээр нэгж байгуулах, салбар байгуулах тохиолдолд тухайн нэгж, салбарт ажиллах шаардлагатай орон тооны төсөөллийг АТҮХ төсөл боловсруулах ажлын хэсгийн гишүүдээс шинээр байгуулагдах нэг нэгж/салбарт 1 ахлах мөрдөгч/комиссар, 2 мөрдөгч/комиссар, 2 ажилтан, комиссар, 1 туслах ажилтан, дэд комиссар гэсэн нийт 6 албан хаагчтай байх¹⁴¹ төсөөлөл ирүүлсэн байна. Харин орон нутагт байгуулах салбарын тухайд эхний ээлжинд 6-7 аймаг/сумд салбар байгуулахаар төсөөлж байгаа ба эдгээр нь бүсийн төв, эдийн засгийн ач холбогдол бүхий тулгуур сумдад байрлах боломжтой¹⁴² гэж тайлбарласан мэдээлэлд үндэслэн нэгж, салбар байгуулахтай холбоотой үүсэх хүний нөөцийн зардлыг нэгтгэн тооцов.

Хүснэгт 42 АТГ-ын нэг албан хаагчид ногдох хүний нөөцийн нийт зардлын хэмжээ

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
АТГ-ын орон нутгийн 7 салбарт ажиллах албан хаагч	42	4,012,642	717114	198,649,752	2,383,797,024
Их өгөгдөл цуглуулах, дүн шинжилгээ боловсруулалт хийх төв	6	4,012,642	717114	28,378,536	340,542,432
Хулгайлагдсан хөрөнгийг идрүүлэх ... нэгж	6	4,012,642	717114	28,378,536	340,542,432
Нийт	54			255,406,824	3,064,881,888

¹³⁸ АТГ-ын 2023 оны батлагдсан төсөв. Эх сурвалж:

<https://shilendans.gov.mn/organization/4292?rfog=19754&rf=1894&rm=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

¹³⁹ Дагалдах зардлын хэмжээг 10%-иар тооцно.

¹⁴⁰ Төрийн байгууллагаас албан хаагчийн үндсэн цалингаас гадна нэмж төлөх зардал

¹⁴¹ 2023.04.12-нд АТГ-аас имэйлээр ирүүлсэн мэдээлэл

¹⁴² 2023.04.12-ны өдөр АТГ-ын АХҮТ төсөл боловсруулах ажлын хэсгийн гишүүдтэй хийсэн уулзалтын тэмдэглэлээс

Дээрх тооцололд үндэслэн АТГ-т шинэ бүтэц, салбар нээх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хүний нөөцийн нийт зардлын хэмжээ нэг жилд 3,064,881,888 төгрөг байна. Харин энэ зардал дээр эдгээр албан хаагчийн ажиллах орчин, аюулгүй байдлыг хангах ажлын байр, харуул хамгаалалт, техник, тоног төхөөрөмж, тавилга эд хогшил зэрэг хүний нөөцийн зардлаас бусад зардлыг тусад нь нэмж тооцох шаардлагатай юм.

АТҮХ төслийн Авлигатай тэмцэх газрын төсөв санхүү, хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах цогц арга хэмжээг авч олон улсын жишигт хүргэх зорилтын хүрээнд АТГ-ын албан хаагчдын орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачаалал, олон улсын жишигт нийцүүлэн нэмэгдүүлэх арга хэмжээг төлөвлөсөн. Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийн дүн шинжилгээний тайланд АТГ-ын мөрдөгчдийн ажлын ачааллыг Хонг-Конг болон Сингапурын туршлагатай харьцуулж үзжээ. Өргөдөл, гомдол, мэдээлэл (цаашид ӨГМ гэх)-ийн статистикийн хүрээнд Хонг-Конгийн Авлигатай тэмцэх бие даасан хороо жилд 2500 орчим авлигын гэмт хэргийн талаар ӨГМ хүлээж авдаг бөгөөд нэг мөрдөгчид 2,5 гомдол ногддог бол Сингапурын Авлигатай тэмцэх алба жилд дунджаар 400 гэмт хэргийн шинжтэй гомдол хүлээн авдаг нь нэг мөрдөгчид 4 гомдол ногдохоор байна. Харин манай улсын хувьд АТГ жилд дунджаар 800 орчим гэмт хэргийн шинжтэй ӨГМ хүлээн авдаг нь нэг мөрдөгч жилдээ 17 ӨГМ шалгах аргаар байна гэсэн харьцуулсан судалгаа гаргасан. Үүнээс харахад АТГ-ын мөрдөгчид харьцуулсан орнуудын ижил ажил үүрэг гүйцэтгэж буй мөрдөгчдөөс даруй 4,2-6,8 дахин өндөр ачаалалтай ажиллаж байгааг харуулж байна.

Хүснэгт 43 АТГ-ын мөрдөгчийн тоо, хянан шалгасан эрүүгийн хэрэг, ӨГМ-ийн тоо 2007-2022 он

Хүснэгт 44 Мөрдөгчийн ажлын ачаалал

Дээрх АТГ-аас гаргасан мөрдөгчийн ажлын ачааллын судалгаанаас харахад мөрдөгчийн

2022 оны ажлын ачаалал 2007 онтой харьцуулахад 9,7 дахин өссөн бол мөрдөгчийн тоо 27,7 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Ийнхүү мөрдөгчийн ажлын ачаалал өндөр байхаас гадна хуулиар тогтоосон хэрэг шалган шийдвэрлэх хугацаа богино байгаа¹⁴³ нь мөрдөн шалгах ажиллагааны үр дүнд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байна.

Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийн дүн шинжилгээний тайланд дурдсанаар ажлын ачаалал өндөр байх нь мөрдөгчид нэг төрлийн хэвшсэн ажиллагаа, тухайлбал мэдүүлэг авах (94%), дансны гүйлгээ шалгах (78%) ажиллагааг хянан шалгах ажиллагаандаа ашигладаг бол шинэлэг арга барилд суралцах, ашиглах, мөн ажлынхаа чанарыг сайжруулах зорилгоор прокуророос гаргасан шийдвэрүүдэд дүн шинжилгээ хангалттай түвшинд хийдэггүй гэж дүгнэжээ. Үүнийг уг судалгаанд оролцогчдын 61,1 хувь буюу 22,2 хувь нь “огт хийдэггүй”, 38,9 хувь нь “цөөн тохиолдолд хийдэг” гэж хариулснаас¹⁴⁴ харж болох юм.

Энэ нь нэг талаасаа мөрдөгчид олон улсын жишигт нийцсэн үйл ажиллагаа явуулах, авлигын хэргийг шалгах шинэ арга техникт суралцах буюу хөгжих боломжийг хааж байгаа бол нөгөө талдаа авлигын гэмт хэргийг амжилттай мөрдөн шалгахад сөргөөр нөлөөлөх¹⁴⁵, мөрдөн шалгах ажиллагааг дуусгаж шилжүүлсэн хэргийг шүүхээс болон прокуророос хэрэгсэхгүй болгох, мөрдөн байцаалтад буцаах хүчин зүйл болдог. Тодруулбал, 2018-2019 онд шүүхэд шилжүүлэх саналтай прокурорт 263 хэргийг шилжүүлсэн бол 150 хэргийг нэмэлт мөрдөн байцаалтад буцааж, 44 хэргийг прокуророос хэрэгсэхгүй болгожээ.¹⁴⁶ Прокуророос хэрэгсэхгүй болгосон 28 тогтоолд дүн шинжилгээ хийхэд 79 хувь нь гэмт хэргийн шинжгүй, ялангуяа үйлдэл, эс үйлдэхүй нь нотлогдохгүй үндэслэлээр, 21 хувь нь хөөн хэлэлцэх хугацаа дууссан үндэслэлээр хэрэгсэхгүй болсон болохыг судалгаагаар тогтоожээ. Мөн мөрдөгч, прокурорын шийдвэрийн эрх зүйн байдлыг судалсан хэсэгт “... ойролцоогоор шийдвэр дэх мэдээллийн 70-80 хувийг хэргийн үйл баримт, гэрчийн мэдүүлэг эзэлдэг боловч түүнд дүгнэлт, анализ хийдэггүй, зүгээр маш их үйл явдлыг дараалж бичдэг. ... Ялангуяа олон үйлдэлтэй, олон яллагдагчтай хэрэгт үндэслэл, явуулсан ажиллагааны талаар цэгцтэй тусгадаггүй... Мөрдөгч, прокурорын шийдвэр ойлгомж муутай, анализ, дүгнэлт хийдэггүй, шийдвэрийн логик гаргалгаа хангалтгүй байгаа нь дараа дараагийн шатанд тухайн шийдвэрийг хянахад хүндрэл үүсгэдэг, хэрэг буцах шалтгаан болдог” гэж дүгнэжээ. Мөн эрүүгийн хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон эхний 3 шалтгаанд 1/ гаргаж буй шийдвэрийг нотлох мэдээлэл, үндэслэл, тайлбар хангалтгүй, 2/ шийдвэр гаргахад ач холбогдол бүхий ажиллагаа хангалттай хийгдээгүй, 3/ шийдвэр гаргахад дангаар нь ашиглаж болохгүй, ач холбогдол багатай үйл явдал, баримт бичигт, тогтоол, шийдвэрт үндэслэсэн гэх шалтгаанууд оржээ.¹⁴⁷

Эдгээрийг нэгтгэн дүгнэж үзвэл мөрдөгчийн ажлын ачаалал өндөр байгаа нь тэдний мэргэжил, мэдлэгээ цаг үеийн нөхцөл байдалд нийцүүлэн сурч хөгжих боломжийг хязгаарлах, хэрэг хянан шалгах ажиллагаа цаг хугацаанд баригдаж хөнгөн хуумгай явагдах нөхцөл бүрдүүлэхээс гадна мөрдөгчдийн ар гэр, үр хүүхдийнхээ өмнө хүлээх үүрэг, хариуцлагыг үгүй хийж байна. Иймээс АТГ-ын мөрдөгчдийн орон тоог улс орны эдийн засгийн нөхцөл байдал, авлигын хэргийн тоо хэмжээтэй уялдуулан нэг мөрдөгчид ногдох хэргийн тоог 30 орчим болгох хэмжээнд мөрдөгчдийн тоог нэмэх, аажмаар олон улсын жишигт хүргэх нь авлигатай тэмцэх ажиллагааны үр дүнг нэмэгдүүлэх нөхцөл болно гэж үзэж байна.

¹⁴³ Энэ тайлангийн график 4-өөс дэлгэрүүлэн үзнэ үү

¹⁴⁴ Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийн дүн шинжилгээний тайлангийн Дүрс 12.

¹⁴⁵ Мөн тэнд Дүрс 8.

¹⁴⁶ Мөн тэнд Хүснэгт 6.

¹⁴⁷ Мөн тэнд Хүснэгт 20

Иймд АТГ-ын мөрдөгчдийн тоог нэмэх хэрэгцээ шаардлагыг тогтоосон дээрх мэдээлэлд үндэслэн шинээр нэмэгдэх хүний нөөцийн зардлыг 46 мөрдөгчөөр, цалингийн зардлыг АТГ-ын нэг ажилтанд ногдох дундаж зардлаар тооцлоо.

Хүснэгт 45 Мөрдөгчийн тоог нэмэхтэй холбоотой үүсэх хүний нөөцийн нийт зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
АТГ-ын мөрдөгч, салбарт ажиллах албан хаагч	47	4,012,642	717,114	222,298,532	2,667,582,384

АТГ-т мөрдөгчийн орон тоог олон улсын жишигт нийцүүлэн нэмэгдүүлэх арга хэмжээний хүрээнд нэг мөрдөгчид ногдох хэргийн тоог 50 хүртэл хувиар бууруулах зорилгоор хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх тохиолдолд шинээр бий болох хүний нөөцийн зардалд нэг жилд 2,667,582,384 төгрөг шаардагдах бөгөөд үүнээс гадна мөрдөгчдийн ажиллах, аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаатай холбоотой байр сав, тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслийн зардлыг үүн дээр нэмж тооцох хэрэгтэй. Гэхдээ улс орны эдийн засгийн нөхцөлд байдал, өмнөх хэсэгт АТГ-т шинээр бий болгох нэгж, салбарт ажиллах хүний нөөцтэй уялдуулан зохион байгуулах асуудлыг судлах шаардлагатай юм.

Дүрс 11 Зорилт 5-ын хүрээнд үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 5.2. Авлигатай тэмцэх эрх зүйн зохицуулалт иж бүрэн шинжилгээ хийж, хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох замаар авлигатай тэмцэх үндэсний Хөтөлбөрийн зорилго, зорилгод бүрэн хүрэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.

- 5.2.1. Авлигын эсрэг хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ хийж, авлигын эсрэг үйл ажиллагааг шинэ шатанд хүргэнэ.
- 5.2.2. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ хийж, ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгоно.
- 5.2.3. Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил болон сахилга хариуцлага, ёс зүйн зөрчилд хяналт тавих, хариуцлага тооцох эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөөнд дүн шинжилгээ хийж, боловсронгуй болгоно.

Зорилт 5.3. Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шударга шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлнэ

- 5.3.1. Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг хангахтай холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийж, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно

Зорилт 5.5. Авлигын эрсдэлийг тодорхойлж хариу арга хэмжээ авах тогтолцоог бүрдүүлнэ

- 5.5.2. Авлигын эрсдэлийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ хийж, үр дүнг олон нийтэд мэдээлнэ.

2.4.4. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх зардал

АТҮХ төслийн Авлигатай тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын хараат бус, бие даасан байдлыг хангаж, аливаа нөлөөллийн эрсдэлийг бууруулах зорилгын хүрээнд Авлигын эсрэг хуулийн үр нөлөө, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ, Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил болон сахилга хариуцлага, ёс зүйн зөрчилд хяналт тавих, хариуцлага тооцох эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөөнд шинжилгээ, Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг хангахтай холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийхээр төлөвлөжээ. АТҮХ төсөлд томъёолсон иж бүрэн дүн шинжилгээ, иж бүрэн шинжилгээ, шинжилгээ гэх томъёоллыг нэг утга агуулгатай гэж үзэн энэ ажлын хүрээнд хууль тогтоомжийн зөрчил, давхардал, хийдлийн судалгаа хийх, хэрэгжилтийг хангаж ажиллах байгууллагуудын тогтолцоонд гажуудал байгаа эсэхийг тогтоох, дүгнэх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал, зөвлөмж боловсруулах гэсэн цар хүрээг хамарсан ажил хийгдэнэ гэж үзэн Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим хуудсанд байршуулсан ижил төрлийн үйл ажиллагааны үнийн саналын дундаж өртгөөр тооцоолсон.

Харин Авлигын эрсдэлийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ хийх ажлын цар хүрээ Авлигын эсрэг хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.12-т¹⁴⁸ төрийн байгууллага бүрд авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны хүрээнд үнэлгээ хийх үүрэг хүлээлгэсэн хуулийн хэрэгжилтийг хангахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор 2016 оны АТҮХ¹⁴⁹-ийн 4.1.1.5-д заасан “Авлигын эрсдэлийн үнэлгээний аргачлалыг баталж, хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж хэвшүүлэх” арга хэмжээний үр дүнд боловсруулж, баталсан “Төрийн байгууллага дахь авлигын эрсдэлийн үнэлгээ”¹⁵⁰-нд хамрагдсан төрийн байгууллагуудын үнэлгээнд өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт заасныг удирдлага болгон мөн хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1 дэх хэсэгт заасан хяналт шинжилгээг 12 дугаар зүйлийн 12.1.5 дахь заалтад заасан аргачлалын дагуу 2018-2022 онд гаргасан нийт зөвлөмжийн хүрээнд хяналт шинжилгээг мэргэжлийн байгууллага, судлаачдаар АТҮХ хэрэгжих 8 жилийн хугацаанд нэг удаа гэрээгээр гүйцэтгүүлнэ гэж үзэн зардлыг тооцсон.

Хүний нөөцийн болон бусад зардлын дундаж хэмжээг тооцох нь

АТҮХ төслийн 5.3 дахь зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэх хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийх арга хэмжээтэй холбоотой Төрийн байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлохдоо тухайн үйл ажиллагаатай холбоотой хэрэгжүүлэх стандарт үйл ажиллагааг тайлангийн 2.1.2 дахь хэсэгт гэрээ байгуулах, дүгнэхэд шаардагдах хугацаа, хүний нөөцөөр¹⁵¹ тооцсон.

Хүснэгт 46 Стандарт үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийн хэрэгцээ, зардал

Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ	Шаардлагатай орон тоо
---------------------------	-----------------------

¹⁴⁸ Авлигын эсрэг хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.12 “бүрэн эрхийнхээ хүрээнд авлигын шалтгаан нөхцөлийг илрүүлэн тогтоох, тэдгээрийг арилгах, авлигын үйлдлийг таслан зогсоох, үр дагаврыг нь арилгах арга хэмжээ авах”

¹⁴⁹ УИХ-ын 2016 оны 51 дүгээр тогтоолоор батлагдсан

¹⁵⁰ Төрийн байгууллага дахь авлигын эрсдэлийн үнэлгээ /шинэчилсэн найруулга/ АТГ-ын даргын 2019 оны А/40 тоот тушаал. Эх сурвалж: https://cdn.greensoft.mn/uploads/site/1152/files/d8faf0f3-92d8-470f-bb01-c1b0b25490be/atg_argachlal_2019.pdf

¹⁵¹ Тайлангийн хүснэгт 13 –ыг үзнэ үү.

Авлигын эсрэг хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ хийх	0,008
Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ хийх	0,008
Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил болон сахилга хариуцлага, ёс зүйн зөрчилд хяналт тавих, хариуцлага тооцох эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөөнд дүн шинжилгээ хийх	0,008
Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг хангахтай холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх	0,008
Авлигын эрсдэлийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ хийх	0,008
Нийт	0,04

Хүснэгт 47 Дүн шинжилгээ хийлгэхтэй холбоотой гарах нэг удаагийг зардлын хэмжээ

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ¹⁵²	Нийт үнэ
Хууль, эрх зүйн орчин, хэрэгжлтийн иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх	3	150,000,000	450,000,000
Эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөөнд шинжилгээ хийх	1	38,200,000	38,200,000
Хуулийн хэрэгжилтийн р дагаврын үнэлгээ хийх	1	38,200,000	38,200,000
Нийт			526,400,000

2.5. Авлигын гэмт хэргийн шинжийг хийдэлгүй тодорхойлох, хэрэг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчин, холбогдох хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

АТҮХ төслийн “Авлигын гэмт хэргийн шинжийг хийдэлгүй тодорхойлох, хэрэг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчин, холбогдох хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох” зорилгын хүрээнд 4 зорилт, 41 арга хэмжээ төлөвлөжээ. Эдгээр арга хэмжээнээс 31 (75,6%) арга хэмжээ эрх зүйн зохицуулалт бий болгох буюу хууль тогтоомжийг шинээр батлах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 2 (4,8%) арга хэмжээ албан хаагчдыг мэргэшүүлэх, сургалтад хамруулах, 1 (2,4%) арга хэмжээ аргачлал, гарын авлага боловсруулах, 2 (4,8%) арга хэмжээ тодорхой харилцааг зохицуулж буй эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ, эрсдэлийн үнэлгээ хийх, 2 (4,8%) арга хэмжээ цахим сан бий болгох, мэдээллийг ил тод болгох, 1 (2,4%) шинэ бүтэц, нэгж байгуулах, 4 (9,7%) арга хэмжээ гадаад харилцаа хамтын ажиллагааг эрчижжүүлэх, хамтран ажиллах, тогтолцоог сайжруулах болон авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч гадаад оргон зайлсан этгээдийг буцаан авчирах чиглэлээр үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

АТҮХ төслийн Зорилт 6-ын 6.1.1, 6.1.3-6.1.18, 6.2.5, 6.3.1-6.3.4, 6.4.1-6.4.4, 6.4.6-6.4.10 дахь заалтуудад тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомж, журам шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх бөгөөд шинээр болон шинэчлэн боловсруулсан хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад заасны дагуу тус бүр зардлын тооцоолол хийгдэх тул АТҮХ төсөлд хийх зардлын тооцоололд эдгээр үйл ажиллагаатай холбоотой төр, хуулийн этгээд, иргэнд үүсэх ачааллыг урьдчилан тооцохгүй. Харин Хөтөлбөрийн төслийн 6.1.1 дэх заалтад тусгагдсан Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд

¹⁵² Тайлангийн хүснэгт 1 харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

холбогдох эрх зүйн зохицуулалтад иж бүрэн шинжилгээ хийх ажлын зардлын хэмжээг тоймлон тооцно.

Иймээс төслийн Зорилт 6-ын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн 41 арга хэмжээнээс дараах 3 арга хэмжээний зардлын тооцооллыг тоймлон тооцно. Үүнд:

2.5.1. Цахим систем нэвтрүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 12 Зорилт 6-ын хүрээнд цахим сан бүрдүүлэхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 6.4. Тогтоомжийг болгоно.

Бусад хууль боловсронгуй

•6.4.5. Хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаасан, эрүүгийн хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон аливаа шийдвэрийг цахим санд байршуулах замаар шийдвэрийн ил тод байдлыг бий болгох

АТҮХ төслийн “Авлигын гэмт хэргийн шинжийг хийдэлгүй тодорхойлох, хэрэг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчин, холбогдох хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох” зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэх “Хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаасан, эрүүгийн хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон аливаа шийдвэрийг цахим санд байршуулах замаар шийдвэрийн ил тод байдлыг бий болгох” арга хэмжээг шүүхийн шийдвэрийн нэгдсэн сан shuukh.mn¹⁵³, e-mongolia системээр дамжуулан гэмт хэргийн шинжтэй гомдол, мэдээлэл гаргагч иргэн болон мөрдөх байгууллага, прокурор, шүүхийн шатанд шалгагдан, шүүгдэж байгаа иргэдэд тухайн хэргийн хүрээнд өөрт хамааралтай бодит мэдээлэл, хууль, эрх зүйн тусламжийг цаг тухайд авах, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны процесстой танилцах боломжтой e-justice цахим системээр¹⁵⁴ дамжуулан хэрэгжүүлэх нөхцөлд бүрдсэн байна. Харин Эдгээр цахим системд холбогдох мэдээллийг цаг тухайд нь оруулах, нээлттэй болгох нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, прокурор, шүүхийн шийдвэр, шийдвэр гүйцэтгэх асуудал хариуцсан байгууллагуудын зохион байгуулалт, хариуцлагын асуудал тул хүний нөөцийн нэмэлт зардал үүсгэхгүйгээр шийдвэрлэх боломжтой гэж үзсэн.

2.5.2. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 13 Зорилт 6-ын хүрээнд аргачлал боловсруулахтай холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 6.4. Бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгоно.

•Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээгээр тодорхойлсон өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг шалгах аргачлал, гарын авлага боловсруулах, хуульч хууль сахиулагч нар хуулийг нэг мөр ойлгон хэрэгжүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлнэ. (6.4.11)

АТҮХ төслийн 6.4 дэх зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээгээр тодорхойлсон өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг шалгах аргачлал, гарын авлага боловсруулах, хуульч хууль сахиулагч нар хуулийг нэг мөр ойлгон хэрэгжүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлэх арга хэмжээг “Авлигын эрсдэлийг тодорхойлж хариу арга хэмжээ авах тогтолцоог бүрдүүлэх” 5.5 дахь зорилтын хүрээнд “Эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан өндөр эрсдэлтэй гэж тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах аргачилсан зааврыг боловсруулан, үйл ажиллагаанд дагаж мөрдөх”¹⁵⁵ арга хэмжээтэй нэгтгэн хэрэгжүүлэх боломжтой байна.

¹⁵³ Шүүхийн мэдээллийн нэгдсэн сан. Эх сурвалж: <https://www.shuukh.mn/> Сүүлд үзсэн 2023.04.18

¹⁵⁴ Тайлангийн 2.4.1 хэсгээс e-justice цахим системтэй холбоотой хэсгийг тодруулна уу.

¹⁵⁵ Тайлангийн 2.4.2 дахь хэсгээс дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

2.5.3. Бүтэц, орон тоо бий болгохтой холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 14 Зорилт 6-ын хүрээнд бүтэц орон тоо бий болгохтой холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 6.4. Бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгоно.

•Тусгай субъектийн үйлдсэн авлигын гэмт хэргийг шалгах чиг үүргийг дангаар хариуцсан нэгжийг тодорхой тооны мөрдөгчтэйгээр бий болгоно. (6.4.12.)

АТҮХ төслийн 6.4 дэх Бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх Тусгай субъектийн үйлдсэн авлигын гэмт хэргийг шалгах чиг үүргийг дангаар хариуцсан нэгжийг тодорхой тооны мөрдөгчтэйгээр бий болгох арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд гарах хүний нөөцийн зардлыг тооцоходоо АТГ-т шинэ нэгж байгуулахад үүсэх хүний нөөцийн зардлын хэмжээг¹⁵⁶ баримтлан тогтоосон.

Хүснэгт 48 Тусгай субъектийн үйлдсэн авлигын гэмт хэргийг шалгах чиг үүргийг дангаар хариуцсан нэгж байгуулахад гарах хүний нөөцийн зардал

Хүний нөөцийн зардал	Шаардлагатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
Тусгай субъектийн үйлдсэн авлигын гэмт хэргийг шалгах чиг үүргийг дангаар хариуцсан нэгж	6	4,012,642	717114	28,378,536	340,542,432
Нийт	6			28,378,536	340,542,432

Үүнээс харахад Тусгай субъектийн үйлдсэн авлигын гэмт хэргийг шалгах чиг үүргийг дангаар хариуцсан нэгжийн албан хаагчдын нэг жилийн дундаж цалингийн хэмжээ болох 340,542,432 төгрөгийн ачаалал төрд үүсэх магадлалтай байна.

2.5.4. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 15 Зорилт 6-ын хүрээнд дүн шинжилгээ холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 6.1. Авлигын эсрэг НУБ-ын конвенцийн хэрэгжилтийг бүрэн хангана

•Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд холбогдох эрх зүйн зохицуулалтад иж бүрэн шинжилгээ хийж, холбогдох хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгоно. 6.1.1.

АТҮХ төслийн Авлигын эсрэг НУБ-ын конвенцын хэрэгжилтийг бүрэн хангах зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд холбогдох эрх зүйн зохицуулалтад иж бүрэн шинжилгээ хийх арга хэмжээг АТҮХ төслийн 5.2.1, 5.2.3-т заасан арга хэмжээтэй¹⁵⁷ нэгтгэн хэрэгжүүлэх боломжтой.

¹⁵⁶ Зардлын задаргааг хүснэгт 40, 41-ээс дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

¹⁵⁷ Тайлангийн 2.4.4 дэх хэсгээс дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

2.6.Төсөв, санхүү, аудитын хяналтыг сайжруулан, худалдан авах ажиллагаан дахь авлигын эрсдэлийг бууруулах зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийн Долоод “Төсөв, санхүү, аудитын хяналтыг сайжруулан, худалдан авах ажиллагаан дахь авлигын эрсдэлийг бууруулна” гэх зорилго дэвшүүлсэн бөгөөд энэ зорилгын хүрээнд 5 зорилт, 36 арга хэмжээ төлөвлөсөн байна. Энд тодорхойлсон 5 зорилт, 36 арга хэмжээнээс 31 (83,7%) арга хэмжээнд эрх зүйн зохицуулалт бий болгох буюу хууль тогтоолмжийг шинээр батлах, шинэчлэх, 7 (16,6%) арга хэмжээнд мэдээллийн ил тод байдлыг хангах, 4 (11,1%) арга хэмжээнд арга, аргачлал, шалгуур, кодчиллол боловсруулах, 5 (13,8%) арга хэмжээнд хяналт, удирдлага, бүртгэл, худалдан авалтын нэгдсэн систем систем бий болгох, 6 (16,6%) арга хэмжээнд дүгнэлт өгөх, үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх, магадлан баталгаажуулах, сонсгол зохион байгуулах чиглэлээр үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

Хөтөлбөрийн төслийн Зорилт 7-ын 7.1.1-7.1.8, 7.1.10-7.1.14, 7.2.2-7.2.4, 7.3.1-7.3.5, 7.3.7, 7.4.1, 7.4.2, 7.4.4-7.4.6, 7.5.1, 7.5.3-7.5.5 дахь заалтуудад тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомж, журам шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх бөгөөд шинээр болон шинэчлэн боловсруулсан хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад заасны дагуу тус бүр зардлын тооцоолол хийгдсэнээр тухайн хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зардлыг тооцох боломжтой.

Иймээс төслийн зорилго 7-ын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн 36 арга хэмжээнээс шинээр зардал үүсгэх дараах арга хэмжээний зардлыг тоймлон тооцно.

2.6.1. Цахим систем, мэдээллийн сан нэвтрүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 16 Зорилт 7-ын хүрээнд цахим систем бүрдүүлэхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 7.1. Төсвийн төлөвлөлтийг урт хугацааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулж, тэгш хүртээмжтэй, нээлттэй, олон нийтийн оролцоог хангаж, тогтолцоог бэхжүүлнэ.

•7.1.10. Төсөвлөлт, тайлагналын кодчиллол, ангиллыг нэгтгэн гүйцэтгэлд суурилсан төсвийг хянах системийг нэвтрүүлж, төсвийн ангилал, зориулалт, санхүүжилтын зүйл тус бүрээр блокчейн кодчиллол бий болгож, төсөвт төсөл, арга хэмжээ өөр нэршил, зориулалт, ангиллаар давтагдах, давхардуулж төсөвлөх байдлыг таслан зогсооно.

Зорилт 7.2. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгийн бүртгэл, төлөвлөлт, ашиглалт, зарцуулалт, дуудлага худалдааг нээлттэй, боловсронгуй болгож, хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

•7.2.1.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгийн бүртгэл, удирдлагын нэгдсэн систем бий болгож хөрөнгийн хөдөлгөөн, засвар үйлчилгээний зардал, хөрөнгө оруулалтын зардлыг нэгтгэж хянах боломжийг бүрдүүлнэ.

АТҮХ төслийн 7.1 дэх Төсвийн төлөвлөлтийг урт хугацааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулж, тэгш хүртээмжтэй, нээлттэй, олон нийтийн оролцоог хангаж, тогтолцоог бэхжүүлэх” зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх “Төсөвлөлт, тайлагналын кодчиллол, ангиллыг нэгтгэн гүйцэтгэлд суурилсан төсвийг хянах системийг нэвтрүүлэх” арга хэмжээг хэрэгжүүлэх урьдач нөхцөлд бүрдсэн гэж үзэж болох байна. Тодруулбал, Сангийн яамны захиалгаар 2009 оноос эхлэн Интерактив ХХК Канадын FreeBalance компанитай хамтран Монгол Улсын төсвийн төлөвлөлтийг онлайн горимд төлөвлөн, төсөвлөдөг болгох зорилготой Засгийн газрын томоохон системийг хөгжүүлэх ажлыг эхлүүлсэн. Энэхүү системийг ашигласнаар, Төсөвт байгууллага нь ирэх жилийн төсвөө онлайнаар оруулдаг, дээд шатны байгууллага нь харьяа байгууллагуудынхаа төсвийг нэгтгэж хянадаг, яамдын хянаж нэгтгэсэн төсвийн саналыг Сангийн яам нэгтгэн боловсруулж, хянаад УИХ хуралд

өргөн барьдаг, УИХ-аар батлагдсан төсвийг Яам тус бүрт хүргүүлж, санхүүжүүлэх хуваарийг түргэн хугацаанд хийх түвшний программыг хөгжүүлж байгаа ба төвлөрсөн системийг ашигласнаар төсвийн төлөвлөлтөд ашиглагддаг үнэ тариф, норм нормативууд ижилсэж, төлөвлөлтийн алдаанаас үүсдэг алдагдлыг хэмжээ арилж санхүүжүүлсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг сар, улирал бүр төсөвт байгууллагуудаас хүлээн авч нэгтгэх ба Төсвийн төлөвлөгөө ба гүйцэтгэлийн мэдээлэл үнэн зөв бодитойгоор гарах боломж бүрдэнэ гэж мэдээлжээ. Мөн ННФ-аас гүйцэтгэсэн судалгаанд¹⁵⁸ дурдсанаар “... Мөн 2020 оны Сангийн яамны төсөвт Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсыг хөгжүүлэлтийн асуудлыг судалж, шинэчлэх тодорхой хэмжээний төсөв суугдсаны дагуу тус яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2020 оны А/37 дугаар тушаалаар “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга нийтлэг стандартыг тогтоох журам”-ыг шинэчлэх, Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсыг хөгжүүлэх зорилгоор Дэд ажлын хэсэг томилон ажиллуулж, журмын төслийг шинэчлэн боловсруулах ажил хийгдэж байна гэх мэдээллийг өгсөн” байна. Иймээс АТҮХ төслийн 7.1.10-т заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх цахим системийг бий болгох ажил шинээр зардал үүсгэхгүй гэж үзсэн.

АТҮХ төслийн 7.2 дугаар зорилтын Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгийн бүртгэл, удирдлагын нэгдсэн систем бий болгож хөрөнгийн хөдөлгөөн, засвар үйлчилгээний зардал, хөрөнгө оруулалтын зардлыг нэгтгэж хянах боломжийг бүрдүүлэх арга хэмжээг Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар (цаашид ТӨБЗГ гэх) хэрэгжүүлнэ.

ТӨБЗГ-ын Төрийн өмчийн бүртгэл, ашиглалтын хэлтэс Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын үйл ажиллагааны стратегийн 2 дугаар зорилтын хүрээнд төрийн өмчийн эзэмшилт, ашиглалт, хамгаалалт, захиран зарцуулалттай холбоотой бүртгэл, зохион байгуулалт хийх, үзлэг тооллого явуулах үндсэн үүрэг хүлээж; төрийн өмчийн улсын нэгдсэн бүртгэл хөтөлж, мэдээллийн санг бүрдүүлэх, баяжуулах, бүртгэлээр хяналт тавих, төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчлөлд, орон нутгийн өмчлөлөөс төрийн өмчлөлд шилжүүлэх эд хөрөнгийг судлан санал боловсруулж шийдвэрлүүлэх, төрийн өмчийн үзлэг тооллогыг улсын хэмжээнд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу зохион байгуулах, нэгтгэн тайлагнах, төрийн өмчийн барилга байгууламж, эд хөрөнгийг түрээслэх, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн үндсэн хөрөнгийг данснаас хасах /худалдах, шилжүүлэх, акт тогтоон устгах/ шинээр авах харилцааг хариуцан удирдлагад зөвлөгөө, дэмжлэг үзүүлэх, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн санхүүгийн тайланг хүлээн авч нэгтгэх, дүн мэдээ гаргах чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг. Үйл ажиллагаандаа “Төрийн өмчийн бүртгэл, тооллогын систем”-ийг <https://burtgel.pcpsp.gov.mn/> ашиглаж байна

Иймээс дээрх системийн хөгжүүлэх, шаардлагатай шинэчлэлийг хийх замаар хөтөлбөрийн төсөлд тусгагдсан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх боломжтой юм. Нэгэнт хэрэглээнд байгаа системийг шинэчлэх тул шинээр хүний нөөц шаардагдахгүй, мэдээлэл оруулах үйл ажиллагаа нь төрийн байгууллагуудын асуудал хариуцсан мэргэжилтнүүд гүйцэтгэж байгаа тул мөн адил нэмэлт хүн хүч шаардагдахгүй гэж үзэн цахим систем хөгжүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардлыг тооцно.

Хүснэгт 49 Төрийн өмчийн бүртгэл, удирдлагын системийг хөгжүүлэхтэй холбоотой үүссэх нэг удаагийн зардлын дундаж

Цахим мэдээллийн сан	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ
----------------------	------------	------------

¹⁵⁸ Шилэн дансны тухай хууль, журмын чиглэлээр Төрийн аудитын байгууллагаас гаргасан дүгнэлтүүдэд үндэслэсэн эрх зүйн судалгаа. ННФ. 2021 он. Эх сурвалж: <https://forum.mn/product/152590>

“Төрийн өмчийн бүртгэл, тооллогын систем”-ийг https://burtgel.pcpsp.gov.mn/ -ийг хөгжүүлэх	1	200,000,000
Нийт		200,000,000 ¹⁵⁹

Цахим систем хөгжүүлэх зардалд тухайн системийн байнгын ажиллагааны зардал ороогүй тул энэ зардлыг давхар тооцож үзэх шаардлагатай.

2.6.2. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 17 Зорилт 7-ын хүрээнд аргачлал, шалгуур боловсруулахтай холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 7.1. Төсвийн төлөвлөлтийг урт хугацааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулж, тэгш хүртээмжтэй, нээлттэй, олон нийтийн оролцоог хангаж, тогтолцоог бэхжүүлнэ.

•7.1.10. Төсөвлөлт, тайлагналын кодчиллол, ангиллыг нэгтгэн гүйцэтгэлд суурилсан төсвийг хянах системийг нэвтрүүлж, төсвийн ангилал, зориулалт, санхүүжилтын зүйл тус бүрээр блокчейн кодчиллол бий болгож, төсөвт төсөл, арга хэмжээ өөр нэршил, зориулалт, ангиллаар давтагдах, давхардуулж төсөвлөх байдлыг таслан зогсооно.

АТҮХ төслийн 7 дугаар зорилгын 1, 3 дахь зорилгын хүрээнд төсвийн ангилал, зориулалт, санхүүжилтийн зүйл тус бүрээр блокчейн кодчиллол бий болгох, Засгийн газрын тусгай сангийн хэрэгцээ, шаардлага, хуримтлал, удирдлага, зарцуулалтыг үнэлж дүгнэх, шалгуур үзүүлэлтийг бий болгох арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгажээ. Код, шалгуур үзүүлэлт боловсруулах арга хэмжээг мэргэжлийн байгууллага, судлаачаар гүйцэтгүүлнэ гэж төсөөлөн зөвлөх үйлчилгээний гэрээний дүн буюу төрд үүсэх нэг удаагийн зардлыг тооцох боломжтой.

Блокчейн кодчиллыг бий болгох нь улсын төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалт, тайлагнах явцыг нэг системээр хянах, удирдах замаар төсвийг үр ашигтай зарцуулах боломж олгохоос гадна авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг илрүүлэх, мөнгөн шилжүүлгийг мөрдөх ажиллагааг шинэ шатанд гаргах урьдач нөхцөл болох юм. Ийм бүртгэл, хяналт, удирдлагын нэгдсэн тогтолцоог хэрэгжүүлэх хэрэгцээ шаардлагыг ННФ-ын Төсвийн зөвлөлийн тайланд “Засгийн газар хэт өөдрөг төсвийн орлогын зорилттой төсвийн төсөл өргөн барьснаас ихэвчлэн төсвийг тодотгох шаардлага үүсдэг байна. ... УИХ-д жил бүр өргөн мэдүүлдэг төсвийн баримт бичигт төсвийн болон төсвийн дараагийн хоёр жилийн ДНБ-ий өсөлт, инфляцын шинэчилсэн төсөөллийг тусгадаг бөгөөд түүнийг УИХ-аар төсөв хэлэлцэх ажлын хүрээнд Үндэсний аудитын газар бие даан хянадаг. Гэхдээ энэ нь хэр зөв, үнэнтэй хэр ойрхон талаар ямар ч хэлэлцүүлэг байхгүй. Түүнчлэн Төв банкны бие даасан бодлогын үйл ажиллагааны сэдэв болох хүү, валютын ханишийг төсвийн баримт бичиг дэх макро эдийн засгийн төсөөллийн багцад оруулаагүй. ... Бодлого төлөвлөлт нь төсөвлөлттэй уялдаагүй, урт хугацааны бодлогыг санхүүжүүлэх механизм бүрдээгүй байна.”¹⁶⁰ зэрэг дүгнэлтээс харж болох юм.

Төсвийн ангиллыг Сангийн сайдын 2021 оны 190 дүгээр тушаалаар шинэчлэн баталсан ¹⁶¹ бөгөөд эдийн засгийн 24 ангилал 90 орчим зориулалт, санхүүжилтийн зүйлийг

¹⁵⁹ Шийдвэр гүйцэтгэлийн цахим бүртгэл хяналтын программ шинэчлэл. Эх сурвалж: <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450797426>

¹⁶⁰ Монгол Улсын төсвийн төлөвлөлт. ННФ. Төсвийн зөвлөл. 2022 оны 8 дугаар сар. №4. Эх сурвалж: <https://forum.mn/product/237856?page=14> Сүүлд үзсэн 2023.05.12

¹⁶¹ Тушаалын хавсралт шинэчлэн батлах тухай. Сангийн сайдын 2021 оны 190 дүгээр тушаал. Эх сурвалж: https://mof.gov.mn/files/uploads/legacy/2021_оны_10_дугаар_сарын_29_ны_190_дүгээр_тушаал.pdf Сүүлд үзсэн 2023.05.05

жагсаалтад оруулсан байна. Улсын төсвийг ангилал тус бүрийг блокчейн кодчилох нь улсын төсвийн ангиллын үйл ажиллагаа, зардал, орлогын бүх мэдээллийг шинэчлэх, хадгалах боломжийг бүрдүүлнэ. Ингэснээр блокчейнд бүртгэгдсэн ангилал, дэд ангиллын зардлын мэдээлэлд дүгнэлт хийх, төсвийн бодлого, жилийн зардлын төсөл, бюджет, орлогын ангиллыг шинэчлэн хадгалах, бодит нээлттэйгээр баталгаажуулах боломж бүрдэнэ. Түүнчлэн блокчейн кодчиллыг ашиглан төсвийг зориулалтын үйл ажиллагаа, дэд зориулалт, хөрөнгөд зарцуулж байгаа эсэхийг хянах, дүнгийн шилжилтийг баталгаажуулах боломжтой. Жишээ нь, газрын мэдээллийг блокчейнд бүртгэж, түүний эвдрэл, зориулалтын өөрчлөлт, бусад мэдээллийг харах боломжтой болно.¹⁶² Тухайлбал, ННФ-оос “Монгол Улсын 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл дэх улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн төлөвлөлтөд өгөх санал”¹⁶³-д дурдсан “2020 онд улсын төсвийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх ... нийт 24 төсөл, арга хэмжээг тодорхой байршил заахгүйгээр “Улсын хэмжээнд” хэрэгжих буюу аль нутаг дэвсгэрт хэрэгжихийг тодорхой заагаагүй нь Төсвийн тухай хуулийн 29.4 дэх “Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана гэсэн шаардлагыг хангахгүй” зэрэг асуудал гарахаас урьдчилан сэргийлэх нөхцөл бүрдэх юм.

Үүнээс харахад АТҮХ төслийн 7.1.10 дахь арга хэмжээний хүрээнд блокчейн кодчиллол үүсгэх шаардлага үүснэ. Энэ арга хэмжээний зардлыг тооцоход шаардагдах блокчейн код бий болгох үйл ажиллагаанд зарцуулсан зардлын дундаж хэмжээг тогтоохуйц хэмжих үзүүлэлт байгаагүй, мөн гүйцэтгэлийн үнэ нь программчлалын хэл, фреймворк болон технологийн төрлөөс хамааран ялгаатай байна тул дундаж зардлыг программ хангамж хөгжүүлэх зардлаар дүйцүүлэн тооцов.

Хүснэгт 50 Блокчейн кодчиллол бий болгох дундаж зардал

Цахим мэдээллийн сан	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ
Төсвийн ангилал, зориулалт, санхүүжилтын зүйл тус бүрээр блокчейн кодчиллол бий болгох	1	200,000,000
Нийт		200,000,000 ¹⁶⁴

Энэхүү зардалд зөвхөн код бий болгохтой холбоотой үүсэх зардал бөгөөд программ хангамжийн байнгын, тасралтгүй, аюулгүй ажиллагаатай холбоотой тоног төхөөрөмжийн болон бусад зардал ороогүй тул эдгээр зардлыг нэмж тооцох хэрэгтэй.

2.6.3. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 18 Зорилт 7-ын хүрээнд шалгуур бий болгох, үнэлгээ хийхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

¹⁶² Мэдээлийн эх сурвалж: <https://chat.openai.com/> Сүүлд үзсэн 2023.05.10

¹⁶³ Монгол Улсын 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл дэх улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн төлөвлөлтөд өгөх санал. ННФ. 2020 он. Эх сурвалж: <https://forum.mn/product/152527>

¹⁶⁴ Шийдвэр гүйцэтгэлийн цахим бүртгэл хяналтын программ шинэчлэл. Эх сурвалж: <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1679450797426>

Зорилт 7.3. Засгийн газрын өр, тусламж, тусгай сангийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, менежментийг сайжруулах чиглэлээр хууль тогтоомжийг шинэчлэнэ.

•7.3.6.Засгийн газрын тусгай сангийн хэрэгцээ, шаардлага, хуримтлал, удирдлага, зарцуулалтыг үнэлж дүгнэх, шалгуур үзүүлэлтийг бий болгоно.

Зорилт 7.4. Худалдан авах ажиллагааг хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн төлөвлөх, хяналт тавих, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

•7.4.1. Төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлнэ

АТҮХ төслийн 7 дугаар зорилтын хүрээнд Засгийн газрын тусгай сангийн хэрэгцээ, шаардлага, хуримтлал, удирдлага, зарцуулалтыг үнэлж дүгнэх, шалгуур үзүүлэлтийг бий болгох арга хэмжээг төлөвлөсөн нь энэ хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх шинэ ажил байна.

УИХ-аас 2019 онд баталсан Засгийн газрын тусгай сангийн тухай¹⁶⁵ хуульд зааснаар 25 сангийн эх үүсвэрийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтыг Төсвийн тухай хуульд зааснаар төлөвлөж, тайлагнах тухай зааснаас бусдаар тодорхойлсон зүйл байхгүй. Гэтэл нийгэмд сангуудын хэрэгцээ, шаардлага, түүний хөрөнгийн зарцуулалт нь танил тал, албан тушаалын асуудал мэт ойлголт түгээмэл тархсан нь эдгээр сангуудын үйл ажиллагаа, санхүү олон нийгэд тодорхойгүй байгаагаас шалтгаалж байна. Тухайлбал, Хүүхдийн сангийн хуримтлалд¹⁶⁶ хэдэн төгрөг байгаа, түүнийг ямар зориулалтаар, хэн ашиглах, ашигласан болохыг үнэлэх, дүгнэх шалгуур байхгүй байна. Засгийн газрын сангийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд сангийн тайлагнал, ил тод байдлын талаар тусгасан боловч хэрэгжилт хангалтгүй байна. Иймээс эдгээр сангуудын үр ашигтай үйл ажиллагаа, хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох, хүрэх болон хүрсэн үр дүнг тогтоох, үнэлэх ажиллагаа хийх нь зүйтэй.

АТҮХ төслийн 7 дугаар зорилтын хүрээнд хийгдсэн шалгуур үзүүлэлт боловсруулах, дүн шинжилгээ хийх арга хэмжээг бусдаар гүйцэтгүүлнэ гэж төлөвлөн гарах зардлыг жишиг тарифаар дундажлан тооцоход 74,611,128 төгрөгийн зардал төрд үүсэх боломжтой гэж үзлээ.

Хүснэгт 51 Шалгуур үзүүлэлт боловсруулах, хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийхэд гарах зардал

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ¹⁶⁷
Засгийн газрын тусгай сангийн хэрэгцээ, шаардлага, хуримтлал, удирдлага, зарцуулалтыг үнэлж дүгнэх, шалгуур үзүүлэлтийг бий болгох	1	36,411,128
Төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх	1	38,200,000
Нийт		74,611,128

¹⁶⁵ Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хууль. 2019 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/14848>

¹⁶⁶ Хүүхдийн төлөө сан. Эх сурвалж: <https://www.unuudur.mn/a/154524> Сүүлд үзсэн 2023.05.

¹⁶⁷ Тайлангийн 1 дүгээр хэсэгт харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

2.7. Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг олон улсын жишигт нийцүүлэн, ил тод, үр ашигтай, хариуцлагатай хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

АТҮХ төслийн Наймд “Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг олон улсын жишигт нийцүүлэн, ил тод, үр ашигтай, хариуцлагатай хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ” гэх зорилго дэвшүүлсэн бөгөөд энэ зорилгын хүрээнд 4 зорилт, 15 арга хэмжээ төлөвлөснөөс 9 (60%) арга хэмжээний хүрээнд эрх зүйн зохицуулалт бий болгох буюу хууль шинээр батлах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 2 (13,3%) арга хэмжээний хүрээнд стандарт, шалгуур үзүүлэлт боловсруулах, 3 (20%) арга хэмжээний хүрээнд дүн шинжилгээ, хяналт шалгалт хийх, сонсгол зохион байгуулах, 2 арга хэмжээний хүрээнд мэдээллийг ил тод, нээлттэй болгох чиглэлээр үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

Төслийн 8.1.1., 8.1.3-8.1.5, 8.2.1, 8.2.2, 8.3.1, 8.4.1, 8.4.3, 8.4.4 дэх заалтуудад тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомж, журам, стандарт шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх тул эдгээр үйл ажиллагаатай холбоотой үүсэх зардлыг тооцоолохгүй.

Иймээс Хөтөлбөрийн төслийн Зорилт 8-ын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн 15 арга хэмжээнээс шинэ үүрэг, харилцаа үүсгэж зардал үүсгэх дараах арга хэмжээний зардлын тооцооллыг тоймлон тооцно. Үүнд:

2.7.1. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 19 Зорилт 8-ын хүрээнд шалгуур үзүүлэлт боловсруулахтай холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 8.1. Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын томилгоог ил тод болгож, олон улсын хөрөнгийн зах зээлийн нээлттэй компанийн жишигт нийцсэн хявалт, хариуцлагыг бүрдүүлнэ

• 8.1.1. Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагыг сонгох шалгуур үзүүлэлт, тавигдах шаардлагыг тодорхойлж, ил тод, шударга, нээлттэй, хөндлөнгийн оролцоогүйгээр өрсөлдөх боломжийг хангана.

АТҮХ төслийн 8.1.1 дэх арга хэмжээний хүрээнд хэрэгжүүлэх төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагыг сонгох шалгуур үзүүлэлт, тавигдах шаардлагыг тодорхойлох ажлыг УИХ, Засгийн газраас дэвшүүлсэн Төрийн болон орон нутгийн өмчит компаниудын өмчлөлийн хэлбэрийг оновчтой тогтоож, засаглалыг сайжруулах, үр ашгийг нэмэгдүүлэх зорилтын дагуу ХЗДХЯ-наас боловсруулж буй Төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн тухай хуулийн төсөл¹⁶⁸ боловсруулах ажлын хүрээнд шийдвэрлэх боломжтой тул зардал тооцохгүй.

2.7.2. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 20 Зорилт 8-ын хүрээнд дүн шинжилгээ хийхтэй холбоотой зардал агуусан заалт

¹⁶⁸ Төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн тухай хуулийн төслийн талаар. ХЗДХЯ, Эх сурвалж: <https://mojha.gov.mn/wp-content/uploads/ТАНИЛЦУУЛГА-ТӨӨНК.pdf> Сүүлд үзсэн 2023.05.10

Зөрилт 8.4. Байгалийн баялгийн орлого, үр өгөөжийг үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж иргэдэд тэгш, шударга хүртээнэ

•8.4.2. Байгалийн баялгийн орлогоос бүрдсэн сангуудын хуримтлал, зарцуулалтад дүн шинжилгээ хийж, үр ашиг, үр нөлөөг олон нийтэд ил тод болгож, нээлттэй сонсгол зохион байгуулна

АТҮХ төслийн 8.4.2 дахь арга хэмээнд тусгасан Байгалийн баялгийн орлогоос бүрдсэн сангуудын хуримтлал, зарцуулалтад дүн шинжилгээ хийх арга хэмжээний хүрээнд үүсэх зардлыг тоймлон тогтооно.

Байгалийн баялгийн орлогоос санхүүждэг сангуудын хуримтлал, зарцуулалтад дүн шинжилгээ хийх хэрэгцээ, шаардлагагыг ННФ-ын Төсвийн зөвлөлөөс гаргасан Төсвийн шинжилгээнд¹⁶⁹ “Засгийн газрын олон тусгай сангийн үйл ажиллагааны төсвийн нэгдсэн бодлоготой уялдсан эсэх нь тодорхой бус, тэдгээрийн улсын төсөвт үзүүлэх нөлөө, учруулах эрсдэлийн талаар мэдээлэл, судалгаа хомс байна. Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүд болон сангууд нь хууль тогтоомжийн хүрээнд төсөвт эрсдэл учруулахгүй, тухайлбал өр зээл авахдаа Засгийн газрын баталгаа гаргуулаагүй байсан ч үйл ажиллагаа нь доголдвол төр засгийн зүгээс дахин санхүүжүүлэх зэрэг арга хэмжээг авахаас өөр аргагүй нөхцөл байдал үүсдэг. ... Иймээс Засгийн газрын тусгай сангуудын үйл ажиллагааг төсвийн бодлоготой уялдсан байдал, болзошгүй эрсдэл зэргийг тооцох, тайлагнах ажлыг Засгийн газрын зүгээс хийх нь зүйтэй. Ялангуяа эдгээр сангууд хуулиар тогтоосон орлогыг хуримтлуулж чадаж байгаа эсэх, мөн чиг үүргийн дагуу зарцуулалт хийж байгаад төрийн болон олон нийтийн оролцоотой хөндлөнгийн хяналтыг тавихад онцгой анхаарах шаардлагатай” гэж дүгнэсэн, мөн Үндэсний Аудитын газраас “Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1-д “энэ хуулийн 5.4.2, 5.4.4, 5.4.6, 5.4.8, 5.4.12-5.4.14, 5.4.16, 5.4.20, 5.4.25, 5.4.30, 5.4.32, 5.4.33, 5.4.40, 5.4.41-т заасан тусгай сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээний санхүүжилт”-ийн асуудлыг тухайн чиглэлийг хариуцсан Засгийн гишүүн хэрэгжүүлдэг хэдий ч тус сангуудын үйл ажиллагааны ил тод байдал хангагдахгүй байна”¹⁷⁰ гэснээс харж болох юм.

Иймээс АТҮХ төслийн 8.4.2-т заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажлыг мэргэжлийн байгууллага, судлаачдаар гүйцэтгүүлнэ гэж тооцсон. Гэхдээ байгалийн баялгийн орлогоос санхүүждэг сангуудыг нэгдсэн байдлаар нэг удаа үнэлнэ гэж үзсэн бөгөөд төрд 38,200,000 төгрөгийн ачаалал үүсэх боломжтой байна.

Хүснэгт 52 ЗГ-ын сангуудын хуримтлал, зарцуулалтад дүн шинжилгээ хийхтэй холбоотой үүсэх зардал

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ¹⁷¹
Төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх	1	38,200,000
Нийт		38,200,000

¹⁶⁹ Төсвийн шинжилгээ: Төсвөөс гадуурх зарцуулалт. 2021 оны 5 дугаар сар. Цуврал №1 Эх сурвалж: https://forum.mn/uploads/site/1126/res_mat/2021/01.FiscalCouncil-Budget%20Analysis-Brief%2001-ExtraBudget-2021.pdf

¹⁷⁰ Шилэн дансны тухай хууль, журмын чиглэлээр төрийн аудитын байгууллагаас гаргасан дүгнэлтүүдэд үндэслэсэн эрх зүйн судалгаа. 2021 он. ННФ.Эх сурвалж: <https://forum.mn/product/152590> Сүүлд үзсэн 2023.05.14. Дам эшлэл: УАГ-НАГ/2018/01-НА кодтой аудитын тайлан, 10 дахь тал

¹⁷¹ Тайлангийн 1 дүгээр хэсэгт харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

2.8. Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан цогц байдлаар зохион байгуулах зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

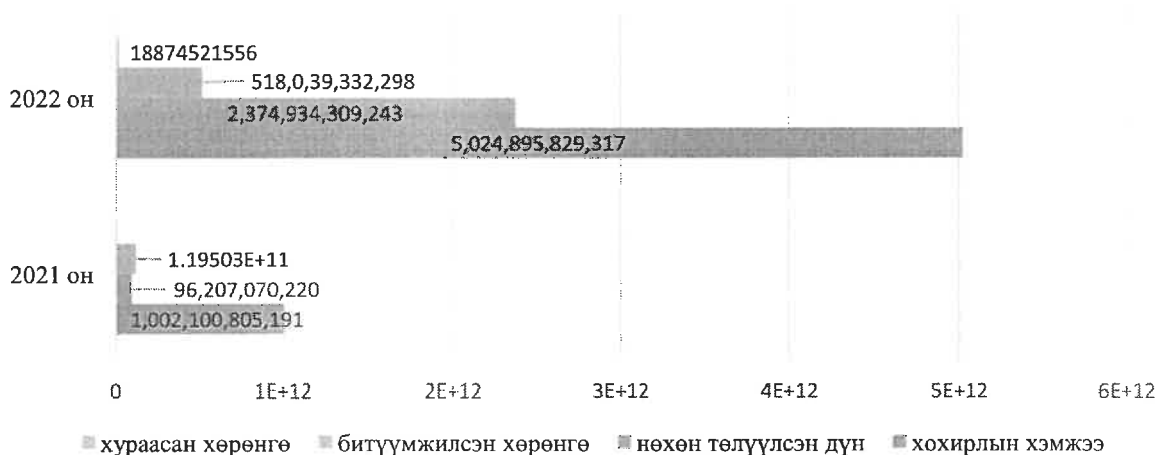
АТҮХ төслийн “Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан цогц байдлаар зохион байгуулна” гэх зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр тусгасан 6 зорилт, 18 арга хэмжээнээс 2 (11%) арга хэмжээ эрх зүйн зохицуулалт бий болгох, стандарт батлах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 4 (22,2%) арга хэмжээ судалгаа, дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийх, 6 (33,3%) арга хэмжээ арга зүйн, гарын авлага, хөтөлбөр, агуулга боловсруулах, сургалт зохион байгуулах, 4 (22,2%) арга хэмжээ нөлөөллийн ажил хийх, үндэсний контент бүтээх, 1 (5,5%) арга хэмжээ цахим платформ бий болгох, 4 (22,2%) арга хэмжээ олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх, олон талт арга хэмжээ зохион байгуулах, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

Хөтөлбөрийн төслийн Зорилго 9-ийн 9.2.2, 9.4.2 дахь заалтад тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомж, журам шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлдэг, мөн төслийн 9.1.3, 9.1.6, 9.3.2, 9.4.4, 9.5.1, 9.5.2 дахь заалтад заасан соён гэрээрүүлэх, зөвлөгөө мэдээллээр хангах, сургалт, нөлөөллийн ажиллагааг зохион байгуулах ажлыг АТГ чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлдэг тул шинээр үүрэг хүлээлгэсэн зохицуулалт гэж үзэхгүй. Мөн 9.5.2-т заасан шүтгэл үлээх ойлголт, мэдлэгийг олон нийтэд сурталчлах арга хэмжээ нь тухайн байгууллагын хууль сурталчлах чиг үүрэгт хамаарах тул шинээр үүсэх зардалд тооцохгүй.

АТҮХ төслийн 9 дүгээр зорилгод иргэдийн авлигын эсрэг ухамсар, эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг хэн бүхэнд хүртээмжтэй, ойлгомжтой байдлаар зохион байгуулах замаар авлигын гэмт хэрэгтэй тэмцэх, энэ төрлийн гэмт хэргийн илрүүлэлтийг нэмэгдүүлнэ гэж төлөвлөжээ.

АТГ нь Авлигын эсрэг хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.6 дахь хэсэгт заасан “авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх ажлын талаар зөвлөмж гаргах, байгууллага, иргэний хүсэлтээр түүний үйл ажиллагаан дахь авлигад өртөх боломжийг багасгах талаар заавар, зөвлөгөө өгөх” чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг. Соён гэгээрүүлэх ажлын үр дүн нь иргэдийн мэдлэг, ухамсар дээшлэх замаар авлигын гэм хэргийг илчлэх хандлага өсөх улмаар нийгэмд авлигын эрсдэл буурахад шууд нөлөөтэй юм. Тайлангийн АТГ-ын бүтэц, орон тоог нэмэгдүүлэхтэй холбоотой 2.4.3 дахь хэсэгт мөрдөгчдийн ажлын ачаалал олон улсын жишигтэй харьцуулшгүй өндөр байгаа, иргэдээс ирж буй эрүүгийн хэргийн болон ӨГМ-ийн тоо 2007 онтой харьцуулахад 10 дахин нэмэгдсэн, мөн тодорхой төрлийн авлигын хэрэг шалгах чиглэлээр мэргэшсэн нэгж байгуулах асуудал хөндөгдөж байгаа нь авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх ажлын үр нөлөөгөөр авлигыг үл тэвчих соёл иргэдийн дунд бий болж буйн илрэл юм.

График 5 2021-2022 онд авлигын улмаас учирсан хохирол, нөхөн төлүүлсэн болон битүүмжилсэн, хураасан хөрөнгийн хэмжээ

Дээрх мэдээллээс харахад зөвхөн сүүлийн 2 жилд авлигын гэмт хэргээс учирсан 6 их наяд гаруй төгрөгийн хохирлын хэмжээг тогтоосноос 2,4 их наяд төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлж, 630 орчим төгрөгийн хөрөнгө битүүмжилж, 19 орчим тэрбум төгрөгийн хөрөнгө, мөнгө хураажээ. Үүнээс гадна 12.2 сая ам. долларын өртөг бүхий хөрөнгийг буцаан авах үндэслэлийг тогтоож, шүүхийн шийдвэрээр улсын орлого болгосон¹⁷² бол 2022 онд авлигын гэмт хэрэг гарахаас урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд 70,3 тэрбум төгрөгийн хохирол учрахаас урьдчилан сэргийлж, хүндрэл чирэгдэл учруулж буй 32 төрийн үйлчилгээг арилгаж, 42 дүрэм, журмыг хүчингүй болгож, 47 зөвлөмж хүргэж ажилласан байна.¹⁷³ Харин энэ тоо 2012-2021 оны хооронд 15,325.7 тэрбум төгрөг байсан бөгөөд энэ хугацаанд нийт 20.2 их наяд төгрөгийн хөрөнгийг битүүмжлэн хамгаалж, 184 тэрбум төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлсэн байна.¹⁷⁴

Авлигын гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр өнгөрсөн хугацаанд АТГ-аас хэрэгжүүлж буй иргэд рүү чиглэсэн соён гэгээрүүлэх, мэдлэг түгээх ажиллагаа олон нийтийг хамарсан өдөрлөг, арга хэмжээ, сургалт, нөлөөллийн арга хэмжээний хүрээнд мэдээлэл өгөх, хэвлэмэл хуудас, зурагт хуудас тараах, телевиз, радио, олон нийтийн сүлжээгээр видео контент шторк,

¹⁷² www.iaac.mn мэдээллийн хуудас. 2023 оны №01. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/uploads/users/1279/files/202301.pdf> Сүүлд үзсэн 2023.05.14

¹⁷³ 2022 онд авлигын гэмт хэрэг гарахаас урьдчилан сэргийлэн ажилласан хохирлын судалгаа. АТГ-аас 2023 оны 04 сарын 12-ний өдөр илүүлсэн мэдээлэл.

¹⁷⁴ Авлигын өнөөгийн нөхцөл байдал судагааны тайлан 2022 он.

тик ток, зэрэг бүтээгдэхүүнээр дамжуулан хүргэж байгаа бөгөөд үүнд аж ахуйн нэгжүүдийг татан оролцуулж 2022 онд 65 сая гаруй төгрөгийн өртөг бүхий сурталчилгааг үнэ төлбөргүй хүргэжээ. Харин ахисан түвшинд буюу авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааны үр дүнг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хууль тогтоомжийн төсөлд санал өгөх, хэлэлцүүлэг, эрдэм шинжилгээний хурал зохион байгуулах, судалгаа, үнэлгээний тайлан, хууль тогтоомжийн болон шүүхийн шийдвэрийн эмхэтгэл¹⁷⁵ зэрэг хэвлэмэл бүтээгдэхүүн гаргах, иргэн, хуулийн этгээд, иргэний нийгмийн санаачилгыг дэмжих зэргээр авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийг ил тод болгох, олон нийтийн хяналтыг тогтоох, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, хууль хэрэглээний практикийг жигдрүүлэх, эрдэм шинжилгээ болон сургалт судалгааны эргэлтэд оруулах, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд ашиглах зэрэг олон талын ач холбогдолтой үйл ажиллагааг хэрэгжүүлжээ. Харин АТҮХ 2023-2030 төсөлд иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, авлигыг үл тэвчих соёлыг дэлгэрүүлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр үндэсний контент бэлтгэхээр төлөвлөсөн нь дээрх уламжлалт арга, хэлбэрүүдээс илүү үр дүнтэй байж болох юм.

2.8.1. Үндэсний контент бүтээхтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 21 Зорилт 9-ийн хүрээнд контент боловсруулахтай холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 9.2. Олон нийтийг авлигаас ангид байлгах, нийгмийн ёс суртахууныг дээшлүүлэх зорилгоор үндэсний контентийг бүтээж, түгээнэ

•9.2.1. Үндэсний контентийг бүтээж, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлнэ.

АТҮХ төслийн 9.2 дахь зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх “Үндэсний контент бүтээж авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх” арга хэмжээний хүрээнд монгол хүний нас, сэтгэхүй, араншин, зан үйлийн онцлог болон ёс заншил, өв уламжлал зэрэг аливаа мэдээллийг хүлээж авах, боловсруулах, түүнийгээ бодит амьдралдаа хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх хүчин зүйлсэд үндэслэн авлигыг үл тэвчих хандлага төлөвшүүлэхэд хөшүүрэг болохуйц мэдээллийг олны итгэлийг хүлээсэн, үлгэр дуурайлал болсон уран бүтээлчдийн оролцоотойгоор олон ангит кино контент болгож олон нийтэд хүргэх нь авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлах одоогийн хэлбэр, арга барилаас ангид шинэлэг арга байх боломжтой байна. Ялангуяа техник, технологи хөгжиж манай улсын өнцөг булан бүрд цахим хэлбэрээр аливаа мэдээллийг хүлээж авах нөхцөл бүрдсэн, иргэдийн дунд хэвлэмэл бүтээл уншихаас илүүтэй цахим эх сурвалжаас мэдээлэл авах, кино/видео контент үзэх хандлага илэрхий өндөр болсон энэ үед магадгүй илүү үр дүнтэй байх боломжтой. Тухайлбал, Азийн сангаас гүйцэтгэсэн судалгаагаар¹⁷⁶ “Цахим сүлжээний ач холбогдол тасралтгүй нэмэгдэж байгаа хэдий ч авлигын талаарх мэдээллийн хамгийн чухал эх сурвалж телевиз хэвээр байна” гэж дүгнэснээс харахад кино контентоор дамжуулан мэдлэг түгээх нь үр өгөөжтэй байна. Иймээс үндэсний контент бүтээх арга хэмжээний хүрээнд насанд хүрэгчдэд болон хүүхдэд зориулсан контент бэлдэх нь авлигыг үл тэвчих ухамсрыг бага наснаас эхлэн төлөвшүүлэхэд нөлөө үзүүлнэ. Өнөөдөр манай улсад дунджаар 10 ангит кино контент бүтээх хамгийн бага зардал 1 тэрбум төгрөгийн, хүүхдийн олон ангит 3D кино контент /анимэйшн/ 3 тэрбум төгрөгийн өртгөөр хийгддэг гэх судалгааг АТГ-аас гаргасан байна. Ингээд энэ арга хэмжээний зардлыг дээрх үнийн мэдээлэлд үндэслэн гаргахад насанд

¹⁷⁵ 2011-2018 онд шүүхээр шийдвэрлэгдсэн “Албан тушаалын гэмт хэргийн шүүхийн шийдвэрийн эмхэтгэл” 7 ботийг 2022 онд хэвлүүлсэн

¹⁷⁶ Авлигын талаарх олон нийтийн ойлголт, мэдлэг тогтоох судалгаа 2019. Азийн сан. Ардчилсан оролцоотойгоор төрийн албанд сайн засаглал, ил тод байдлыг бэхжүүлэх нь төсөл (STEPS). Эх сурвалж: [http://khamtdaa.mn/media/khamtdaa/content/ Азийн%20сан/Мэдлэгийн%20сан/SPEAK_survey_2019_mon.pdf](http://khamtdaa.mn/media/khamtdaa/content/Азийн%20сан/Мэдлэгийн%20сан/SPEAK_survey_2019_mon.pdf) Сүүлд үзсэн 2023.05.16

хүрэгчдэд болон хүүхдэд зориулсан олон ангит кино контент бүтээх цогц ажлыг 4 тэрбум орчим төгрөгөөр бий болгох боломжтой байна.

Хүснэгт 53 Кино контент бүтээх зардлын дундаж хэмжээ

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ¹⁷⁷
Насанд хүрэгчдэд зориулсан авлигын эсрэг үйл ажиллагааг сурталчлах олон ангит кино контент бүтээх	1	1,000,000,000
Хүүхдэд зориулсан авлигыг үл тэвчих хандлагыг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн 3D кино контент бүтээх	1	3,000,000,000
Нийт		4,000,000,000

Нийгэм дэх авлигын эрсдэлийг бууруулах, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд хүн бүрийн хууль, эрх зүйн мэдлэг, ухамсрыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн соён гэгээрүүлэх ажлын хүртээмжтэй байдал, сонирхол татахуйц арга хэлбэр, мэдээлэл авч буй гол сувгийг ашиглах байдал чухал нөлөөтэй. Тэгвэл өнөөдөр АТГ-аас хэрэгжүүлж буй соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа хөгжлийн бэрхшээлтэй болон улам бүр өсөн нэмэгдэж буй бичиг, үсгийн боловсрол султай иргэдэд хэрхэн нөлөөлж, ямар үр дүнд хүрч байгаад, мөн боловсролын түвшний (монгол хэл, сэтгэлгээний) ялангуяа хүүхдүүдийн дунд үүсэж буй ялгаатай байдал авлигын эрсдэлд нөлөөлөх байдалд бас дүгнэлт хийх хэрэгцээ байгааг энд дашрамд дурдах нь зүйтэй байна.

2.8.2. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 22 Зорилт 9-ийн хүрээнд арга зүй, гарын авлага боловсруулахтай холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 9.1. Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг шинжлэх ухаан, технологийн дэвшил, судалгаанд суурилсан байдлаар төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.

•9.1.2. Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөөг үнэлэх арга зүйг боловсруулж, үйл ажиллагаанд нэвтрүүлнэ.

Зорилт 9.3. Ёс суртахуун, хүмүүжлийн ажлын үр нөлөөг дээшлүүлэх зорилгоор бүх шатны сургалтын агуулга, хөтөлбөрийг олон улсын туршлагад тулгуурлан шинэчлэлт, үнэлгээ хийж хэвшүүлнэ.

9.3.2. Эрсдэлд суурилсан сургалтын хөтөлбөр, гарын авлага боловсруулах, авлигыг үл тэвчих хандлагыг бий болгоход чиглэсэн сургалтыг үе шаттай зохион байгуулах, цахим сүлжээг ашиглана.

АТҮХ төслийн 9.1 дэх зорилтын хүрээн хэрэгжүүлэх Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөөг үнэлэх арга зүйг боловсруулах болон 9.3 дахь зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх ёс суртахуун, хүмүүжлийн ажлын үр нөлөөг дээшлүүлэх чиглэлээр гарын авлага боловсруулах арга хэмжээ нь хөтөлбөрт тусгагдсан зардал үүсгэх шинэ зохицуулалт юм.

Өнөөдөр Монгол Улсад авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, арга хэмжээ, үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөөг үнэлэх аргачлал, арга зүй байхгүй нь хөтөлбөр, арга хэмжээний тайланд хийж гүйцэтгэсэн ажил, тэдгээрт хамрагдсан иргэд, албан хаагчдын тоо, зөвлөмжийн хэрэгжилт зэргийн биелэлтийн хувь хэмжээг тогтоох,

¹⁷⁷ Тайлангийн I дүгээр хэсэгт харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

ерөнхий гүйцэтгэлийг дурдах байдлаар үр дүнг үнэлэхэд нөлөөлж байна. Иймээс авлигын эсрэг хэрэгжүүлж буй соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр нөлөөг бодитоор тогтоох, цаашид хэрэгжүүлэх ажлыг төлөвлөхөд дэмжлэг болохуйц зөвлөмж, санал гаргах замаар “өнгөрсөн-одоо-ирээдүй”-г хэлхэх, үр дүнд суурилсан төлөвлөлт хийх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд АТҮХ төсөлд тусгасан энэ арга хэмжээний ач холбогдол өндөр гэж үзэж байна.

Хүснэгт 54 арга зүй боловсруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд гарах нэг удаагийн зардал

Арга хэмжээ	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ¹⁷⁸
Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөөг үнэлэх арга зүйг боловсруулах	1	36,411,128
Нийт		36,411,128

Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөөг үнэлэх арга зүйг боловсруулах ажлыг бусдаар гүйцэтгүүлэх тохиолдолд дунджаар 36,411,128 төгрөгийн зардал төрд үүсэх байна.

2.8.3. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, судалгаа хийх чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 23 Зорилт 9-ийн хүрээнд үнэлгээ, шинжилгээ хийхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 9.1. Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг шинжлэх ухаан, технологийн дэвшил, судалгаанд суурилсан байдлаар төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.

•9.1.1. Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа, хууль тогтоомжийн үр нөлөөнд дүн шинжилгээ хийнэ.

Зорилт 9.3. Ёс суртахуун, хүмүүжлийн ажлын үр нөлөөг дээшлүүлэх зорилгоор бүх шатны сургалтын агуулга, хөтөлбөрийг олон улсын туршлагад тулгуурлан шинэчлэлт, үнэлгээ хийж хэвшүүлднэ.

•9.3.1. Бүх шатны сургалтын агуулга, хөтөлбөрт авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулга сэдвийг олон улсын туршлага, үндэсний онцлогт нийцүүлэн тусгаж, дүн шинжилгээ хийж, үр нөлөөг үнэлнэ

Зорилт 9.4. Хүүхдийн шударга байдалд сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийг бууруулах арга замаар ёс зүйн төлөвлөлийг дэмжинэ.

•9.4.3. Хүүхдийн шударга байдалд сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийг бууруулах шинжилгээ хийнэ

Авлигатай тэмцэх газар авлигын шалтгаан нөхцөлийг судлан тогтоох, арилгах, таслан зогсоох, эрсдэлээс хамгаалах үйл ажиллагааг тогтмол зохион байгуулж үр дүнг танилцуулдаг бөгөөд энэ нь төрийн үйлчилгээг сайжруулах мэдээллийн эх сурвалж болгон ашиглах, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааг чиглүүлэх, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа явуулах чиглэлийг тодорхойлоход дэмжлэг болдог.

АТҮХ төслийн 9.1 дэх зорилтын хүрээнд Боловсролын салбар дахь ёс зүй, авлигын асуудлаар өнгөрсөн хугацаанд цөөнгүй судалгаа хийгдсэн боловч салбарын хамрах цар хүрээнээс шалтгаалан цогц байдлаар үнэлж дүгнээгүй байна. Тухайлбал, 2016 онд Канадын Гадаад хэргийн яам Азийн сангаас хамтран “Боловсролын салбарын ил тод байдал, ёс зүй, авлигын асуудал”¹⁷⁹ судалгаа хийсэн бөгөөд “Судалгаанд оролцогчдын үзэж байгаагаар

¹⁷⁸ Тайлангийн 1 дүгээр хэсэгт харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

¹⁷⁹ “Боловсролын салбарын ил тод байдал, ёс зүй, авлигын асуудал” судалгааны тайлан. 2016 он. Азийн сан. Эх сурвалж: <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/06/Education-Sector-Corruption-Survey-Mon.pdf>

боловсролын үйлчилгээний аль ч шатлалд ёс зүй, авлигын шинжтэй асуудлууд их байна. ... Боловсролын үйлчилгээн дэх ёс зүй, авлигын асуудлууд дийлэнх тохиолдолд эцэг эхчүүдийн хандлага, боловсролын салбарын төсөв, санхүүгийн боломж, цалин хангамж, ажиллах орчин нөхцөлтэй ихээхэн холбоотой байна. Асуудал боловсролын салбарт их бага хэмжээгээр хэвшил болсон бөгөөд буруу гэж үзэж байгаа ч хүлээн зөвшөөрсөн байдалтай байна. ... салбарын дотоод үйл ажиллагаанд давуу байдал олж авах, хувийн ашиг хонжоо хайх хандлага илүү давамгайлж байна ... авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэхийн тулд нэн тэргүүнд хяналт, хариуцлага сайжруулах, үүний зэрэгцээгээр цалин урамшуулал, салбарын төсөв, санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх, нээлттэй ил тод байдлыг хангах, боловсролын салбарыг улс төрийн нөлөөнөөс ангид байлгах, бүх талуудын ёс суртахууныг дээшлүүлэх ажлыг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна” гэх дүгнэлтийг гаргаж байжээ. Мөн АТГ-аас 2019 онд “Дээд боловсролын салбар, орчин дахь ёс зүйн тандалт судалгаа”¹⁸⁰-г гүйцэтгэж байсан бөгөөд “дээд боловсролын салбарт ёс зүйн асуудлаар судалгаа хийдэггүй, ёс зүйн зөрчил багш нарын дунд эрх мэдлээ урвуулан ашиглах, сонирхлын зөрчилтэй байх, үгсэх зэргээр илэрдэг бол оюутнуудын зүгээс үүргээ үл хэрэгжүүлэх, хуулах мэхлэх, тэгш бус хандах байдал ихээхэн газар авсан” гэж дүгнэжээ. Мөн боловсролын салбар дахь авлигын нөхцөл байдалтай холбоотойгоор Засгийн газрын 2022 оны 8 дугаар сарын 3-ны өдрийн ээлжит хуралдаанаар боловсролын салбар дахь авлигатай тэмцэх, түүнийг таслан зогсоох үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулж¹⁸¹ ХЗДХСайд, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд, Авлигатай тэмцэх газрын даргын Төрийн байгууллагын удирдлага, ажилтан, албан хаагчдад зориулсан “Хамтарсан зөвлөмж”¹⁸²-ийг 2022 онд гаргаж байсан зэргээс харахад боловсролын салбарт хийгдэх авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх, үр дүнг үнэлж дүгнэх хэрэгцээ шаардлагыг харуулж байна.

АХҮТ төслийн Зорилго 9-д тодорхойлсон бүх шатны сургалтын хөтөлбөрт авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх арга хэмжээг 2016 онд батлагдсан АТҮХАХТ-ний 4.1.10.2 дахь хэсэгт “Авлигын эсрэг боловсрол олгох агуулгыг бүх шатны боловсролын байгууллагын сургалтын хөтөлбөр, стандартад тусгах” арга хэмжээгээр дамжуулан хэрэгжүүлж байсан тул АХҮТ төслийн 9.3.1-д заасан арга хэмжээний “авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулга тусгах” үйл ажиллагаа шинээр үүрэг хүлээлгэсэн зохицуулалт биш юм. Иймээс энэ арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардлыг тооцохгүй. Мөн авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх арга хэмжээг АХҮТ төслийн 5.2 дахь зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх авлигын эсрэг хууль тогтоомжид иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх ажилтай хамтатган хэрэгжүүлэх боломжтой тул арга хэмжээний энэ хэсгийн зардлыг тооцохгүй.

АХҮТ төслийн 9.3.1-д заасан арга хэмжээ нь бүрэн хэрэгжээгүй тул хөтөлбөр дамнан тусгагдаж байх магадлалтай. Иймээс энэ заалтад шинээр үүрэг хүлээлгэсэн заалтын зардлыг тооцох бөгөөд үр нөлөөг үнэлэх, дүн шинжилгээ хийх арга хэмжээг сургалтын агуулга, сургалтын хэрэглэгдэхүүн хэрэглээнд буюу сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсаны дараа хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ гэж үзээд АТҮХ хэрэгжих 8 жилийн хугацаанд нэг удаа хүүхдийн нас, хөгжлийн шат, боловсролын түвшинд нийцсэн байдлаар буюу боловсролын байгууллагын шатлал тус бүрээр хийнэ гэж тооцлоо. Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр нөлөөг бодитой үнэлэхийн тулд уг арга хэмжээг тухайн чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч байгууллагаас хараат бусаар үнэлэх, дүгнэх чадвартай мэргэжлийн байгууллага, судлаачдаар хийлгэнэ гэж үзэж зардлыг тооцлоо.

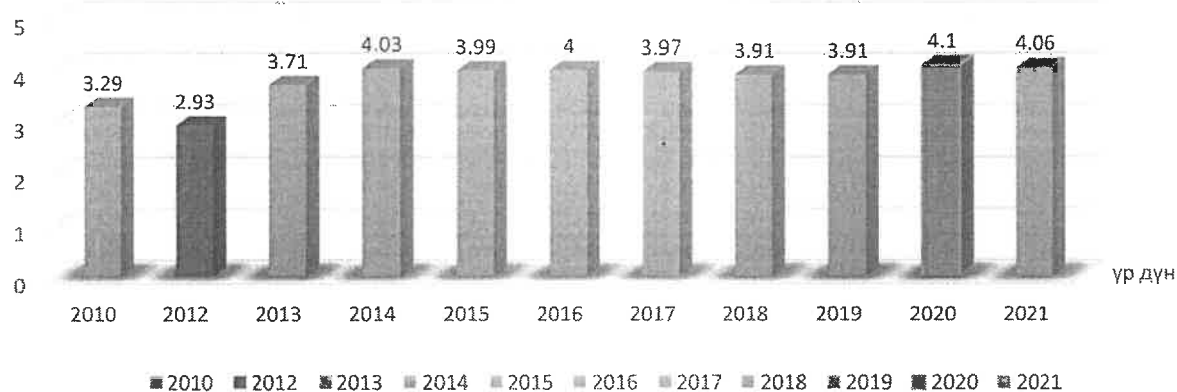
¹⁸⁰ Судалгааны тайлангийн эмхэтгэл (2016-2019 он) III боть. АТГ

¹⁸¹ Боловсролын салбар дахь авлигатай тэмцэх, түүнийг таслан зогсоох үүрэг бүхий Засгийн газрын ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд Авлигатай тэмцэх газрын төлөөлөл ажиллана. Эх сурвалж: <https://iaac.mn/post/104630>

¹⁸² Боловсролын салбар дахь авлигын эсрэг зөвлөмж. Эх сурвалж: <https://ikon.mn/n/2n71> Сүүлд үзсэн 2023.05.12

АТҮХ төслийн 9.4.3-т Хүүхдийн шударга байдалд сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийг бууруулах шинжилгээ хийх арга хэмжээг төлөвлөжээ. АТГ-аас 2008 оноос эхлэн Хүүхдийн шударга байдлын үнэлгээг бараг жил тутамд гүйцэтгэжээ. Эдгээр судалгаагаар хүүхдүүдийн дундах зан үйлийн зөв төлөвшил, ёс суртахуун ямар түвшинд байгааг тогтоох, цаашид шударга бус байдал, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлэх ажлын талаар санал, зөвлөмж боловсруулсан байх бөгөөд ерөнхийдөө зөвлөмж бүрд гэр бүлийн орчноос гадна сургуулийн орчин дахь хүүхдийн төлөвшил, ёс зүйн сөргөөр нөлөөлөх хүчин зүйлсийг бууруулах, хэвлэл мэдээлэл, олон нийтийн сүлжээн дэх сөрөг мэдээлэлд хяналт тавих гэж тусгажээ. Мөн хүүхдийн шударга байдалд хот-хөдөөгийн, хувийн болон улсын сургуулийн ялгаа гарч байгаа нь харагдаж байгаа бөгөөд хотын хувийн сургуулийн хүүхдүүдийн ёс зүй, шударга байдал хамгийн их алдагдсан байх магадлалтай нь цаашид авлигын эрсдэлд өртөх нөхцөл үүсэх асуудалтай холбоотой эмзэглэх сэдвийн нэг гэж үзэж байна. Гэвч хүүхдийн шударга байдлын үнэлгээний үр дүнд тодорхой ахиц дэвшил гараагүй нь өнгөрсөн 14 жилийн хугацаанд 12 удаа хийсэн судалгааны¹⁸³ дүнгээс харагдаж байхад шударга байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг бууруулах асуудлаар дорвитой арга хэмжээ аваагүй байна.

График 6 Хүүхдийн шударга байдлын үнэлгээний үр дүн 2008-2022 он

Иймээс өнгөрсөн 12 удаагийн Хүүхдийн шударга байдлын үнэлгээний үр дүнд суурилан боловсруулсан агуулгаар сургалтын хөтөлбөрт оруулсан авлигыг үл тэвчих, ёс зүйн төлөвшил олгох сургалтад сургуулийн өмнөх боловсролын шатнаас эхлэн хамрагдсан шат шатны боловсролын байгууллагад хамрагдаж буй хүүхдүүдийн түвшинд хийсэн үнэлгээний үр дүн авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр дүнг харьцуулан үнэлэх боломжийг бүрдүүлэх ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Хүснэгт 55 Бүх шатны сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсан авлигыг үл тэвчих агуулгад үнэлгээ хийх

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ¹⁸⁴
Авлигын эсрэг соён гэрээрүүлэх үйл ажиллагааны үр нөлөөнд дүн шинжилгээ хийх	1	38,200,000

¹⁸³ Судалгааны тайлангийн эмхэтгэл (2016-2019 он) I, II, III, IV боть. АТГ

¹⁸⁴ Тайлангийн 1 дүгээр хэсэгт харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

Сургуулийн өмнөх боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх	1	36,411,128
Ерөнхий боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх	1	36,411,128
Техникийн болон мэргэжлийн боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх	1	36,411,128
Их, дээд боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх	1	36,411,128
Хүүхдийн шударга байдалд сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийг бууруулах шинжилгээ хийх	1	36,411,128
Нийт	6	220,255,640

Дээрхээс харахад АТҮХ төслийн “Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан цогц байдлаар зохион байгуулна” гэх 9 дүгээр зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэх 9.1.1, 9.3.1, 9.4.3 дахь арга хэмжээнд тусгагдсан дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийх ажлыг гүйцэтгэхэд гарах 220,255,640 төгрөгийн зардал төрд ачаалал үүсгэхээр байна.

2.9.Гамшгаас хамгаалах, онц байдлын үеийн үйл ажиллагаа болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын үйл ажиллагаанд авлигаас урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо бүрдүүлэх зорилгын хүрээнд үүсэх зардлын тойм тооцоолол

АТҮХ төслийн “Гамшгаас хамгаалах, онц байдлын үеийн үйл ажиллагаа болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын үйл ажиллагаанд авлигаас урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо бүрдүүлэх” зорилго нь 3 зорилт, 10 арга хэмжээтэй байхаар төлөвлөжээ. Энэ зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр тусгасан арга хэмжээнээс 6 (60%) арга хэмжээ эрх зүйн зохицуулалт бий болгох буюу хууль шинээр батлах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, 3 (30%) арга хэмжээ судалгаа, үнэлгээ хийх, аргачлал, төлөвлөгөө боловсруулах, 2 (20%) арга хэмжээ нь цахим систем, шинэ технологи нэвтрүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

Хөтөлбөрийн төслийн зорилт 10-ын 10.1.2, 10.2.1, 10.2.2, 10.2.4, 10.2.5 дахь заалтад тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомж, журам шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл ажиллагааг тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх бөгөөд шинээр болон шинэчлэн боловсруулсан хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад заасны дагуу тус бүр зардлын тооцоолол хийгдэх тул энд зардлыг тооцохгүй бол төслийн 10.1.1-д заасан хяналт, хариуцлагын механизмыг бүрдүүлэх, 10.3.3-т заасан шинжлэх ухаан, технологи, инновацыг нэвтрүүлэх байдлаар авлигын эрсдэлийг тодорхойлох зэрэг ерөнхий агуулгатай үйл ажиллагааны зардлыг тооцох боломжгүй.

Иймээс АХҮТ төсөлд өмнөх хөтөлбөрт огт байгаагүй шинээр нэмэгдсэн зорилго 10-ын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн 10 арга хэмжээнээс шинэ үүрэг хүлээлгэж зардал үүсгэх дараах арга хэмжээний зардлын тооцооллыг тоймлон тооцно. Үүнд:

2.9.1. Цахим систем, мэдээллийн сан нэвтрүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 24 Зорилт 10-ын хүрээнд цахим систем хөгжүүлэхтэй холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 10.2. Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хариу арга хэмжээний санхүүжилт, хандив, тусламжийн үйл ажиллагаанд авлигаас сэргийлэх, таслан зогсоох бодлогын баримт бичгийг боловсруулж, гүйцэтгэлийн мөрөөр авч хэрэгжүүлэх хяналт, хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.

•10.2.3.Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хандив тусламжийг бүртгэх, зарцуулалтыг ил тод болгох, хяналт тавих олон нийтэд нээлттэй цахим систем нэвтрүүлнэ.

АТҮХ төслийн 10 дугаар зорилгын 10.2-т “Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хариу арга хэмжээний санхүүжилт, хандив, тусламжийн үйл ажиллагаанд авлигаас сэргийлэх, таслан зогсоох бодлогын баримт бичгийг боловсруулж, гүйцэтгэлийн мөрөөр авч хэрэгжүүлэх хяналт, хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ” гэх зорилт дэвшүүлсэн бөгөөд энэ хүрээнд Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хандив тусламжийг бүртгэх, зарцуулалтыг ил тод болгох, хяналт тавих олон нийтэд нээлттэй цахим систем нэвтрүүлэх арга хэмжээг төлөвлөжээ.

Гамшгаас хамгаалах тухай¹⁸⁵ хуулийн 40 дүгээр зүйлд олон улсын хүмүүнлэгийн тусламжийн бүртгэл, хуваарилалтыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хариуцахаар, 51 дүгээр зүйлд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны санхүүжилтийг бүрдүүлэх асуудлыг тусгасан байна. Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар улсын төсвийн санхүүжилттэй засаг захиргааны нэгж, аж ахуйн нэгж, байгууллага болон хуулийн этгээдийн гамшгийн эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээнд зарцуулах төсвийг тодорхой хувь хэмжээгээр тогтоож өгч, мөн гамшгаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд санхүүжилтийг зарцуулахыг хуульчилснаар гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны санхүүжилтийн эрх зүйн орчныг сайжруулсан байна. Энэ хүрээнд Монгол Улсын 21 аймгийн засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагаанд зарцуулахаар тусгасан төсвийн хэмжээ 2018 онд 2.3 тэрбум төгрөг байсан бол энэ тоо 2022 онд 10.4 тэрбум төгрөг болж 4 дахин нэмэгдсэн байна. Эдгээр зохицуулалт харьцангуй хэвийн буюу уламжлалт нөхцөлд хэрэгжих боломжтой боловч томоохон цар хүрээтэй гамшгийн үед хэрэгжүүлэхэд хүндрэлтэй болох нь тогтоогдсон. Үүний тод жишээ бол 2020 оноос эхэлсэн Коронавируст цар тахлын нөхцөл байдал, хандив, тусламж тойрсон асуудал бөгөөд Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хандив тусламжийг бүртгэх, зарцуулалтыг ил тод болгох хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлж өгсөн гэж үзэж болно. Цар тахлын хүнд үеийг даван туулахад иргэд, олон нийт, аж ахуйн нэгжүүд төвлөрсөн нэг газарт бус төрөл бүрийн салбарын, ялангуяа эрүүл мэнд, гамшгаас хамгаалах байгууллагуудад эд зүйл, мөнгөн тусламж хандивлаж байсан бөгөөд эдгээрийн бүртгэл, зарцуулалтыг нэгдсэн журмаар бүртгэх ажил хараа хяналтаас гарсан нь албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулан ашиглах, авлига, хээл хахууль авах нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Энэ үед Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн дагуу хүмүүнлэгийн тусламжийн бүртгэл, зарцуулалтыг тайлагнах үүрэг хүлээсэн Онцгой байдлын алба, Онцгой комисс бус Засгийн газар, ЗГ-ийн гишүүн албан ёсны мэдэгдэл хийж байсан¹⁸⁶, Халдварт өвчин судлалын үндэсний төвийн захирал Н-д холбогдох авлигын гэмт хэргийг АТГ-аас шалгаж шүүхээр шийдвэрлэсэн¹⁸⁷ зэргээс харахад шинэ тутам үүсэж болзошгүй онц байдлын нөхцөлд хуулиар тогтоосон чиг үүргийг хэрэгжүүлэх байгууллагын оролцооноос гадна бусад байгууллага, албан тушаалтны

¹⁸⁵ Гамшгаас хамгаалах тухай хууль. 2017 он. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail/12458> Сүүлд үзсэн 2013.05.16

¹⁸⁶ Сангийн сайд Ч.Хүрэлбаатар Ковид-19 цар тахалтай холбоотой авч буй гадаадын зээл, тусламжийн дүн, зарцуулалтын талаар олон нийтэд дэлгэрэнгүй тайлагналаа. 2020.11.19. Эх сурвалж: https://mof.gov.mn/article/entry/News_2020_11_19 Сүүлд үзсэн 2023.05.16

¹⁸⁷ www.iaac.mn Авлигатай тэмцэх газраас эрхлэн гаргадаг хэвлэмэл хуудас. 2023 оны №02

оролцоо нэмэгдэх эрсдэлтэй байна. Гал намжаах, асуудлыг аль болох тодорхой болгох зорилгоор ЗГ-аас 2020 оны 133 дугаар тогтоолоор “Гамшгаас хамгаалах дотоодын хүмүүнлэгийн тусламжийг зохицуулах журам”¹⁸⁸-ыг шинэчлэн баталсан боловч асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж чадаагүй.

Дээрх дурдсан нөхцөл байдлаас үүдэн онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа, бүртгэл, мэдээллийг дэлгэрэнгүй хөтлөх чиглэлээр тодорхой алхам хийж байгааг “Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээ баримт бичгийн хэрэгжилтийн Монгол Улсын дунд хугацааны тайлан”¹⁸⁹-д “Гамшгийн мэдээллийн сангийн хувьд гамшгийн мэдээллийг 2010 онд 6 хэсэгт хамаарах 21 үзүүлэлтээр гаргаж байсан бол 2020 онд ойролцоогоор (аюулын төрлөөс хамаарч бага зэрэг ялгаатай байна) 16 хэсэгт хамаарах 300 үзүүлэлтээр гаргах болсон. Мэдээллийн санд бүртгэх хэсгийн агуулга 62%, эдгээр хэсэгт хамаарах үзүүлэлтүүд 14 дахин нэмэгдсэн байна” нэж тайлагнаснаас харж болох юм. Харин тайлагнах асуудлаас хандив тусламжтай холбоотой бүртгэл хасагдсан байна.

Зураг 4 Гамшгийн мэдээ бүртгэх загварын хэсгүүдийн харьцуулалт

2010 он	2015 он	2020 он
1. Байршил	1. Байршил	1. Аюулын төрөл
2. Хугацаа	2. Хугацаа	2. Голомтын байршил
3. Хор уршгийн мэдээлэл	3. Өртсөн хүн	3. Мэдээлэл өгсөн хүний мэдээлэл
4. Учирсан хохирол	4. Өртсөн мал, амьтан	4. Мэдээлэл ирүүлсэн эх сурвалж
5. Хор уршгийг арилгахад ажилласан хүч хэрэгсэл	5. Өртсөн эд зүйлс	5. Мэдээллийг хүлээн авсан суваг
6. Зарцуулсан зардал ^б	6. Аварсан хүн, эд зүйл	6. Мэдээллийн товч утга
	7. Ажилласан хүн хүч	7. Хугацаа
	8. Ажилласан техник	8. Нөхцөл байдал
	9. Учирсан хохирол	9. Аюулын шалтгаан
	10. Зарцуулсан зардлын мэдээлэл	10. Авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, ашигласан техник, багаж хэрэгсэл
	11. Хандив тусламж ^г	11. Үүссэн нөхцөл байдлыг гамшгийн орон зайн мэдээллийн системд оруулсан байдал
		12. Нэрвэгдсэн хүн амын үндсэн үзүүлэлт
		13. Аврах, хор уршгийг арилгах, хойшлуулшгүй сэргээн босгох үйл ажиллагаанд ажилласан хүч хэрэгсэл, зарцуулсан зардал
		14. Учирсан бодит хохирол
		15. Хэрэгцээний тойм
		16. Гамшиг болсон эсэх ^б
6 хэсэг	11 хэсэг	16 хэсэг

Иймээс зөвхөн гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны тогтолцооны бүрэлдэхүүн байгууллагуудаас гадна гамшгийн болон онц байдлын үед өгсөн хандив, тусламжийг бүртгэх, хадгалалт, хамгаалалт, эрүүл ахуйн болон аюулгүй байдал, зарцуулалт, хяналтын талаарх бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн систем бий болгох шаардлагатай бөгөөд программ хангамжийг боловсруулах дундаж өртгийг энэ судалгаанд ашиглаж буй жишиг үнээр тооцсон болно.

¹⁸⁸ “Гамшгаас хамгаалах дотоодын хүмүүнлэгийн тусламжийг зохицуулах журам. 2020 он. Төрийн мэдээлэл. 2020.10.25. №48 /1150/

¹⁸⁹ Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээ баримт бичгийн хэрэгжилтийн монгол улсын дунд хугацааны тайлан. 2022 он. ОБЕГ. Эх сурвал: <https://sendaiframework-mtr.undrr.org/media/87208/download?startDownload=true> Сүүлд үзсэн: 2023.05.16

Хүснэгт 56 Гамигаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хандив тусламжийг бүртгэлийн систем хөгжүүлэх нэг удаагийн зардлын дундаж хэмжээ

Цахим мэдээллийн сан	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ
Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хандив тусламжийг бүртгэх, зарцуулалтыг ил тод болгох, хяналт тавих олон нийтэд нээлттэй цахим систем нэвтрүүлэх	1	200,000,000
Нийт		200,000,000

Үүнээс харахад Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хандив тусламжийг бүртгэх, зарцуулалтыг ил тод болгох, хяналт тавих олон нийтэд нээлттэй цахим систем хөгжүүлэхтэй холбоотой 200 сая төгрөгийн нэг удаагийн зардал төрд үүсэх бөгөөд цахим системтэй холбоотой бусад зардлыг тооцоогүй болно.

2.9.2. Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх зардал

Дүрс 25 Зорилт 9-ийн хүрээнд аргачлал боловсруулахтай холбоотой зардал агуулсан заалт

Зорилт 10.3. Ирээдүйд тулгарч болзошгүй нөхцөл байдлын үеийн авлигын эрсдлийг тооцоолон, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулж учирч болох хор хохирлоос урьдчилан сэргийлнэ

•10.3.1. Ирээдүйд тулгарч болзошгүй авлигын эрсдэл бүхий нөхцөл байдлыг үнэлэх аргачлалыг боловсруулж, бэлэн байдлыг хангаж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлнэ.

АТҮХ төслийн 10.3.1-д заасан “Ирээдүйд тулгарч болзошгүй авлигын эрсдэл бүхий нөхцөл байдлыг үнэлэх аргачлалыг боловсруулах” арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нь өмнөх хэсэгт дурдсан үндэслэлээр хэрэгцээ шаардлага нь тодорхойлогдож байна. Иймээс ирээдүйд тулгарч болзошгүй эрсдэлийн үнэлгээг боловсруулах ажлыг өнгөрсөн хугацааны туршлага, тохиолдолд суурилагаас гадна нийгэм, эдийн засаг, техник, технологийн хөгжлийн чиг хандлагыг судлах, харьцуулах байдлаар хэрэгжүүлэхэд мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачдын оролцоо чухал байх тул аргачлал боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний үнийн саналын дундаж хэмжээгээр тооцож энэ арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд 38,200,000 төгрөгийн ачаалал төрд үүсэх магадлалтай гэж үзлээ.

Хүснэгт 57 Ирээдүйд тулгарч болзошгүй авлигын эрсдэл бүхий нөхцөл байдлыг үнэлэх аргачлалыг боловсруулахтай холбоотой үүсэх дундаж зардлын хэмжээ

Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ ¹⁹⁰
Ирээдүйд тулгарч болзошгүй авлигын эрсдэл бүхий нөхцөл байдлыг үнэлэх аргачлалыг боловсруулах	1	38,200,000
Нийт	1	38,200,000

¹⁹⁰ Тайлангийн 1 дүгээр хэсэгт харьцуулсан үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг ашиглав.

ДҮГНЭЛТ

УИХ-ын 2016 оны 51 дүгээр тогтоолоор баталсан 2017 оноос 2023 он хүртэл хэрэгжүүлэх Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр болон ЗГ-ын 2017 оны 114 дүгээр тогтоолоор баталсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний хугацаа дууссантай холбогдуулан АТГ-ын даргын 2022 оны А/84 дүгээр тушаалаар байгуулагдсан Ажлын хэсгээс 2023-2030 онд хэрэгжих Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийг боловсруулсан. Уг төсөлд УИХ-аас 2015 онд баталж, 2017 оны 1 сарын 1-ний өдрөөс эхлэн мөрдөгдөж буй Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт зааснаар Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу зардлыг тоймлон тооцов.

АТҮХ төсөлд тусгасан 10 зорилгын хүрээнд хэрэгжүүлэх 46 зорилт, 222 арга хэмжээ нь үндэсний хэмжээнд, нийгмийн бүхий л салбарыг хамран хэрэгжих бөгөөд түүний хамрах цар хүрээ өргөн, хэрэгжүүлэх байгууллагууд тодорхой бус, үйл ажиллагааны онцлог байдал нь “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу АТҮХ төсөлд зардлын тооцоолол хийхэд хүндрэлтэй байв. Иймээс АТҮХ төслийн бүлэг тус бүрээс тодорхой хэмжээнд зардал тооцох боломжтой буюу зардал тооцоход шаардлагатай судалгаа, мэдээлэл бүхий, харьяалах асуудал, хамрах хүрээ нь тодорхойлогдохуйц арга хэмжээг 1/ цахим систем, программ хангамж хөгжүүлэх, 2/ арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах, 3/бүтэц, орон тоо шинээр бий болгох, 4/ үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх гэсэн 4 ангиллалд багтах 42 арга хэмжээг сонгон төрд үүсэх ачаалал буюу зардлыг боломжит хувилбараар тооцсон.

АТҮХ төсөл дэх арга хэмжээний 140 арга хэмжээ буюу 63 хувь нь эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгохтой холбоотой арга хэмжээ байх ба эдгээрийг төрийн захиргааны байгууллага боловсруулах үүрэгтэй тул төрд зардал үүсгэнэ гэж үзэхгүй. Гэхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.4 дэх хэсэгт заасны дагуу төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулсан хууль тогтоомжийн төслөө бүрдүүлбэрийн хамт хүргүүлэх үүрэгтэй. Хуулийн төслийг дагалдах судалгааны ажлууд нь хуульд заасан хэлбэрийн шаардлага хангахаас илүүтэй асуудлыг илрүүлэх, тодорхойлох зэрэг агуулгын хувьд чанартай байх ёстой бөгөөд дунджаар 30 сая төгрөгөөр тооцвол нийт 4,200,000,000 төгрөгийн зардлыг төрийн байгууллагуудад үүсгэх магадлалтайг анхаарах нь зүйтэй.

АТҮХ төсөл дэх арга хэмжээний 40 орчим арга хэмжээ буюу 18 хувь нь авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааг цогц байдлаар буюу хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, хэрэглээнд нэвтрүүлэх, хэрэглэж хэвшүүлэх, хэрэгжилтийг хангуулах, оролцоог хангах, татан оролцуулах, тогтолцоо бий болгох, сүлжээ үүсгэх, сургалт, нөлөөллийн ажил зохион байгуулах зэргээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн, мөн тодорхой мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд ил тод байршуулах, сонсгол зохион байгуулах зэрэг хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хуулиар нэгэнт зохицуулсан харилцаа байх тул зардлыг тооцоогүй.

АТҮХ төсөл дэх арга хэмжээнээс зардал тооцсон арга хэмжээнд зарцуулах үнийн дүнгийн дундаж хэмжээг тогтоохдоо Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд байршуулсан ижил төрлийн үйлчилгээнд өгсөн үнийн саналын дундаж хэмжээг ашигласан.

АХҮТ төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээтэй холбогдуулан гарах хүний хүний нөөцийн зардлын хэмжээг тодорхойлохдоо АТГ, ТАЗ, ШЕЗ-ийн албан хаагчид болон шүүгчийн албан тушаалын ангилал, зэрэглэл, цалингийн хэмжээ тогтоосон тогтоол, шийдвэрүүдэд үндэслэсэн цалингийн дундаж хэмжээ болон албан хаагчийн дундаж цалингийн 15%-иар нийтлэг зардлыг, 10%-иар дагалдах зардлыг, 30%-иар нэмэгдэл,

урамшууллын зардлыг нэмж тооцсон дүнгээр цалингийн зардлыг тооцсон. Тухайлбал, үндсэн цалингийн дундаж хэмжээг Төрийн албаны зөвлөлийн албан хаагч 1,180,564 төгрөг¹⁹¹, шүүгч 2,983,333 төгрөг¹⁹², прокурор 2,420,583 төгрөг¹⁹³, АТГ-ын албан хаагч 2,494,114 төгрөг¹⁹⁴-ийн цалинтай байхаар тус тус жишиж тооцов.

Материаллаг зардлын хэмжээг тухайн байгууллагыг шилэн дансанд байршуулсан төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангаас нэг албан хаагчид ногдох зардлыг тооцож тогтоосон бөгөөд жишиг болгон ашигласан. Материаллаг зардлын хэмжээ өмнөх онуудтай харьцуулахад 2023 онд харьцангуй, зарим байгууллагад, тухайлбал ТАЗ-д эрс бага байгаа нь Төсвийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй шууд холбоотой байна. Иймээс АТҮХ хэрэгжих 8 жилийн хугацаанд бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлт, дээр дурдсан хууль хүчингүй болох зэргээс хамааран материаллаг зардлын хэмжээ өсөх боломжтойг анхаарах шаардлагатай.

Энэ судалгааны хамрах хүрээ өргөн, гүйцэтгэх ажил ерөнхий тул үр дүнг аль болох бодитой гаргахын тулд баримт бичиг судлан шинжлэх, харьцуулах, нэгтгэн дүгнэх судалгааны аргуудыг ашиглан зардал тооцохоор сонгосон арга хэмжээний хүрээнд төрийн болон олон улсын байгууллагууд, иргэний нийгмийн байгууллагуудаас боловсруулсан судалгаа, шинжилгээ, үнэлгээний тайлангууд, байгууллагын үйл ажиллагааны тайлан, төсөв, таамаглал зэрэг олон нийтэд ил тод байршуулсан мэдээлэлд боловсруулалт хийх замаар зардлын тооцооллыг гарсан бөгөөд АТҮХ төслөөс зардал тооцсон арга хэмжээнүүдийн хүрээнд нийт 21,023,656,785 төгрөгийн зардлаар 67 үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж, 204,5 хүний орон тоо бий болгох шаардлагатай байна. (дэлгэрэнгүйг нэгтгэлээс харна уу) Зорилго тус бүрээр тооцсон зардлын тоймыг зардал тооцсон ангиллын дагуу гаргаж үр дүнг товч танилцуулья.

Цахим систем, программ хангамж хөгжүүлэх асуудлын хүрээнд:

АТҮХ төслийн хүрээнд цахим систем, мэдээллийн нэгдсэн сан, программ хангамж бий болгох, хөгжүүлэх асуудлыг тусгасан бөгөөд үүнээс одоо ашиглаж байгаа программ хангамжийг сайжруулах замаар буюу “Төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлагын мэдээллийн тогтолцоо” цахим систем, Open-Exam” шалгалтын цахим систем, ХАСХОМ программ хангамж, Үндэсний дата төвөөс ажиллуулж буй төрийн нэгдсэн санал асуулга хүлээн авах, шийдвэр гаргах систем санал гомдлыг иргэдийн цахим оролцооны системээрээ дамжуулан өгөх, хянах боломжтой Eparticipation.gov.mn цахим систем, Шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын нэгдсэн мэдээллийн сан, шүүхийн шийдвэрийн нэгдсэн сан shuukh.mn, ШШГЕГ-ын Цахим бүртгэл хяналтын систем, Төрийн өмчийн бүртгэл, тооллогын систем, Гамшгаас хамгаалах байгууллагын бүртгэл, мэдээллийн цахим системийг хөгжүүлэх замаар хэрэгжүүлэх, 2 системийг шинээр хөгжүүлэх шаардлагатай гэж үзэн эдгээр арга хэмжээг мэргэжлийн байгууллагаар гэрээгээр гүйцэтгүүлэхэд 4,01 тэрбум

¹⁹¹ УИХ-ын 2019 оны 07 дугаар тогтоолоор ТАЗ-ийн ажлын албаны бүтэц орн тоог шинэчлэн баталж орон тооны дээд хязгаарыг 56 байхаар тогтоосон, ТАЗ-ын 2022 оны батлагдсан төсөвт цалингийн зардалд 793,339,400 төгрөг баталсан байна. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14000> Сүүлд нэвтэрсэн 2023.04.12

¹⁹² Бүх шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээ. УИХ-ын 2015 оны 105 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=208151&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.19

¹⁹³ Монгол Улсын прокурорын байгууллагын прокурорын албан тушаалын цалингийн хэмжээ. УИХ-ын 2016 оны 65 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=207453&showType=1> Сүүлд үзсэн 2023.04.20

¹⁹⁴ Авлигатай тэмцэх газрын зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай УИХ-ын 2019 оны 67 дугаар тогтоол. Эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14518>

төгрөгийн зардал гарна гэж тооцсон. Тухайлбал, Хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаасан, эрүүгийн хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон аливаа шийдвэрийг цахим санд байршуулах замаар шийдвэрийн ил тод байдлыг бий болгох арга хэмжээг e-justice цахим систем¹⁹⁵-ийг хөгжүүлэх байдлаар хэрэгжүүлэх боломжтой. Харин дээр дурдсан цахим системүүдэд холбогдох мэдээллийг цаг тухайд нь оруулах, нээлттэй болгох нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, прокурор, шүүхийн шийдвэр, шийдвэр гүйцэтгэх асуудал хариуцсан байгууллагуудын зохион байгуулалт, хариуцлагын асуудал тул хүний нөөцийн нэмэлт зардал үүсгэхгүйгээр шийдвэрлэх боломжтой гэж үзсэн.

Мөн төслийн 7.1.10-т заасан Төсөвлөлт, тайлагналын кодчиллол, ангиллыг нэгтгэн гүйцэтгэлд суурилсан төсвийг хянах системийг хөгжүүлэх ажил 2009 оноос эхлэн хэрэгжиж байгаа тул шинээр зардал үүсгэхгүй гэж үзсэн бол блокчейн кодчиллол бий болгох ажлыг программ хангамж хөгжүүлэх ажилтай дүйцүүлэн зардлыг тооцсон. Шинээр болон хөгжүүлэлт хийгдэх программ хангамжийг хариуцаж ажиллах хүний нөөцийн хэрэгцээ 5 байхаар тооцсон бол дээрх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх буюу гэрээ байгуулах, түүнийг дүгнэх үйл ажиллагаанд хүний нөөцийн зардал шинээр үүсэхгүй.

Хүний нөөцийн зардлын тухайд

АТҮХ төслийг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийн зардлыг тооцохдоо тодорхой арга хэмжээг чиг үүргийн дагуу хэрэгжүүлэх байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн зардал, тухайлбал, мэдээллээр хангах, сургалт зохион байгуулах, гэрээ дүгнэх зэрэг үйл ажиллагаанд шаардагдах хүний нөөцийг тодорхойлохоос илүү төслийн хүрээнд шинээр бий болох орон тоотой холбоотой үүсэх зардлыг тооцсон бөгөөд ойролцоогоор 204,5 орон тоо шинээр нэмэх шаардлагатай ба үүнтэй холбоотой шүүх, прокурор, авлигатай тэмцэх газар, төрийн байгууллагад нэг жилд 10,567,900,488 төгрөгийн хүний нөөцийн зардал үүсэхээр байна. Тодруулбал, АТҮХ төслийн 17 арга хэмжээнд тусгасан авлигатай тэмцэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй хууль хяналтын болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагад авлигын хэрэг шалгах, хяналт тавих, шийдвэрлэх, төрийн албаны хүний нөөцийн аудит хийх, хуулийн төсөл болон бусад холбогдох үйл ажиллагаанд эрсдэлийн үнэлгээ хийх чиглэлээр мэргэшсэн хүний нөөцтэй болох, тодорхой чиглэлээр мэргэшсэн бүтэц бий болгох тухай тусгажээ. Шүүгчийн ажлын ачааллын судалгаанд суурилан авлигын чиглэлээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоог аймаг, төвийн 6 дүүрэгт 1-1 байхаар нийт 27 гэж, прокурорын тоон мөн адил хэмжээтэй байхаар тогтоосон бол АТГ-ын орон нутаг дахь 7 салбарыг нээх, тодорхой чиглэлээр мэргэшсэн нэгж байгуулахтай холбоотой 54 орон тоо нэмэх шаардлага байна гэж үзсэн. АТҮХ төслийн 5.1.2-т заасан АТГ-ын мөрдөгчийн ажлын ачааллыг олон улсын жишигт нийцүүлэн бууруулах арга хэмжээний хүрээнд одоо байгаа ачааллыг 50 хүртэл хувиар бууруулахын тулд шинээр 47 мөрдөгчийн орон тоо нэмэх хэрэгтэй болно. Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааны үр дүн нь мөрдөгчдийн ажлын чанараас шууд хамааралтай байх бөгөөд АТГ-ын мөрдөгчийн ажлын ачаалал хэт өндөр байгаа нь тэдний мэргэжил, мэдлэгээ цаг үеийн нөхцөл байдалд нийцүүлэн сурч хөгжих боломжийг хязгаарлах, хэрэг хянан шалгах ажиллагаа цаг хугацаанд баригдаж хөнгөн хуумгай явагдах нөхцөл бүрдүүлэхээс гадна мөрдөгчдийн ар гэр, үр хүүхдийнхээ өмнө хүлээх үүрэг, хариуцлагыг үгүй хийж байна. Иймээс АТГ-ын мөрдөгчдийн орон тоог улс орны эдийн засгийн нөхцөл байдал, авлигын хэргийн тоо хэмжээтэй уялдуулан нэг мөрдөгчид ногдох хэргийн тоог 30 орчим болгох хэмжээнд нэмэгдүүлэх, аажмаар олон улсын жишигт хүргэх нь авлигатай тэмцэх ажиллагааны үр дүнд нөлөөлөх нөхцөл болно гэж үзэж байна. Гэхдээ энэ арга хэмжээг

¹⁹⁵ Тайлангийн 2.4.1 хэсгээс e-justice цахим системтэй холбоотой хэсгийг тодруулна уу.

төслийн 5.1.4, 5.1.5, 5.1.9 дахь арга хэмжээг хэрэгжүүлж үр дүнг үнэлсний үндсэн дээр хэрэгжүүлэх нь төрд нэгэн зэрэг хэт их ачаалал үүсгэхгүй байх боломжийг бүрдүүлнэ.

Дээрхтэй нэгэн адил шүүгчийн ажлын ачаалал өндөр байгааг судалгааны дүнгүүд харуулж байна. Тухайлбал, 2018 хийсэн судалгааны дүнгээр эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч жилд дунджаар 229,5 өдөр, иргний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч 323 өдөр ажилладаг байна. Энэ нь хөдөлмөрийн тухай хууль тогтоомжийн дагуу албан хаагч жилд 200 ажлын өдөр ажиллах хэмжээнээс 14-61 хувиар өндөр ачаалалтай байгааг харуулжээ. Иймээс хэдийгээр шүүхээр шийдвэрлэж буй хэрэг маргааны дунд авлигын хэргийн эзлэх хувь бага боловч энэхүү зардлын тооцоогоор тогтоосон 27 шүүгчийн орон тоог нэмэх нь зүйтэй байна. Ингэхдээ шүүгчийн дутуу байгаа 203 орон тоонд энэ 27 орон тоог багтаах тохиолдолд шинээр төсвийн ачаалал үүсгэхгүй байх боломжтой байна.

Харин прокурорын байгууллагын тухайд авлигатай тэмцэх чиглэлээр мэргэшсэн хүний нөөцийг бэлтгэх, орон тоог шүүхийн нэгэн адил аймаг, дүүрэг бүрт бий болгох шаардлагатай бөгөөд “Прокурор төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх шаардлагатай хүний нөөц, чадавх бий болгох” арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шинээр хүний нөөцийн хэрэгцээ буюу төрд ачаалал үүсэхгүйгээр дотоод зохион байгуулалтаар энэ чиглэлээр прокуроруудыг мэргэшүүлэх, чадавхжуулах боломжтой гэж үзэж байна.

АТГ-ын дэргэдэх орон тооны бус Олон нийтийн зөвлөлийн санүүгийн болон хүний нөөцийн хараас бус байдалд холбогдох эрх зүйн актад өөрчлөлт хийх замаар үйл ажиллагааг бэхжүүлэх шаардлагатай байна. Тодруулбал, Олон нийтийн зөвлөл нь аль нэг байгууллагаас санхүүгийн хувьд хараат, хөдлөнгийн хяналт тавих үүрэгтэй АТГ-аас гишүүд нь урамшуулал авдаг, ажлын албагүйгээс үйл ажиллагааны тайлан, төлөвлөгөөг нэгтгэдэггүй зэргээр үндсэндээ аль нэг гишүүний санал, санаачилга, ажил зохион байгуулах авьяас дээр 10 гаруй жил оршин тогтнож байгаа байдлыг халж, төрөөс хэрэгжүүлж авлигатай тэмцэх ажлыг дэмжих, зөвлөх, хянах чиг үүргийн бодитой, үр дүнтэй оролцогч болгох цаг иржээ. Иймээс Олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журмыг шинэчлэхийн сацуу ажлын алба, эсхүл орон тооны албан хаагчтай болгох шаардлагатай юм.

АТҮХ төслийн хүрээнд үүсэх хүний нөөцийн зардлын хэмжээнд зөвхөн цалингийн болон материаллаг зардлын хэмжээ багтсан. Харин энэ зардал дээр УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын 5 сарын 4-ний өдрийн УИХ-ын чуулганы хуралдаан дээр хэлсэнчлэн “Саалиа бэлдэхээр саваа бэлд” буюу эдгээр албан хаагчийн ажиллах орчин, аюулгүй байдлыг хангах ажлын байр, харуул хамгаалалт, техник, тоног төхөөрөмж, тавилга эд хогшил зэрэг хүний нөөцийн зардлаас бусад зардал нэмэгдэх юм. Тухайлбал, Монгол Улсын хэмжээнд 699 шүүгч ажиллах ёстойгоос 120 гаруй шүүгчийн орон тоо эзгүй байгаа ба үүнд нөлөөлж буй нэг хүчин зүйл нь шүүхийн байрны хүрээлцээгүй байдал болохыг “Монгол Улсын шүүхийн байрны нөхцөл байдлын үнэлгээ”-ний үр дүн харуулж байна. Иймээс төслийн хүрээнд шинээр нэмэгдэх орон тооны хүний нөөцийн зардлаас бусад зардыг тухай бүр судлах нь зүйтэй.

Хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийх, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах зардлын тухайд

Энэ удаагийн АТҮХ төслийн гол үзэл санаа нь авлига, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашигласнаас үүдэлтэй нийгэмд учруулж буй хор хохирлыг арилгах, авлигаас шалтгаалсан алдагдсан боломжуудыг нэхэх, тэгш боломжийг хүн бүрд олгохын тулд хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх, мэдээллийн болон үйл ажиллагааны хүртээмжийг

нэмэгдүүлэх зэргээр улс орон, иргэдийн нийгэм, эдийн засгийн байдал, эрх зүйн боловсрол болон олон улсад эзлэх байр суурийг бэхжүүлэхэд шууд нөлөөлөх зорилго, зорилтыг дэвшүүлж байгаагаараа онцлог бөгөөд эдгээр арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ иргэд, олон нийт, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоог хангахад ихээхэн ач холбогдол өгсөн байна.

Хэдийгээр эрхэлсэн асуудлыг хүрээнд арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах нь хуулийн дагуу асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллагын чиг үүрэгт харьяалагдах боловч төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийх, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулах үйл ажиллагаанд мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаач, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоог хангаж, гэрээгээр гүйцэтгүүлнэ гэж үзэн зардлыг тооцсон. Жишиг үнэ ханшийг тогтоохдоо Төрийн худалдан авах ажиллагааны нэгдсэн системд байршуулсан ижил төрлийн үйлчилгээний үнийн саналд үндэслэн тогтоосон бөгөөд хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийхээр тусгасан 10 арга хэмжээний хүрээнд хийх 14 үйл ажиллагаанд 861,255,640 төгрөгийн, арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахаар тусгасан 8 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд 1,496,433,992 төгрөгийн зардал үүсэх тооцоо байна.

АТҮХ төсөлд тусгагдсан зарим арга хэмжээг ялангуяа бие сургалт, судалгааны даасан бүтэцтэй төрийн байгууллагууд чиг үүргийнхээ хүрээнд хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзсэн тул төслийн 5.3.5-д заасан Авлига албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг шүүгчийн давтан сургалтад нэвтрүүлэх ажлыг УДШ-ийн дэргэдэх ШССМХ, мөн 5.5.3-т заасан Эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан өндөр эрсдэлтэй гэж тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах аргачилсан зааврыг боловсруулах арга хэмжээг АТГ, СМА-тай хамтран хэрэгжүүлэх боломжтой байна. Мөн 6.4.11-т заасан Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээгээр тодорхойлсон өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг шалгах аргачлал, гарын авлага боловсруулах ажлыг өмнөх арга хэмжээтэй нэгтгэн хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзсэн тул зардал тооцоогүй.

Мөн АТҮХ төсөл дэх авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаатай холбоотой иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх арга хэмжээний хүрээнд хууль тогтоомжийн зөрчил, давхардал, хийдлийн судалгаа хийх, хэрэгжилтийг хангаж ажиллах байгууллагуудын тогтолцоонд гажуудал байгаа эсэхийг тогтоох, дүгнэх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал, зөвлөмж боловсруулах гэсэн цар хүрээг хамарсан ажил хийгдэнэ гэж үзсэн. Иймээс авлигатай тэмцэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчинд иж бүрэн шинжилгээ хийхээр тусгасан хэд хэдэн арга хэмжээг нэгтгэн хэрэгжүүлэх нь салбарын эрх зүйн зохицуулалтын болон түүнийг хэрэгжүүлэх байгууллага, үйл ажиллагааны нөхцөл байдлыг цогцоор нь харж, асуудлыг илрүүлэх боломж бүрдүүлнэ гэж үзсэн. Иймээс төслийн 5.2.1-д заасан Авлигын эсрэг хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ хийх арга хэмжээ, 5.2.3-т заасан Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил болон сахилга хариуцлага, ёс зүйн зөрчилд хяналт тавих, хариуцлага тооцох эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөөнд дүн шинжилгээ хийх болон 6.1.1-д заасан Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд холбогдох эрх зүйн зохицуулалтад иж бүрэн шинжилгээ хийх арга хэмжээг нэгтгэн хэрэгжүүлэх саналтай байна.

Авлигыг үл тэвчих төлөвшил суулгах соён гэгээрүүлэх ажиллагааны хүрээнд гарах зардлын тухайд

Иргэдийн авлигын эсрэг ухамсар, эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг хэн бүхэнд хүртээмжтэй, ойлгомжтой байдлаар зохион байгуулснаар авлигын гэмт хэргийг эрт илрүүлэх боломж нэмэгдэх, авлигын гэмт хэрэг гарахаас өмнө таслан зогсоох,

түүнээс үүдэлтэй хохирлын хэмжээ буурах, нөхөн төлүүлэх, битүүмжлэх мөнгө, эд хөрөнгийн хэмжээ өсөх зэрэг олон давуу талтай. Мөн авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн улмаас алдагдсан боломжийн араас хайж, харуусаж суухаар урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын үр дүнг нэмэгдүүлснээр хууль сахиулах байгууллагуудын ажлын ачаалал буурах давхар ач холбогдолтой. Тухайлбал, зөвхөн 2022 онд авлигын гэмт хэрэг гарахаас урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд 70,3 тэрбум төгрөгийн хохирол учрахаас урьдчилан сэргийлж, хүндрэл чирэгдэл учруулж буй 32 төрийн үйлчилгээг арилгаж, 42 дүрэм, журмыг хүчингүй болгож, 47 зөвлөмж хүргэж ажилласан байна.

АТҮХ төслийн 9.2.1-д Үндэсний контент бүтээж авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх арга хэмжээг төлөвлөсөн бөгөөд үүнд 4 тэрбум төгрөгийн зардал шаардагдах юм. Монгол хүний нас, сэтгэхүй, араншин, зан үйлийн онцлог болон ёс заншил, өв уламжлал зэрэг аливаа мэдээллийг хүлээж авах, боловсруулах, түүнийгээ бодит амьдралдаа хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх хүчин зүйлсэд үндэслэн авлигыг үл тэвчих хандлага төлөвшүүлэхэд хөшүүрэг болохуйц насанд хүрэгчдэд зориулсан олон ангит кино болон бага насны хүүхдэд зориулсан 3D хүүхэлдэйн цуврал киног бүтээж олон нийтэд хүргэх нь авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлах одоогийн хэлбэр, арга барилаас ангид шинэлэг байх ба техник, технологи хөгжиж манай улсын өнцөг булан бүрд цахим хэлбэрээр аливаа мэдээллийг хүлээж авах нөхцөл бүрдсэн, иргэдийн дунд хэвлэмэл бүтээл уншихаас илүүтэй цахим эх сурвалжаас мэдээлэл авах, кино/видео контент үзэх хандлага илэрхий өндөр болсон энэ үед магадгүй илүү үр дүнтэй байх боломжтой. Цаашид өсвөр насныханд чиглэсэн, тэдний сонирхлыг татах хэлбэрээр контент бүтээх хэрэгцээ шаардлага байгааг АТГ-аас гүйцэтгэдэг судалгааны дүнгээр хүүхдийн шударга байдалд хот-хөдөөгийн, хувийн болон улсын сургуулийн буюу боловсролын ялгаатай байдал нөлөөлж байгааг тогтмол дурдсанаас харж болно. Энэ байдал нь үе тэнгийнхний дунд ялгаварлан гадуурхалтын эх үндэс болохоос гадна хойшид авлигын эрсдэлд өртөх нөхцөлийг үүсгэх хүчин зүйл болохын хувьд анхаарал хандуулах сэдвийн нэг гэж үзэж байна.

Эцэст нь, 2016-2023 оны хооронд хэрэгжүүлсэн Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт тусгагдсан нийт арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд 24,962.4 сая төгрөг¹⁹⁶ төлөвлөж байсан бөгөөд хэрэгжүүлсэн ажлын үр дүнд авлигын гэмт хэргээс учирсан 76,015.4 гаруй тэрбум төгрөгийн хохирлын хэмжээг тогтоож 21 орчим их наяд төгрөгийн хөрөнгийг битүүмжлэн хамгаалж, 187 орчим тэрбум төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлсэн үр дүнд хүрчээ.

Иймээс бид авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгтэй үр дүнтэй тэмцэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, хуулиар тогтоомжоор хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийг хангуулах, эрх бүхий байгууллагуудын үйл ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулах, орчин үеийн дэвшилтэт техник, технологийг ашиглан бүртгэл, хяналт, үнэлгээ болон авлигын эрсдэл өндөртэй тухайлбал, тусгай зөвшөөрөл, тендер, худалдан авах ажиллагаа зэргийг аль болох хүний оролцоо багатайгаар, олон нийтийн хяналттайгаар хэрэгжүүлэх, соён гэгээрүүлэх арга хэмжээг үр нөлөөтэй зохион байгуулах шаардлагатай юм. Ялангуяа АХҮТ төсөлд тусгасан иж бүрэн дүн шинжилгээний хүрээнд өнгөрсөн хугацаанд буюу 2008 оноос хойш хийгдсэн судалгаа, шинжилгээ, үнэлгээний ажлуудыг нэгтгэн үнэлж ахиц дэвшилт, алдаа дутагдлаа тодорхойлох шаардлагатайг энэхүү судалгааны явцад олж танилцсан судалгаа, үнэлгээний ажлууд төрийн болон төрийн бус байгууллагаас гүйцэтгэсэн эсэхээс хамаарсан үр дүнгийн зөрүүтэй байдал, хэсэг хэсэгт хувааж хийснээс үүдэн мэдээллүүд нь нэгдсэн нэг бус бие даасан үр дүнд хүрсэн зэрэг асуудал гарч байсан тул цогцоор судалж үр дүнг нь авлигатай

¹⁹⁶ “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө” ном. 2017 он. АТГ.

тэмцэх төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл хэрэгтээ ашиглах нь хүн хүч, төсөв санхүүгийн хувьд хэмнэлттэйгээс гадна байгаа оносон шийдвэр гаргахад нөлөөлнө гэж үзлээ.

АРГА ХЭМЖЭЭГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ХУРААНГУЙ

Хүснэгт 58 АТҮХ төсөлд хийсэн зардлын тооцооллын нэгтгэл

№	Цахим мэдээллийн сан	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ
1.	Төрийн албаны сул орон тооны мэдээллийг байршуулах, төрийн албан хаагчийг сонгон шалгаруулах цахим систем 2.1.2	1	75,000,000
2.	Төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой төрд учруулсан хохирлын бүртгэл хяналтын нэгдсэн систем 2.1.7	1	278,333,333
3.	Нийтийн албан тушаалтан зарлагаа мэдүүлэх, татварын болон төрийн бусад мэдээлэлтэй уялдуулан хяналт тавих цахим систем 2.3.2	1	1,272,366,666
4.	Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийг хянах цогц цахим систем 2.5.4	1	1,272,366,666
5.	e-justice мэдээллийн нэгдсэн санд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой хэсэг нэмж хөгжүүлэх 5.3.4.	1	200,000,000
6.	“Төрийн өмчийн бүртгэл, тооллогын систем”-ийг https://burtgel.pfsp.gov.mn/ -ийг хөгжүүлэх 7.2.1	1	200,000,000
7.	Төсвийн ангилал, зориулалт, санхүүжилтын зүйл тус бүрээр блокчейн кодчиллол бий болгох 7.1.10	1	200,000,000
8.	Гамшгаас хамгаалах болон онц байдлын үеийн хандив тусламжийг бүртгэх, зарцуулалтыг ил тод болгох, хяналт тавих олон нийтэд нээлттэй цахим систем нэвтрүүлэх 10.2.3.	1	200,000,000
Нийт		10	4,098,066,665

Хүний нөөцийн нийт зардал

№	Хүний нөөцийн зардал	Шаардла гатай орон тоо	Цалингийн зардал	Материаллаг зардал/1хүн	Нийт зардал/1 сард	Нийт зардал/1 жилд
9.	Программ хангамж хариуцах албан хаагч 2.1.2, 2.1.7, 2.3.2, 2.5.4.	4	3,654,653	438,417	16,372,281	196,467,374
10.	Хүний нөөцийн аудит хийх 2.5.2	21,6	2,595,988	438,417	65,543,148	786,517,776
11.	Нээлттэй мэдээлэлд үнэлгээ хийх 2.5.2	3,6	2,595,988	438,417	10,923,858	131,086,296
12.	Үнэлгээ хийх эрх бүхий байгууллагад 2.6.1	8,2	2,595,988	438,417	24,882,121	298,585,452
13.	Хуулийн төсөлд авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийх 2.6.2	4.17	2,595,988	438,417	12,653,468	151,841,626
14.	ОНЗ-ийн ажилтан 3.1.3	1	1,240,425	717,114	1,957,539	23,490,468
15.	Программ хангамж хариуцах албан хаагч 5.3.4.	1	2,595,988	438,417	3,034,405	36,412,860

16.	Шүүгч 5.3.2.	27	4,624,166	907,397	149,352,201	1,792,226,412
17.	Прокурор 5.4.2.	27	2,420,583	907,397	89,855,460	1,078,265,520
18.	АТГ-ын 7 салбарт ажиллах албан хаагч 5.1.5	42	4,012,642	717114	198,649,752	2,383,797,024
19.	Их өгөгдөл цуглуулах, дүн шинжилгээ боловсруулалт хийх төв 5.1.4	6	4,012,642	717114	28,378,536	340,542,432
20.	Хулгайлагдсан хөрөнгийг илрүүлэх ... нэгж 5.1.8	6	4,012,642	717114	28,378,536	340,542,432
21.	АТГ-ын мөрдөгчийн тоог олон улсын жишигт нийцүүлэх 5.1.2	47	4,012,642	717,114	222,298,532	2,667,582,384
22.	Тусгай субъектийн үйлдсэн авлигын гэмт хэргийг шалгах чиг үүргийг дангаар хариуцсан нэгж 6.4.12	6	4,012,642	717114	28,378,536	340,542,432
Нийт		204,5				10,567,900,488

Хяналт шинжилгээ, үнэлгээтэй холбоотой үүсэх нийт зардал

№	Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ
23.	Авлигын эсрэг хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ хийх 5.2.1	1	150,000,000
24.	Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хуулийн үр нөлөөнд иж бүрэн шинжилгээ хийх 5.2.2.	1	150,000,000
25.	Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил болон сахилга хариуцлага, ёс зүйн зөрчилд хяналт тавих, хариуцлага тооцох эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөөнд дүн шинжилгээ хийх 5.2.3	1	38,200,000
26.	Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг хангахтай холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх 5.3.1	1	150,000,000
27.	Авлигын эрсдэлийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ хийх 5.5.2	1	38,200,000
28.	Төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх 7.4.1	1	38,200,000
29.	Төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх 8.4.2.	1	38,200,000
30.	Авлигын эсрэг соён гэрээрүүлэх үйл ажиллагааны үр нөлөөнд дүн шинжилгээ хийх 9.1.1	1	38,200,000
31.	Сургуулийн өмнөх боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх 9.3.1.	1	36,411,128

32.	Ерөнхий боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх 9.3.1	1	36,411,128
33.	Техникийн болон мэргэжлийн боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх 9.3.1	1	36,411,128
34.	Их, дээд боловсролын хөтөлбөрийн авлигыг үл тэвчих, ёс суртахууныг төлөвшүүлэх агуулгад үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийх 9.3.1.	1	36,411,128
35.	Хүүхдийн шударга байдалд сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийг бууруулах шинжилгээ хийх 9.4.3	1	36,411,128
36.	Төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх	1	38,200,000
Нийт		14	861,255,640

Арга, аргачлал, шалгуур, арга зүй, гарын авлага, хөтөлбөр зэрэг хэрэглэгдэхүүн боловсруулахтай холбоотой үүсэх нийт зардал

№	Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ	Нийт үнэ
37.	Сургалтын хөтөлбөр шинэчлэх 2.1.3	14	36,411,128	509,755,792
38.	Эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал боловсруулах 2.6.1	21	36,411,128	764,633,688
39.	ОНЗ-ийн шалгуур үзүүлэлт боловсруулах 3.1.2.	1	36,411,128	36,411,128
40.	Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж дэх авлигын эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал боловсруулах зөвлөх үйлчилгээ 4.1.1.	1	36,411,128	36,411,128
41.	Эдийн засаг, татварын өршөөл үзүүлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчинд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийх зөвлөх үйлчилгээ 4.2.3.	1	38,200,000 ¹⁹⁷	38,200,000
42.	Засгийн газрын тусгай сангийн хэрэгцээ, шаардлага, хуримтлал, удирдлага, зарцуулалтыг үнэлж дүгнэх, шалгуур үзүүлэлтийг бий болгох 7.3.6	1	36,411,128	36,411,128
43.	Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөөг үнэлэх арга зүйг боловсруулах 9.1.2	1	36,411,128	36,411,128
44.	Ирээдүйд тулгарч болзошгүй авлигын эрсдэл бүхий нөхцөл байдлыг үнэлэх аргачлалыг боловсруулах 10.3.1	1	38,200,000	38,200,000
Нийт		41		1,496,433,992

Контент бүтээхтэй холбоотой үүсэх нийт зардал

№	Үйл ажиллагаа	Тоо хэмжээ	Дундаж үнэ
45.	Насанд хүрэгчдэд зориулсан авлигын эсрэг үйл ажиллагааг сурталчлах олон ангит кино контент бүтээх 9.2.1	1	1,000,000,000
46.	Хүүхдэд зориулсан авлигыг үл тэвчих хандлагыг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн 3D кино контент бүтээх 9.2.1	1	3,000,000,000
Нийт		2	4,000,000,000

¹⁹⁷ Тайлангийн Хүснэгт 6-гаас дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

ЗӨВЛӨМЖ

АТҮХ-ийн төсөлд 2023 оны 4 дүгээр сарын 12-ны өдрөөс 2023 оны 5 дугаар сарын 20-ны өдрийн хугацаанд ЗГ-ын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаај баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу шинээр хийж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай, зардлыг тооцох боломжтой 42 арга хэмжээний хүрээнд тооцоолол хийж дүгнэлт хэсэгт хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулсны үндсэн дээр дараах зөвлөмжийг хүргүүлж байна.

1. Монгол Улс төрийн албан дахь авлигын Авлигын төсөөллийн индексээр 180 орноос 2017 онд 36 оноогоор 103 дугаар байранд, 2019-2021 онд 35 оноогоор 110 дугаар байранд байсан бол 2022 онд 31 оноогоор 116 дугаар байранд эрэмбэлэгдэж тогтмол ухралттай байгаа нь авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг газар авч түүнээс учрах хор хөнөөл улс орны бүхий л салбар нүүрлэж улс төрчдийн хөрөнгийн хэмжээ, иргэдийн ядуурлын түвшнөөр хэмжигдэж байна. Үүний тод жишээ бол эрх мэдэл, албан тушаалаа ашиглан олон хамсаатантай, улс төрийн хүрээний нүүрсний хулгай, Хөгжлийн банкны зээлийн хэрэг, Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих сан, Боловсролын сан, Агаарын бохирдлын эсрэг сан, Гудамж төсөл зэрэг гээд шат шатны тонуулын хэргүүд юм. Төрийн алба, улс төрд шургалж мэдээлэлд ойртох тусам үйлдэж буй гэмт хэрэг, учруулж буй хор, хохирлын хэмжээ өсөж, үүнтэй зэрэгцээд манай улсын нэр хүнд олон улсын түвшинд унаж, эрсдэлтэй орны нэг болох, иргэдийн төрд итгэх итгэл алдарч, алдагдсан боломжоо нэхээд ч үр дүнд хүрэхгүй гэх цөхөрсөн бодолтойгоор эх орноосоо үй олноороо дүрвэж байгааг гадаадад ажиллаж, амьдарч буй монголчуудын тоо, виз мэдүүлж буй иргэдийн тооноос харж болно. Харин эх орондоо үлдсэн иргэдийн 3 хүн тутмын нэг нь ядуу, мөн л 3 хүн тутмын нэг нь сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудалтай гэх судалгаа бий. Иймээс авлигатай тэмцэх ажлыг эрчимжүүлж, хүн бүрт тэгш хүртээмжтэй, шударга тогтолцоог бий болгох нь чухал байна. 2022 он гарсаар аргаа барсан засаг төр нь “авлигатай тэмцэх жил”, “5Ш ажиллагаа” зарлаж байгаа ч өнөөгийн нөхцөлд энэ чиглэлээр ажиллаж байгаа албан хаагчдаа шахааж шаардахаас илүү үр дүнтэй ажил хийхэд хүндрэлтэй байгаад дүгнэлт хийж төрийн төмөр нүүрийг харуулахын тулд АТҮХ төсөлд тусгагдсан арга хэмжээг 2023-2030 оны хооронд бүхэлд нь хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх хэрэгтэй гэж үзэж байна.
2. Авлигатай тэмцэх ажиллагааны үр дүн санхүүжилттэй шууд холбоотой байдаг тул АТҮХ хөтөлбөрт тусгагдсан шинээр хийж, хэрэгжүүлэх ажлын төсөв, зардлыг цаг тухай бүрт олгоход анхаарах шаардлагатай. Улсын эдийн засгийн нөхцөл байдал хүнд энэ үед мөнгөндөө тааруулж ажлаа хийх биш, ажилдаа тохирсон санхүүжилт авдаг байхын тулд санхүүжилтийг шийдвэрлэх шинэлэг арга замыг эрэлхийлэх хэрэгтэй юм. Тухайлбал, тухайн жилд авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааны үр дүнд барагдуулсан хохирлын хэмжээний тодорхой (20-40) хувийг буцаагаад энэ үйл ажиллагаанд зарцуулдаг байх зэрэг хувилбарыг судалж үзэх,
3. Төрийн үйлчилгээ, үйл ажиллагааг цахимжуулах ажил сүүлийн жилүүдэд эрчимтэй хэрэгжиж бүртгэл, мэдээллийн сангууд төрийн байгууллага бүрд бий болсон. Аливаа ажил үйлчилгээ цахим хэлбэрт шилжих нь хүний оролцоог бууруулах, статистик, мэдээ, мэдээлэл тодорхой байх, мэдээллийн ил тод байдал хангагдах, төрийн үйлчилгээний хүртээмж нэмэгдэх зэрэг олон талын ач холбогдолтой. Үүний нэг жишээ бол shilendans.gov.mn юм. Энэ удаагийн АТҮХ төсөлд мэдээллийн сан, цахим системийг хөгжүүлэх замаар төрийн худалдан авах ажиллагаа, төрийн албаны сонгон шалгаруулалт зэрэг авлигын эрсдэл өндөртэй үйл ажиллагааг ил тод болгох, мэдээллийн сан үүсгэж орлого, зарлагын балансад хяналт тавих нөхцөлийг бүрдүүлэх

замаар хууль бусаар хөрөнгөжих, мөнгө угаах зэрэг асуудлыг хянах, өргөдөл, гомдол, хандив тусламж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ил тод байдлыг хангах замаар хяналт хариуцлагыг дээшлүүлэх, төрийн болон орон нутгийн өмч, хөрөнгө, төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалтын бүртгэл, мэдээллийг сайжруулах замаар төсвийг зорилгоос гадуур үрэн таран хийхийг хязгаарлах, хяналт тавих, хэт өөдрөг мөрөөдлөөр биш бодитой төлөвлөдөг болгох чиглэлээр арга хэмжээнүүд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн. Эдгээрээс 2-оос бусад арга хэмжээг одоо хэрэглэгдэж буй программ хангамж, цахим мэдээллийн санг өргөжүүлэх байдлаар шийдвэрлэх замаар улсын төсөвт үзүүлэх ачааллыг бууруулах боломжийг судлах,

4. АТҮХ төслийн хүрээнд бүтэц, орон тоо нэмэх тухай тусгасан арга хэмжээнээс АТГ-ын орон тоог олон улсын жишигт нийцүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ эхний ээлжид орон нутагт буюу бодлого, стратегийн хувьд ач холбогдол бүхий аймаг, сумдад салбар байгуулах, тодорхой чиглэл, асуудлаар мэргэшсэн бүтэц бий болгох ажлыг хэрэгжүүлж, тэдгээрийн ажлын үр дүнд суурилан дараа дараагийн шийдвэр гаргах боломжийг судлах,
5. Авлигын хэрэг шийдвэрлэх чиглэлээр мэргэшсэн шүүгчийн орон тоо бий болгохтой холбоотой асуудлыг 232 шүүгчийн сул орон тоог нөхөх сонгон шалгаруулалттай уялдуулж хэрэгжүүлэх нь төрд үүсэх ачааллыг бууруулах нэг хувилбар байж болох тул судлах,
6. Авлигын хэрэг хянан шалгах чиглэлээр мэргэшсэн прокурорын орон тоог бий болгох шаардлагатай. Гэхдээ, тухайлбал энэ судалгаанд гарсан 27 орон тоон дээр ажиллах 27 прокурорыг мэргэшүүлэх үү, эсвэл энэ орон тоон дээр сэлгэн ажиллуулах боломжтой, хэсэг прокурорыг мэргэшүүлж бэлдэх замаар албан тушаалаа урвуулан ашиглах эрсдэлээс хамгаалах эсэхийг судалж үзэх,
7. АТҮХ төсөлд тусгасан судалгаа, шинжилгээ, үнэлгээний ажлуудыг хөтөлбөр хэрэгжих эхний 2 жилд багтаан хэрэгжүүлэх, үр дүнг дараагийн шатны арга хэмжээг төлөвлөхөд ашиглах байдлаар зохин байгуулах нь зорилго, чиглэл, төлөвлөлтийг тодорхой болгож үргүй зардал гаргахаас урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх тул хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ болон гарын авлага, шалгуур үзүүлэлт зэрэг авлигын эрсдэлийг тодорхойлох, бууруулахад чиглэсэн үйл ажиллагаанд онцгой ач холбогдол өгөх хэрэгтэй байна.
8. Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааны гол түлхүүр нь урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажиллагааны үр дүнд орших тул энэ чиглэлээр хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, нийгэм, соёлын өөрчлөлттэй хөл нийцүүлэн сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлаа төлөвлөж, хэрэгжүүлж чаддаг байх нь чухал юм. Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг нас, хүйс, оршин суугаа газар нутаг, ёс заншлын онцлогоос гадна боловсролын түвшин, хот, хөдөөгийн ялгаатай байдалд нийцүүлэн боловсруулдаг байх шаардлагатайг тухайлбал, казах хэл дээр боловсруулсан мэдээлэл, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тусгай хэрэгцээнд нийцүүлэн боловсруулсан мэдээллийн тоо хэмжээ, агуулгын хүртээмжтэй байдлаас харж болох юм. Иймээс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын төлөвлөлт, хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж аль болох цаг үетэй нийцсэн үр дүнтэй хэлбэрийг сонгон хэрэгжүүлэх нь алдсан боломжоо эрэн сурвалжлах, олж авахад хөрөнгө хүч зарцуулахаас үр дүнтэй болохыг анхаарах нь зохистой юм.
9. АТҮХ төсөлд тусгасан авлигатай тэмцэх чиглэлээр хэрэгжүүлж буй хууль тогтоомж, үйл ажиллагааны үр дагавар, үр нөлөөг тооцох судалгаа, шинжилгээний ажлуудыг нэгтгэн цогц байдлаар хэрэгжүүлэх нь энэ чиглэлийн үйл ажиллагааг бүрэн зургаар нь харах боломж олгохоос гадна цаг хугацаа, төсөв санхүүгийн хувьд ч хэмнэлт үүсгэх боломжтой байна.

10. АТҮХ төсөлд хийсэн зардлын тооцооллын үр дүнд 2023-2030 онд авлигатай тэмцэх чиглэлээр шинээр хийж, хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн 67 үйл ажиллагаа, 204,5 хүний орон тоо бий болгох ажилд баримжаагаар 21,023,656,785 төгрөгийн зардал үүсэх магадлалтай байна. Энэхүү зардал нь одоо хэрэгжиж байгаа үйл ажиллагаанд хамаарахгүй юм. Нийгэмд авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн тоо өсөж, үйлдэгдэж буй хэлбэр улам нарийн, ээдрээтэй, хил хязгааргүй бол байгаатай холбогдуулан ФАТФ болон бусад олон улсын байгууллагуудаас өгч буй зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, Монгол Улсын шударга байдал, авлига, эдийн засгийн зэрэг үнэлгээг дордуулахгүй байхын тулд хүний нөөц, техник технологи, үйл ажиллагааг боломжит хэмжээгээр дэмжих шаардлагатай. Үүний тулд авлигатай тэмцэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч АТГ-ын батлагдсан төсвийг улс төрийн нөлөөллөөс хамгаалж төсвийн хэмжээг өмнөх оны батлагдсан төсвөөс бууруулахгүй байх бодлого баримтлах шаардлагатай байна.

ooOoo

ЭХ СУРВАЛЖИЙН ЖАГСААЛТ

Хууль тогтоомж

1. Авлигын эсрэг хууль
2. Гамшгаас хамгаалах тухай хууль
3. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хууль
4. Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль
5. Төрийн албаны тухай хууль
6. Хууль тогтоомжийн тухай хууль зэрэг хууль тогтоомжууд

Дүрэм, журам

7. Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчид зэрэг дэв, нэмэгдэл олгох журам батлах тухай УИХ-ын 2007 оны 7 дугаар тогтоол.
8. Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай 2021 оны 85 дугаар тогтоол
9. Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2017 оны 30 тоот зарлиг
10. Авлигатай тэмцэх газрын зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай УИХ-ын 2019 оны 67 дугаар тогтоол.
11. Бүх шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээ. УИХ-ын 2015 оны 105 дугаар тогтоол.
12. Гамшгаас хамгаалах дотоодын хүмүүнлэгийн тусламжийг зохицуулах журам. 2020 он. Төрийн мэдээлэл. 2020.10.25. №48 /1150/
13. Монгол Улсын прокурорын байгууллагын прокурорын албан тушаалын цалингийн хэмжээ. УИХ-ын 2016 оны 65 дугаар тогтоол.
14. Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл
15. Төрийн албан хаагчид докторын зэрэг, профессор цолны нэмэгдэл олгох журам.
16. Төрийн албан хаагчийн богино болон дунд хугацааны сургалтын хөтөлбөр.
17. Төрийн байгууллага дахь авлигын эрсдэлийн үнэлгээ /шинэчилсэн найруулга/ АТГ-ын даргын 2019 оны А/40 тоот тушаал.
18. Үндсэн систем, дэмжих системийн техникийн нөхцөл, шаардлага, заавар, аргачлал батлах тухай ЦХХХСайдын 2022 оны 10 сарын 25-ны өдрийн А64 тушаал.
19. Хууль тогтоомжийн хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал” ЗГ-ын 2016 оны 59 дүгээр тогтоол
Шүүгчийн орон тоог шинэчлэн батлах тухай УИХ-ын 2016 оны 42 дугаар тогтоол
20. Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллыг шинэчлэн батлах тухай. Сангийн сайд, Үндэсний статистикийн хорооны дарга нарын хамтарсан 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн 319 / А/160 тоот тушаал.
21. Эрүүл мэндийн салбараас бусад төрийн үйлчилгээний байгууллага болон төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг хангахад туслах албан тушаалын цалингийн сүлжээ. Засгийн газрын 2019 оны 472 дугаар тогтоолын 9 дүгээр хавсралт:

Судалгаа, шинжилгээний ажлууд

22. 2022 онд авлигын гэмт хэрэг гарахаас урьдчилан сэргийлэн ажилласан хохирлын судалгаа. АТГ
23. www.iaac.mn Авлигатай тэмцэх газраас эрхлэн гаргадаг хэвлэмэл хуудас. 2023/ №02
24. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө” ном. 2017 он. АТГ.
25. Авлигатай тэмцэх хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, авлигын ерөнхий нөхцөл байдал, авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн тайлан 2020 он. АТГ
26. Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийн дүн шинжилгээний тайлан. 2021. АТГ

27. Авлигын өнөөгийн нөхцөл байдал судалгаа. 2023 он. АТГ
  28. Авлигын талаарх олон нийтийн ойлголт, мэдлэг тогтоох судалгаа 2019. Азийн сан. Ардчилсан оролцоотойгоор төрийн албанд сайн засаглал, ил тод байдлыг бэхжүүлэх нь төсөл (STEPS).
  29. Авлигын эсрэг үндэсний чуулганаас гаргасан зөвлөмж.
  30. Боловсролын салбар дахь авлигын эсрэг зөвлөмж. 2022 он.
  31. Боловсролын салбарын ил тод байдал, ёс зүй, авлигын асуудал судалгааны тайлан. 2016 он. Азийн сан.
  32. Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээ баримт бичгийн хэрэгжилтийн монгол улсын дунд хугацааны тайлан. 2022 он. ОБЕГ.
  33. Гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг буцаан авах ажиллагаа гарын авлага. 2020 он. АТГ, УЕПГ.
  34. Монгол Улсын 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл дэх улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн төлөвлөлтөд өгөх санал. ННФ. 2020 он.
  35. Монгол Улсын төсвийн төлөвлөлт. ННФ. Төсвийн зөвлөл. 2022 оны 8 дугаар сар. №4.
  36. Монгол Улсын шүүхийн байрны нөхцөл байдлын үнэлгээний явцын тайлан. 2023 он. Хууль эрх зүйн хөгжлийн хүрээлэн
  37. Судалгааны тайлангийн эмхэтгэл I, II, III, IV боть. 2008-2021 АТГ. УБ 2019, 2023 он.
  38. Төрийн албаны зөвлөлийн 2021 оны үйл ажиллагааны тайлан.
  39. Төрийн байгууллагын хүний нөөцийн аудит. проф.др. Н.Бурмаа.
  40. Төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн тухай хуулийн төслийн танилцуулга. ХЗДХЯ
  41. Төсвийн шинжилгээ: Төсвөөс гадуурх зарцуулалт. ННФ. 2021 оны 5 дугаар сар. Цуврал №1
  42. Улаанбаатар хотод гэр бүл, өсвөр насны хүний хэргийн дагнасан шүүх байгуулах тухай хуулийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгааны тайлан. 2019 он. ШЕЗ, Хууль эрх зүйн хөгжлийн хүрээлэн ТББ
  43. ФАТФ-ын Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны зөвлөмж. 2023 он.
  44. Хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаанд тавих хяналтын ажлын чиглэлээр 2022 онд хийсэн ажлын тоон мэдээ. УЕПГ
  45. Чадамжид суурилсан хүний нөөцийн удирдлага: Төрийн захиргааны байгууллагын хүний нөөцийн мэргэжилтнүүдэд зориулсан гарын авлага. “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төсөл. 2023 он
  46. Шилэн дансны тухай хууль, журмын чиглэлээр Төрийн аудитын байгууллагаас гаргасан дүгнэлтүүдэд үндэслэсэн эрх зүйн судалгаа. ННФ. 2021 он.
  47. Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгаа. ШЕЗ 2018 он.
  48. Шүүгчийн сургалтын 2022-2024 оны нэгдсэн бодлого. УДШ ШССМХ. 2022 он.
  49. АТГ-аас ирүүлсэн имэйлээр мэдээлэл. 2023.04.12
  50. АТГ-ын АХҮТ төсөл боловсруулах ажлын хэсгийн гишүүдтэй 2023.04.12-ны өдөр хийсэн уулзалтын тэмдэглэлээс
  51. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийн хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл. 2023.04.06-07 өдрүүд. IDLO, АТГ-ын АТҮХ төсөл боловсруулах ажлын хэсэг
- Болон цахим мэдээллийн нэгдсэн сан <https://legalinfo.mn/mn/>, 1212.mn зэрэг эх сурвалжаас эш татав.

ooOoo

**МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН
ТАМГЫН ГАЗАР**

15170 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Ж.Самбуугийн гудамж 18, Утас: 26 15 44,
И-мэйл: info@supremecourt.mn

2023.11.23 № 05/3862

танай _____-ны № _____-т

**ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН
САЙД Б.ЭНХБАЯР ТАНАА**

Таны 2023 оны 1/5749 дүгээр “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний төсөл болон Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлд санал авах тухай албан бичигтэй Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч танилцлаа.

Төслийг Эрүү, Иргэн, Захиргааны хэргийн танхимуудад танилцуулан санал авч үүгээр хүргүүлж байна.

Хавсралт 17 хуудастай.

ДАРГА

С.ЗАЯАДЭЛГЭР

051026

Alban bichig 2023 A5

Улсын дээд шүүхийн Тамгын газрын даргын
 2022.05.11-ны дүгээр сарын 11-ны өдрийн
 05/8862.. дугаар албан бичгийн хавсралт

**АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
 АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТӨСӨЛД ӨГӨХ САНАЛ**

	Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Арга хэмжээ	Мэдээллийн үзүүлэлтүүд, Хариуцах байгууллага	Үндсэн хариуцагч, Хамтран хариуцагч	Санал, тайлбар
1	1.3.7.Улс төрийн намын санхүүжилт (улс төрийн нам, тэдгээрийн удирдлагаас хийсэн санхүүгийн шилжүүлэг)-ийг дотоодын мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх дэглэмийн хүрээнд хамруулна.	1.3.7.1. Улс төрийн намын санхүүжилт (улс төрийн нам, тэдгээрийн удирдлагаас хийсэн санхүүгийн шилжүүлэг)-ийг дотоодын мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх дэглэмийн хүрээнд хамруулах чиглэлээр Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах	Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам	<ul style="list-style-type: none"> - Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Үндэсний аудитын газар, Монгол Банкны Санхүүгийн мэдээллийн Санхүүгийн зохицуулах Сангийн яам 	Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа санаачлагчид уламжлах," гэж заасан билээ.
					Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний

					<p>телевлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
2	<p>5.3.1.Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр шүүгчийг мэргэшүүлж, орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачааллыг харгалзан нэмэгдүүлнэ.</p>	<p>5.3.1.1. Шүүгчийн орон тоог үйл ажиллагааны онцлог, ажлын ачааллыг харгалзан нэмэгдүүлэх</p>	<p>Иргэний нийгмийн байгууллага</p>	<p>- Шүүхийн ерөнхий зөвлөл - Улсын дээд шүүх</p>	<p>Дэмжинэ.</p>
3	<p>5.3.2.Авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаарх ойлголт, хэрэг, зөрчлийг шийдвэрлэж буй олон улсын туршлага, практик үйл ажиллагааны талаарх мэдлэг олгох сургалтыг үе шаттай зохион байгуулж, мэргэшсэн шүүгчийг бэлтгэнэ.</p>	<p>5.3.2.1. Авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаарх ойлголт, хэрэг, зөрчлийг шийдвэрлэж буй олон улсын туршлага, практик үйл ажиллагааны талаарх мэдлэг олгох, мэргэшүүлэх сургалтыг үе шаттай зохион байгуулах</p>	<p>Иргэний нийгмийн байгууллага</p>	<p>- Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн - Улсын дээд шүүх</p>	<p>Дэмжинэ.</p>
4	<p>5.3.3. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, прокурор, шүүхийн шийдвэр,</p>	<p>5.3.3.1. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, прокурор, шүүхийн шийдвэр,</p>	<p>Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Улсын ерөнхий прокурорын газар,</p>	<p>- Улсын ерөнхий прокурорын газар - Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн</p>	<p>Дэмжинэ.</p>

	шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлж, олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх тогтолцоог бий болгоно.	шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх мэдээллийн нэгдсэн санг хөгжүүлэх	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Улсын дээд шүүх	шийдвэр ерөнхий Авлигатай газар, Цагдаагийн ерөнхий газар	
5	5.3.4.Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг шүүгчийн давтан сургалтад нэвтрүүлнэ.	5.3.4.1. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг шүүгчийн давтан сургалтад нэвтрүүлэх	Иргэний нийгмийн байгууллага	- Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн - Улсын дээд шүүх	Дэмжинэ.
6	5.4.2.Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр прокурорыг мэргэшүүлж, бүтэц, орон тоог олон улсын жишигт нийцүүлнэ	5.4.2.1. Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр прокурорыг мэргэшүүлэх	Улсын ерөнхий прокурорын газар	- Улсын ерөнхий прокурорын газар - Улсын дээд шүүх, Авлигатай тэмцэх газар, Монголын хуульчдын холбоо	Дэмжинэ.
7	6.1.1.Хөрөнгө буцаасан, мэдээлэл солилцсон, хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан олон улсын туршлагад тулгуурлан сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.	6.1.1.1. Хөрөнгө буцаасан, мэдээлэл солилцсон, хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан олон улсын туршлагад тулгуурлан сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулах	Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар	- Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар -Монголын хуульчдын холбоо	Дэмжинэ.
8	6.1.2.Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын 46 дугаар зүйлийн 13 дахь хэсэгт	6.1.2.1. Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын 46 дугаар зүйлийн 13 дахь хэсэгт	Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам	- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Гадаад харилцааны яам, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий	1.Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан

	<p>заасан эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай хүсэлтийг хүлээн авах, гүйцэтгэх, эсхүл гүйцэтгүүлэхээр эрх бүхий байгууллагад дамжуулах асуудлыг хариуцсан эрх бүхий төв байгууллагыг томилгох, 49 дүгээр зүйлд заасны дагуу хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно.</p>	<p>заасан эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай хүсэлтийг хүлээн авах, гүйцэтгэх, эсхүл гүйцэтгүүлэхээр эрх бүхий байгууллагад дамжуулах асуудлыг хариуцсан эрх бүхий төв байгууллагыг томилгох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох 6.1.2.2. Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын 49 дүгээр зүйлд заасны дагуу хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох</p>		<p>прокурорын газар, Авлигатай газар, Тагнуулын газар, ерөнхий Цагдаагийн газар</p>	<p>шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах.” гэж заасан билээ.</p> <p>Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байна.</p> <p>2. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн Дөчин хоёрдугаар бүлэг, Прокурорын тухай хуулийн Гуравдугаар бүлэг тус тус зааснаар эрх туслалцаа харилцан үзүүлэх асуудлыг прокурорын чиг үүрэгт хамааруулжээ.</p>
--	--	--	--	---	--

					<p>Иймд төслийн Улсын дээд шүүхэд хамаарах хэсгийг дэмжихгүй.</p>
<p>9</p>	<p>6.1.5. Авлигын гэмт хэргийн шинжийг оновчтой тодорхойлох, хаууль авах, өгөх, үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих, дураараа аашлах зэрэг гэмт хэргийн бүрэлдэхүүнийг олон улсын стандартад нийцүүлж тодорхойлно.</p>	<p>6.1.5.1. Авлигын гэмт хэргийн шинжийг оновчтой тодорхойлох</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах;" гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>

10	<p>6.1.6. Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын 17 дугаар зүйлд заасан "албаны эрх нөлөөг урвуулан ашиглах" үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцдог болох эрх зүйн орчныг бий болгоно.</p>	<p>6.1.6.1. Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын 17 дугаар зүйлд заасан "албаны эрх нөлөөг урвуулан ашиглах" үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцдог болох эрх зүйн орчныг бий болгох</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах," гэж заасан билээ.</p>
11	<p>6.1.8. Авлигын гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийн</p>	<p>6.1.8.1. Авлигын гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийн</p>	<p>Авлигатай тэмцэх газар</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p> <p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг</p>

	<p>хувьд ногдох хөрөнгийг хураах нэмэгдэл ялын төрөл бий болгох асуудлыг судалж, санал боловсруулна.</p>	<p>хувьд ногдох хөрөнгийг хураах нэмэгдэл ялын төрөл бий болгох талаарх судалгааны ажил зохион байгуулах</p> <p>6.1.8.2. Авлигын гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийн хувьд ногдох хөрөнгийг хураах нэмэгдэл ялын төрөл бий болгох талаарх саналыг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэх</p>	<p>- Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар</p>	<p>хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах,” гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
12	<p>6.1.9.Хуулийн этгээд, нийтийн албан тушаалтнаас хууль бус давуу байдал олж авсан үйлдлийг гэмт</p>	<p>6.1.9.1. Хуулийн этгээд нийтийн албан тушаалтнаас хууль бус давуу байдал олж авсан үйлдлийг гэмт</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас</p> <p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар,</p>

хэрэгт тооцох эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.	хэрэгт тооцох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх		Авлигатай тэмцэх газар	бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах;" гэж заасан билээ.
13	6.1.10.Авлигын гэмт хэрэгт хөөн хэлэлцэх хугацааг нэмэгдүүлнэ.	Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам	<ul style="list-style-type: none"> - Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар 	<p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p> <p>1.Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх</p>

					<p>ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах," гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
14	<p>6.1.11.Хахууль өгсөн, зуучилсан хүн, хуулийн этгээд гэмт илчилсэн, нотлох баримт гаргаж өгсөн, хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх, чөлөөлөх</p>	<p>6.1.11.1. Хахууль өгсөн, зуучилсан хүн, хуулийн этгээд гэмт үйлдлээ илчилсэн, нотлох баримт гаргаж өгсөн, хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх, чөлөөлөх</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх</p>

	<p>эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.</p>	<p>эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох</p>		<p>зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах;" гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
<p>15</p>	<p>6.1.12.Мөрдөн шалгах ажиллагаанд технологийн дэвшлийг ашиглаж мэдүүлэг авах эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.</p>	<p>6.1.12.1. Мөрдөн шалгах ажиллагаанд технологийн дэвшлийг ашиглаж мэдүүлэг авах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль</p> <p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар</p>

					<p>санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах," гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
16	<p>6.1.13.Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын 12.4 дүгээр заалт /хахуульд өгсөн зардал болон зохих тохиолдолд авлигын үйлдлийг дэмжсэн бусад зардлыг татвар ногдох зардлаас хасаж тооцохыг үл зөвшөөрнө/-ыг холбогдох татварын хууль тогтоомжид тусгана</p>	<p>6.1.13.1. Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын 12.4 дүгээр заалт /хахуульд өгсөн зардал болон зохих тохиолдолд авлигын үйлдлийг дэмжсэн бусад зардлыг татвар ногдох зардлаас хасаж тооцохыг үл зөвшөөрнө/-ыг холбогдох татварын хууль тогтоомжид тусгах</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Тагнуулын ерөнхий газар 	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох</p>

					<p>саналаа хууль санаачлагчид уламжлах," гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
17	<p>6.2.4.Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулалгүйгээр оргон зайлсан, гадаад улсад байгаа нийтийн албан тушаалтнаар ажиллаж байсан Монгол этгээдийг Улсад буцаан авчирч гэм буруутай эсэхийг нь шүүхээр шийдвэрлүүлэх эрх зүйн орчныг бататгана.</p>	<p>6.2.4.1. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулалгүйгээр оргон зайлсан, гадаад улсад байгаа нийтийн албан тушаалтнаар ажиллаж байсан Монгол этгээдийг Улсад буцаан авчирэхтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар, Монголбанк, Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газар 	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах," гэж заасан билээ.</p>

					<p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
18	<p>6.2.5.Эдийн засаг, авлига, хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг болон мөнгө угаах өндөр эрсдэлтэй гэмт хэргийг суурь гэмт хэрэгт хамааруулах, гэмт хэргийн шинж, зохицуулалтыг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын гэрээ, конвенц, олон улсын стандартад нийцүүлнэ.</p>	<p>6.2.5.1. Эдийн засаг, авлига, хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг болон мөнгө угаах өндөр эрсдэлтэй гэмт хэргийг суурь гэмт хэрэгт хамааруулан, гэмт хэргийн шинж, зохицуулалтыг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын гэрээ, конвенц, олон улсын стандартад нийцүүлэх</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар, Монголбанк, Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газар</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах.” гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх</p>

	<p>6.3.1.Гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг гэмт хүн нас барсан, сураггүй алга болсон, оргон үл зайлснаас хамааран шүүхийн шийдвэрээр хурааж, улсын орлого болгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.</p>		<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Авлигатай тэмцэх газар, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газар</p>	<p>арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
<p>19</p>	<p>6.3.1.1. Гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг гэмт хүн нас барсан, сураггүй алга болсон, оргон үл зайлснаас хамааран шүүхийн шийдвэрээр хурааж, улсын орлого болгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх</p>		<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Авлигатай тэмцэх газар, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газар</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа санаачлагчид уламжлах,” гэж заасан билээ.</p>
					<p>Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг</p>

					<p>боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
20	<p>6.4.2.Авлигын гэмт хэрэгт тохиролцож, хууль бусаар давуу байдал олж авсан этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалтыг бий болгоно.</p>	<p>6.4.2.1. Авлигын гэмт хэрэгт тохиролцож, хууль бусаар давуу байдал олж авсан этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалтыг бий болгох</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах,” гэж заасан билээ.</p> <p>Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх</p>

					<p>эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.</p>
<p>21</p>	<p>6.4.5. Авлигын гэмт хэрэгт оногдуулсан хорих ялын гуравны хоёр хувийг биеэр эдлээгүй ялтныг шүүхийн магадлалаар хугацаанаас өмнө суллахгүй байх зохицуулалтыг хуульд тусгана.</p>	<p>6.4.5.1. Авлигын гэмт хэрэгт оногдуулсан хорих ялын гуравны хоёр хувийг биеэр эдлээгүй ялтныг шүүхийн магадлалаар хугацаанаас өмнө суллахгүй байх зохицуулалтыг хуульд тусгах</p>	<p>Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам</p>	<p>- Хууль зүй, дотоод хэргийн яам - Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын Шүүхийн гүйцэтгэх газар Шүүхийн шийдвэр ерөнхий газар</p>	<p>Шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд Улсын дээд шүүхийн бүрэн эрхийг хуульчлан тогтоосон ба мөн зүйлийн 25.8.3-т заасан шүүн таслах ажиллагаанаас бусад бүрэн эрхэд "хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам болон шүүхийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдалтай холбогдсон хууль тогтоомжийн төслийн талаарх саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлэх, бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох саналаа хууль санаачлагчид уламжлах;" гэж заасан билээ.</p> <p>Авилгатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд Улсын дээд шүүх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үүрэг хүлээхээр тусгасан нь шүүх эрх мэдлийн үндсэн чиг үүрэг, Улсын дээд шүүхийн</p>

					хуулиар олгогдсон бүрэн эрхтэй зөрчилдөж байх тул төслийн холбогдох хэсгийг дэмжихгүй.
--	--	--	--	--	--

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХ

МОНГОЛЫН АЖИЛ ОЛГОГЧ ЭЗДИЙН НЭГДСЭН ХОЛБОО

Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Нарны зам -62,
Юнион Бюдинг "В" корпус 1505-1506 тоот
Утас: 325635, 326513, 314579, 326445, 318896
Факс: (976-11) 325635

И-мэйл: monef@magicnet.mn, <http://www.monef.mn>

2023 09.20 № 02/170
танай _____-ны № _____-т

Албан бичгийн хариу
хүргүүлэх тухай

Тус Холбоо нь танай байгууллагаас ирүүлсэн "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө (2023-2030)"-тэй танилцаж, зарчмын хувьд дэмжиж байна.

Арга хэмжээний төлөвлөгөөний "Зорилт 9.1. Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг шинжлэх ухаан, технологийн дэвшил, судалгаанд суурилсан байдлаар төлөвлөн хэрэгжүүлнэ" гэдэг заалтын хүрээнд хийх үйл ажиллагаанууд болон тэр дундаа ажил олгогч, эзэд, хувийн хэвшил рүү чиглэсэн үйл ажиллагаануудыг хэрэгжүүлэх байгууллагын нэр дээр МАОЭНХ гэдэг нэрийг нэмээд тусгачихвал хамтран ажиллах боломжтой гэдгээ үүгээр илэрхийлж байна.

Хүндэтгэсэн,

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

Х. ГАНБААТАР

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН ГАЗАР**

Хуульчдын гудамж 15/1, Бага тойруу,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160-0027
Утас: 26 08 55, Факс: (976-51) 26 37 39,
Цахим шуудан: gpo@prokuror.mn,
Цахим хуудас: www.prokuror.mn

2023. 11. 23 № 1/10615
танай _____-ны № _____-т

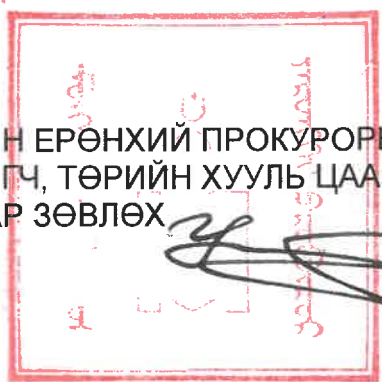
**МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД
Б.ЭНХБАЯР ТАНАА**

Таны 2023 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 01/5749 дугаартай албан бичгээр ирүүлсэн "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө"-ний төсөлтэй танилцаад, саналыг хавсралтаар хүргүүлэв.

Саналыг судлан үзэж, шийдвэрлэнэ үү.

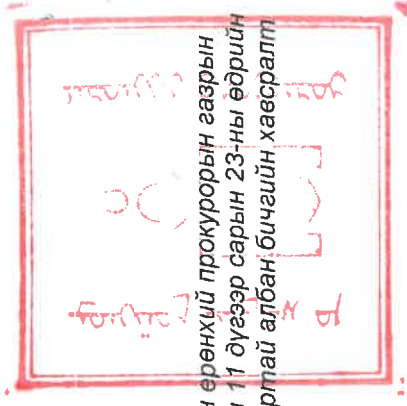
Хавсралт 8 хуудастай.

УЛСЫН ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН
ОРЛОГЧ, ТӨРИЙН ХУУЛЬ ЦААЗЫН
ШАДАР ЗӨВЛӨХ М.ЧИНБАТ

15010414785

Улсын ерөнхий прокурорын газрын
2023 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдрийн
1-1/10615 дугаартай албан бичгийн хавсралт

“АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ”-НИЙ ТӨСӨЛД ГАРГАСАН САНАЛ

2023 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар хот

Д/д	Төлөвлөгөөний төслийн заалт		Гаргасан санал		Саналын шалтгаан үндэслэл, хэрэгцээ, шаардлага
	1	2	Нэмэх	Хасах	
0			3	4	5
1	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.1.1.</p> <p>1.1.1.1. Эрүүгийн хуульд сонгуулийн үеэр санал худалдан авахтай холбоотой гэмт хэрэгт оногдуулах хариуцлагыг тодорхой болгож, шалган шийдвэрлэх журмыг боловсронгуй болгох.</p>	<p>Эрүүгийн хууль болон Зөрчлийн хуульд заасан сонгуулийн үеэр санал худалдан авахтай холбоотой зохицуулалтыг боловсронгуй болгох.</p>			<p>Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 14.5 дугаар зүйлийн 2.3 дахь хэсэгт “сонгогчийг эд хөрөнгө, мөнгөөр татаж санал худалдан авч үйлдсэн бол таван мянга дөрвөн зуун нэгжээс хорин долоон мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, эсхүл нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.”, Зөрчлийн тухай хуулийн 17.1 дүгээр зүйлийн 16.1 дэх хэсэгт “бараа, эд зүйл хөнгөлөлттэй үнээр худалдсан... бол хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.” гэж заасан байна.</p> <p>Иймд Эрүүгийн хууль болон Зөрчлийн хуульд заасан дээрх санал худалдан авахтай холбоотой зохицуулалтад эд хөрөнгө, бараа, эд зүйл худалдсан гэсэн агуулууд давхардсан, оногдуулах хариуцлага нь харилцан адилгүй байх тул үйлдлийн шинжийг тодорхой хуульчлах, хариуцлагыг ялгамжтай тодорхойлж энэ</p>

					<p>талаарх зохицуулалтыг боловсронгуй болгохоор өөрчлөлт оруулах. Мөн энэ төрлийн гэмт хэргийг шалган шийдвэрлэх журмыг Эрүүгийн хуулиар зохицуулахгүй тул томъёоллыг өөрчлөх.</p> <p>Сонгуулийн санал худалдан авахтай холбоотой гэмт хэрэгт оногдуулах хариуцлагыг тодорхой болгох асуудал нь дээр дурдсан 1.1.1.1-д заасантай давхардаж байна.</p> <p>Сонгуулийн санал худалдан авахтай холбоотой гэмт хэргийн шалган шийдвэрлэх харьяаллыг тусгайлан тодорхойлох шаардлагагүй.</p> <p>Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн хоёрдугаар бүлэгт заасан Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны харьяалал тогтоох нийтлэг үндэслэлийн хүрээнд зохицуулах боломжтой тул бүхэлд нь хасах.</p>
2	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.1.1. хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд санал худалдан авахтай холбоотой гэмт хэрэгт оногдуулах харуцлагыг тодорхой болгож, шалган шийдвэрлэх харьяалал, журмыг боловсронгуй болгох.</p>			<p>Бүхэлд нь хасах</p>	
3	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.1.1. Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд сонгуулийн үеэр санал худалдан авахтай холбоотой гэмт хэрэг, зөрчлийг шалган шийдвэрлэх харьяалал, журмыг боловсронгуй болгох.</p>			<p>Бүхэлд нь хасах</p>	<p>Дээр дурдсан "Бодлогын үндэслэл 5.1, Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.1.1.1"-ын 1.1.1.2-т заасантай давхцаж байх тул бүхэлд нь хасах.</p>
4	<p>Бодлогын үндэслэл 5.1.4, 5.1.5 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.2.3</p>	<p>Бодлогын үндэслэл 5.1.4, 5.1.5 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.2.3</p>			<p>Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 14.5 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2.3 дахь хэсэгт "Иргэний сонгох, сонгогдох, ард нийтийн санал асуулгад оролцох эрхээ</p>

<p>Сонгогчийн саналыг худалдан авахыг завдсан, худалдан авсан, сонгуулийн зардлын тайлангаа үнэн зөв гаргаагүй хүн, хуулийн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх эрх бийн зохицуулалтыг бий болгож, хяналт тогтолцоо хариуцлагын тогтолцоо бүрдүүлнэ.</p>	<p>Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 14.5 дугаар зүйлд заасан зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, энэ гэмт хэргийг хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын төлөө үйлдсэн бол хүн, хуулийн этгээдэд хэн алинд нь хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох.</p>		<p>хэрэгжүүлэхэд, сонгуулийн хорооноос хуулийн дагуу явуулж байгаа үйл ажиллагаанд зориуд саад учруулсан гэмт хэргийг сонгогчийг эд хөрөнгө, мөнгөөр татаж санал худалдан авч үйлдсэн бол таван мянга дөрвөн зуун нэгжээс хорин долоон мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, эсхүл нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ." гэж хүнд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагыг тодорхой хуульчилсан.</p>
<p>Бодлогын үндэслэл 5.1.4, 5.1.5 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.2.3 1.2.3.1. Сонгогчийн саналыг худалдан авахыг завдсан, сонгуулийн зардлын тайлангаа үнэн зөв гаргаагүй хүн, хуулийн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох.</p>	<p>1.2.3.1. Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 14.5 дугаар зүйлд заасан санал худалдан авахтай холбоотой зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, энэ гэмт хэргийг хуулийн этгээдийн нэрийн хуулийн өмнөөс, хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын төлөө үйлдсэн бол гэмт хэрэгт тооцох эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох.</p>		<p>Хуулийн этгээдийг төлөөлөн, түүний ашиг сонирхлын төлөө энэ гэмт хэргийг үйлдсэн бол хүн, хуулийн этгээд хэн алинд нь хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай. Харин сонгуулийн зардлын тайлангаа үнэн зөв гаргаагүй үйлдлийг Зөрчлийн тухай хуулийн 17.1 дүгээр зүйл /Сонгуулийн хуулийг зөрчих/-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар шийдвэрлэх боломжтой байна. Энэ нь "Бодлогын үндэслэл: 5.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 1.1.1. -ийн 1.1.1.1"-ийн агуулгатай давхцаж байгааг анхаарах.</p>
<p>Бодлогын үндэслэл 7.4.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.1.11 Хахууль өгсөн, зуучилсан хүн, хуулийн этгээд гэмт үйлдлээ илчилсэн, нотлох баримт гаргаж өгсөн, хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрсүүлэх.</p>	<p>Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 13.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан шүүхээс хамтран ажиллах этгээдээр тогтоох үндэслэлд Авлигын гэмт хэрэгт хамтран гэмт хэрэгт ажиллах этгээдээр тогтоох хууль</p>		<p>Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 22.5 дугаар зүйлийн тайлбарт "Хахууль өгөх" гэмт хэрэгт эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрсүүлэх, ялаас чөлөөлөх үндэслэлийг хуульчилсан тул Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн холбогдох зүйл заалтуудад зохицуулалт хийх замаар хамтран ажиллах этгээдэд оногдуулах эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрсүүлэх, чөлөөлөх боломжтой.</p>

	<p>чөлөөлөх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.</p>	<p>зүйн зохицуулалтыг бий болгоно.</p>		
7	<p>Бодлогын үндэслэл 7.4.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.1.11 6.1.11.1. Хахууль өгсөн, зуучилсан хүн, хуулийн этгээд гэмт үйлдлээ илчилсэн, нотлох баримт гаргаж өгсөн, хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх, чөлөөлөх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох.</p>	<p>6.1.11.1. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 13.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан шүүхээс хамтран ажиллах этгээдээр тогтоох үндэслэлд Авлигын гэмт хэрэгт хамтран ажиллах этгээдээр тогтоох хууль зүйн зохицуулалтыг бий болгох.</p>		
8	<p>Бодлогын үндэслэл 5.4.9, 5.4.12, 5.4.13 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.4.4 Төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийг бэхжүүлнэ.</p>	<p>Төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдэл, эс үйлдэхүйн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийг бэхжүүлнэ"</p>		<p>Төрийн албан хаагчийн буруутай эс үйлдэхүйн улмаас ч гэм хор, хохирол учирдаг тул өөрчлөн найруулах.</p>
9	<p>Бодлогын үндэслэл 7.4.1.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.1.2 6.1.2.2. Авлигын эсрэг Нэгдсэн үндэстний байгууллагын конвенцын 49 дүгээр зүйлд заасны дагуу хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх зүйн харилцан тусалцааны хүрээнд гадаад улсын эрх бүхий байгууллагатай хамтран ажиллах, мэдээлэл</p>	<p>6.1.2.2. Авлигын эсрэг Нэгдсэн үндэстний байгууллагын конвенцын 49 дүгээр зүйлд заасны дагуу хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, эрх зүйн харилцан тусалцаа үзүүлэх хүрээнд гадаад улсын эрх бүхий байгууллагатай хамтран ажиллах, мэдээлэл</p>		<p>Эрх зүйн харилцан тусалцааны хүсэлтийн хариу ирүүлэхгүй удааширдаг байдал хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлдөг тул гадаад улсын эрх бүхий байгууллагатай хамтран ажиллах, мэдээлэл солилцох ажиллагааг зохих түвшинд хүргэх, энэ хүрээнд эрх зүйн тусалцааны хүсэлтийн гүйцэтгэлийг хангуулах талаар Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцэд заасан нөхцөл шаардлагыг тавьж, эрх зүйн харилцан тусалцаа үзүүлэх ажлыг зохих түвшинд хүргэх шаардлагатай байх тул өөрчлөн найруулах.</p>

		солилцох, эрх зүйн харилцан тусалцаа үзүүлэх ажлыг зохих түвшинд хүргэх.		
10	<p>Бодлогын үндэслэл 4.3.1.4 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.1</p> <p>Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын конвенцын хэрэгжилтийг бүрэн хангана.</p>		<p>Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцын дагуу дотоодын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох шаардлагатай холбогдох заалтуудын гаргаж, судалгааг үнэлгээ хийх.</p>	<p>Хөрөнгө буцаах ажиллагааг явуулахад улс орнууд хамгийн өргөн хүрээнд хамтран ажиллаж, боломжит бүхий л дэмжлэг тусалцаа үзүүлэхийг Авлигын эсрэг конвенцын 5 дугаар бүлэг /Хөрөнгө буцаах/-ийн 51 болон 53 дугаар зүйлд[1] тус тус тусган, гишүүн орнууд дотоодын хууль тогтоомжоо боловсронгуй болгохыг үүрэг болгосон тул хөрөнгө буцаах ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн орчныг бий болгох шаардлагатай байх тул судалгаа, үнэлгээ хийх талаарх заалтыг нэмэх.</p>
11	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.4.10, 5.4.11 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.4.2</p> <p>Авлигын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр прокурорыг мэргэшүүлж, бүтэц орон тоог олон улсын жишигт нийцүүлнэ.</p>			<p>Прокурорын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.6-д "Прокурорын газрын зохион байгуулалт, бүтэц, орон тоог Улсын ерөнхий прокурор тогтооно." гэж хуульчилсан тул үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагыг "Улсын ерөнхий прокурорын газар" болгон өөрчилж, хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагаас "Хууль зүй, дотоод хэргийн яам" гэснийг хасах.</p>
12	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.4.10, 5.4.11 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.4.2</p> <p>5.4.2.2. Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр прокурорын байгууллагын бүтэц, орон тоог шинэчлэх.</p>	<p>Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагыг "Улсын ерөнхий прокурорын газар" болгож өөрчлөх.</p>		
13	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.1.10 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.3.3</p> <p>Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, прокурор,</p>	<p>Прокурор, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх талаар мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлж,</p>	<p>Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагад "Улсын Дээд шүүх, Шүүхийн шийдвэр</p>	<p>ЭХХШТХ-ийн 29.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах байгууллага, албан тушаалтан хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын төлөвлөлт, явц, үр дүнгийн нууцлалыг</p>

	<p>шүүхийн шийдвэр, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлж, олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх тогтолцоог бий болгоно.</p>	<p>олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх тогтолцоог бий болгоно.</p>	<p>гүйцэтгэх байгууллага"-ыг нэмэх</p>	<p>хангаж ажиллана.", 5 дахь хэсэгт "Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын материалыг прокурорын зөвшөөрснөөр, прокурорын мэдэгдэх бололцоотой гэж үзсэн хэмжээгээр нийтэд мэдэгдэж болно" гэж хуульчилсан бөгөөд эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй хэрэг, материал буюу хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны талаар олон нийтэд мэдээлэх бололцоогүй, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14/ "...Гэм буруутай нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох хүртэл хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож үл болно." гэсэн заалтад нийцэхгүй байна. Түүнчлэн энэ ажиллагаа нь Бодлогын үндэслэл 7.4.1.1, Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.4.4-т заасантай агуулгын хувьд давхардаж байх тул нэгтгэж өөрчлөн найруулах.</p>
<p>14</p>	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.1.10 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.3.3 5.3.3.1.Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, прокурор, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар олон нийтэд нээлттэй мэдээллийн нэгдсэн санг хөгжүүлэх.</p>	<p>5.3.3.1.Прокурор, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаар олон нийтэд нээлттэй мэдээллийн нэгдсэн санг хөгжүүлэх.</p>		
<p>15</p>	<p>Бодлогын үндэслэл 7.4.1.1 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.4.4 Хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаасан, эрүүгийн хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон прокурорын шийдвэрийг цахим санд байршуулах замаар шийдвэрийн ил тод байдлыг бий болгоно.</p>			
<p>16</p>	<p>Бодлогын үндэслэл 7.4 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.4.9.1 Өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг шалгах аргачилсан заавар бүхий гарын авлага боловсруулах.</p>			<p>Үйл ажиллагааг боловсруулахад шаардлагатай хөрөнгийн хэмжээ", "санхүүгийн эх үүсвэр"-ийг тусгах.</p>
<p>17</p>	<p>Бодлогын үндэслэл 5.4, 5.6 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.4.1</p>	<p>Прокурорын сахилга, ёс зүйн зөрчлийг хянан шийдвэрлэх журмыг шинэчлэх замаар</p>		<p>Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Монгол Улсын прокурорын байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл</p>

18	<p>Прокурорын сахилга, ёс зүйн зөрчлийг хянан шийдвэрлэх тогтолцоог шинэчлэх замаар хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.</p> <p>Бодлогын үндэслэл 5.4, 5.6</p> <p>Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.4.1</p> <p>5.4.1.1. Прокурорын сахилга, ёс зүйн зөрчлийг хянан шийдвэрлэх тогтолцоог шинэчлэх.</p>	<p>хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.</p> <p>5.4.1.1. Прокурорын сахилга, ёс зүйн зөрчлийг хянан шийдвэрлэх журмыг шинэчлэх.</p>	<p>Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагыг "Улсын ерөнхий прокурорын газар" болгож өөрчлөх.</p>	<p>ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно." гэж, Прокурорын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлд, прокурорын үйл ажиллагааны зарчмыг "нэгдмэл төвлөрсөн удирдлагатай байх; хараат бус, бие даасан байх;"-аар хуульчилсан тул прокурорын сахилга, ёс зүйн зөрчлийг хянан шийдвэрлэх журмыг шинэчлэх замаар хариуцлагыг нэмэгдүүлэх ажлыг үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагыг "Улсын ерөнхий прокурорын газар" болгон өөрчилж, хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагаас "Хууль зүй, дотоод хэргийн яам" гэснийг хасах.</p>
19	<p>Бодлогын үндэслэл: 5.3.21 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 5.5.3</p> <p>Эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан өндөр эрсдэлтэй гэж тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах аргачилсан зааврыг боловруулан үйл ажиллагаандаа дагаж мөрдөнө.</p>	<p>Эрсдэлийн үнэлгээнд өндөр гэмт хэргийг эрсдэлтэй тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах, түүнд хяналт тавих аргачлал болон гарын авлагыг боловсруулж, мөрдөгч, прокурор хуулийг нэг мөр ойлгож хэрэгжүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлнэ.</p>	<p>Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагад Авлигатай тэмцэх газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газрыг, Хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагад Үлсын Дээд шүүхийг нэмэх.</p>	<p>Дурдсан ажил нь дээр дурдсан 6.4.9.1-тэй агуулгын хувьд давхардсан байх тул нэгтгэж найруулах.</p> <p>Тагнуул, Цагдаагийн байгууллага, Авлигатай тэмцэх газар нь Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үндэсний зөвлөл болон хамтын ажиллагааны зөвлөлийн гишүүн тул уг үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн шүүхийн практик, анхаарах асуудлын талаар аргачлал, гарын авлагад тусгах шаардлагатай тул Улсын Дээд шүүхийг хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагаар нэмэх.</p>
20	<p>Бодлогын үндэслэл: 7.4 Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа 6.4.9</p> <p>Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээгээр тодорхойлсон өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг шалгах аргачлал болон гарын авлагыг боловсруулж, хууль сахиулагчид хуулийг нэг мөр ойлгон хэрэгжүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлнэ.</p>	<p>Эрсдэлийн үнэлгээнд өндөр гэмт хэргийг эрсдэлтэй тодорхойлогдсон суурь гэмт хэргийг шалгах, түүнд хяналт тавих аргачлал болон гарын авлагыг боловсруулж, мөрдөгч, прокурор хуулийг нэг мөр ойлгож хэрэгжүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлнэ.</p>	<p>Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагад Авлигатай тэмцэх газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газрыг, Хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагад Үлсын Дээд шүүхийг нэмэх.</p>	<p>Дурдсан ажил нь дээр дурдсан 6.4.9.1-тэй агуулгын хувьд давхардсан байх тул нэгтгэж найруулах.</p> <p>Тагнуул, Цагдаагийн байгууллага, Авлигатай тэмцэх газар нь Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үндэсний зөвлөл болон хамтын ажиллагааны зөвлөлийн гишүүн тул уг үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн шүүхийн практик, анхаарах асуудлын талаар аргачлал, гарын авлагад тусгах шаардлагатай тул Улсын Дээд шүүхийг хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагаар нэмэх.</p>
21	<p>Бодлогын үндэслэл 5.4.10, 5.4.11-ийн 5.4.2.1-д</p>			<p>Төсөлд заасан ажлыг төлөвлөгөө батлагдсанаас хойш буюу 2023 оны Зорилтот түвшин нь 2023 онд Авлигын гэмт</p>

	<p>Авлигын гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр прокурорыг мэргэшүүлэх.</p>			<p>хэрэг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр прокурорыг мэргэшүүлэх сургалтын тоо "1"</p>	<p>сүүлийн сард гүйцэтгэх боломжгүй тул хасах.</p>
<p>22</p> <p>Бодлогын үндэслэл 5.4.3.2- "Прокурорын байгууллагын гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх.</p>	<p>Зорилгот түвшин нь 2023 онд хамтран ажилласан байгууллагын тоо "6" гэж өөрчлөх.</p>				<p>Олон улсын авлигын эсрэг сүлжээ, гадаад хамтын ажиллагаа, туршлага судлах ажиллагааг нэмэгдүүлэх зорилтын хүрээнд хамтран ажилласан байгууллагын тоо 2023 онд "15", 2024 онд "16", 2025 онд "18" гэх мэт тоон үзүүлэлтийг юуг үндэслэн гаргасан нь тодорхойгүй байна. Улсын ерөнхий прокурорын газар нь 2023 онд "Авлигын эсрэг" чиглэсэн гадаад хамтын ажиллагааг 6 удаа зохион байгуулсан байна. Монгол Улсын нэгдэн орсон Авлигын эсрэг конвенц, сүлжээ байгууллагын тоо нь жил дараалан нэмэгдэх боломж хязгаарлагдмал, тэдгээрээс зохион байгуулагдаж буй хурал, уулзалтын тоо нь бидний үйл ажиллагаанаас бүрэн хамаарахгүй тул энэ ажлын шалгуур үзүүлэлтийн тоог 2023 оны тоон үзүүлэлтэд тулгуурлан дунджаар гаргах саналтай байна.</p>

УЛСЫН ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН ГАЗАР

МОНГОЛ УЛС
ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ ЗӨВЛӨЛ

15150-0007 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
5 дугаар хороо, Тасганы овоо, Хувьсгалын зам 22,
Шүүхийн Ерөнхий Зөвлөлийн байр,
Утас: 7000 8045, Факс: (976) 7000 7021,
И-мэйл: contact@judcouncil.mn, Вэбсайт: www.judcouncil.mn

2023. 11. 20 № 01 / 20 12
танай _____ -ны № _____ -г

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН,
МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ГИШҮҮН, ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД Б.ЭНХБАЯР
ТАНАА

Санал хүргүүлэх тухай

Таны 2023 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 1/5749 тоот албан бичгээр ирүүлсэн “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний төсөл болон Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг судалж танилцлаа.

Тус хөтөлбөрийн арга хэмжээний төлөвлөгөөнд тусгагдсан өөрийн байгууллагын чиг үүрэгт холбогдох саналыг хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт...хуудастай.

ДАРГА

Р.ОНОНЧИМЭГ

011403160

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын
 2023 оны 11 дугаар сарын 20-ний
 өдрийн 11/1604 тоот албан бичгийн хавсралт

**“АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ”-НИЙ
 ТӨСӨЛД ӨГӨХ САНАЛ**

№	Төслийн зүйл заалт, холбогдох хэсэг	Санал	Тайлбар
1	Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 1 дүгээр зорилтын: 1.1.2. Сонгуулийн зардлын тайлангаа гаргаж өгөөгүй нам, эвсэл, нэр дэвшигчид оногдуулах хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгож, хэрэгжилтийг сайжруулна. 1.1.3. Сонгуулийн зардлын тайлангаа гаргаж өгөөгүй нам, эвсэл, нэр дэвшигчид оногдуулсан хяналт, хариуцлагын талаар олон нийтэд нээлттэй мэдээлнэ.	“Шүүхийн ерөнхий зөвлөл”-ийн нэрийг хасах	Тус хөтөлбөрийн арга хэмжээний төлөвлөгөөний 1.1.2, 1.1.3-т заасан арга хэмжээ нь манай байгууллагын чиг үүрэгт хамааралгүй байх тул “Мэдээллийн эх сурвалж”, “Хариуцах байгууллага”, “Хамтран хариуцагч” гэх хэсгүүдээс Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн нэрийг хасах саналтай болно.
2	Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 5.3 дугаар зорилтын: 5.3.2. Авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаарх ойлголт, хэрэг, зөрчлийг шийдвэрлэж буй олон улсын туршлага, практик үйл	“Шүүхийн ерөнхий зөвлөл”-ийн нэрийг нэмж оруулах	Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.3 дахь хэсэгт “Шүүхийн сургалт, судалгаа, хүрээлэнгийн бүтэц, орог тоо, ажиллах журам, шүүгчийн сургалтын хөтөлбөрийг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч Ерөнхий зөвлөлтэй зөвшилцөн батална. ” гэж заасны дагуу тус хөтөлбөрийн

<p>ажиллагааны талаарх мэдлэг олгох сургалтыг үе шаттай зохион байгуулж, мэргэшсэн шүүгчийг бэлтгэнэ.</p> <p>5.3.4. Авлига албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг шүүгчийн давтан сургалтад нэвтрүүлнэ.</p>		<p>арга хэмжээний төлөвлөгөөний 5.3.2, 5.3.4-т заасан арга хэмжээний “Хамтран хариуцагч” гэх хэсэгт Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн нэрийг нэмж оруулах саналтай байна.</p>
---	--	---

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН ГАЗАР**

Хуульчдын гудамж 15/1, Бага тойруу,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160-0027
Утас: 26 08 55, Факс: (976-51) 26 37 39,
Цахим шуудан: gro@prokurof.mn,
Цахим хуудас: www.prokurof.mn

2023. 09. 20 № 1/8200
танай _____-ны № _____-т

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН
АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ХЭЛТСИЙН ДАРГА, ЭРХЭЛСЭН
КОМИССАР М.ДАВААТОГТОХ ТАНАА

Албан бичгийн хариу

Танай 2023 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийн, “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөл, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, түүнд шаардагдах хөрөнгийн хэмжээний талаарх саналыг 2023 оны 09 дүгээр сарын 20-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү” гэх 08/14559 дугаартай албан бичиг тус прокурорын газарт мөн оны 09 дүгээр сарын 18-ны өдөр ирсэн.

Төлөвлөгөөний төслийн талаарх саналыг тухайн албан бичигт дурдсан хугацаанд хүргүүлэх боломжгүй байх тул холбогдох саналаа 2023 оны 09 дүгээр сарын 25-ны өдрийн дотор хүргүүлэхээ үүгээр мэдэгдье.

УЛСЫН ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН
ОРЛОГЧ, ТӨРИЙН ХУУЛЬ ЦААЗЫН
ШАДАР ЗӨВЛӨХ

М.ЧИНБАТ

1501034808

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН ГАЗАР**

Хуульчдын гудамж 15/1, Бага тойруу,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160-0027
Утас: 26 08 55, Факс: (976-51) 26 37 39,
Цахим шуудан, pro@prokuror.mn,
Цахим хуудас: www.prokuror.mn

2023.09.22 № 1/8253

танай _____-ны № _____-г

**Төлөвлөгөөний төсөлд санал
хүргүүлэх тухай**

Танай 2023 онь 09 дугаар сарын 15-ны өдрийн 08/14559 дугаартай албан бичгээр ирүүлсэн Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөлтэй танилцаад, дараах саналыг гаргаж байна. Үүнд:

1.Төслийн 5.4.4 дэх хэсэгт заасан "Төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийг бэхжүүлнэ" гэсэн ажлын шаардагдах хөрөнгийн хэмжээ хэсэгт 750 0 /сая төгрөг/ төсөвлөх. Үндэслэл нь: Прокурорын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.1 дэх хэсэгт зааснаар прокурор төр, нийтийн ашиг сонирхол хамгаалан иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд төрийн байгууллагын хүсэлт болон өөрийн санаачилгаар оролцох оролцоо жил бүр нэмэгдэж байна. Тухайлбал: прокурор 2018 онд 35,7 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 489, 2019 онд 1,5 их наяд төгрөгийн үнийн дүнтэй 1361, 2020 онд 1,2 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 1796, 2021 онд 273,1 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 1877, 2022 онд 53,2 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 2382 иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд тус тус оролцсон.

Иймд төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийг бэхжүүлэх зорилго, зорилтын хүрээнд улсын хэмжээнд нийт 14 прокурорын орон тоог шинээр бий болгох шаардлагатай байна. Үүнд:

-Улсын ерөнхий прокурорын газрын Шүүхэд төрийг төлөөлөх хэлтсийн Төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах алба улсын хэмжээнд төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах ажлыг нэгтгэн мэргэжил арга зүйн удирдлагаар хангах, Засгийн газар, яамдын хүсэлтийг хүлээн авч нэхэмжлэл гаргах, захиргаа, иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцдог тул 1 прокурорын орон тоог нэмэх;

-Нийслэлийн прокурорын газар Засгийн газрын агентлаг, Нийслэлийн харьяа төрийн байгууллага, агентлагийн хүсэлтийг хүлээн авч иргэн, захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох, дүүргийн прокурорын газруудыг мэргэжлийн удирдлагаар хангах ажлыг зохион байгуулдаг тул 1 прокурорын орон тоог нэмэх;

-Дундговь, Говь-Алтай Говьсүмбэр, Булган аймгийн прокурорын газар, Багануур дүүргийн прокурорын газарт төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах ажил хариуцсан прокурор байхгүй тул шинээр бий болгох;

1000 170

1501034833

-Нийслэлийн Баянзүрх, Баянгол, Сонгинохайрхан, Сүхбаатар, Хан-Уул, Чингэлтэй, Налайх, Багахангай дүүргийн прокурорын газарт төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах ажил хариуцсан прокурорын орон тоог тус тус нэмэх.

Төслийн энэ заалтын зорилтот түвшинг "2024" гэснийг "2024-2025" гэж өөрчлөх;

2.Төслийн 6.2.1 дэх хэсэгт заасан "Авлигын гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийг шилжүүлэх, хөрөнгө буцаах, мөнгө угаахтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд Олон улсын хамтын ажиллагааг эрчимжүүлнэ." гэсэн хэсгийн мэдээлэл цуглуулах давтамжийг "2 жилд 1 удаа" гэснийг "жил бүр" гэж өөрчлөх;

3.Төслийн 6.2.3 дахь хэсэгт заасан "Авлигын гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, яллах ажиллагаан дахь Олон улсын эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааг үр дүнтэй явуулах нөхцөл байдлыг хангах, мөрдөгч нарыг мэргэшүүлэх, гадаад хэлний мэдлэг, бусад ур чадварыг эзэмшүүлнэ." гэсэн хэсгийн мэдээлэл цуглуулах давтамжийг "2 жилд 1 удаа" гэснийг "жил бүр" гэж өөрчлөх;

4.Төслийн 6.2.4 дэх хэсэгт заасан "Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулахгүйгээр оргон зайлсан, гадаад оронд байгаа, нийтийн албан тушаалтнаар ажиллаж байсан этгээдийг Монгол Улсад буцаан авчирч гэм буруутай эсэхийг нь шүүхээр шийдвэрлүүлнэ." гэсэн хэсгийн мэдээлэл цуглуулах давтамжийг "2 жилд 1 удаа" гэснийг "жил бүр" гэж өөрчлөх;

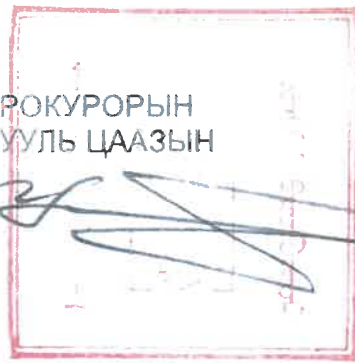
5.Төслийн 5.4.3 дахь хэсэгт заасан "Олон улсын авлигын эсрэг сүлжээ, гадаад хамтын ажиллагаа, туршлага судлах үйл ажиллагаанд Авлигатай тэмцэх газар, прокурорын оролцоог нэмэгдүүлэх, шаардлагатай нөхцөл боломжоор хангана" гэсэн заалтыг "Олон улсын авлигын эсрэг сүлжээнд нэгдэн орох, гадаад хамтын ажиллагаа, туршлага судлах үйл ажиллагаанд шүүх, прокурорын байгууллага, Авлигатай тэмцэх газрын оролцоог нэмэгдүүлэх, шаардлагатай нөхцөл боломжоор хангана" гэж өөрчлөх;

6.Төслийн 6.2.4 дэх хэсэгт "Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулахгүйгээр гадаад улс руу гарсан төрийн албан тушаалтнаар ажиллаж байсан, гэмт хэргээс оргон зайлсан болон эрэн сурвалжлагдаж буй этгээдийг Монгол Улсад буцаан авчирч гэм буруутай эсэхийг нь шүүхээр шийдвэрлүүлнэ." гэснийг "Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулахгүйгээр гадаад улс руу гарсан төрийн албанд ажиллаж байсан, гэмт хэргээс оргон зайлсан болон эрэн сурвалжлагдаж буй этгээдийг олж авчирч, мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах" гэж өөрчлөх.

Саналыг судалж үзэж, шийдвэрлэнэ үү.

УЛСЫН ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН
ОРЛОГЧ, ТӨРИЙН ХУУЛЬ ЦААЗЫН
ШАДАР ЗӨВЛӨХ

М.ЧИНБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН
СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРОО**

15141 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Ж.Самбуугийн гудамж 11, Засгийн газрын XI байр,
Утас: 26 09 75, Факс: (976-11) 32 69 75,
И-мэйл: gecm@gec.gov.mn, Вэбсайт: www.gec.gov.mn

2023.09.20 № 1/328

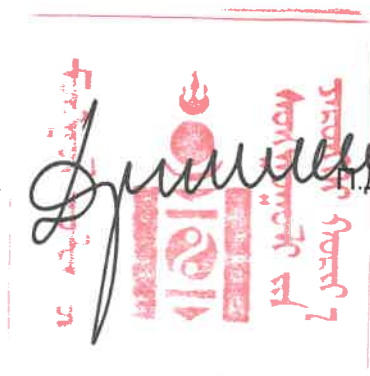
танай 2023.09.15 -ны № 08/14559 -т

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАРТ

Танай 2023 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 08/14559 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн "Авлигын эсрэг үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө"-ний төсөлтэй танилцаад холбогдох саналыг тусгаж, dulamsuren@iaac.mn цахим шуудангаар хүргүүллээ.

Хүндэтгэсэн:

ДАРГА

Т. ДЭЛГЭРНАРАН

1523040017

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ХЭЛТСИЙН ДАРГА, ЭРХЭЛСЭН
КОМИССАР М.ДАВААТОГТОХ ТАНАА

ХЭВЛЭЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН

210620/347 Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг,
10-р хороо, 7-р хороолол, Их Тойруу-54, УБД 1142
Утас: 350002, Факс: 976-11-350002
Цахим шуудан: pim@pressinst.org.mn
Цахим хуудас: <http://www.pressinst.org.mn>

2023.09.20 № 02/68
танай 2023.09.15-ны № 08/14559 -т

САНАЛ ХҮРГҮҮЛЭХ ТУХАЙ

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний (2023-2030) төсөлтэй танилцаж, Хэвлэлийн Хүрээлэнгийн зүгээс хэрэгжүүлэх боломжтой арга хэмжээний саналыг үүгээр хүргүүлж байна.

ХАВСРАЛТ 1: АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД (2023 - 2030) ТУСГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САНАЛ

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

М.МӨНХМАНДАХ

ХАВСРАЛТ 1

ХЭВЛЭЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН

АВЛИГАТГАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД (2023 - 2030) ТУСГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САНАЛ

Үндэсний хөтөлбөрт тусгагдсан үйл ажиллагаа	№	Үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хэрэгжих хугацаа	Эх үүсвэр	Нийт хөрөнгийн хэмжээ (сая төгрөг)	Нэг дэх үе шат (2023-2026 он)		Хоёр дахь үе шат (2027-2030 он)		Хэрэгжүүлэх Байгууллага
						Хүрэх түвшин, үр дүнийн үзүүлэлт	Төсөв	Хүрэх түвшин, үр дүнийн үзүүлэлт	Төсөв	

Зорилт 3.4.Хэвлэл мэдээллийн байгууллага, сэтгүүлчийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бэхжүүлж, хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.

3.4.1.Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийг шинэчлэн батлуулж, сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эрх, үүргийг тодорхой болгоно.	1	Хэвлэл мэдээллийн эрх зүйн орчныг сайжруулах шаардлага хэрэгцээ, олон улсын хүний эрхийн хэм хэмжээний талаарх хуульч, сэтгүүлч, судлаачдын дунд нэгдсэн ойлголт бий болгох	2023-2030 он	Улсын төсөв	20 сая төгрөг	Цуврал сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан байх	10 сая төгрөг	Хэвлэлийн эрх чөлөөний эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах нэгдсэн ойлголт, дүгнэлтэд хүрсэн байх	10 сая төгрөг	Хэвлэлийн эрх чөлөөний эрх зүйн орчныг сайжруулах хуулийн төслийг оролцогч талуудаар хэлэлцүүлж УИХ-	ХЗДХЯ	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөний мэргэшсэн Хуульчдын Сүлжээ Хэвлэл
	2	Хэвлэлийн эрх чөлөөний эрх зүйн орчныг сайжруулах	2023-2030	Улсын төсөв	20 сая төгрөг	Эрх зүйн орчныг сайжруулах, хууль тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулахад шаардлагатай судалгааг хийж, нэмэлт өөрчлөлтийн төсөл боловсруулсан	10 сая төгрөг	Хэвлэлийн эрх чөлөөний эрх зүйн орчныг сайжруулах хуулийн төслийг оролцогч талуудаар хэлэлцүүлж УИХ-	10 сая төгрөг	Хэвлэлийн Хүрээлэн, Глоб Интернэшнл Төв	Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөний асуудлаар мэргэшсэн Хуульчдын	

<p>3.4.2. Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаар мэдээлсэн сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг аливаа дарамт, шахалт, сүрдүүлгээс хамгаалах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгоно.</p>	<p>1 Сэтгүүлчдийн аюулгүй байдлын судалгаа, мониторинг хийж, тулгамдаж буй асуудлуудыг ил тод болгох</p>	<p>2023-2030</p>	<p>Улсын төсөв</p>	<p>10 сая төгрөг</p>	<p>Судалгаа хийж, хуульчдад сургалт зохион байгуулсан байх</p>	<p>10 сая төгрөг</p>	<p>--</p>	<p>--</p>	<p>ХЗДХЯ</p>	<p>Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөний асуудлаар мөргөшсөн хуульчдын үндэсний Сүлжээ</p>
<p>3</p>	<p>Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаар мэдээлсэн сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг аливаа дарамт, шахалт, сүрдүүлгээс хамгаалах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох</p>	<p>2023-2030</p>	<p>Улсын төсөв</p>	<p>5 сая төгрөг</p>	<p>--</p>	<p>--</p>	<p>Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаар мэдээлсэн сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг аливаа дарамт, шахалт, сүрдүүлгээс хамгаалах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох</p>	<p>5 сая төгрөг</p>	<p>Хэвлэлийн Хүрээлэн, Глоб Интернэшнл Төв</p>	<p>Хуульчдын үндэсний Сүлжээ</p>
<p>Зорилт 6.4.Шаардлагатай бусад хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгоно.</p>										
<p>6.4.8. Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эцсийн эцсийн өмчлөгч болон санхүү, орлогын эх үүсвэрийн талаарх</p>	<p>Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эцсийн өмчлөгчийн мэдээллийг ил тод болгох мониторинг хийх, эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах зөвлөмж</p>	<p>2023-2026</p>	<p>Улсын төсөв</p>	<p>30 сая төгрөг</p>	<p>Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эцсийн өмчлөгчийн мэдээлэл ил тод болсон, эрх зүйн зохицуулалтын шаардлага</p>	<p>30 сая төгрөг</p>	<p>--</p>	<p>--</p>	<p>Хэвлэлийн Хүрээлэн</p>	<p>ХХЭХ, УБЕГ</p>

ХАВСРАЛТ 1

<p>Мэдээллийг ил тод болгох зохилцуулалтыг сайжруулна.</p>	<p>2</p>	<p>Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эцсийн өмчлөгчдийг ил тод болгох эрх зүйн зохицуулалтын олон улсын жишгийг судалж, Монголын холбогдох зохилцуулалтыг сайжруулах зөвлөмж боловсруулах, холбогдох талуудаар хэлэлцүүлэх</p>	<p>2026 -2030</p>	<p>10 сая төгрөг</p>		<p>Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эцсийн өмчлөгч болон санхүү, орлогын эх үүсвэрийн талаарх мэдээллийг ил тод болгох зохилцуулалтыг сайжруулах зөвлөмж боловсруулж, холбогдох талуудын</p>	<p>10 сая төгрөг</p>	<p>Хэвлэлтийн Хүүрээлэн</p>	<p>АТГ, ХЗДХЯ, ХХЭХ,</p>
--	----------	---	-------------------	----------------------	--	--	----------------------	-----------------------------	--------------------------

МОНГОЛЫН ХУУЛЬЧДЫН ХОЛБОО

14201 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг
Сүхбаатарын талбай-7,
Монголын Хуульчдын холбооны байр
Веб: www.mglbar.mn, И-мэйл: info@mglbar.mn
Утас: 70116364, Факс: 70116364

2023.09.19 № 2/827
танай _____-ны № _____-т

Төлөвлөгөөний төсөлд санал өгөх тухай

Танаас 2023 оны 08/14559 дугаартай албан бичгээр ирүүлсэн “Төлөвлөгөөнд санал авах тухай” албан бичигтэй танилцлаа.

Тус албан бичгээр ирүүлсэн “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөл”-д өгөх саналыг хавсралтаар хүргүүлэв.

Хавсралт: 3 хуудастай.

ТАМГЫН ГАЗРЫН
ДАРГА

Ш.ЖОЛБАРС

12000911

Монголын Хуульчдын Холбооны 2023 оны 09 дүгээр сарын 19-ны өдрийн дугаарт албан бичгийн ХАВСРАЛТ

8119414

МОНГОЛЫН ХУУЛЬЧДЫН ХОЛБООНООС "АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ (2023-2030 он) ТӨСӨЛ"-Д ӨГӨХ САНАЛ

№	Төлөвлөгөөний төслийн дугаар	Нэмэх, хасах санал	Хэрэгжүүлэх он	Төсөвт өртгийн төсөөлөл	Тайлбар
1.	Үйл ажиллагаа 1.1.1.Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Зөрчлийн хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд сонгуулийн үеэр санал худалдан авахтай холбоотой гэмт хэрэг, зөрчлийг шалган шийдвэрлэх харьяалал, журмыг боловсронгуй болгоно.	Хамтран хэрэгжүүлэх байгууллагад мэргэжлийн холбоо буюу Монголын Хуульчдын Холбоог нэмэх	2023-2024	65,000,000 төгрөг	Хууль тогтоомжийг боловсонгуй болгоход мэргэжлийн холбоодын оролцоог хангах. Монголын Хуульчдын холбооны Чиг үүргийн болон Сайн дурын хороодын гишүүн хуульчид "Хууль тогтоох үйл ажиллагаанд мэргэжлийн шинжээчийн тусалцаа үзүүлэх журам"-ын хүрээнд хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох ажлыг зохион байгуулах, оролцох боломжтой
2.	Зорилт 1.5. Төрийн бодлого, шийдвэр гаргахад нийгмийн сонирхлын бүлэг, иргэн оролцох, нөлөөлөх (лоббидох) эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгоно.	Хамтран хэрэгжүүлэх байгууллагад мэргэжлийн холбоо буюу Монголын Хуульчдын Холбоог нэмэх	2023-2024	25,000,000 төгрөг	Монголын Хуульчдын холбооны Судалгааны төв энэ төрлийн эрх зүйн орчныг судлах, шинэ зохицуулалт бий болгох хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох, хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хүний нөөцийн чадавхтай
3.	Зорилт 2.6 болон Зорилт 5.5	Авлигын эрсдэлийн талаар тус бүлгүүдэд заасан тул нэгтгэх			
4.	Зорилт 3.3.Төрийн үйл ажиллагаанд хараат бус хөндлөнгийн хяналт тавих иргэний нийгмийн байгууллагыг	Тус бүлэгт зөвхөн иргэний нийгмийн байгууллагаас гадна мэргэжлийн холбоодын эрх зүйн			

	бэхжүүлэхэд шаардлагатай дэмжлэг бий болгоно.	орчныг сайжруулах талаар оруулах шаардлагатай			
5.	Зорилт 3.4.Хэвлэл мэдээллийн байгууллага, сэтгүүлчийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бэхжүүлж, хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.	Тус бүлэгт заасан хамрах салбар, хариуцах байгууллагад МХХ гэж товчлол байдлаар бичжээ. МХХ-гэснийг хасах			Хэрэв энэ Монголын Хуульчдын Холбоо бол хуулиар тогтоосон чиг үүрэгт хамаарахгүй тул хасах
6.	Зорилт 5.3.Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх замаар иргэдийн итгэл хүлээсэн, шүүхийн тогтолцоог бэхжүүлнэ.	Тус бүлэгт заасан хамрах салбар, хариуцах байгууллагад Монголын Хуульчдын Холбоог нэмэх			Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.1-т зааснаар Хуульчдын холбоо хуульчийн мэргэжлийн нэр хүнд, үйл ажиллагаа, хариуцлагын нэгдсэн стандарт тогтоох, хуульчдын эрх ашгийг хамгаалах, мэдлэг ур чадварыг нэмэгдүүлэх үндсэн чиг үүрэгтэй.
7.	Зорилт 5.4.Прокурорын байгууллагын томилгоо, үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах замаар хараат бус байдлыг нэмэгдүүлнэ.	Тус бүлэгт заасан хамрах салбар, хариуцах байгууллагад Монголын Хуульчдын Холбоог нэмэх			Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.1-т зааснаар Хуульчдын холбоо хуульчийн мэргэжлийн нэр хүнд, үйл ажиллагаа, хариуцлагын нэгдсэн стандарт тогтоох, хуульчдын эрх ашгийг хамгаалах, мэдлэг ур чадварыг нэмэгдүүлэх үндсэн чиг үүрэгтэй.
8.	Үйл ажиллагаа 6.1.14.Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага /ФАТФ/-ын 40 зөвлөмж, үр дүнтэй байдлын шууд хэрэгжилтийн 11 шалгуурыг хангаж, санхүүгийн бус бизнес, мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг нэмэгдүүлнэ.	Тус бүлэгт заасан хамрах салбар, хариуцах байгууллагад Монголын Хуульчдын Холбоог нэмэх	2024-2027	85,000,000 төгрөг	Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасны дагуу хуульч нь дээрхи зөвлөмжид зааснаар мэдүүлэх үүрэгтэй этгээд, мөн Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулиар Монголын Хуульчдын холбоо санхүүгийн бус мэргэжлийн байгууллагын хувьд хуульчдын мэдүүлэх үүргийг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих чиг үүргийг улсын хэмжээнд

9	НИЙТ	8 санал		235,000,000 төгрөг	хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн. Хуулиар хүлээсэн үүргийн хүрээнд 1000 орчим хуулийн этгээд 5000 гаруй хуульчийн мэргэжлийн үйлчилгээнд хяналт тавих шаардлагатай байдаг тул сургалт зохион байгуулах, сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, магадлан итгэмжлүүлэх, сургагч багш бэлтгэх, хяналт шалгалтын тогтолцоог бэхжүүлэх, уялдаа холбоог бэхжүүлэх, нөлөөллийн арга хэмжээ зохион байгуулах зэрэг арга хэмжээг нийслэл, орон нутагт нэгэн адил хүртээмжтэй, үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх боломжтой.
---	------	---------	--	-----------------------	---

---000---

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг
Бага тойруу-3, Засгийн газрын IV байр
Утас:26-04-37, Факс:51-26-42-30
E-mail: info@audit.gov.mn

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН
АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ХЭЛТСИЙН ДАРГА, ЭРХЭЛСЭН
КОМИССАР М.ДАВААТОГТОХ
ТАНАА

2023.09.20 № 02/1754
танай _____-ны № _____-т

Албан бичгийн хариу

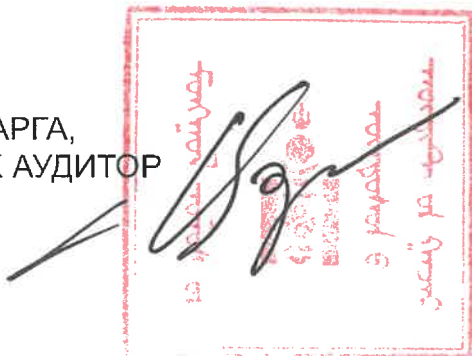
Танай 2023 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 08/14559 дугаартай “төлөвлөгөөнд санал авах тухай” албан бичгийг хүлээн авч танилцлаа.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөлд тусган ирүүлсэн төрийн аудитын байгууллагын чиг үүрэг, үйл ажиллагаанд хамаарал бүхий 8 зорилт, арга хэмжээнд шаардагдах хөрөнгийн хэмжээг хавсралтаар хүргүүлж байна.

Тус төлөвлөгөөний төсөлд тусгагдсан төрийн аудитын байгууллагын чиг үүрэг, үйл ажиллагаанд хамааралгүй бөгөөд хараат бус байдалд нөлөөлж болзошгүй 9 зорилт, арга хэмжээг хариуцах болон хамтран ажиллах байгууллагын жагсаалтаас Үндэсний аудитын газрыг хасахыг санал болгож байна.

Хавсралт 3 хуудастай

ТАМГЫН ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

С.ЦЭРЭНБАЯР

0001953000

Үндэсний аудитын газрын 2023
оны 9 дүгээр сарын 20-ны өдрийн
021 дугаартай албан бичгийн
1457 хавсралт

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний
төлөвлөгөөний төсөлд өгсөн санал

1. Төрийн аудитын байгууллагын чиг үүрэг, үйл ажиллагаанд хамаарал бүхий
“зорилго, зорилт, арга хэмжээ”-нд шаардагдах хөрөнгийн хэмжээ

№	Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	2023-2030 онд шаардагдах хөрөнгийн хэмжээ (сая.төг)
1	Үйл ажиллагаа 1.3.1. Сонгуулийн жилийн санал хураалтын өдрөөс өмнө нам, эвсэл, бүх шатны сонгуульд нэр дэвшигчийн жилийн эцсийн санхүүгийн дэлгэрэнгүй тайланг Үндэсний аудитын байгууллагад хүргүүлэх, хэвлэн нийтлэх зэргээр сонгуулийн үйл ажиллагааны санхүүгийн мэдээллийг ил тод болгох журмыг боловсронгуй болгоно.	15.0
2	Үйл ажиллагаа 5.6.1. Авлигатай тэмцэх газар болон төрийн аудитын байгууллагын авлигын эсрэг чиглэсэн хамтын ажиллагааг төлөвшүүлэх, талуудын үүрэг, оролцоог оновчтой тодорхойлж, хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ.	80.0
3	Үйл ажиллагаа 5.6.3. Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд төрийн аудитын байгууллагаас гүйцэтгэсэн аудитын үр дүнг ашиглах горим, тогтолцоо бий болгоно.	160.0
4	Үйл ажиллагаа 7.5.2. Төрийн аудитын тухайн жилийн сэдвийн төлөвлөлт, аудитын үр дүнг олон нийтэд ил тод мэдээлж, эргэх холбоо тогтоох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	240.0
5	Үйл ажиллагаа 7.5.3. Засгийн газрын хяналт шалгалт, төрийн аудитын байгууллагын дүгнэлт, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх, хариуцлага хүлээлгэх тогтолцоог боловсронгуй болгоно.	100.0
6	Үйл ажиллагаа 7.5.4. Аудитын хуулийн этгээдийг төрийн аудитад татан оролцуулах үйл ажиллагааг ил тод болгож, хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.	240.0
7	Үйл ажиллагаа 8.2.3. Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн баталгаажсан санхүүгийн, гүйцэтгэлийн болон нийцлийн аудитын тайланг олон нийтэд ил тод байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	320.0
8	Үйл ажиллагаа 8.3.2. Алдагдалтай ажилласан төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн тайланд хөндлөнгийн аудитын шалгалт хийж, үндэслэл, шалтгааныг тогтоож, шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.	160.0

2. Төрийн аудитын байгууллагын чиг үүрэг, үйл ажиллагаанд хамааралгүй бөгөөд хараат бус байдалд нөлөөлж болзошгүй зорилт, арга хэмжээ

№	Зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	ҮАГ-ын санал, тайлбар
1	Үйл ажиллагаа 1.2.2. Улс төрийн албан тушаалтан иргэдийн саналыг авах зорилгоор сонгуулийн бус үед төрийн ажил, үйлчилгээг өөрийн нэрээр хэрэгжүүлэх, төрийн байгууллага, албан тушаалтныг өөрийн ашиг сонирхлын үүднээс үйл ажиллагаандаа оролцуулах, мөнгө, эд зүйл тараахыг хориглоно.	Төрийн аудитын байгууллагын чиг үүрэгт хамааралгүй тул Үндэсний аудитын газрыг хариуцах болон хамтрагч байгууллагын жагсаалтаас хасах
2	Үйл ажиллагаа 1.2.3. Сонгогчийн саналыг худалдан авахыг завдсан, худалдан авсан, сонгуулийн зардлын тайлангаа үнэн зөв гаргаагүй хүн, хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгож, хяналт, хариуцлагын тогтолцоо бүрдүүлнэ.	
3	Үйл ажиллагаа 8.2.2. Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн хөрөнгийг үйл ажиллагааны үндсэн зорилгод нийцээгүй улс төрийн шинжтэй шийдвэр, нийгмийн халамж, тусламж дэмжлэг, хөнгөлөлт, урамшуулал зэрэг үйл ажиллагааны санхүүжилтэд зарцуулахыг таслан зогсооно.	
4	Үйл ажиллагаа 8.2.4. Төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд аливаа нийтлэл, нэвтрүүлэг, зар сурталчилгаа, мэдээ мэдээллийг олон нийтэд хүргэхтэй холбогдсон үйл ажиллагааг нээлттэй, ил тод болгоно.	
5	Үйл ажиллагаа 1.3.2. Улс төрийн намын санхүүжилтийг бүрэн ил тод болгож, хандив өгсөн бүх этгээд, тэдгээрийн хандивын хэмжээ, түүнчлэн намын тайлагнасан зардлыг тусгасан жилийн санхүүгийн нэгдсэн дэлгэрэнгүй тайланг гаргуулдаг болно.	Улс төрийн намын тухай хуулиар төсөлд эдгээр асуудлыг Сонгуулийн ерөнхий хороо хариуцахаар зохицуулсан тул Үндэсний аудитын газрыг хариуцах болон хамтрагч байгууллагын жагсаалтаас хасах саналтай байна.
6	Үйл ажиллагаа 1.4.1. Сонгуульд оролцохоор бүртгүүлсэн нам, эвсэл, нэр дэвшигч нь санал хураалтын өдрөөс өмнө санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартын дагуу бэлтгэсэн дэлгэрэнгүй тайланг хүргүүлэх, нийтэд мэдээлэх журмыг боловсронгуй болгож, хэрэгжилтийг хангах механизмыг бүрдүүлнэ.	
7	Үйл ажиллагаа 1.4.6. Сонгуульд оролцохоор бүртгүүлсэн нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн сонгуулийн зардлын аудитлагдсан тайланд төрийн бус байгууллага, сонгогчдоос хөндлөнгийн хяналт хийх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.	

8	<p>Үйл ажиллагаа 7.1.6.Төсөвт бус зардлыг төрийн өмчит хуулийн этгээдийн хөрөнгөөс татах, төлүүлэх, өр барагдуулах зэргээр төсвөөс гадуурх зардал гаргахыг хориглох, хариуцлага хүлээлгэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.</p>	
9	<p>Үйл ажиллагаа 7.4.5. Төрийн худалдан авах ажиллагааны гэрээнд авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх зохицуулалтыг тусгах, зөрчил тогтоогдсон тохиолдолд гэрээг цуцалж, учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлж, олон нийтэд мэдээлнэ.</p>	<p>Энэ арга хэмжээг төрийн аудитын байгууллагад хариуцуулах нь хараат бус байдалд сөргөөр нөлөөлөхөөс гадна төрийн аудитын байгууллагын чиг үүрэгт хамааралгүй тул "ҮАГ" гэснийг хасах саналтай байна</p>

Үндэсний аудитын газар

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХ
ШҮҮХИЙН СУРГАЛТ, СУДАЛГАА,
МЭДЭЭЛЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН

15170 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Ж.Самбуугийн гудамж 18, Утас: 26 15 44

2023.09.22 № 1/250

танай _____-ны № _____-т

Хариу хүргүүлэх тухай

Танай хэлтсээс Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөлд Улсын дээд шүүхээс санал авахаар ирүүлсэн бичигтэй танилцлаа.

Тус хүрээлэн нь Шүүхийн тухай хуульд зааснаар 2021 оноос шүүгчийн сургалт зохион байгуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлэн Улсын дээд шүүхийн дэргэд ажиллаж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн 5.3 дугаар зорилтын 5.3.2 болон 5.3.4 дэх хэсэг нь манай хүрээлэнгийн эрхлэх чиг үүрэгт хамаарч байх тул Үндэсний хөтөлбөрийн эдгээр зорилтыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг хариуцах байгууллагаар Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэнг томилон оролцуулах саналтай байна.

Эдгээр зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх сургалтын төлөвлөгөө, шаардагдах төсвийн төсөл болон мөн хөтөлбөрийн 6.1 дүгээр зорилтын 6.1.1 дэх хэсгийн арга хэмжээг хариуцах үндсэн байгууллагаар Улсын дээд шүүх байх тул тус арга хэмжээг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө, төсвийн төслийг хавсралтаар хүргэж байна.

Хавсралт 6 хуудастай.

ЗАХИРАЛ

Д.ЭРДЭНЭЧИМЭГ

2120057

ШССМХ-ийн 2023 оны 9 сарын
 22-ны өдрийн тоот албан бичгийн
 Хаасралт

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД ӨГӨХ САНАЛ
 (2023-2030)

№	Бодлогын үндэслэл (Алсын хараа-2050)	Зорилго, үйл зорилт, үйл ажиллагаа	Хүрэх үр дүн	2023-2030 онд Шаар дагдах хөрөнгийн хэмжээ (сая.т өгрөг)	Санх үүгийн үүсвэр	Хамрах салбар, хариуцах байгууллага. Үндсэн	Хамрах салбар, харууцах байгууллага. Хамтрагч	Шалгуур үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Суурь түвшин	Суурь түвшний он	Зорилтот түвшин. (2023-2025)	Зорилтот түвшин. (2026-2030)	Мэдээлэл эх сурвалж	Мэдээлэл цуглуулах арга зүй	Мэдээлэл цуглуулах давтамж	Хариуцах байгууллага
5.3.2	Үйл ажиллагаа 5.3.2.Авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаарх ойлголт, хэрэг, зөрчлийг шийдвэрлэж буй олон улсын туршлага, практик үйл ажиллагааны талаарх мэдлэг олгох сургалтыг үе шаттай зохион байгуулж, мэргэшсэн шүүгчийг бэлтгэнэ.	Авлигын гэмт хэрэг, зөрчлийг шийдвэрлэж буй эрлэх мэргэшсэн 120 шүүгч бэлтгэнэ байна	500.0	Улсын төсөв, бусад эх үүсвэр	Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн	ШЕЗ	Сургалтыг үе шаттай зохион байгуулж, мэргэшсэн шүүгчийг бэлтгэнэ эсэх	Тоо	Эрүүгийн 226 шүүгчид "Авлигын болон мөнгө угаах гэмт хэргийн эрх зүйн зохицуулалт" сэдэвт 1 багц цагийн сургалт зохион байгуулсан. Урт хугацааны сургалтын хөтөлбөр, тодорхой жишиг туршлага тогтоогүй.	2022	Гадаад оронд 20 шүүгч сургалт багш бэлтгэсэн байна. (2024)	Жил бүр 20 шүүгчийг мэргэшүүлэх сургалтад хамруулсан байна.	ШССМХ-ийн сургалтын тайлан, Шүүгч дээс авсан судалгаа	Судалгаа шинжилгээ	Сургалт эхэлсэн ээс хойш 2 жил тутам	ШССМХ	

5.3.4	5.1.9	Уйл ажиллагаа 5.3.4.Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварыг бэхжүүлэх агуулга, хөтөлбөрийг шүүгчийн давтан сургалтад нэвтрүүлнэ.	Урт хугаца аны сургал тын хөтөл бөр болов сруул ан, гарын авлаг	500.0	Улсын төсөв, бусад эх үүсвэр	Шүүхийн сургалт, судалгаа	ШЕЗ	Шүүгч бэлтг эх сурга лтын урт хугац ааны хөтөл бөрийг болов сруул ж, ур дүнг тооцо ж хэвш эн эсэх	Тоо	"Авлигын болон мөнгө угаах гэмт хэргийн эрх зүйн зохицуулалт" сэдэвт 1 багц цагийн сургалтын хөтөлбөр боловсруула н батлуулж, сургалт зохион байгуулсан. Урт хугацааны сургалтын хөтөлбөр байхгүй.	2022	Тусгайлсан сургалтын хөтөлбөр боловсру улахад шаардлаг атай судалгаа хийсэн байх. (2023)	Хөтөлбөр боловсру улж, гарын авлага бэлтгэсэн байна. (2024)	Сургалтын хөтөлбөр ийн хэрэгжилт ийн үр дүнг үнэлэх (2027, 2030)	Шүүгч авсан судал гаа	Шүүх ийн сурга лт, судал гаа, мэдээ ллийн хүрээ лэнги йн тайла н, Шүүгч дээс авсан судал гаа	Сургал т эхэлсн ээс хойш 2 жил тутам	ШСС МХ
-------	-------	---	--	-------	--	---------------------------------	-----	---	-----	---	------	--	--	--	--------------------------------	---	--	-----------

6.1.1	7.3.3.2	<p>Үйл ажиллагаа 6.1.1 Хөрөнгө буцаасан, мэдээлэл солилцсон, хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан олон улсын туршлагад тулгуурлан сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.</p>	800.0	Улсын төсөв, бусад эх үүсвэ р.	УДШ, УЕПГ, АТГ	Монголын хуульчдын нолбоо	Шүүгч прокурор мөрдөгчийн чадав хыг бэхжүүлэх сургалтууд зохион байгуулсан байх	Сургалтад хамрагдсан хүний тоо	Хангалтгүй	2022	Бусад улсын мөрдөн шалгах байгууллагатай хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулдаг, хөрөнгө царцаах, буцаан авах, нотлох баримт шилжүүлэх чиглэлээр хуульч, хууль сахиулагчдын ажлын туршлага нэмэгдсэн байна.	Хөрөнгө буцаасан, мэдээлэл нотлох баримт солилцсон, хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах чиглэлээр албан хаагчдын мэргэжлийн мэдээлэл	Шүүх, прокурор, Хууль сахиулах байгууллагын статикийн мэдээлэл	Судалгаа шинжилгээ	жилд нэг удаа	УДШ, УЕПГ, АТГ
-------	---------	---	-------	---	----------------------	---------------------------------	--	---	------------	------	---	--	--	--------------------	---------------	----------------------

МЭРГЭШСЭН ШҮҮГЧ БЭЛТГЭХ СУРГАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ
(Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр - 5.3.2)

Д/д	Хэрэгжүүлэх хугацаа (он)	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Оролцогчийн тоо	Шаардагдах төсөв (төгрөг)
1.	2023	Сургалтын хөтөлбөр боловсруулахад шаардагдах судалгаа хийх	5 ¹	20,000,000
2.	2024	Сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, батлуулах	6 ²	30,000,000
3.		Сургагч багш бэлтгэх сургалт	20 ³	230,000,000
4.	2025	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	25 ⁴	26,230,000
5.	2026	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	25	26,230,000
6.	2027	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	25	26,230,000
7.		Сургалтын үр дүнг үнэлэх	5 ⁵	20,000,000
8.	2028	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	25	26,230,000
9.	2029	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	25	26,230,000
10.	2030	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	25	26,230,000
11.		Сургалтын үр дүнг үнэлэх	5	20,000,000
				477, 380,000

¹ Судалгааны баг бүрдүүлэх. Нэг хүний цагийн хөлс 100,000 төгрөг, дунджаар 40 цаг ажиллахаар тооцов.

² Урт хугацааны сургалтын ерөнхий хөтөлбөр боловсруулах, жилд 2 багц цагийн нарийвчилсан хөтөлбөр, нийт 6 жилийн сургалтын хөтөлбөр боловсруулна.

³ 2024 онд шүүгч-сургагч багш бэлтгэх сургалтыг гадаад улсад зохион байгуулахаар төлөвлөн онгоцны зардал /2 тал/ 1 хүнд 7,000,000 төгрөг, томилолт 1 хүнд 900,000 төгрөг, нийт 5 өдөр байхаар тооцов.

⁴ Эрүүгийн хэргийн 60 шүүхээс тус бүр 2-3 шүүгчийг (нийслэлийн хэмжээний 11 шүүхээс 40 шүүгч, орон нутгаас 110 шүүгч) мэргэшүүлэх сургалтад хамруулна. 2025 оноос хойш зохион байгуулах сургалтын 1 жилд шаардагдах төсөв дараах зардлыг тооцон гаргав:

- Томилолтын зардлыг Сангийн сайдын 2022 оны 06 дугаар сарын 02-ны өдрийн 120 дугаар тушаалд заасны дагуу УБ хотод 142,000 төгрөг 4 өдрөөр;
- Сургалтад орон нутгаас ирж оролцох нэг хүний замын зардлыг /газарар/ 100,000*90=9,000,000 төгрөгөөр тооцож, онгоцоор ирэх аймгуудын зардлыг дунджаар 1,300,000 *20=26,000,000 төгрөгөөр тооцов /Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Увс, Ховд аймгийн шүүхүүд, Ховд аймгийн Булган сум дахь сум дундын шүүхээс сургалтад оролцогчдыг онгоцоор зорчихоор тооцсон бөгөөд тухай бүр онгоцны билетийн үнэ өөрчлөгдөж байдаг/;
- Нэг хүнд ногдох нэг удаагийн цайны материалын зардлыг 20,000 төгрөг, 2 өдрөөр;
- Сургагч багшийн 1 цагт (1 цаг=45 мин) ногдох урамшууллын хэмжээг 130,000 төгрөг, 1 жилд 16 цагийн сургалтаар;
- Нэг хүнд ногдох бичгийн хэрэгслийг 10,000 төгрөгөөр;
- Танхимын түрээс 1 цагт 200,000 төгрөг, нийт 16 цагаар.

⁵ Сургалтын үр дүнг үнэлэх (мониторинг) баг бүрдүүлэн, 1 ажилтан 40 цаг ажиллахаар төлөвлөж, цагийн хөлсийг 100,000 төгрөг байхаар тооцов.

СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР БОЛОВСРУУЛАХ, СУРГАЛТ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

(Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр - 5.3.4)

Д/д	Хэрэгжүүлэх хугацаа (он)	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Оролцогчийн тоо	Шаардагдах төсөв (төгрөг)
1.	2023	Сургалтын хөтөлбөр боловсруулан батлуулахад шаардагдах судалгаа хийх	10 ⁶	40,000,000
2.	2024	Сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, батлуулах	6 ⁷	30,000,000
3.		Хөтөлбөрийн дагуу гарын авлага бэлтгэх, хэвлэх	10 ⁸	62,500,000
4.	2025	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
5.	2026	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
6.	2027	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
7.		Сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үнэлэх	5 ⁹	20,000,000
8.	2028	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
9.	2029	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
10.	2030	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	5	20,000,000
11.		Сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үнэлэх	40	38,750,000
				405,000,000

⁶ Судалгааны баг бүрдүүлэх. Нэг хүний цагийн хөлс 100,000 төгрөг, дунджаар 40 цаг ажиллахаар тооцов.

⁷ Урт хугацааны сургалтын ерөнхий хөтөлбөр боловсруулах, жилд 2 багц цагийн нарийвчилсан хөтөлбөр, нийт 6 жилийн сургалтын хөтөлбөр боловсруулна.

⁸ Гарын авлага зохиогчийн хөлс 1 хүнд 5,000,000 төгрөгөөр, хэвлэлтийн зардал 1 ном 25,000 төгрөг (нийт 500 хувь) тооцов.

⁹ Хөтөлбөр үнэлэх баг бүрдүүлэх. 1 ажилтан 40 цаг ажиллахаар төлөвлөж, цагийн хөлсийг 100,000 төгрөг байхаар тооцов.

ШҮҮГЧ, ПРОКУРОР, МӨРДӨГЧИЙН ЧАДАВХЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ СУРГАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

(Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр – 6.1.1)

Хөрөнгө буцаасан, мэдээлэл нотлох баримт солилцсон, хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах чиглэлээр албан хаагчдын мэргэжлийн мэдлэг, ур чадварыг нэмэгдүүлэх¹⁰

Д/д	Хэрэгжүүлэх хугацаа (он)	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Оролцогчийн тоо	Шаардагдах төсөв (төгрөг)
1.	2023	Сургалтын хөтөлбөр боловсруулахад шаардагдах судалгаа хийх	3 ¹¹	12,000,000
2.	2024	Сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, батлуулах	3 ¹²	6,000,000
3.		Хөтөлбөрийн дагуу гарын авлага бэлтгэх, хэвлэх	3 ¹³	22,500,000
4.	2025	Сургагч багш бэлтгэх сургалт	15	30,000,000
5.	2026	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
6.	2027	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
7.	2028	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
8.	2029	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
9.	2030	Шүүгчдийн сургалт зохион байгуулах	40	38,750,000
				264,250,000

¹⁰ Хамтарсан сургалт зохион байгуулах тохиолдолд төлөвлөгөө болон төсөвт өөрчлөлт орох магадлалтай.

¹¹ Судалгааны баг бүрдүүлэх. Нэг хүний цагийн хөлс 100,000 төгрөг, дунджаар 40 цаг ажиллахаар тооцов.

¹² 16 цагийн сургалтын хөтөлбөр боловсруулна.

¹³ Гарын авлага зохиогчийн хөлс 1 хүнд 5,000,000 төгрөгөөр, хэвлэлтийн зардал 1 ном 25,000 төгрөг (нийт 300 хувь) тооцов.

МОНГОЛ УЛС
МОНГОЛБАНК

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу 3, Утас: 32-03-92, Факс: (976-11) 31-14-71
<http://www.mongolbank.mn>

2023.09.26 № А-10/862
танай _____-ны № _____-т

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН
АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ХЭЛТСИЙН ДАРГА, ЭРХЭЛСЭН
КОМИССАР М.ДАВААТОГТОХ
ТАНАА

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг
хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний
төсөлд санал хүргүүлэх тухай

Танайхаас 2023 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 08/14559 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр /2023-2030/” хүрээнд танайхаас боловсруулсан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд санал авах тухай албан бичигтэй танилцаад дараах саналыг үүгээр хүргүүлж байна.

1. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд тусгасан дараах зорилт, үйл ажиллагаанаас Монголбанкыг хасуулах саналтай байна. Үүнд:

1.1. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 3.3.3-т “Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага /ФАТФ/-ын Техник хэрэгжилтийн зөвлөмжид нийцүүлэн ашигийн бус салбар дахь терроризмыг санхүүжүүлэх үндэсний эрсдэлийн үнэлгээний аргачлалыг боловсруулж, үүнд ашигийн бус байгууллагыг хамруулна” гэжээ. Холбогдох байгууллагуудаас бүрдсэн ажлын хэсэг Дэлхийн банкны аргачлал ашиглан ашигийн бус байгууллагын терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэлийн үнэлгээг 2020 онд хийсэн. Монголбанкны төлөөлөл тус ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд орж ажилласан. 2023 онд Ази Номхон далайн мөнгө угаахтай тэмцэх бүлэгт хүргүүлсэн Монгол Улсын явцын тайланд энэхүү эрсдэлийн үнэлгээтэй холбоотой хийгдсэн ажлууд болон АББ-ыг терроризмыг санхүүжүүлэх зорилгоор урвуулан ашиглахтай холбоотой Зөвлөмж 8-ын хүрээнд хийгдсэн ажлуудыг тусган тайлагнаж, Зөвлөмж 8-ын “хэсэгчлэн биелүүлсэн” үнэлгээг “бүрэн биелүүлсэн” болгон ахиулсан. Иймд 3.3.3 дахь ажлын хамтран хэрэгжүүлэгчээс Монголбанкыг хасуулах саналтай байна. Мөн ФАТФ-ын ажлын хэсэг гэж ямар чиг үүрэгтэй, ямар ажлын хэсгийг хэлж байгаа нь тодорхойгүй байгаа тул үүнийг тодруулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

1.2. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 4.2.2-т “Үйл ажиллагаа 4.2.2. Бизнесийн үйл ажиллагаа, шударга өрсөлдөөнд сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийг тодорхойлох суурь судалгааг үе шаттайгаар зохион байгуулж, хариу арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ” гэжээ. Монголбанк нь Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн дагуу Монгол Улсын Засгийн газар болон тусгай зөвшөөрөл бүхий банкнаас бусад иргэн, аж ахуйн нэгж, хуулийн этгээдтэй харилцдаггүй бөгөөд банкны дотоод хэрэгт хөндлөнгөөс оролцдоггүй болно. Тус зорилт нь Засгийн газрын тохируулагч агентлаг болох Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газрын чиг үүрэгт хамаарахаар байна.

1523022939

1.3. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 6.2.2-т “Үйл ажиллагаа 6.2.2. Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн зөрчлийг илрүүлэх чиглэлээр бусад улс орны хууль сахиулах байгууллагатай хамтран ажиллана” гэжээ. Уг үйл ажиллагаа нь шударга бусаар олсон орлогыг илрүүлэх, түүнд холбогдох эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхтэй холбоотой байх тул хууль сахиулах байгууллагын үйл ажиллагаанд хамаарахаар байна.

2. Монголбанкнаас 2017-2022 оны хооронд гүйцэтгэсэн Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд тусгагдсан дангаар хариуцсан 5 ажил, хууль сахиулах байгууллагатай хамтран хариуцсан 1 ажлыг амжилттай гүйцэтгэсэн ба үүнээс 2 ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байгаа тул шинээр батлагдах төлөвлөгөөнд нэмж тусгуулах саналтай байна. Үүнд:

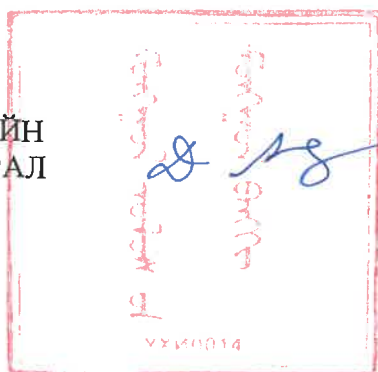
2.1. Банкны зээлийн бодлого, түүний журмыг боловсронгуй болгох, зээлдэгч болон санхүүгийн хэрэглэгчийн эрхийг хангасан эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;

2.2. Хөрөнгийн зах зээлийг дэмжих замаар банкны засаглалыг нээлттэй болгож, түүнд чиглэсэн арга хэмжээг авах.

Мөн танайхаас 2023 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрийн 01/3476 дугаар албан бичгээр Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооноос Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийг “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод нийцүүлэн боловсруулах үүрэг болгосны дагуу “Хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл болон Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн үзэл баримтлал, танилцуулгад санал авах тухай албан бичгийн дагуу Монголбанкнаас 2023 оны 03 дугаар сарын 20-ны өдрийн А-1/269 дугаар албан бичгээр хариуг хүргүүлсэн болно. Албан бичгийн хуулбарыг хавсаргав.

Хавсралт 9 хуудастай.

ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН
ГАЗРЫН ЗАХИРАЛ

Д.АЮУШ

НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМ

2023 оны 9 сарын 22 өдөр

Дугаар 78.

Улаанбаатар хот

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХЭЛТЭС-Т

Төлөвлөгөөнд санал өгөх тухай

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг 2023-2030 онд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөтэй бид танилцлаа. Нээлттэй Нийгэм Форум нь Үндэсний хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулах ажлын хэсэгт орж ажилласан тул тус төлөвлөгөөнд манай үндсэн саналууд бүрэн тусжээ. Нэмж тусгах дөрвөн санал буйг үүгээр хүргүүлж байна. Үүнд,

Зорилт 2.2 буюу Нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлгийг хянах үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтын механизмыг бий болгох зорилтын хүрээнд:

- *Хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө орлогын мэдүүлгийн мэдээллийг нээлттэй мэдээллийн стандартаар нийтэд ил тод болгоно.*

Зорилт 4.3 буюу Авлигын улмаас олсон хөрөнгө, орлогыг илрүүлэх, мөнгө угаах эрсдэлийг бууруулж, хуулийн этгээдийн хүлээх үүрэг, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх зорилтын хүрээнд:

- *Компанийн тухай, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай, Хөрөнгийн биржийн тухай хуульд эцсийн өмчлөгчийн мэдээллийг ил тод болгох чиглэлээр нэмэлт өөрчлөлт оруулна.*

Үйл ажиллагаа 8.4.4 буюу Эрдэс баялгийн салбарын ил тод байдлыг хангах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх ажлын хүрээнд:

- *Ашигт малтмал, газрын тосны тусгай зөвшөөрөл олгох үйл явцад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн эрсдэлийг үнэлэх магадлан итгэмжлэл хийх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.*

- *Газрын тос, уламжлалт бус газрын тосны эрэл, хайгуулын ашиглалттай холбоотой гэрээг нийтэд ил тод болгоно.*

Та бүхэн эдгээр саналыг анхаарч төлөвлөгөөндөө тусгана гэж найдаж байна.

Хүндэтгэсэн,

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

П.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

**ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН
ЗӨВЛӨЛИЙН АЖЛЫН АЛБА**

14201 Улаанбаатар хот, Төрийн ордон
Сүхбаатарын талбай 6, Утас: 51-263882, Факс: 329883,
И-мэйл: info@nsc.gov.mn

2023.09.19 № 5/338

танай _____ -ны № _____ -т

Санал хүргүүлэх тухай

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө (2023-2030)-ний төсөлтэй танилцаж, дараах саналыг хүргүүлж байна. Үүнд:

1. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 1.4 дэх зорилтын хүрээнд:

1.1. Сонгуулийн ерөнхий хорооны удирдах албан тушаалтан, гишүүдийг чадахуйн зарчим (мерит)-д нийцүүлэн нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар томилох, улс төрөөс ангид байх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;

2. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 1.5 дахь зорилтын хүрээнд:

2.1. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт яллагдагчаар татагдсан төрийн өндөр болон улс төрийн албан тушаалтнуудад улс төрийн нам, эвсэл, нэгдмэл сонирхол бүхий бүлгүүдийн зүгээс улс төрийн дэмжлэг үзүүлэх боломжийг хязгаарлах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох;

3. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 5.3, 5.4 дэх зорилтын хүрээнд:

3.1. Авлига, албан тушаалын зарим төрлийн гэмт хэргийн шинжийг тодорхой болгож, төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах (авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн улмаас төрд учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх) чиглэлээр эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох;

3.2. Прокурор, шүүгчийн зөвшөөрлөөр явуулах мөрдөн шалгах ажиллагааны цар хүрээг багасгах, мөрдөгчийн бие даан шийдвэр гаргах эрх хэмжээг нэмэгдүүлэх чиглэлээр холбогдох хууль тогтоомжийг шинэчлэх;

3.3. Авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх, мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр гадаад орнуудын туршлагыг судалж, нэвтрүүлэх, мөрдөгч, прокурор, шүүгчдийг үе шаттай сургалтад хамруулах, дагнан мэргэшүүлэх, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг шийдвэрлэх зөв жишгийг бий болгох зэрэг болно.

ДАРГА,
БРИГАДЫН ГЕНЕРАЛ

ДАРНИУНБОЛД

000050288

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН ГАЗАР**

Хуульчдын гудамж 15/1, Бага тойруу,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160-0027
Утас: 26 08 55, Факс: (976-51) 26 37 39,
Цахим шуудан: pro@prokuror.mn,
Цахим хуудас: www.prokuror.mn

2023.09.22 № 1/8253

танай _____-ны № _____-т

**Төлөвлөгөөний төсөлд санал
хүргүүлэх тухай**

Танай 2023 оны 09 дугаар сарын 15-ны өдрийн 08/14559 дугаартай албан бичгээр ирүүлсэн Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөлтэй танилцаад, дараах саналыг гаргаж байна. Үүнд:

1.Төслийн 5.4.4 дэх хэсэгт заасан “Төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийг бэхжүүлнэ” гэсэн ажлын шаардагдах хөрөнгийн хэмжээ хэсэгт 750.0 /сая төгрөг/ төсөвлөх. Үндэслэл нь: Прокурорын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.1 дэх хэсэгт зааснаар прокурор төр, нийтийн ашиг сонирхол хамгаалан иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд төрийн байгууллагын хүсэлт болон өөрийн санаачилгаар оролцох оролцоо жил бүр нэмэгдэж байна. Тухайлбал: прокурор 2018 онд 35,7 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 489, 2019 онд 1,5 их наяд төгрөгийн үнийн дүнтэй 1361, 2020 онд 1,2 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 1796, 2021 онд 273,1 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 1877, 2022 онд 53,2 тэрбум төгрөгийн үнийн дүнтэй 2382 иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд тус тус оролцсон.

Иймд төрийн албан хаагчийн буруутай үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийг бэхжүүлэх зорилго, зорилтын хүрээнд улсын хэмжээнд нийт 14 прокурорын орон тоог шинээр бий болгох шаардлагатай байна. Үүнд:

-Улсын ерөнхий прокурорын газрын Шүүхэд төрийг төлөөлөх хэлтсийн Төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах алба улсын хэмжээнд төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах ажлыг нэгтгэн мэргэжил арга зүйн удирдлагаар хангах, Засгийн газар, яамдын хүсэлтийг хүлээн авч нэхэмжлэл гаргах, захиргаа, иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцдог тул 1 прокурорын орон тоог нэмэх;

-Нийслэлийн прокурорын газар Засгийн газрын агентлаг, Нийслэлийн харьяа төрийн байгууллага, агентлагийн хүсэлтийг хүлээн авч иргэн, захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох, дүүргийн прокурорын газруудыг мэргэжлийн удирдлагаар хангах ажлыг зохион байгуулдаг тул 1 прокурорын орон тоог нэмэх;

-Дундговь, Говь-Алтай, Говьсүмбэр, Булган аймгийн прокурорын газар, Багануур дүүргийн прокурорын газарт төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах ажил хариуцсан прокурор байхгүй тул шинээр бий болгох;

1501034833

-Нийслэлийн Баянзүрх, Баянгол, Сонгинохайрхан, Сүхбаатар, Хан-Уул, Чингэлтэй, Налайх, Багахангай дүүргийн прокурорын газарт төр, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах ажил хариуцсан прокурорын орон тоог тус тус нэмэх.

Төслийн энэ заалтын зорилтот түвшинг “2024” гэснийг “2024-2025” гэж өөрчлөх;

2.Төслийн 6.2.1 дэх хэсэгт заасан “Авлигын гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийг шилжүүлэх, хөрөнгө буцаах, мөнгө угаахтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд Олон улсын хамтын ажиллагааг эрчимжүүлнэ.” гэсэн хэсгийн мэдээлэл цуглуулах давтамжийг “2 жилд 1 удаа” гэснийг “жил бүр” гэж өөрчлөх;

3.Төслийн 6.2.3 дахь хэсэгт заасан “Авлигын гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, яллах ажиллагаан дахь Олон улсын эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааг үр дүнтэй явуулах нөхцөл байдлыг хангах, мөрдөгч нарыг мэргэшүүлэх, гадаад хэлний мэдлэг, бусад ур чадварыг эзэмшүүлнэ.” гэсэн хэсгийн мэдээлэл цуглуулах давтамжийг “2 жилд 1 удаа” гэснийг “жил бүр” гэж өөрчлөх;

4.Төслийн 6.2.4 дэх хэсэгт заасан “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулахгүйгээр оргон зайлсан, гадаад оронд байгаа, нийтийн албан тушаалтнаар ажиллаж байсан этгээдийг Монгол Улсад буцаан авчирч гэм буруутай эсэхийг нь шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.” гэсэн хэсгийн мэдээлэл цуглуулах давтамжийг “2 жилд 1 удаа” гэснийг “жил бүр” гэж өөрчлөх;

5.Төслийн 5.4.3 дахь хэсэгт заасан “Олон улсын авлигын эсрэг сүлжээ, гадаад хамтын ажиллагаа, туршлага судлах үйл ажиллагаанд Авлигатай тэмцэх газар, прокурорын оролцоог нэмэгдүүлэх, шаардлагатай нөхцөл боломжоор хангана” гэсэн заалтыг “Олон улсын авлигын эсрэг сүлжээнд нэгдэн орох, гадаад хамтын ажиллагаа, туршлага судлах үйл ажиллагаанд шүүх, прокурорын байгууллага, Авлигатай тэмцэх газрын оролцоог нэмэгдүүлэх, шаардлагатай нөхцөл боломжоор хангана” гэж өөрчлөх;

6.Төслийн 6.2.4 дэх хэсэгт “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулахгүйгээр гадаад улс руу гарсан төрийн албан тушаалтнаар ажиллаж байсан, гэмт хэргээс оргон зайлсан болон эрэн сурвалжлагдаж буй этгээдийг Монгол Улсад буцаан авчирч гэм буруутай эсэхийг нь шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.” гэснийг “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт холбогдсон боловч хуулийн байгууллагад шалгуулахгүйгээр гадаад улс руу гарсан төрийн албанд ажиллаж байсан, гэмт хэргээс оргон зайлсан болон эрэн сурвалжлагдаж буй этгээдийг олж авчирч, мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах” гэж өөрчлөх.

Саналыг судалж үзэж, шийдвэрлэнэ үү.

УЛСЫН ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОРЫН
ОРЛОГЧ, ТӨРИЙН ХУУЛЬ ЦААЗЫН
ШАДАР ЗӨВЛӨХ

М.ЧИНБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ТАМГЫН ГАЗАР**

14201 Улаанбаатар хот, Төрийн ордон,
Сүхбаатарын талбай-6,
Утас: 26-30-83, Факс: 26-12-73
E-mail: Office@president.mn

2023.09.21 № ТГ/684
танай _____-ны № _____-т

**АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХЭЛТСИЙН
ДАРГА, ЭРХЭЛСЭН КОМИССАР
М.ДАВААТОГТОХ ТАНАА**

Таны 2023 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 08/14559 дүгээр албан бичиг, төлөвлөгөөний төсөлтэй танилцлаа.

Төлөвлөгөөний төслийн 3 дугаар зорилгын 3.1.2, 3.1.3 дахь үйл ажиллагааны үндсэн хэрэгжүүлэх байгууллага гэсэн хэсэгт “Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар” гэсний дараа “Авлигатай тэмцэх газар” гэж, мөн 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3 дахь хэсгийн шалгуур үзүүлэлт гэсэн хэсэгт “Журамд” гэсний өмнө “Холбогдох хууль,” гэж тус тус нэмэх саналтай байна.

ДЭД ДАРГА

Б.ЭНХ-АМГАЛАН

2023001766

УДИРДЛАГЫН АКАДЕМИ

Удирдлагын академийн гудамж 100, Стадион Оргил 3,
Хан-Уул дүүрэг, Улаанбаатар хот, 17012
Утас/Факс: (976) 7013 3043,
Цахим шуудан: naoginfo@naog.gov.mn,
Цахим хуудас: www.naog.gov.mn

2023.09.20 № 01/358
танай 2023.09.15-ны № 08/14559-т

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАРТ

Танай байгууллагын 2023 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 08/14559 дүгээр албан бичигт дурдсан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө (2023-2030)-д тусгах саналаа хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт 5 хуудастай.

ЗАХИРАЛ

Д.СҮРЭНЧИМЭГ

1701230736

САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРОО
АЖЛЫН АЛБА

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу-3, Засгийн газрын IV байр,
Утас: 26-44-44, Факс: (976-11) 32-90-84
E-mail: info@frc.mn, http://www.frc.mn

2023.09.20 № 3 / 3665
танай _____ -ны № _____ -т

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ
ГАЗРЫН АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ
ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХЭЛТСИЙН ДАРГА,
ЭРХЭЛСЭН КОМИССАР
М.ДАВААТОГТОХ ТАНАА

Санал хүргүүлэх тухай

Танай байгууллагаас 2023 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 08/14559 тоот албан бичгээр ирүүлсэн Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөлтэй танилцлаа.

Төлөвлөгөөний төслийн 1.3.7-д заасан “Улс төрийн намын санхүүжилт (улс төрийн нам тэдгээрийн удирдлагаас хийсэн санхүүгийн шилжүүлэг)-ийг дотоодын мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх дэглэмийн хүрээнд хамруулна” гэсэн үйл ажиллагааг хуулиар олгогдсон чиг үүргийн хүрээнд үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллагаас хасах саналыг танай байгууллагад өмнө нь 2023 оны 6 дугаар сарын 13-ны өдрийн 3/2452 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн боловч хасагдаагүй байгаа тул хасах саналыг дахин хүргүүлж байна.

Хавсралт ..... хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

ДАРГА

Т.ЖАМБААЖАМЦ

Ж. Д. Доржиев

М. ДАВААТОГТОХ

28.09.21

1518001153

ХӨДӨЛМӨРИЙН ГАВЬЯАНЫ УЛААН ТУГИЙН ОДОНТ
МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ХУДАЛДАА
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАНХИМ

МҮХАҮТ-ын байр, М.Гандигийн гудамж, 15 дугаар хороо,
Хан-Уул дүүрэг, Улаанбаатар хот, 17011
Утас: 7727 7070, Факс: (976-11) 32 46 20,
Цахим шуудан: chamber@mongolchamber.mn

2023. 11. 28 № 03/1119

танай _____-ны № _____-Т

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ХЭЛТСИЙН ДАРГА,
ЭРХЭЛСЭН КОМИССАР
М.ДАВААТОГТОХ ТАНАА

Төлөвлөгөөнд тодруулга хүсэх тухай

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төлөвлөгөөнд санал авах тухай 2023 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 08/18644 тоот албан бичиг болон төлөвлөгөөний төсөлтэй танилцлаа.

Төлөвлөгөөний төсөлд МҮХАҮТ-аас санал өгөхөд дараах асуудлуудыг тодорхой болгох шаардлагатай байна. Үүнд:

1. Зорилт 4; тухайлбал 4.1 болон 4.2 зорилтуудын хүрээнд оролцогч талуудын оролцоо (МҮХАҮТ болон ТИ Монгол ТББ) мөн тус байгууллагуудын хариуцах ажлын харилцан хамаарал, чиг үүргийг тодорхой болгох;
2. Арга хэмжээ, шалгуур үзүүлэлтийн давхцалыг арилгах;
3. Үнэлгээний аргачлал болон санхүүжилт олгох явцын талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл өгөхийг хүсье.

ДЭД ЗАХИРАЛ

Ц.МАГНАЙБААТАР

Ц.Магнайбаатар
Саллаас Тармагзуулсан
2023.11.05

0005353

**МОНГОЛ УЛСЫН
ХҮНИЙ ЭРХИЙН ҮНДЭСНИЙ
КОМИСС**

Засгийн газрын 12 дугаар байр, Барилгачдын талбай-2,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15170
Утас: (+976) 7000 0222, (+976-51) 26 29 31
Цахим шуудан : info@nhrcm.gov.mn
Цахим хуудас : www.nhrcm.gov.mn

2023. 09. 20 № 06/1165
гана 2023. 09. 15 -ны № 08/11559 Т

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН
АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ХЭЛТСИЙН ДАРГА, ЭРХЭЛСЭН
КОМИССАР М.ДАВААТОГТОХ
ТАНАА

Санал хүргүүлэх тухай

Танай байгууллагаас ирүүлсэн “Авлигатай тэмцэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний төсөлтэй танилцаад дараах саналыг хүргүүлж байна. Үүнд:

1. Төслийн 7.1.7-д туссан арга хэмжээний хамтрах байгууллага хэсэгт Хүний эрхийн Үндэсний Комисс гэж нэмэх;
2. Төсөлд “Авлигын хэргийг мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад оролцогчдын эрхийг хангах, хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд мөрдөн шалгах чиг үүрэг бүхий алба хаагчдын хүний эрхийн мэдлэг хандлага, чадавхыг нэмэгдүүлнэ” арга хэмжээг нэмж тусгах;

Шаардагдах төсөв: 105.0 сая төгрөг

Санхүүгийн эх үүсвэр: Улсын төсөв

Хариуцах байгууллага /үндсэн/: Хүний эрхийн Үндэсний Комисс

Хариуцах байгууллага /хамтрагч/: АТГ, ЦЕГ, УЕПГ.

3. Төсөлд “Авлига ба хүний эрхийн зөрчил, хор уршиг” олон нийтэд чиглэсэн сургалт, соён гэгээрүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг зохион байгуулна” арга хэмжээг нэмж тусгах.

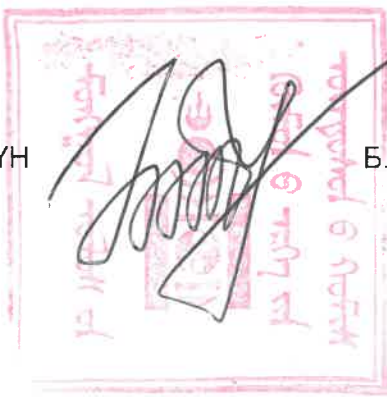
Шаардагдах төсөв: 140.0 сая төгрөг

Санхүүгийн эх үүсвэр: Улсын төсөв

Хариуцах байгууллага /үндсэн/: Хүний эрхийн Үндэсний Комисс

Хариуцах байгууллага /хамтрагч/: ХЗДХЯ, АТГ

ГИШҮҮН

Б.ЭНХБОЛД

150021528

**МОНГОЛ УЛСЫН
ХҮНИЙ ЭРХИЙН ҮНДЭСНИЙ
КОМИСС**

Засгийн газрын 12 дугаар байр, Барилгачдын талбай-2,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15170
Утас: (+976) 7000 0222, (+976-51) 26 29 31
Цахим шуудан : info@nhrcm.gov.mn
Цахим хуудас : www.nhrcm.gov.mn

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН
ДАРГА Д.АМАРБАЯСГАЛАН
ТАНАА

2024.03.12. № 01/383.
танай _____-ны № _____-т

Дэмжлэг хүсэх тухай

Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, хүний эрхийн боловсролыг олон нийтэд түгээх, дэмжих чиг үүрэг бүхий хараат бус бие даасан үндэсний байгууллага бөгөөд Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.5-д “хүний эрхийн боловсролыг дэмжих, түгээх”, 7.1.8-д “шаардлагатай асуудлаар эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллага, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдээр судалгаа хийлгэх” чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр заасан.

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын “Хүний эрхийг дээдэлсэн нийгэм” 5.5 дахь зорилтын 5.5.4-т “Хууль сахиулах байгууллагын үйл ажиллагаанд хүний эрхэд суурилсан хандлага төлөвшүүлж, хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсооход чиглэсэн хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ”, 5.5.5-д “хүний эрхийг хангахад төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагуудын санаачилга, оролцоо, хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжиж хамтран ажиллана”, 5.5.6-д “Төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсооход чиглэсэн хяналт шалгалт, сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулах нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлнэ”, Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн 2.1 дэх зорилтын 2.1.3-т “Төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон бусад сургалтын давтамж, агуулгыг шинэчилж, Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг, хүний эрхийн үзүүлэлт, үнэлгээнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн эрсдэлийг таних чадавхыг бэхжүүлж, олон улсын нийтлэг шаардлагыг хангана”, 9.1 дэх зорилтын 9.1.5-д “Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх, авлигын шалтгаан, нөхцөл, хор хөнөөлийг судлах, эрсдэл тодорхойлох, хяналт тавих ажлыг иргэний нийгэм, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлж, оролцоог нэмэгдүүлнэ” гэж тусгажээ.

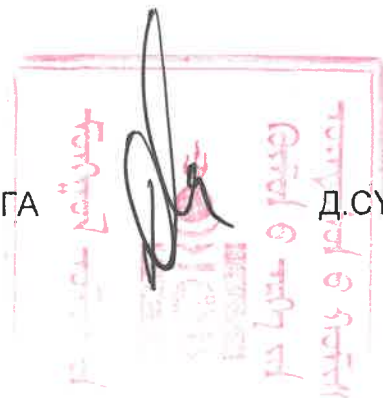
Комиссоос хуулиар тодорхойлсон чиг үүргийн хүрээнд авлигын улмаас хүний эрхэд үзүүлж буй үр нөлөөг судлах, авлига нь хүний эрхийн зөрчил болохыг иргэд, олон нийтэд таниулах сургалт, соён гэгээрүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг зохион байгуулахаар 2024 оны 03 дугаар сарын 06-ны өдрийн 01/60 дугаар албан бичгээр Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 2.2.6 дахь зорилтын хүрээнд 90.0 сая төгрөгөөр судалгааны ажлыг 2024 онд гүйцэтгүүлэхээр 2.6.1.2 дахь арга хэмжээнд, мөн 9.5.1 дэх зорилтын

15002045

хүрээнд 70.0 сая төгрөгөөр мөрдөн шалгах чиг үүрэг бүхий албан хаагчдын хүний эрхийн мэдлэг хандлага, чадавхыг нэмэгдүүлэх, олон нийтэд чиглэсэн сургалт, соён гэгээрүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үе шаттай зохион байгуулах ажлыг 9.5.1.2 дахь арга хэмжээнд тусгуулахаар Авлигатай тэмцэх газарт хүргүүлсэн саналыг батлахыг дэмжиж, хамтран ажиллахыг Танаас хүсье.

Хүндэтгэсэн,

ДАРГА

Д.СҮНЖИД

**МОНГОЛ УЛСЫН
ХҮНИЙ ЭРХИЙН ҮНДЭСНИЙ
КОМИСС**

Засгийн газрын 12 дугаар байр, Барилгачдын талбай-2,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15179
Утас: (+976) 7000 0222, (+976-51) 26 29 31
Цахим шуудан: info@nhrcm.gov.mn
Цахим хуудас: www.nhrcm.gov.mn

**АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН
ДАРГА, ТЭРГҮҮН КОМИССАР
З.ДАШДАВАА ТАНАА**

2024.03.06 № 01/360
Танай _____ -ны № _____ -т

Хамтран ажиллах тухай

Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс нь Монгол Улсын Үндсэн хууль олон улсын гэрээнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, хүний эрхийн боловсролыг олон нийтэд түгээх, дэмжих чиг үүрэг бүхий хараат бус бие даасан үндэсний байгууллага бөгөөд Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.5-д "хүний эрхийн боловсролыг дэмжих, түгээх", 7.1.8-д "шаардлагатай асуудлаар эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллага, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдээр судалгаа хийлгэх" гэж заасан.

"Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын "Хүний эрхийг дээдэлсэн нийгэм" 5.5 дахь зорилтын 5.5.4-т "Хууль сахиулах байгууллагын үйл ажиллагаанд хүний эрхэд суурилсан хандлага төлөвшүүлж, хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсооход чиглэсэн хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ", 5.5.5-д "хүний эрхийг хангахад төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагуудын санаачилга, оролцоо, хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжиж хамтран ажиллана", 5.5.6-д "Төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсооход чиглэсэн хяналт шалгалт сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулах нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлнэ." Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр"-ийн 2.1 дэх зорилтын 2.1.3-т "Төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон бусад сургалтын давтамж агуулгыг шинэчилж, Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг, хүний эрхийн үзүүлэлт үнэлгээнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн эрсдэлийг таних чадавхыг бэхжүүлж, олон улсын нийтлэг шаардлагыг хангана", 9.1 дэх зорилтын 9.1.5-д "Авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх, авлигын шалтгаан, нөхцөл, хор хөнөөлийг судлах, эрсдэл тодорхойлох хяналт тавих ажлыг иргэний нийгэм, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлж, оролцоо нэмэгдүүлнэ" гэж тусгажээ.

Комиссоос Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний төсөлд мөрдөн шалгах чиг үүрэг бүхий албан хаагчдын хүний эрхийн мэдлэг хандлага, чадавхыг нэмэгдүүлэх, олон нийтэд чиглэсэн сургалт, соён гэгээрүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг зохион байгуулах саналыг Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх хэлтэст 2023 оны 09 дүгээр сарын 20-ны өдрийн 06/1165 дугаар албан бичгээр хүргүүлж байсан.

Иймд Комисс хуулиар тодорхойлсон чиг үүргийн хүрээнд авлигын улмаас хүний эрхэд үзүүлж буй үр нөлөөг судлах, авлига нь хүний эрхийн зөрчил болохыг

1500103

иргэд, олон нийтэд таниулах сургалт, соён гэгээрүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээ зохион байгуулахаар хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд:

-Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний 2.2.6 дахь "Салбарын эрсдэлийг оновчтой тодорхойлж, түүнд чиглэсэн арга хэмжээг үе шаттайгаар, цогц байдлаар хэрэгжүүлнэ" зорилтын 2.6.1.2-д тусгагдсан "Авлигын улмаас хүний эрхэд үзүүлж буй үр нөлөөг судлах" судалгааны ажлыг 2024 онд 90.0 сая төгрөгөөр гүйцэтгэх;

-Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний 9.5.1 дэх "Төрийн албан хаагч болон удирдах албан тушаалтанд авлигын эсрэг сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулах, ёс зүй, манлайллын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ" зорилтын 9.5.1.2-д тусгагдсан "Авлига, хүний эрхийн зөрчил болох, эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр сургалт, соён гэгээрүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үе шаттай зохион байгуулах" арга хэмжээг 2023-2030 он хүртэл хугацаанд зохион байгуулах шаардагдах зардал 70.0 сая төгрөгийг шийдвэрлэх зэрэг ажил, арга хэмжээг тусгаж хамтран ажиллахыг хүсье.

Хүндэтгэсэн.

ДАРГА

Д.СҮНЖИД

МОНГОЛ УЛС
МОНГОЛБАНК

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу 3, Утас: 32-03-92, Факс: (976-11) 31-14-71
<http://www.mongolbank.mn>

2023.03.20 № А-1/269
танай _____-ны № _____-т

“Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”
батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын
төсөл болон Үндэсний хөтөлбөрийн
төсөлд санал хүргүүлэх тухай

Танайхаас 2023 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрийн 01/3476 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооноос Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийг “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод нийцүүлэн боловсруулах үүрэг болгосны дагуу “Хөтөлбөр батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл болон Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн төслийн үзэл баримтлал, танилцуулгад тус тус санал авах тухай албан бичигтэй танилцлаа.

Тус байгууллагаас Улсын Их Хурлын 2020 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдрийн 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод нийцүүлэн “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг цаашид үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх болсныг дэмжиж байгаа ба ийнхүү хэрэгжүүлснээр Монголбанк нь Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд заасан эрх, үүргийн хүрээнд банкны салбар дахь ил тод, нээлттэй, шударга байдлыг нэмэгдүүлж, Монгол Улсын эдийн засгийн урт хугацааны хөгжилд тууштай дэмжлэг үзүүлнэ гэдэгт итгэлтэй байна.

Улсын Их Хурлын 2016 оны 51 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”, Засгийн газрын 2017 оны 04 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 114 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний 4.1.3.5 дахь хэсэгт заасан “банк, санхүүгийн байгууллагын санхүү, зээлийн бодлогыг боловсронгуй болгож, давуу байдлаа ашиглан иргэн, аж ахуйн нэгжид хүндрэл учруулдаг байдлыг таслан зогсоох” гэсэн зорилтын хүрээнд гүйцэтгэж буй нийт 5 ажлын биелэлтийг сайжруулан цаашид үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх саналтай байгаа тул Улсын Их Хурлын тогтоолын хавсралтаар батлагдах “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний төсөлд өөрчлөлт оруулах болон нэмж тусгуулах ажлын саналыг хавсралтаар хүргүүлж байна.

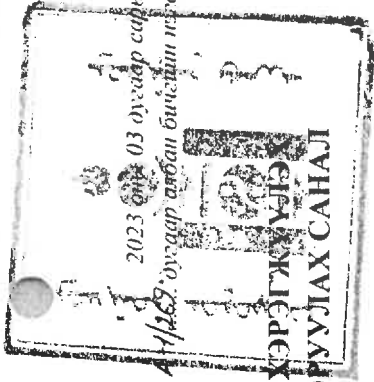
Хавсралт 8 хуудастай.

ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Б.ЛХАГВАСҮРЭН

1523020862

**АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРГУУЛАХ САНАЛ**

1. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 5.5.4.6 дахь арга хэмжээнээс Санхүүгийн мэдээллийн албыг хасах.
2. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 5.6.1.15 дахь арга хэмжээний хамтран хэрэгжүүлэгчээр Үндэсний зөвлөл болон Хамтын ажиллагааны зөвлөлийн гишүүн байгууллагуудыг нэмж тусгах.
3. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 5.6.1.17 дахь арга хэмжээний үндсэн хэрэгжүүлэгчээр Үндэсний зөвлөл болон Хамтыг ажиллагааны зөвлөлийн гишүүн байгууллагуудыг нэмж тусгах.
4. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 5.6.1.18 дахь арга хэмжээний хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагаас Монголбанкыг хасч, өөрийгөө зохицуулагч байгууллагууд болох Монголын өмгөөлөгчдийн холбоо, Монголын мэргэшсэн нягтлан бодогчдын институт, Монголын хуульчдын холбоог нэмж тусгах.

2023 оны 03 дугаар сарын 20
 А-1/2023 дугаар албан бичгийн хөрөндөгсөөр хавсралт

**АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГ ЖУУЛЭХ
 АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД ХҮРГҮҮЛЭХ АЖЛЫН САНАЛ**

Боллогын үндэслэл	Арга хэмжээ	Нийт төсөв	Шалгуур үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	I үе шат (2023-2025)			II үе шат (2026-2030)		Хяналт тавих байгууллага	
					Суурь түвшин	Зорилтот түвшин	Зорилтот түвшин	Зорилтот түвшин	Үндсэн		Хамтрагч
1	2	3	4	5							
БАНК, САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН НАЙДВАРТАЙ, ИЛ ТОД БАЙДЛЫГ НЭМЭГДҮҮЛЖ, ХУУЛЬ, ЖУРМЫН ЗОХИЦУУЛАЛТЫГ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ											
"Алсын хараа-2050" 5.6	Банкны зээлийн бодлого, түүний журмыг боловсронгуй болгох, зээл авагч, зээлдүүлэгчийн тэгш байдлыг хангасан эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх.				Тоо	-	-	-	-	Монголбанк	
"Алсын хараа-2050" 5.6	Банкны бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ авахад иргэн, аж ахуйн нэгжид учирч байгаа хүчдрэл, нөхцөлийг хонговчлох арга хэмжээг авах.				Тоо	-	-	-	-	Монголбанк	
"Алсын хараа-2050" 5.6	Хөрөнгийн эх үүсвэрийг үнэт цаасны зах зээлийг хөгжүүлэх замаар бий болгоход чиглэсэн арга хэмжээг авах.				Тоо	-	-	-	-	Монголбанк	
"Алсын хараа-2050" 5.6	Банкны зах зээлд өрсөлдөөний нөхцөлийг бүрдүүлэн, хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах.				Тоо	-	-	-	-	Монголбанк	
"Алсын хараа-2050" 5.6	Үндэстэн дамнансан, зохион байгуулалттай гэмт хэргийг мөрдөн шалгах чиглэлээр мөрдөгдөж буй гадаад хамтын ажиллагааны эрх зүйн баримт бичгийг үнэлж, сайжруулах, мэдээлэл				Тоо	-	-	-	-	ЦЕГ, АТГ, ТЕГ СМА, ГХЯ, ТатЕГ, ГЕГ	

"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Монго угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэргийн түгээмэл кейс, жишээнд үндэслэн салбар тус бүрг зорнулсан типологийн тайланг хууль сахиулах байгууллагуудтай хамтарч боловруулах.																			СМА, УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Судалгаа дүн шинжилгээний ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Монго угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой сэжигтэй гүйлгээ, хууль бус хөрөнгө, орлогыг илрүүлэх чиглэлээр хууль сахиулах байгууллага болон мэдээлэх үүрэгтэй этгээдтэй хамтран ажиллах, хамтын ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулах.																			СМА, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	МБ, СЗХ, ХЗДХЯ, СЯ, ММНБИ, МНТ, МӨХ, МХХ
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Бүх төрлийн суурь гэмт хэрэг болон өндөр эрсдэлтэй, эсхүл хүнд томоохон гэмт хэргийг мөрдөн шалгахад санхүүгийн зэрэгцээ мөрдөн шалгалт гүйцэтгэсэн статистик мэдээллийг тодорхой хугацааны давтамжтай гарган, цаашид авах арга хэмжээг тодорхойлох.																			УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Монго угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой гэмт хэргийн талаар мэдээлэл солилцох, мөрдөн шалгах, илрүүлэх хүрээнд хуулийн байгууллагууд тогтмол уулзалт зохион байгуулж, хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх.																			УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, ШЕЗ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	СУУРЬ ГЭМТ ХЭРЭГ НЬ ЭРСДЭЛТЭЙ ГЭЖ ҮНЭЛСЭН МӨНГӨ УГААХ ГЭМТ ХЭРГИЙГ МӨРДӨН ШАЛГАХ, ЯЛЛАХ, ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭХ БОЛОН ХӨРӨНГӨ ХУРААХТАЙ ХОЛБООТОЙ АЖИЛЛАГААНЫ ЧАНАРЫГ САЙЖРУУЛАХ, ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ГЭМТ ХЭРЭГТ СОНОР СЭРЭМЖТЭЙ ХАНДАХ Дотоодын болон олон улсын хэмжээнд хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хураах, битүүмжлэх, буцаах үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр																			ХЗДХЯ, УЕПГ, ТЕГ, АТГ, ЦЕГ	СЯ, ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг

"Алсын хараа 2050" 5.6.1	судалгаа хийж, хуулийн төсөл боловруулах, хууль санаачлах эрх бүхий байгууллагатай хамтран ажиллах. Монго угаах гэмт хэргийн зүйлчлэл, гэмт хэргийн төрөл, шинж чанар, хөөн хэлэлцэх хугацааг оорчлох, холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулах.									УЕПГ, ХЗДХЯ, ТЕГ, АТГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Зөвхөн мөнгө угаахаар зүйлчилсэн (лангаар угаах) гэмт хэрэг болон өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэргийг илрүүлэх, шүүхээр шийдвэрлэх ажиллагааг эрчимжүүлэх.									УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Өндөр эрсдэлтэй суурь гэмт хэрэгт эзлэх өндөр дүнтэй, хууль бус хөрөнгө, орлогын эх үүсвэрийг нуун дарагдуулсан гэмт хэргийг илрүүлэх, шүүхээр шийдвэрлэх ажиллагааг эрчимжүүлэх.									УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Олон улсын түвшинд хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах хууль, эрх зүйн орчинг тодорхой болгох зорилгоор судалгаа хийж санал боловсруулах, төсөл хэрэгжүүлэх.									АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, УЕПГ, ХЗДХЯ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй холбоотой нотлох баримт цуглуулах чиглэлээр олон улсын сайн туршлагыг судалж, нэвтрүүлэх.									УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Эрүүгийн хуулийн тусгай 18 дугаар зүйлийн 18.6 дахь хэсэгт заасан мөнгө угаах гэмт хэрэгт оногдуулж буй ял шийтгэлийн талаар судалгаа хийх, холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх.									УДШ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах ажлын хэсэг

"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Хууль бус орлого хөрөнгийг хураан авах боломжгүй (үрэгдүүлсэн, устгасан, байршил тодорхойгүй, хувиргасан г.м) тохиолдолд түүнтэй тэнцэх хэмжээний бусад хөрөнгө, орлогыг хураан авч, битүүмжлэх ажиллагааг эрчимжүүлэх.			УЕПГ, ШШГЕГ, ЦЕГ, АТГ, ТЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Эд хөрөнгийг хураан авах, битүүмжлэх, буцаан авах ажиллагааг хэрэгжүүлж буй албан хаагчдыг тусгай сургалтал хамруулах.			ШШГЕГ, УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Битүүмжилсэн, хураан авсан хөрөнгийг удирдах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх нарийвчилсан журам, заавар гаргах.			ШШГЕГ, УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Монгол Улсын гадна үйлдэгдсэн хэргүүдэд хөрөнгө хураах, буцаах системийг боловсронгуй болгох, тогтсон стандартыг нэвтрүүлэх талаар судлах.			УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	СЯ, ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.4	2.1.2.3. Гадаад улсад бүртгэлтэй хуулийн этгээд, гадаадын иргэн нь Монгол Улсад хөрөнгө оруулалт хийх, үйл ажиллагаа эрхлэхдээ Монгол Улсын торийн байгууллага, албан тушаалтанд авлига өгөх үйлдлийг хориглох эрх зүйн хэм хэмжээтэй байх талаар тухайн гадаад улстай хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.			АТГ, УЕПГ	ХЗДХЯ, ГХЯ

"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Хууль бус орлого хөрөнгийг хураан авах боломжгүй (үрэгдүүлсэн, устгасан, байршил тодорхойгүй, хувиргасан г.м) тохиолдолд түүнтэй тэнцэх хэмжээний бусад хөрөнгө, орлогыг хураан авч, битүүмжлэх ажиллагааг эрчимжүүлэх.								УЕПГ, ШШПЕГ, ЦЕГ, АТГ, ТЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Эд хөрөнгийг хураан авах, битүүмжлэх, буцаан авах ажиллагааг хэрэгжүүлж буй албан хаагчдыг тусгай сургалтад хамруулах.								ШШПЕГ, УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Битүүмжилсэн, хураан авсан хөрөнгийг удирдах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх нарийвчилсан журам, заавар гаргах.								ШШПЕГ, УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах ажлын хэсэг
"Алсын хараа 2050" 5.6.1	Монгол Улсын гадна үйлдэгдсэн хэргүүдэд хөрөнгө хураах, буцаах системийг боловсронгуй болгох, тогтсон стандартыг нэвтрүүлэх талаар судлах.								УЕПГ, АТГ, ТЕГ, ЦЕГ	СЯ, ХАЗ-ийн дэргэдэх Хууль сахиулах, Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах ажлын хэсэг

**Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх
арга хэмжээний төлөвлөгөөний төслийн УИХ-аас байгуулах
ажлын хэсэгт орох албан хаагчийн нэрс:**

1. Б.Солонгоо   -Хууль зүй, дотоод хэргийн дэд сайд
2. Г.Эрдэнэбулган   -Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын дарга
3. М.Ганбагана   -Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын мэргэжилтэн
4. Х.Оюунцэцэг   -Эдийн засаг, хөгжлийн яамны Хөгжлийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлтийн газрын Хөгжлийн загвар шинэтгэлийн хэлтсийн ахлах шинжээч
5. З.Баасанням   -Авлигатай тэмцэх газрын Тамгын хэлтсийн дарга, эрхэлсэн комиссар
6. М.Даваатогтох   -Авлигатай тэмцэх газрын Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хэлтсийн дарга, эрхэлсэн комиссар
7. Д.Дуламсүрэн   -Авлигатай тэмцэх газрын Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хэлтсийн албаны дарга, эрхэлсэн комиссар
8. Ц.Шинэбаяр   -Авлигатай тэмцэх газрын Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хэлтсийн албаны дарга, эрхэлсэн комиссар
9. Л.Сүх-Очир   -Авлигатай тэмцэх газрын Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хэлтсийн албаны дарга, эрхэлсэн комиссар

-оОо-